

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

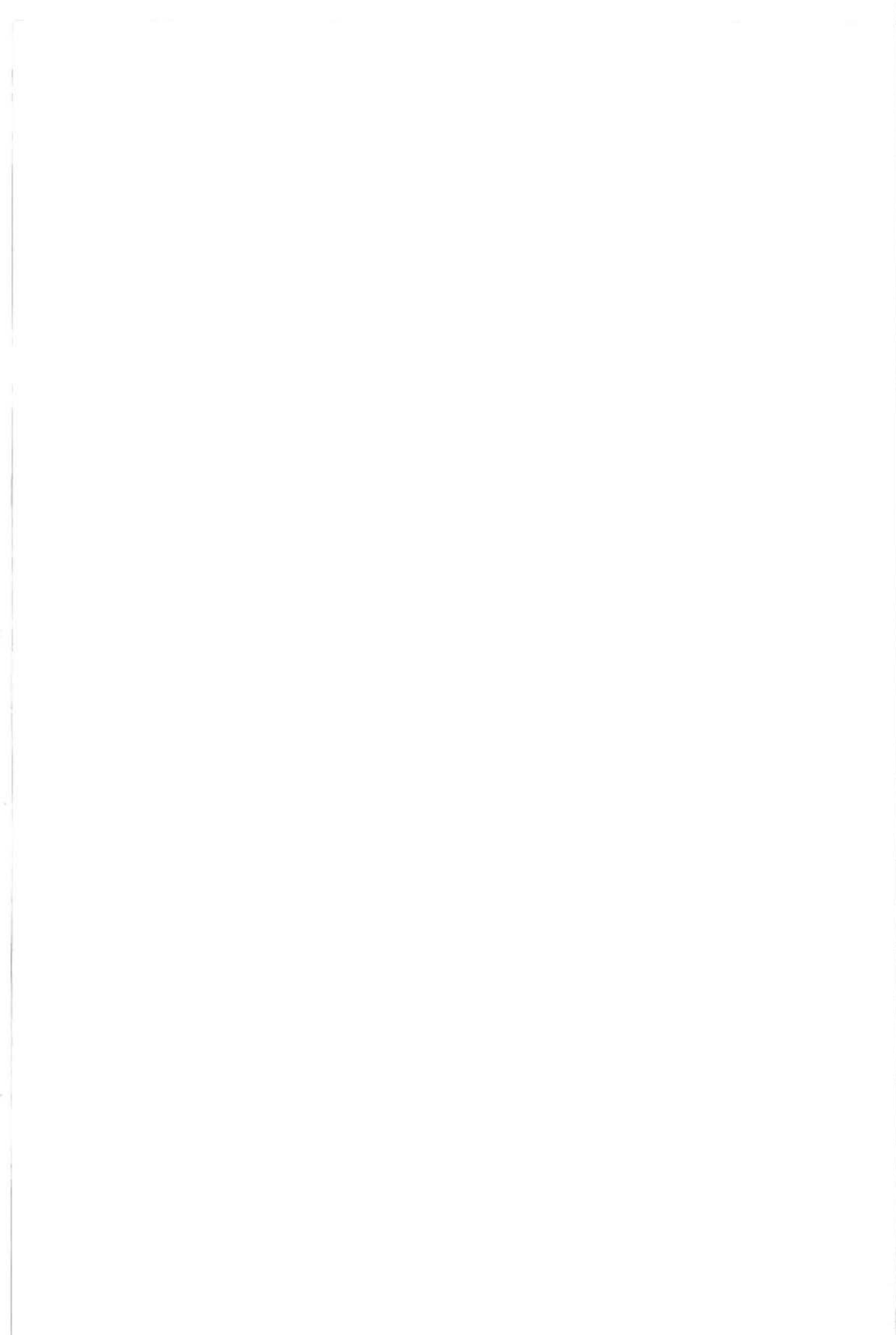
FUR.

1995

3

VYDÁVÁ GENERÁLNÍ ŠTÁB ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

3

ČTVRTÝ (TŘICÁTÝ ŠESTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

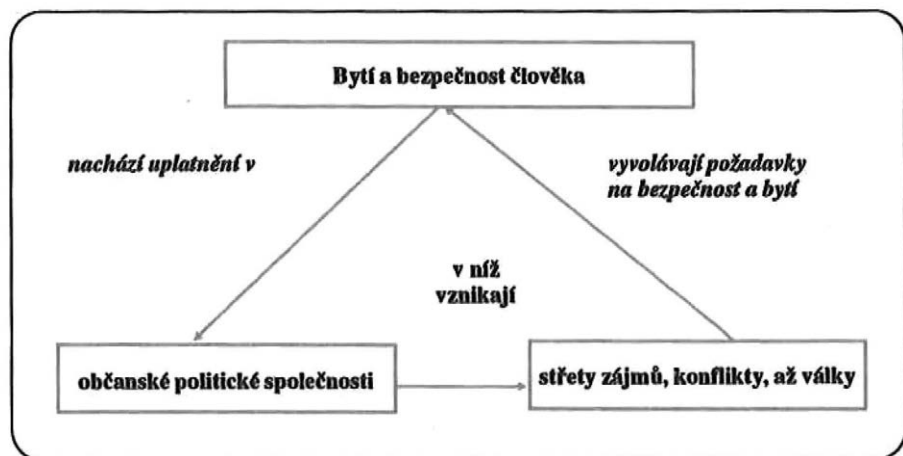
Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Filozofická východiska strategické obrany státu

Před současným společenstvím lidí žijícím v době moderních sdělovacích a dopravních systémů, šíření kulturních hodnot, vzniku a růstu obchodních činností, neustále rostoucí ekologické a ekonomické vzájemné závislosti lidí, odkázaných na celosvětový obchod vyvstává bezpečnostní dilema, které je zřejmé z obr. 1.

Bytí a bezpečnost člověka se realizuje v občanské politické společnosti, v níž vznikají střety zájmů, konflikty, rizika a ohrožení, jež mohou přerůst až do války, a tak vyvolávají zpětné požadavky na bezpečnost člověka a jeho bytí. Tak se před lidstvem objevuje problém „globální vlády a bezpečnosti“.

Problém globálního vládnutí vytvořil nový a speciální druh politiky, projevující se v tom, že člen komunity je připraven členem jiné komunity o jeho rozvojový záměr uspořádáním globálního systému v preferovaném směru. Protože neexistovala dohoda ani konsenzus o řešení problémů globálního vládnutí, spoléhalo se na sílu a donucovací hrozby, že pomohou ovládat a řešit rozpory. Institucionalizace těchto donucovacích struktur lidmi a státy, množení se manažerů násilí k plánování i realizaci strategií hrozeb a donucování definovaly problém globální bezpečnosti, a tím vlastně i bezpečnostních studií. Z perspektivy globálního vládnutí vyplývá, že dilema mezinárodní bezpečnosti má trojúhelníkovou podobu.

Obr. 1: Dilema mezinárodní bezpečnosti

Z nejširšího možného pohledu na definici bezpečnostního dilematu, konfrontujícího státy a lidi na celé zeměkouli, lze říci, že mezinárodní bezpečnostní systém by měl plnit přinejmenším čtyři kritické funkce:

1. Poskytovat dočasný řád mezi státy systému, založený na struktuře dobrovolné a uvědomělé delegace donucovací moci.

2. Řešit smířčím řízením konfliktní osobní a skupinové požadavky, vyrůstající z konurenčních cílů, zájmů a hodnot, a to jak uvnitř domácí, tak i v rámci mezinárodní společnosti.

3. Vycházejíce z dočasného řádu (bod 1.), prostřednictvím světového společenství, usnadňovat výrobu, rozdělování zboží a služeb jako odezvu na trvalé požadavky a ustavičně narůstající masová očekávání neustále rostoucí hmotné prosperity.

4. Institucionalizovat hledání řádu a prosperity s použitím prostředků, taxativně definovaných morálními a zákonnými principy a normami, široce (pokud ne všeobecně) akceptovaných jako autoritativní a legitimní prostředek jak státy, tak nestátními činiteli systému.

S rozpadem bipolárního uspořádání světa a následujících dějinných událostí souvisejících se zánikem Varšavské smlouvy a vznikem nových států vzniká potřeba nově řešit jejich obranu při stabilizaci současné bezpečnostní situace ve světě.

Snížení potenciálů ozbrojených sil, redukce počtů a výzbroje armád na základě mezinárodních jednání a dohod uvolnilo konfrontační tlaky. Na druhé straně se objevuje nový fenomén společenských vztahů, kterému lze říci „kolize kultur“, jež vytváří nedefinovatelné antagonismy, které jsou zneužívány pro rozdmýchávání konfliktů v různých částech světa s různými cíli.

Současná globální politika o tom, co se může stát do začátku 21. století a také o tom, co se nesmí dovolit, aby se stalo, vychází z idejí, které mobilizují politické kroky, a tím formují podobu bezpečnostního prostředí ve světě. Mohou to být ideje jednoduché nebo složité, dobré i špatné, rozumem lehce pochopitelné nebo instinktivně pociťované. Naše doba je dobou globálního politického probuzení a politické ideje se proto snáze dostávají do středu dění buď jako pramen ideové soudržnosti či zmatku, nebo politického konsenzu či konfliktu.

Podle toho může být bezpečnostní prostředí definováno jako souhrn mezinárodněpolitických a vnitřně bezpečnostních podmínek, ve kterých stát zabezpečuje své funkce a prosazuje své zájmy. Toto prostředí se dělí na vnější a vnitřní. Vnější prostředí je souhrn mezinárodněpolitických, ekonomických a vojenských vztahů státu s okolními státy a koalicemi, jejichž prostřednictvím prosazuje své státní zájmy. Vnitřní bezpečnostní prostředí je souhrn vnitřních bezpečnostních podmínek, legislativních norem a opatření, kterými stát zajišťuje demokracii, ekonomickou prosperitu i bezpečnost občanů a kterými stanoví a prosazuje normy morálky i společenského vědomí.

V současnosti se v armádách nových států jako nástrojů prosazení státních zájmů podílejících se na utváření a ochraně bezpečnostního prostředí řeší problematika související se změnou jejich strategického použití.

Obsah a cíle politiky státu ve vztahu k použití ozbrojených sil a etapy strategické obrany je na obr. 2.

Z něj je zřejmé, že stavům mír (v němž zákonitě v mezinárodní společenské komunitě vznikají střety zájmů a konflikty jež vytvářejí potenciální rizika, která se mohou aktivizovat při jejich neřešení a vést ke krizím a konfliktům), ohrožení a válka, musí odpovídat opatření v oblasti cílů politiky. Těmto cílům politiky musí odpovídat velikost ozbrojených sil a způsob jejich použití. Tyto principy jsou vyjádřeny ve vojenské strategii státu, která představuje komplex doktrinních zásad souvisejících se zajištěním národní i mezinárodní bezpečnosti, s odvrácením vojenské hrozby nebo vojenského napadení země. Vyjadřuje teoretická i praktická východiska a opatření související s přípravou státu a jeho ozbrojených sil na válku.

Strategická obrana státu je výrazem realizace jeho bezpečnostní politiky. Zahrnuje činnost systému obrany státu v míru, ve stavu ohrožení a ve válečném stavu. Je souhrnem opatření mezinárodněpolitických, vojenských, bezpečnostních, hospodářských a ochranných, která mají zajistit svrchovanost a územní celistvost demokratického a právního státu, jeho základní funkce a ekonomiku před vnějším ohrožením, chránit životy a zdraví občanů, ústavní pořádek a nejdůležitější ekonomické, kulturní, vědecké a přírodní hodnoty. Je vrcholnou, nejsložitější a co do rozsahu použitých zdrojů a prostředků nejrozsáhlejší formou obrany státu.

Obr. 2: Obsah a cíle politiky státu ve vztahu k použití ozbrojených sil a etapy strategické obrany

Opatření strategické obrany realizovaná v době míru mají preventivní charakter, ve stavu ohrožení státu varovný účinek a v případě bezprostředního vojenského ohrožení státu přímý účinek. Toho se dosahuje připraveností a pohotovostí sil a prostředků obrany státu k odvrá-

cení války a schopností vést strategickou obranu, komplexností přijímaných opatření, jejich efektivním a centrálním řízením.

Zabezpečovat obranu státu je povinností všech státních a samosprávných orgánů a právnických osob. Obrana státu je občanskou povinností. Vychází ze státních zájmů, opírá se o brannou povinnost a je limitována ekonomickými možnostmi státu. Zahnuje nasazení adekvátních sil a prostředků státu ve stavu ohrožení a ve válečném stavu formou opatření k odvrácení války a obranné operace vojsk.

Z hlediska časové posloupnosti a obsahu se příprava strategické obrany dělí na přípravu v míru a přípravu ve stavu ohrožení státu (bezprostřední příprava).

Obsahem mírové přípravy by mohlo být:

1. Plánování strategické obrany.
2. Příprava ozbrojených sil.
3. Příprava orgánů státní správy, samosprávy a právnických osob.
4. Příprava ochrany hospodářství.
5. Příprava státního území (infrastruktura ochrany hospodářství).
6. Příprava obyvatelstva.
7. Příprava válečného systému řízení státu a ozbrojených sil.

Bezprostřední příprava strategické obrany se zahajuje před nebo souběžně s vyhlášením stavu ohrožení na základě rozhodnutí nejvyšších orgánů řízení obrany státu.

Jejím obsahem zpravidla bude:

1. Upřesnění plánování strategické obrany.
2. Aktivace pohotovostního systému armády.
3. Realizace opatření k odvrácení války.
4. Realizace opatření krizových plánů.
5. Opatření civilní ochrany státu k zabezpečení ochrany obyvatelstva.
6. Aktivace válečného systému řízení obrany státu a ozbrojených sil.

V případě, že všechna uvedená opatření k odvrácení války jsou neúspěšná a dochází k další eskalaci krize (přímé vojenské ohrožení státu se stává neodvratným), může odpovědný orgán státu (parlament) rozhodnout o vyhlášení válečného stavu. Postupně jsou pak realizována nezbytná opatření k dosažení plné pohotovosti celého obranného systému státu a příprava strategické obrany přechází do fáze vedení strategické obrany. Vyhlášení válečného stavu je nutno chápat jako poslední pokus (krok) k odvrácení války.

Způsob vedení strategické obrany státu bude určovat zejména:

1. Rozsah ozbrojeného konfliktu.
2. Způsob zahájení ozbrojeného konfliktu, směry hlavního úderu a dalších úderů.
3. Rozsah a druh použitých prostředků ničení protivníkem.
4. Možnosti vlastních sil a prostředků.
5. Předpokládaná délka trvání ozbrojeného konfliktu.
6. Další neznámé skutečnosti, které mohou ovlivnit celkovou situaci.

Podle rozsahu konfliktu může jít o válku lokální, regionální nebo globální. Zahájení ozbrojeného konfliktu může být z časového hlediska realizováno po období delšího poli-

tického napětí (nejpravděpodobnější varianta), nebo v relativně krátkém čase, při náhlém zvratu mezinárodněpolitické situace.

* * *

Z výše uvedeného je zřejmé, že propojení obrany s budoucností a z toho plynoucí úkoly v oblasti výzkumu bezpečnosti státu, strategie obrany státu, jeho vojenské strategie a strategické obrany je nutné řešit systematicky, a tím aktivně přispívat k utváření mezinárodního bezpečnostního prostředí. Postupné narůstání poznání v této oblasti a k němu přijímaná úměrná opatření umožní v mezinárodní konkurenci zajistit státu důstojné postavení.

Česká republika na první místo klade suverenitu vlastního státu, bráněnou do doby, než se staneme členem NATO, svými vlastními silami. A v okamžiku vstupu do NATO je to vnesení skutečně vlastní síly. To je cenné jak pro nás, tak je to cenné pro NATO. Toto je onen moment našeho rezortního přínosu. My prostě budujeme po stránce personální, po stránce organizační, po stránce technické - transformujeme, zlepšujeme, optimalizujeme. Při našich rozhodováních o cílech, když v každé té oblasti specifikujeme cíl, když specifikujeme cíl v naší informatice, když specifikujeme cíl v PVO, ve výzbroji, v organizaci, v počtech, tak v každé této dílčí věci se snažíme, aby ten cíl byl takový, do kterého chceme dojít, když budeme v NATO. Abychom nemuseli jako by investovat dvakrát, abychom nemuseli investovat do jakési změny něčeho.

*ministr obrany RNDr. Vilém Holáň
na jednání BBV Parlamentu ČR 30. 3. 1995*

Použití Armády ČR při nevojenských ohroženích

Na úvod je nutno zdůraznit tři základní pohledy, ze kterých vycházím, jež jsou zárukou objektivní dané problematiky.

V prvé řadě vycházím (jako příslušník Generálního štábu AČR) důsledně z **platné legislativy**, především z mezinárodních úmluv, Ústavy ČR, zákonů ČR, z Vojenské strategie ČR schválené vládou ČR a jiných právních aktů předložených Parlamentu ČR. I když je platná legislativa v důsledku transformace společnosti svým způsobem omezena a rozpracování nové legislativy, zejména v oblasti obrany ČR a vojenství, má časový skluz, nelze legislativu ignorovat jako celek. Vždyť i ta část legislativy (staré a nové) v potřebné míře limituje hlavní funkce Armády ČR a její výstavbu. Většinou chybí legislativní opatření, která mají řešit kompetenční vazby v systému obrany ČR.

Tvorba i uplatňování zákonů je v demokratickém státě vždy prvořadým úkolem ve všech oblastech a rezortech. Proto také ministr obrany vyhlásil na rozboru minulého výcvikového roku rok 1995 v rezortu obrany rokem legislativy (myšleno nejen její tvorby, ale i jejího uplatňování v praxi).

Dalším východiskem je **přístup ke každému řešenému problému jako k nedělitelné části systému obrany ČR jako celku** a na základě toho hledání správného místa i vztahů mezi obranným a záchranným systémem ČR a místa jednotlivých složek, tedy i Armády ČR, které do těchto systémů vstupují. Přeceňování některých faktorů nad jiné nebo vyvozování závěrů jen jednoho z nich je nepřijatelné.

Třetím východiskem je výsledek **transformace Armády ČR** podle „Koncepce“ schválené vládou ČR, vyplývající z vojensko-politického rozhodnutí, kde naše armáda je určena pro obranu proti vnějšímu nepříteli.

Tomu odpovídá i její organizační struktura, vybavení zbraněmi a vojenskou technikou, její mírová naplněnost, jednoroční branná povinnost se čtvrtletními nástupními termíny, a tedy i její příprava. Tato fakta při řešení použití Armády ČR nelze v žádném případě opomíjet.

Uvedená východiska by měla být brána v úvahu nejen v praxi, ale v potřebné míře i v teorii.

● *Současná bezpečnostní situace v Evropě, vojenská a nevojenská ohrožení*

Na základě vývoje mezinárodněpolitické situace v Evropě není v současnosti Česká republika vystavena přímému vojenskému ohrožení. Za **dominantní jsou považována ohrožení nevojenského charakteru.**

Tento závěr je možné považovat z politického a časového hlediska za objektivní. Nepostihuje však další faktory, důležité pro funkci Armády ČR při obraně ČR charakterizující hlavní rozdíly mezi ohroženími vojenského a nevojenského charakteru, obsažené v **tabulce 1.**

Tabulka 1

FAKTOR	VOJENSKÉ OHROŽENÍ	NEVOJENSKÉ OHROŽENÍ
SOUČASNÁ VOJENSKO-POLITICKÁ SITUACE	HROZÍ - NE BEZPROSTŘEDNĚ	DOMINANTNÍ
Vojensko-politické cíle	Ohrožení suverenity a územní celistvosti	Pohromy bez politických cílů, ostatní jen omezené cíle
Doba trvání operace, akce	Dlouhodobé	Krátkodobé
Použití zbraní	Masové Těžké zbraně	Beze zbraní nebo omezené, lehké zbraně
Důsledky ničivosti	Globální, celé území státu	Omezené
Nasazení sil a prostředků	Masové	Výběrové, omezené
Účast hospodářství státu	Hospodářská mobilizace celého systému	Omezené, výběrové
Účast státu jako celku	Celý obranný systém a celý integrovaný záchranný systém	Integrovaný záchranný systém - výběrové

Z porovnání jen části faktorů je zřejmé, že z časového hlediska jsou nevojenská ohrožení sice dominantní, ale z hlediska suverenity a celistvosti státu je rozhodující příprava státu a AČR k obraně ČR proti vojenským ohrožením.

Vyvozování závěru, že je třeba transformovat Armádu ČR především z hlediska potřeb k likvidaci nevojenských ohrožení, která jsou v současné době dominantní, je přinejmenším neuvážené.

Hlavním úkolem Armády ČR je a bude obrana proti vnějšímu nepříteli. Takto armáda může úspěšně plnit i úkoly v integrovaném záchranném systému.

K jednotnému chápání vojenských a nevojenských ohrožení uvedu jejich charakteristiku.

Vojenská ohrožení jsou spojena především s napětím mezi některými státy, které by mohlo přerůst v ozbrojený konflikt. Při něm by se ČR mohla stát zemí, přes kterou by se přesunovaly ozbrojené síly jiných zemí, nebo by posléze mohla být do takového konfliktu i vtažena.

Nevojenská ohrožení představují stav, při kterém může dojít k podstatnému ohrožení hospodářské funkce státu v důsledku působení přírodních, ekonomických, vnitřních i mezinárodních sil, které samy o sobě nemohou vyvolat ozbrojený konflikt. Jsou převážně spojeny s mírovým stavem.

Z hlediska jejich příčin je můžeme rozdělit do dvou základních skupin, na:

Pohromy (termín vyplývá z branného zákona)

Do této kategorie patří:

- ▲ *živelní pohromy* (požáry, záplavy a povodně, vichřice a větrné smrště, sesuvy půdy a zemětřesení, sněhové kalamity a náledí, napadení přírody škůdci);

- ▲ *průmyslové havárie* (výbuchy a požáry, úniky nebezpečných škodlivin, radiační havárie, destrukce staveb, velké dopravní nehody, rozsáhlé poruchy inženýrských sítí);
- ▲ *epidemie* (onemocnění většího počtu osob, onemocnění většího počtu zvířat).

Dále jsou to **společenská a sociální ohrožení** (novodobá ohrožení), vyplývající z důsledků nestability a z národnostních, etnických a náboženských sporů v některých postkomunistických zemích. Jedná se o:

- ◆ velké migrace obyvatelstva;
- ◆ mezinárodní terorismus a organizovaný zločin (záškodnictví, sabotáže, drogy, atentáty);
- ◆ prudký nárůst kriminality;
- ◆ přerušení dodávek základních surovin a zdrojů energie.

Ne všechna uvedená nevojenská ohrožení jsou v současné době a v našich podmínkách stejně aktuální (např. povodně jsou aktuálnější než zemětřesení), a ne všechna budou vyžadovat humanitární pomoc Armády ČR.

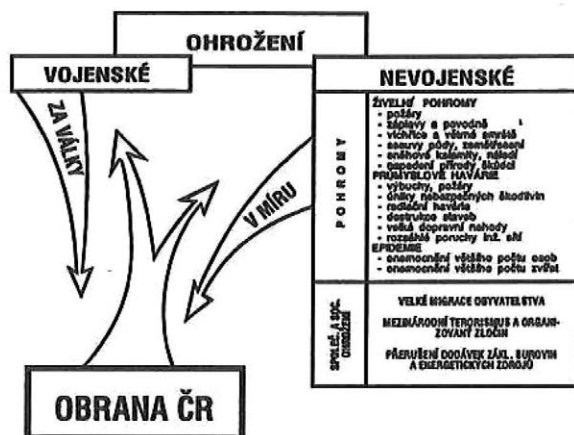

Schéma 1a: Úloha AČR při nevojenském ohrožení

- *Funkce Armády ČR v systému obrany ČR a její úloha v integrovaném záchranném systému*

Obrana ČR (ve znění „Vojenské strategie“ schválené vládou a předložené Parlamentu ČR) je chápána jako souhrn opatření mezinárodněpolitických, vojenských, bezpečnostních, ochranných, ekonomických a právních, která mají za cíl zajistit svrchovanost a územní celistvost, principy demokracie a právního státu, životy a zdraví občanů, veřejný pořádek, základní funkce státu a národního hospodářství v krizových situacích. Z toho vyplývá, že průběžné zajišťování příprav k obraně a ochraně státu není jen úkolem Armády ČR, ale také povinností občanů, státních a samosprávných orgánů a právnických osob. **Obrana ČR** je věcí celého systému obrany, všech jeho komponentů a subjektů.

Armáda ČR může být použita k obraně státu před vnějším vojenským napadením, k udržení či nastolení mezinárodního míru a bezpečnosti ve smyslu závazků vyplývajících pro ČR z Charty OSN a z dalších smluvních dokumentů.

Podle uvedeného dokumentu - nevojenskými riziky a ohroženími, která mohou vyžadovat nasazení sil a prostředků Armády ČR především z humanitárních hledisek, jsou zejména průmyslové a živelní havárie a katastrofy a masová migrace obyvatelstva.

Uvedená „Vojenská strategie“ má vojensko-politický charakter, je deklarací vojenské politiky ČR na období 1996 - 2005 a má sloužit pro rozpracování potřebné legislativy, jako je např. Zákon o obraně ČR.

System obrany ČR se objektivně dělí z hlediska řídicích i výkonných funkcí na:

- obranný systém a
- integrovaný záchranný systém (IZS).

Obranný systém směřuje k obraně suverenity a územní celistvosti ČR proti vojenskému napadení.

Integrovaný záchranný systém směřuje k ochraně a záchraně osob, životního prostředí, likvidaci následků a obnově hodnot.

Armáda ČR je hlavní součástí obranného systému a v tomto systému je i její hlavní funkce.

Podle branného zákona smí být vojáků v činné službě použito také při pohromách ohrožujících lidské životy nebo důležité hospodářské statky.

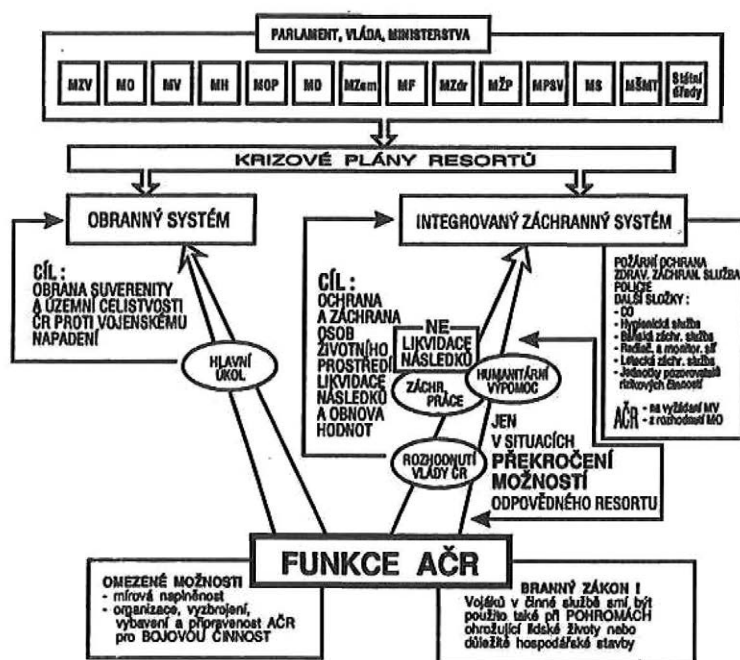

Schéma 1b: Úloha AČR při nevojenském ohrožení

Armáda ČR plní úkoly v integrovaném záchranném systému jen na základě usnesení nebo rozhodnutí vlády ČR, jen jako humanitární výpomoc, především formou záchranných prací. Podrobněji tuto otázku rozvedu v další části.

K plnění úkolů v integrovaném záchranném systému má Armáda ČR omezené možnosti, které jsou dány především mírovou naplněností, organizací, vyzbrojením, vybavením a přípravou, zaměřenou především na bojovou činnost.

Při výpomocích se vždy musí počítat s určitým přeorganizováním jednotek, doplňováním záchranných jednotek osobami z celého útvaru, ale i svazku nebo svazu, specifikací vybavení podle určení k záchranným pracím apod.

Funkce Armády ČR v integrovaném záchranném systému spočívá „v humanitární výpomoci“.

(Schéma 1 ukazuje úlohu AČR při nevojenském ohrožení.)

● *Charakteristika a obsah integrovaného záchranného systému (IZS)- kompetence jeho složek*

K lepšímu pochopení funkce Armády ČR a její úlohy v rámci integrovaného záchranného systému bych stručně uvedl jeho strukturu a kompetence jeho řídicích a výkonných složek.

Integrovaný záchranný systém je konstituován podle usnesení vlády ČR z 19. 5. 1993, č. 246 jako systém vazeb zabezpečující koordinovaný postup záchranných, pohotovostních, odborných a jiných složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při likvidaci havárií.

Základními složkami, působícími v integrovaném záchranném systému, které udržují nepřetržitou pohotovost pro ohlášení vzniku havárie a pro schopnost rychle zasáhnout na místě (viz schéma 2), jsou:

- požární ochrana,
- zdravotnická záchranná služba,
- policie.

Podle charakteru a rozsahu havárie působí v integrovaném záchranném systému další složky, zejména:

- civilní obrana (plní úkoly celostátního významu v oblasti varování obyvatelstva, kolektivní a individuální ochrany, poskytování záchranných pluků CO a skladů humanitární pomoci),
- hygienická služba,
- báňská záchranná služba,
- radiační a monitorovací síť (na tomto úkolu se podílí i chemické vojsko prostředky pozemního vojska a vzdušné síly AČR),
- letecká záchranná služba,
- jednotky pozorovatelů rizikových činností.

Ministr obrany ČR rozhoduje o nasazení ozbrojených sil a prostředků AČR pro potřeby likvidace havárií na žádost ministra vnitra ČR (v souladu s výše uvedeným usnesením vlády ČR).

Odpovědnost za řízení integrovaného záchranného systému má ministr vnitra, přednostové okresních orgánů a primátoři určených měst. V případě vzniku zemí (oblastí) se počítá s obdobnou odpovědností představitelů hlavní správy v těchto územně správních celcích.

Vláda ČR zřizuje Ústřední havarijní komisi jako svůj poradní orgán pro prevenci a likvidaci havárií a jejím řízením pověřuje ministra vnitra.

Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem odpovědným za organizaci Integrovaného záchranného systému, zřizuje operační a informační středisko informačního záchranného systému a vede dokumentaci integrovaného záchranného systému pro potřeby Ústřední havarijní komise.

Ministr vnitra je odpovědný za koordinaci prací nižších územních orgánů státní správy a samosprávy a může převzít řízení likvidace havárií v případech, kdy havárie přesahuje území jednoho z těchto územně správních celků nebo státní hranici.

Přednostové okresních úřadů a primátoři určených měst zřizují operační a informační středisko informačního záchranného systému a vedou jeho dokumentaci.

Ministr vnitra a územní představitelé státní správy mohou složkám (myšleno IZS) ukládat úkoly, pokud to vyplývá z právních předpisů.

Při likvidaci havárie řídí součinnost složek velitel jednotek požární ochrany do doby, než převezme řízení územní představitel státní správy. Pokud na místě není velitel jednotek požární ochrany, řídí součinnost velitel (vedoucí) té složky, která provádí stěžejní činnost.

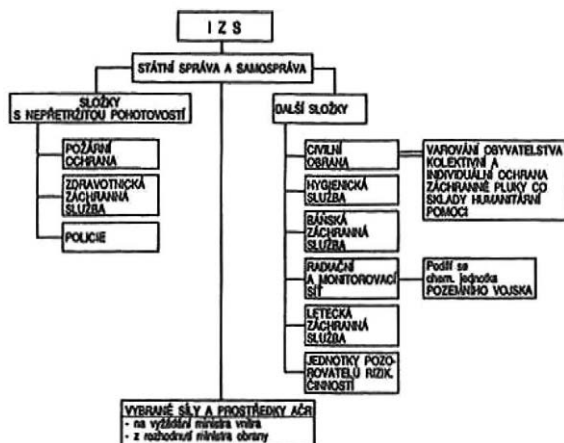
Havarijní komise v oblasti likvidace havárie řeší zejména problematiku vzájemné informovanosti, přípravy složek a jejich postup při společném zásahu.

Členy havarijní komise jsou vedoucí pracovních složek integrovaného záchranného systému, zástupci orgánů státní správy a zástupci samosprávy obcí. Dále mohou být členy havarijní komise právnické a fyzické osoby a zástupci občanských iniciativ. Podrobnosti o havarijních komisích, jejich činnosti a vnitřní organizaci stanoví Statut havarijní komise, který vydá Ministerstvo vnitra ČR.

Operační a informační středisko informačního záchranného systému je pracovně přičleněno k operačnímu středisku požární ochrany. (Orientační schéma zasazení záchranných zdrojů je zobrazeno ve schématu 3.)

● *Vojenská humanitární výpomoc při záchrane osob a hmotných statků při pohromách*

Jak již bylo řečeno, možnosti Armády ČR pro poskytování humanitárních výpomocí při pohromách jsou sice omezené, ale i přesto velmi významné. Vojenské síly a prostředky jsou nejlépe organizovány a řízeny k tomu, aby mohly poskytovat veškeré služby, jako jsou veřejné práce, komunikace, doprava, zdravotnické a pohotovostní lékařské služby, jakož i pátrání a pomocné akce. Mohou reagovat pohotově a působit rychle, samostatně, bez vnější pomoci a jsou velmi pohyblivé. Vojenský personál je vycvičen v jednotlivých odbornostech potřebných pro výkon jeho odborných a funkčních úkonů a používá se ho za složitých a rychle se měnících podmínek. Z tohoto hlediska je zřejmé, že vojenské prostředky mají velký potenciál k tomu, aby mohly být dalším nástrojem pro poskytování pomoci při pohromách.

Systém vazeb zabezpečujících koordinovaný postup záchranných, pohotovostních, odborných a jiných složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při likvidaci havárií.

Schéma 2: Základní složky integrovaného záchranného systému

Vojenské výpomoci Armádou ČR jsou upraveny „Směrnici č. 7/1974 Ú.v. ze dne 25. 6. 1974 pro poskytování vojenských výpomocí“. Protože už plně nevyhovuje, připravuje se nová právní předloha o vojenských výpomocích, ale nebyla dosud přijata.

Všeobecně lze vycházet z těchto zásad:

Vojenská výpomoc je organizované nasazení vojenských jednotek a techniky a poskytuje se podle branného zákona.

O poskytnutí výpomoci při pohromách celostátního dosahu rozhoduje vláda ČR. Kompetentním orgánem pro zasazení sil a prostředků Armády ČR je ministr obrany ČR a v jednotlivých případech jím určený velitelé. Všechny ostatní výpomoci k záchranným pracím jsou nepřipustné.

Vyžádání vojenských výpomocí se uskutečňuje obecně cestou ministra vnitra ČR. V jednotlivých případech kompetentními orgány státní správy v souladu s konkrétními havarijními plány, k nimž dal ministr obrany ČR souhlas.

Voják Armády ČR v činné službě smí být použit jen k záchranným pracím při pohromách ohrožujících lidské životy nebo důležité hospodářské statky (poskytovat záchranné práce). V souladu s „Úmluvou o nucené a povinné práci č. 29“ **nelze jej použít k následnému odstraňování následků pohromy. Následné odstraňování důsledků pohromy, tj. po splnění záchranných prací, je záležitost komerčního řešení.**

K záchranným pracím se smí použít vojáků pouze v rámci organizované jednotky, jejíž velitel bude také za její činnost odpovídat, tak jak je tomu i při jiných činnostech Armády ČR. Podřizování vojska místním civilním orgánům je nepřipustné. Vojska plní jen úkoly v souladu s havarijním plánem a odborným řízením záchranných prací.

Vojáci vykonávající záchranné práce jsou zabezpečeni jako při plnění jiných úkolů. To znamená zabezpečení výstrojí, stravováním, dopravou, ubytováním, lékařskou péčí a dalšími finančními náležitostmi, jako např. při odvelení.

Pokud jde o odpovědnost za škodu, která může vzniknout v souvislosti s činnostmi při záchranných pracích, postupuje se podle platných obecně závazných právních předpisů, tj. podle zákoníku práce a občanského zákoníku.

Síly a prostředky Armády ČR, které se zúčastňují záchranných prací, **nejsou udržovány v nepřetržité pohotovosti**. Jednotky se organizují, připravují, vybavují technikou, zbraněmi a dopravními prostředky až po vyžádání a podle druhu vyžadovaných záchranných prací. Jednotky vyčleňované do integrovaného záchranného systému k realizaci konkrétních havarijních plánů se určují předem s připraveným materiálně-technickým zabezpečením, ale bez jejich udržování v pohotovosti. V současné době zvláštní pohotovostní systém pro nevojenské ohrožení není v Armádě ČR zaveden.

Jednotlivé druhy vojsk se mohou podílet při nevojenských ohroženích na těchto úkolech:

Mechanizované vojsko může plnit úkoly spojené především se záchranou osob, jejich evakuací, střežením významných objektů apod. V prostorech radioaktivního zamoření může být využito i techniky snižující radioaktivní záření.

Ženíjní vojsko se bude zpravidla podílet na záchranných akcích a lokalizaci následků pohrom, jako jsou požáry a povodně, uvolňování závalů a zátarasů, zřizování krátkých mostů, a na jiných pracích ženíjního charakteru.

Chemické vojsko je připraveno v souladu se svým předurčením a materiálním vybavením k poskytování záchranných prací a k odstraňování následků havárií doprovázených únikem radioaktivních látek a škodlivin a k činnosti v kontaminovaném prostředí. Již v míru se podílí podle nařízení náčelníka GŠ AČR č. 12/1993 na monitorování radiační situace na území ČR. Je připraveno provádět radiační průzkum a laboratorní vyhodnocování laboratorními zařízeními Armády ČR. Armádní systém je trvale začleněn do monitorovací sítě ČR.

Vzdušné síly AČR jsou především s využitím vrtulníků schopny plnit následující úkoly:

- * vzdušný průzkum a pozorování prostoru havárie či katastrofy,
- * přesun záchranných jednotek a materiálu a odsun postižených osob,
- * monitorování ohroženého území,
- * zabezpečení řízení a regulace dopravy při evakuaci,
- * záchranné práce nad zemí nebo nad vodními plochami,
- * přepravu řídících orgánů nebo členů vládní komise k místu vzniku,
- * vyčlenění sil a prostředků k letecké záchranné službě a ve prospěch civilní obrany,
- * účast v letecké pátrací a záchranné službě.

Logistika Armády ČR je systém předurčený a budovaný k logistické podpoře vojsk. Její funkce je natolik univerzální, že úkony připravené ve prospěch logistické podpory vojsk Armády ČR mohou být využity i pro logistickou podporu zasaženého obyvatelstva při nevojenských ohroženích.

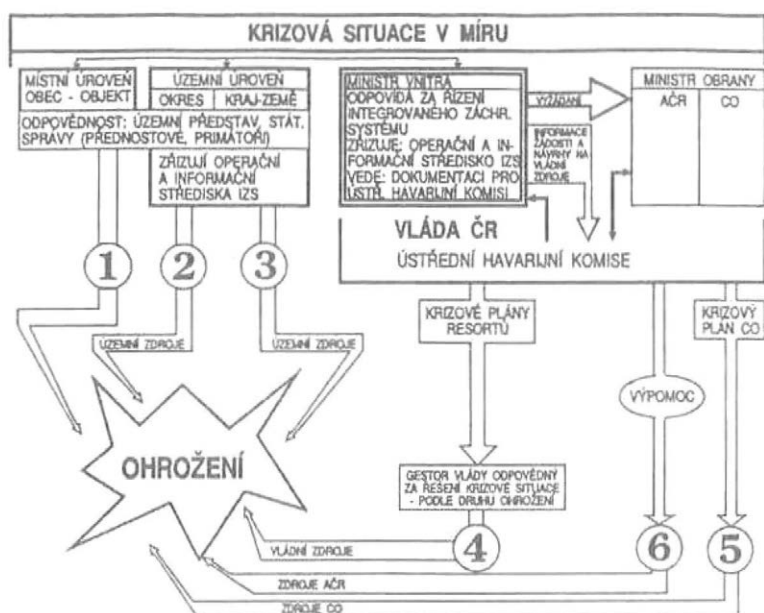

Schéma 3: Zasazení záchranných zdrojů

Logistická podpora AČR může poskytovat v rámci likvidace nevojenských ohrožení následující úkony:

- * zabezpečovat postižené obyvatelstvo materiálem všech materiálových tříd uskladněným ve skladech vojskového a armádního stupně logistiky AČR,
- * zabezpečovat provoz techniky, opravy a odsuny poškozené techniky a technické zabezpečení přesunů,
- * zajišťovat veterinární dohled nad zdravotní nezávadností potravin před nebezpečnými nákazami zvířecího původu,
- * podílet se na opatřeních státní veterinární správy při likvidaci ekologických havárií a nebezpečných nákaz,
- * zabezpečit provizorní ubytování občanů ve vojenských objektech,
- * zabezpečit službami, především stravováním, částečně i vystrojováním, praním prádla a doplňováním PHM,
- * vypomáhat orgánům státní správy při zajišťování režimových opatření v řízení dopravy v daném prostoru.

Zdravotnická služba může poskytnout pomoc v místě pohromy především personálem, zařízením posádkových zdravotnických zařízení a zdravotnickou pomocí postiženým odsunutým do vojenských nemocnic. Rozvinutí některé z polních zdravotnických etap je závislé na doplnění personálem.

Na bezprostřední vyžádání mohou být použity k záchranným pracím jen jednotky stále pohotovosti. Poskytování výpomocí většími silami a prostředky lze dosáhnout jen slučováním jednotek více útvarů nebo jejich doplněním na plné počty.

Záchranné práce budou samozřejmě poskytovány diferencovaně podle charakteru a rozsahu ohrožení. Budou specifikovány příslušným havarijním plánem a konkrétním požadavkem. Na některé úkony bude stačit kompetentní orgán nebo organizace vlastními zdroji, a zásah Armády ČR nebude nutný.

Všeobecně je uplatňována zásada, že armáda je zasazována k záchranným pracím až po vyčerpání sil, prostředků a zdrojů kompetentních rezortů státní správy, anebo v případě, že rozsah a intenzita ohrožení převyšuje od počátku jejich možnosti. (Přehled jednotlivých činností vyčleněných druhů vojsk znázorňuje tabulka 2.)

● *Účast Armády ČR při ochraně státní hranice v podmínkách velké (masové) ilegální migrace cizího obyvatelstva na naše území*

Ochrana státní hranice je jedním ze základních atributů svrchované moci samostatného suverénního státu. Suverénní stát si určuje svými zákony, jaké osoby a jaké zboží budou vpuštěny na jeho území.

Výsledky evropské konference ministrů vnitra v Budapešti o ilegální migraci jednoznačně potvrdily, že základním předpokladem boje proti ilegální migraci je nejen existující, ale hlavně dobře strážovaná státní hranice.

Ochrana státních hranic ČR je ve výlučné kompetenci a odpovědnosti ministra vnitra ČR.

Vojáky Armády ČR v činné službě smí být k ochraně státní hranice použito jen se souhlasem vlády ČR. Vojáci při strážení mají práva a povinnosti jako policisté. Stanoví to *branný zákon § 1, odst. 4.*

O současné ilegální migraci cizích státních příslušníků na území ČR dostatečně informují sdělovací prostředky. Je zvládána pravidelnými orgány předurčenými k ochraně státní hranice.

Za velkou (masovou) ilegální migraci obyvatelstva považujeme takovou migraci, kterou nemohou zvládnout pravidelné orgány k ochraně státních hranic. Je prováděna s velkou intenzitou na širokém úseku státní hranice, ve velkých skupinách (často i ozbrojených) vynucujících si přechod státní hranice všemi možnými způsoby, násilně nevyjímaje.

V těchto případech může rozhodnout vláda ČR o použití Armády ČR k zesílení ochrany státní hranice.

Použití sil a prostředků Armády ČR k zesílení ochrany státní hranice bude zpravidla po jednotkách, podle situace i po útvech. Množství sil a prostředků i způsob jejich použití budou specifikovány orgány ministerstva vnitra a budou záviset na velikosti exponovaného úseku státní hranice. (Možnou variantu použití AČR k posílení ochrany státní hranice ukazuje schéma 4.)

Armáda ČR může být použita k posílení ochrany státní hranice těmito způsoby:

Použití druhů vojsk při pohromách

DRUH VOJSKA	UKOLY	SÍLY A PROSTŘEDKY
MECHANIZOVANÉ VOJSKO	– Záchrané práce – Evakuace osob – Střežení významných objektů – Lokalizace pohrom	JEDNOTKY A ZAŘÍZENÍ STÁLE POHOTOVOSTI
ŽENIJNÍ VOJSKO	– Záchrané práce a lokalizace • Požárů • Povodní – Uvolňování závalů a zátarasů – Zřizování krátkých mostů – Jiné práce žen. charakteru	
CHEMICKÉ VOJSKO	– Účast v monitorovací radiační síti ČR – Radiační průzkum – Záchrané práce v radioaktivním a jinak kontaminovaném prostředí – Speciální očista – Laboratorní vyhodnocování	
VZDUŠNÉ SÍLY (VRTULNÍKY)	– Vzdušný průzkum – Přesun záchranných jednotek – Odsun postižených osob, mater. hodnot – Monitorování ohroženého území – Řízení a regulace dopravy při evakuaci – Záchrané práce nad zemí a vodními plochami – Přeprava řídicích vládních orgánů – Účast v letecké záchranné službě	
LOGISTIKA	– Materiální zásobování postiženého obyvatelstva – Zabezpečení provozu techniky – Veterinární dohled – Provizorní ubytování – Stravování – Částečně praní prádla – Vystrojování – Zásobování PHM – Pomoc při řízení dopravy	
ZDRAV. SLUŽBA	– První zdrav. pomoc – Odsun raněných – Poskytnutí nem. lůž. kapacity	

A Posilování orgánů pohraniční policie a cizinecké policie, provádějících ochranu státní hranice. Jednotky Armády ČR by byly pravděpodobně organizovány do strážních jednotek (rot a praporů) pod vojenským velením, ze kterých by se vyčleňovali vojáci nebo skupiny vojáků k posilování směn pohraniční a cizinecké policie. Výkon služby na státní hranici by byl společný pod velením příslušníka pohraniční nebo cizinecké policie.

Podrobnosti o výkonu služby, vyzbrojení příslušníků Armády ČR a jejich všestranné zabezpečení by řešilo usnesení vlády ČR a dohody ministerstva vnitra a ministerstva obrany podle konkrétní situace a úkolu.

B Zaujetím a střežením ochranných clon (čar) k vytvoření hloubky chráněného úseku státní hranice, k zabránění pronikání cizích osob do vnitrozemí, jejich zadržení, soustředění, střežení a předání orgánům určeným ministrem vnitra ČR.

Tento způsob je velmi náročný na množství sil a prostředků, vyžaduje zasazení organických jednotek a útvarů, což nelze bez jejich doplnění na plné počty.

C Kombinací obou předcházejících způsobů.

Z hlediska taktiky, organizace systému ochranných clon a činnosti na nich lze vycházet ze zásad Polního řádu pojednávajících o bojovém a strážním zajištění (bude platit od 1. 1. 1996).

Posílení ochrany státní hranice bude spojeno i s požadavky na potřebu dalších druhů vojsk, na logistickou podporu a zdravotnické zabezpečení, které mohou být plněny v rozsahu a způsobem jako při pohromách.

● *Účast Armády ČR v boji s mezinárodním terorismem a organizovaným zločinem*

Mezinárodní terorismus zahrnuje teroristické činy jako únosy, vydírání, vraždy nebo ozbrojené útoky prováděné jednotlivci a skupinami (gangy), jež postihují obyvatelstvo, veřejná zařízení nebo orgány jiného státu, ale též akty teroru a násilí jednoho státu vůči druhému. Jejich cílem je zastrašit a vydírat jiné osoby nebo státy a přinutit je ke konání, které by jinak svobodně nečinily.

Nebezpečí tohoto ohrožení spočívá v překvapivém vzniku a rychlosti jejich rozrůstání, v jejich nakažlivosti, a to jak v místních podmínkách, tak v různých oblastech kontinentu, v nekontrolovatelnosti jejich eskalace a především v neschopnosti mezinárodních politických a vojenských organizací rychle, účinně, spravedlivě a v souladu s mezinárodním právem zasáhnout.

Teroristé se necítí při své činnosti vázání žádnými morálními, etickými a už vůbec ne právními normami.

V minulém období používali nejčastěji klasických prostředků, plastické trhaviny, ruční zbraně apod.

V poslední době dochází k podstatnému nárůstu pašování radioaktivního materiálu. Je možné počítat i s tím, že nejmilitantnější extremistické skupiny mající vazby na extremistické členy státních orgánů a mafiánské skupiny mají snahu získat i jaderné zbraně. Tyto zbraně i jiné zbraně hromadného ničení se mohou stát nátlakovými prostředky při vydírání státních činitelů, institucí a velkých hospodářských společností.

Terorismus se stává prostředkem politického, náboženského, etnického, ekonomického, obchodního, finančního boje a dalších jeho odrůd. Ve velké míře je to nelegální honba za kapitálem a mocí.

Terorismus má mezinárodní charakter a jen mezinárodní ochrana může být účinná.

Prvořadým a nejsložitějším prvkem je jeho odhalení. Jeho likvidace je velice náročná a specializovaná. Stejně tak jako formy boje terorismu, tak i formy ochrany proti terorismu

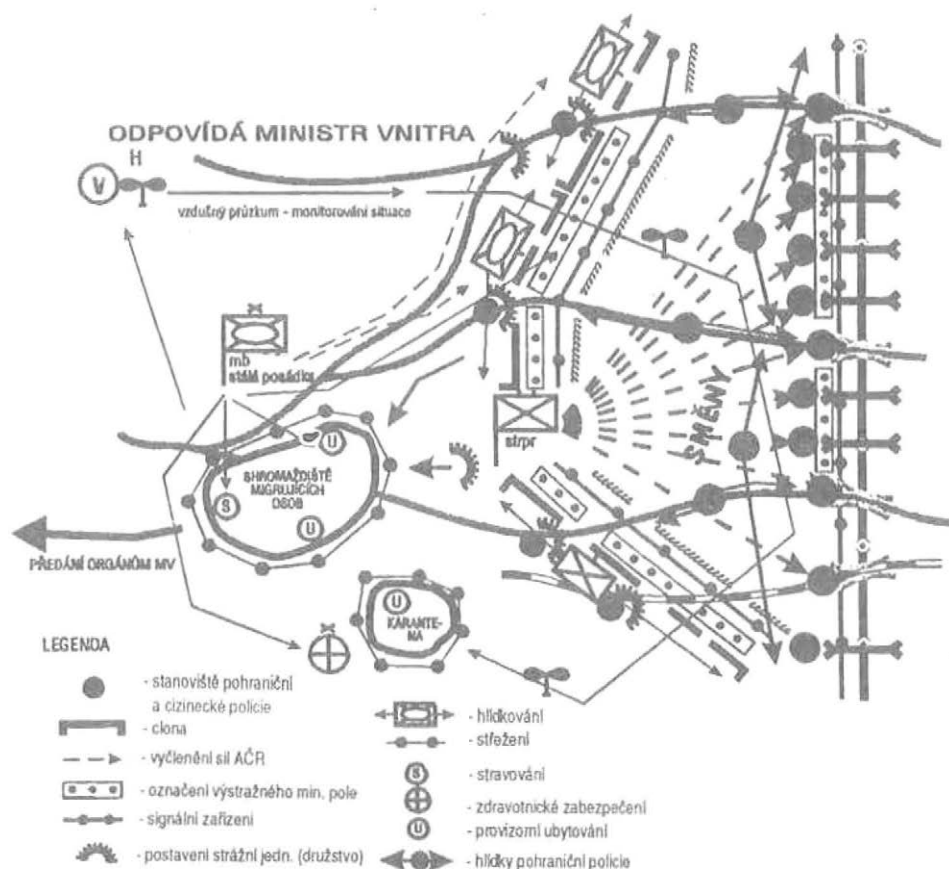

Schéma 4: Schéma použití AČR k posílení ochrany státní hranice v podmínkách velké migrace (varianta)

jsou přísně utajované. Příprava specialistů může být uskutečňována jen výběrovým způsobem. Každý vycvičený obránce proti terorismu se může stát potenciálním teroristou. Touha po kapitálu může kdykoliv převýšit morální stav osobnosti.

Příprava armády je založena na masové přípravě, na základě branné pohotovosti. Nelze ji proto z uvedených důvodů jako celek připravovat, a tedy i používat pro speciální boj s teroristy. Přicházela by v úvahu jen příprava speciální profesionální jednotky. Armáda ČR by bylo možné použít jen k nesespecializovaným činnostem, jako je blokování prostoru, vzdušný průzkum, zabezpečení speciální technikou, účast v letecké pátrací a záchranné službě atd., v činnostech, na které je připravena.

Zkušenosti z armád demokratických států zvýrazňují opodstatnění pohotovostního systému PVO ČR i při řešení nevojenského ohrožení - při zneužívání vzdušného prostoru pro nežádoucí činnosti, např. migrace osob, mezinárodní terorismus, obchod s drogami a organizovaný zločin.

V současné době tato výpomoc není právně upravena a není ministerstvem vnitra, do jehož kompetence boj s terorismem patří, vyžadována.

Armáda ČR může být v boji proti mezinárodnímu terorismu použita jen na základě k tomu speciálně přijatého usnesení vlády ČR.

* * *

Na závěr bych ještě jednou zdůraznil, že použití Armády ČR při nevojenských ohroženích musí mít právní podklad a lze je uskutečňovat jen na základě rozhodnutí ministra obrany ČR a u předem plánovaných opatření k likvidaci pohrom - rozhodnutím kompetentních velitelů určených ministrem obrany ČR nebo náčelníkem Generálního štábu AČR.

Konkrétní použití Armády ČR v nevojenských ohroženích, která mají určitý časový vývoj, se připravuje až na základě konkrétního usnesení vlády ČR v souladu s narůstající krizovou situací.

Armáda ČR je základem obranného systému ČR, a proto jejím hlavním úkolem je obrana proti vnějšímu ohrožení. K tomu musí být organizována, vyzbrojena, vybavena, materiálně, technicky a zdravotnický zabezpečena. Účast Armády ČR v nevojenských ohroženích nemohou tyto faktory ovlivnit. Vždy se bude jednat o úkoly vedlejší, krátkodobé, s podstatně menšími požadavky na síly a prostředky, jejich kvalitu a s podstatně menšími dopady z hlediska jejich ničivosti.

Bude-li Armáda ČR dobře připravena pro řešení úkolů vnějšího ohrožení, zvládne i obecné a speciální úkoly v nevojenských ohroženích.

Za připravenost Armády ČR k obraně ČR odpovídá ministr obrany ČR. Za fungování integrovaného záchranného systému a ochranu státních hranic odpovídá ministr vnitra ČR.

Obranné plánování v Nizozemí

Království nizozemské (Koninkrijk der Nederlanden) je situováno doslovně i symbolicky jako brána Evropy. Jeho příznivá poloha - v deltě řek Rýna, Šeldy a Maasu - mu umožnila, aby se stalo jednou z nejdůležitějších obchodních zemí. Vodní náklady mohou být totiž dopraveny daleko do vnitrozemí, do severovýchodní Francie a Švýcarska. Země s plochou 40 800 km² a obyvatelstvem přes 15 milionů patří mezi nejhustěji zalidněné země Evropy. Sousedy Nizozemí jsou Belgie a Německo. Během první světové války se podařilo Nizozemí i přes určité oběti zůstat neutrálním. Ačkoliv země až do druhé světové války sledovala přísnou neutralitu, byla v roce 1940 obsazena německými vojsky a následovalo pět let okupace. Roku 1949 se stalo Nizozemí členem NATO. Nizozemská zahraniční politika byla a je založena především na potřebě evropské integrace. Není tedy náhodou, že otázky obranné politiky, respektive obranného plánování nejsou v Nizozemí podceňovány. Zabývá se jimi i článek nizozemského generála Strieka.

* * *

Abychom pochopili nizozemské obranné plánování, musíme si nejprve něco málo říci o teorii plánování a rovněž o (politickém) prostředí, ve kterém se toto obranné plánování odehrává.

Na plánování se můžeme dívat jako na část širšího procesu managementu. Podle definice G. R. Terryho je management procesem, který zahrnuje plánování, organizaci, aktivizaci a kontrolu stanovení cílů a úkolů organizace, včetně dosažení těchto cílů alokací personálních a dalších prostředků. Podle této definice znamená **plánování** (planning): co má být uděláno, kde, kdy a jak? **Organizace** (organising) znamená: kdo co má udělat, jaké jsou jeho vztahy k druhým, s jakými pravomocemi a v jakém fyzickém prostředí? **Aktivizace** (actuating) znamená: přimět zaměstnance, aby ochotně pracovali a nadšeně spolupracovali. **Kontrola** (controlling): znamená sledovat plánovanou činnost, aby bylo zřejmé, co je řádně prováděno, a jestliže ne, použít náležitá opatření.

Plánování tedy může být definováno jako proces stanovení v hrubých obrysech věcí, které je třeba udělat (tj. „co“), a metod jejich provedení (tj. „jak“), aby byly splněny cíle či záměry určené organizací. To „co“ nazýváme strategické plánování (strategic planning), „jak“ prováděcí plánování (executive planning).

Pokud jde o postavení armády v nizozemském demokratickém systému, právní základy ozbrojených sil jsou stanoveny v ústavě. Článek 98 říká, že musí existovat **ozbrojené síly, aby chránily zájmy státu**. A v tomtož článku se dále praví, že nejvyšší autoritou nad armádou je vláda. Za obrannou politiku je odpovědný ministr obrany jako člen vlády. Na zasedání kabinetu projednává vláda obecné politické záležitosti, včetně obrany. Proto jsou na tomto zasedání přijímána ta nejvyšší rozhodnutí.

Ministr obrany a jeho státní sekretář musí obhajovat svou politiku v parlamentě, který se skládá ze dvou komor. Vyjadřovat se k rozpočtu mají právo obě tyto komory; musí totiž

odsouhlasit každoroční odhadované výdaje na obranu. Poslanci parlamentu kladou členům vlády důležitou otázku. Pro speciální záležitosti týkající se obrany existuje tzv. **stálý výbor obrany**, ve kterém jsou zastoupeny všechny politické strany. V oboru politické působnosti ministra obrany existují ještě další orgány, např. **všeobecná rada obrany**, která připravuje rozhodnutí v obranných záležitostech pro zasedání kabinetu, a **státní rada**, která radí vládě při každém návrhu zákona.

Cíle obranného plánování

Nizozemí bylo mezi prvními členy NATO, kteří přizpůsobili své obranné plány nové mezinárodní situaci. Nizozemská obranná politika bude tedy zaměřena na:

- podporu operací krizového managementu v rámci bezpečnostní politiky,
- obranu integrity národního a spojeneckého území.

Po stanovení úkolů ozbrojeným silám můžeme plánovat jak tyto cíle splnit. K tomu potřebujeme určité finanční a personální zdroje. Základem je, aby existoval jasný vztah mezi cíli a zdroji. Nizozemské obranné plánování je zaměřeno právě na objasnění tohoto vztahu. Nazýváme jej **integrálním obranným plánováním (IOP)**. IOP se týká vojenského námořnictva, pozemních vojsk a vojenského letectva. Musí být tudíž řízeno ústřední organizací nad úrovní předcházejících tří druhů ozbrojených sil - ministerstvem obrany.

Aby byly vytvořeny podmínky, ve kterých je možné dosáhnout integrované obranné politiky, a aby byl dán ministrowi a státnímu tajemníkovi větší vliv na přípravu a provedení obranné politiky, je tato ústřední organizace orientována jak na celkový výsledek, tak na dílčí funkce.

Mimo tradiční odpovědnost za politiku jednotlivých druhů ozbrojených sil, orientovanou na celkový výsledek, existuje totiž také funkční odpovědnost. Rozlišujeme mezi tzv. ústřední organizací a ministerskými sekcemi druhů vojsk (štáb vojenského námořnictva, štáb pozemních vojsk atd.).

Funkční odpovědnost je vyjádřena čtyřmi funkčními oblastmi: personální, ekonomicko-finanční, materiální a operační. To se týká nejen ústřední organizace, ale také jednotlivých druhů vojsk. První tři funkční oblasti získaly svou formu a obsah prostřednictvím tzv. hlavních správ (directorates-general), které jsou součástí ústřední organizace i všech tří druhů vojsk.

Za čtvrtou, „operační“ oblast, je odpovědný operační štáb ústřední organizace (tj. ministerstva) a operační správy všech tří druhů vojsk.

Celková integrovaná obranná politika je určována **obránnou radou** v čele s ministrem obrany. Členy rady jsou státní tajemník, náčelník obranného štábu, ředitelé hlavních správ, vrchní velitelé tří druhů ozbrojených sil a nizozemské královské vojenské policie (Royal Marechaussee).

Až donedávna se plánovací proces vztahoval jen na dvouleté období, doplněný obranný plán (up-dated defence plan) pokrýval desetileté období. Rozpočtový cyklus se opakoval každý rok. Pro alokaci zdrojů tří druhů ozbrojených sil byly důležité složky plánovacího procesu a rozpočtového cyklu ve stálém poměru, všechny druhy ozbrojených sil měly při formování svých plánů značnou autonomii. Rozvržení nákladů nebylo výsledkem plánovacího procesu, ale předcházelo mu. Vzrůstající nejistota ohledně státních záležitostí

a zvláště pak skutečnost, že pevný rozpočtový poměr nepřispívá efektivnímu a účinnému vynaložení zdrojů rychle se měnícího politického prostředí, tento plánovací systém nutně změnilo.

Podle nového systému byly vztahy mezi cíli, úkoly a zdroji zlepšeny rozdělením obranných aktivit do menších plánovacích jednotek v rámci jednotlivých druhů vojsk, a ne pro všechny druhy vojsk. Výdaje a náklady ve vztahu k jednotlivým činnostem jsou tak přehlednější. Plánovací jednotky jsou dále rozdělovány do tzv. základních plánovacích jednotek a podpůrných plánovacích jednotek, v závislosti na povaze jejich úkolů. Tento nový přístup umožňuje postupné změny (trade-off), založené na strukturovanějších informacích a na důkladnějších znalostech možných důsledků. Na úrovni základních a podpůrných jednotek lze tím také dosáhnout větší jasnosti vstupního a výstupního poměru.

Dalším důležitým rysem nového plánovacího systému je strategická orientace a diferenciace rozšířená na *15leté plánovací období*. V protikladu k extrapolaci a na rozpočet orientované povaze starého plánovacího systému mohou být rozlišeny následující tři sice vzájemně vztahné, ale v podstatě přece jen rozdílné prvky: koncepty (concepts), dlouhodobé plánování (long-term planning) a krátkodobé programy (short-term programming).

S ohledem na posílání ozbrojených sil a jejich výkon v pojmech kvality a kvantity, obsahují koncepty volby principů a priorit na přibližně 20leté období. **Dlouhodobé plánování** může být považováno jako přenos konceptů do obecně stanovených plánů pokrývajících období až 15 let. Podle možnosti tyto plány zahrnují také alternativní metody zabezpečení operačních požadavků. **Krátkodobé programy** představují přehledný obraz čeho má být dosaženo v následujících pěti letech. Každoroční rozpočet tvoří integrální část krátkodobých programů a je proto samozřejmé, že tyto programy zůstávají na něj podstatně orientovány. Místo dvouletého plánovacího cyklu je zaveden roční cyklus skládající se ze dvou sub-cyklů; jeden je pro dlouhodobé plánování a jeden pro krátkodobý program, včetně každoročního přehledu (overview) rozpočtu. Překrývání (overlap) mezi dvěma sub-cykly vytváří možnost začlenit výsledek jednoho plánovacího cyklu do druhého. Forma (lay-out) i samotné plánování procesu jsou přizpůsobeny systému plánování v NATO. Smyslem celého procesu je častá výměna informací i konzultace, mj. mezi ozbrojenými silami a centrální organizací.

Zavedení IOP vedlo k celé řadě organizačních opatření: byla vytvořena **konzultativní rada** pod vedením náčelníka obranného štábu, jehož členy jsou ředitelé hlavních správ; **stálá kooperativní rada pro plánovače z centrální organizace a pracovní skupina**, skládající se ze zástupců náčelníků plánování obranného štábu a druhů ozbrojených sil.

Vzhledem k chaotickému vývoji plánování začátkem devadesátých let je zatím těžké zhodnotit praktický přínos tohoto procesu. Nicméně musím upozornit na následující:

Předně „plánovací jednotky“ dávají skutečně více nahlédnout do vztahů mezi úkoly (objectives), cíli (missions) a zdroji (resources). Předpokládaný rozpočet ale bývá příliš často krácen. Z vnějšku (vládou) jsou jako řídicí prostředek užívány peníze, zatímco vnitřně je obvykle řídicím principem snižování a restrukturování ozbrojených sil, snižování počtů nebo odklad investic. K tomu ještě (z principu) musí být rozpočet založen na krátkodobém programu. Pokud jde o plány, je tvorba rozpočtu (budgeting) v rozhodovacím procesu jeho rozdělováním, avšak během přípravy plánů a rozpočtu se finanční předpoklady (na kterých jsou tyto plány založeny) často mění, což vede k přizpůsobování plánování a následně i k přizpůsobování rozpočtu. To je třeba lépe sladit, aby toto přizpůsobování nebylo zahrnuto do rozpočtu, což s ohledem na důsledky pro plánování nebylo zatím řádně prozkoumáno.

Dále můžeme konstatovat, že vývoj plánovacích alternativ ozbrojenými silami v dlouhodobém plánu ještě nesplnil svá očekávání. Velmi často je totiž rozpočet příliš podrobně plánován a výsledek označen jako „jediná možnost“. Tímto způsobem vzniká 15letý účetní systém, což nikdo při zavádění IOP nepředpokládal.

Plánovací proces nizozemské královské armády

V současnosti prochází nizozemská armáda ohromnou reorganizací, kdy jsou restrukturovány také všechny štáby. Důsledkem této reorganizace je i armádní plánovací proces, kterým se zde zabývám.

Armádní plánovací proces může být charakterizován pojmy **centralizované plánování** (centralized planning) a **decentralizovaná realizace** (decentralized implementation).

Při plánování rozlišujeme jeho tři hlavní složky: **konceptní plánování** (conceptual planning), **udržovací plánování** (maintenance planning) a **koordinace integrovaného plánu** (integral plan coordination).

Konceptní plánování musí stanovit cíle a úkoly armády a rovněž kdo má co dělat. Ukazuje, jak bude příští armáda vypadat (za 20 let) a jak bude během tohoto období fungovat (operate). Konceptní plánování je nepřetržitý, souvislý proces, beroucí v úvahu vnitřní a vnější vývoj, který by mohl ovlivnit realizaci (implementation) vojenských úkolů. Jedním z nejdůležitějších úkolů konceptního plánování je vypracování strategického plánu nizozemské královské armády.

Smyslem **udržovacího plánování** je zachovávat nizozemskou královskou armádu v dobrém stavu, tj. na požadované operační úrovni (operational level). Je založeno na standardech uvedených ve strategickém plánu. Během období 15 let bude tento plán prověřován, což umožní vypracovat takové požadavky a opatření, které jsou potřebné k udržování armádní organizace na patřičné úrovni. Pokud bereme v úvahu existující plány týkající se zabezpečení vybavení a osob, máme již základní seznam požadavků. Jde především o nutnost výměny stárnoucího výzbroje a vybavení.

Požadavky konceptního a udržovacího plánování musí být programovány takovým způsobem, aby je bylo možné realizovat ve správném čase a aby byly v možnostech daného rozpočtu. To se nazývá **koordinace integrovaného plánu**.

Návrh vojenského plánu je formulován na základě potřeb, dostupných zdrojů a směrnic Memoranda obranného plánování (Defence Planning Memorandum). Musí být přesným odrazem zavedených priorit a musí podávat přesný obraz poměru provozovacích nákladů, investic a poměru nákladů na obnovu a výměnu. Na základě návrhu vojenského plánu určí vrchní velitel nizozemské královské armády úkoly příslušným ředitelům. Tyto úlohy jsou pak popsány v konečném dokumentu.

Výsledkem těchto tří procesů je **Plán nizozemské královské armády**. Na základě tohoto plánu jsou s jednotlivými řediteli správ a veliteli vypracovávány konečné dokumenty mající za cíl jeho realizaci (the implementation of the plan).

Podle IOP jednou ročně iniciuje náčelník obranného štábu vydáním Memoranda obranného plánování (s výchozími podmínkami, směrnicemi a úkoly plánu) zahájení procesu dlouhodobého plánování a krátkodobých programů. Jako součást realizace plánu ředitel ekonomické a finanční správy vypracuje (draw up) podrobný finanční plán, respektive rozpočet. Každým rokem je tento rozpočet i s vysvětlujícím memorandem, založeném na

vládním účetním zákonu, publikován. Armádní plán a rozpočet jsou spolu pochopitelně neoddělitelně spojeny a dávají ředitelům a velitelům pravomoc vynaložit peníze z rozpočtu na činnost, za kterou jsou odpovědní. Krátkodobý program a plán rozpočtu mají naprosto totožný časový rámec a plán činností, ale liší se v úloze, kterou hrají v obranném plánovacím procesu. Realizace plánů může být totiž provedena dvěma způsoby: jednak tradičním způsobem, jednak orientací na nový způsob armádního plánování. První způsob má co dělat s činnostmi spojenými s uvedením organizace na přiměřenou operační úroveň, s plněním odpovídajících úkolů (rekrutace osob, výcvik a vzdělávání) a udržování této dosažené úrovně.

Druhý způsob realizace se používá, jestliže pracujeme s novými prvky či musíme-li brát v úvahu rozhodnutí různých orgánů. Tento způsob řízení je také vhodný v situaci, kdy je do rozhodovacího procesu zapojen parlament. Obecně projekt vyžadující investice asi 100 milionů či více potřebuje politický souhlas, a proto musíme vypracovat dokument o zásobování obranným materiálem. To znamená, že se po dokončení různých fází plánovacího procesu podává zpráva. Další obstarávání materiálu a zásob pokračuje až po politickém souhlasu (obvykle stálého parlamentního výboru pro obranné záležitosti). Samozřejmě se snažíme co nejvíce zharmonizovat řízení plánovacího procesu v armádě s procesem opatřování vojenského materiálu (defence material procurement process).

V obou procesech rozlišujeme různé fáze. První fáze se týká stanovení operačních požadavků založených na výzkumu potřeb dané oblasti (mission-area study), např. potřeby vozidel pro mírové operace (peace-keeping operations). Tyto požadavky budou popsány v tzv. **dokumentu obranného vojenského plánování** (defence military planning) DMP-A.

V přípravné fázi (pre-study phase) bude pořízen soupis alternativ, aby bylo možné zahrnout všechny požadavky (výzkum trhu). Výsledky budou popsány v dokumentu DMP-B. Podle času potřebného pro realizaci, dostupných finančních zdrojů a možná také z politických důvodů mohou být některé alternativy vyřazeny, ale je také možné, že jedna či více alternativ mohou být k plánu přidány.

V další fázi, kterou je studijní fáze (study phase), jsou podrobně zkoumány zbývající alternativy. V této fázi je možné provádět některé zkoušky s ustavujícími modely (organic models). Výsledky studijní fáze jsou uvedeny v dokumentu DMP-C. Tento dokument bude vlastně seznamem vybraných alternativ, jejich kapacit, výhod i nevýhod.

V následující fázi budou dopodrobna vypracovávány alternativy, abychom získali faktické znalosti, na základě kterých bude prováděno rozhodnutí. Budou prezentovány všechny alternativní náklady a výdaje a rovněž rizika získávání materiálového vybavení. Také zde je možné provádět zkoušky tohoto modelu. Výsledky této fáze budou zapsány do závěrečné zprávy - dokumentu DMP-D, který doporučí jednu z alternativ k realizaci.

Po odsouhlasení dokumentu D (také parlamentem), bude navrženo memorandum o realizaci - dokument E. Je to komplexní dokument realizace projektu, zabývající se všemi zahrnutými oblastmi, např. výcvikem, ale také následky infrastrukturálních změn. Toto memorandum neslouží pouze hladké realizaci plánu, ale může být také používáno k informování parlamentu o tom, jak je celý projekt realizován.

Trendy rozvoje vojenství na prahu 21. století

Změny uplynulých šesti let, které vedly k dramatickým změnám mezinárodního systému, nás nutí přehodnotit staré strategie a hledat nové záchytné body v neuspořádaných zbytcích bipolárního světa, s jeho novými rozptýlenými a obtížně předvídatelnými, ale přitom pravděpodobnými konflikty. Stupeň nejistoty globálního bezpečnostního prostředí je umocňován revolučními změnami vojenské techniky a změnami tradičních názorů na použití vojenské síly.

Současné období představuje nejen změny, ale i kontinuitu. I když jsou tyto změny rozsáhlé, nikdy nepředstavují úplné odtržení od minulosti; evoluční a revoluční složky koexistují a vzájemně se ovlivňují. Při jejich hodnocení je třeba mít na zřeteli též kontext mezinárodní a vnitřní situace.

♦ Vnější vlivy

Vývoj v Evropě po skončení studené války probíhá ve znamení dvou současně působících protichůdných tendencí - integrace a fragmentace.

Západní Evropa pokračuje v prohlubování integračních snah, probíhajících v podstatě od konce 2. svět. války. Vyrůstá význam mezinárodních organizací, vznikají globální informační a komunikační sítě a finanční struktury, rozvíjí se mezinárodní doprava, obchod, vyrůstá uvědomění si problémů přesahujících hranice jednotlivých států (ekologie, zdravotní péče, migrace, zločinnost, ...), dochází k přeskupování vztahů mezi hlavními průmyslovými státy. Narůstá přesvědčení, že budoucnost Evropy, bezpečnost jednotlivých států, jejich prosperita závisí na prohloubení jejich vzájemného propojení, na jejich hlubší integraci. Současně s tím se mění také názory na tradiční pojetí národní suverenity.

Ve východní části Evropy působí opačný trend - trend k fragmentaci. Etnická, náboženská a národní nepřátelství, nekontrolovatelné šíření zbraní, boj o moc, po vymizení obavy, že regionální konflikt by mohl přerůst v konfrontaci supervelmocí, různé varianty radikalismu, pomalé naplňování očekávání, že budování demokracie a tržní ekonomiky povede rychle k prosperitě, to vše představuje síly působící k rozpadu státních systémů.

Jsme svědky vzrůstu nacionalismu téměř v celé oblasti na východ od bývalé železné opony. Mnozí tento jev považují za největší nebezpečí pro evropskou stabilitu. Od revolučních událostí roku 1989 vzniklo více jak 20 nezávisle působících států na území bývalého Sovětského svazu a Jugoslávie, a tento trend dále pokračuje a často nabývá velice krutých forem. V období od konce studené války asi 4,5 milionu utečenců opustilo svoji vlast, aby se vyhnulo občanským válkám a etnickým čistkám, které až příliš často následují po pádu komunismu. Tomuto trendu se nevyhlo ani bývalé Československo. Jeho rozdělení počátkem roku 1993 na dva samostatné státy je jistě součástí působení těchto rozkladných sil.

Síly fragmentace jsou přítomny po celém světě, stejně jako síly integrace. Pro mnohé se svět stal nebezpečnějším, i když jejich ohrožení jsou odlišná a komplikovanější než v obdo-

bí studené války. Vysoce technologické zbraně si dnes může koupit každý, kdo na to má prostředky. Podstatně vzrůstá vojenská síla zemí třetího světa, jejich schopnost působit na velké vzdálenosti s vysokou přesností a ničivou silou, což vytváří velký problém pro případné intervenující síly. V současné době již asi 18 států disponuje přesně naváděnou municí. Počátkem příštího století se očekává, že jejich počet vzroste na 40.

Spolu s tím, jak síly integrace a fragmentace vytvářejí nové mezinárodní prostředí, mění se i vnitřní situace mnohých států. Zejména na východ od bývalé železné opony stojíme tvář v tvář obtížným a složitým problémům transformace.

◆ Vnitřní vlivy

Vítězství ve studené válce něco stálo a teprve nyní si tuto cenu státy začínají uvědomovat. Po 45 let bylo hlavní úsilí Spojených států a NATO soustředěno na vnější ohrožení, na porážku Sovětského svazu. Během tohoto období se ale objevila ohrožení nová. Patří sem, za prvé, *ohrožení ekonomické bezpečnosti*, vycházející jak z vnitřních, tak z vnějších zdrojů. Vnitřní zahrnují pokles konkurenceschopnosti a produktivity práce, opotřebení výrobní základny, fiskální a obchodní deficity, opotřebení infrastruktury ap. Vnější zahrnuje závislost na zahraniční naftě, většina jejíž ložisek leží v oblastech kontrolovaných nebo ohrožených regionálními hegemony, státní dluhy, ztráta podílu na zahraničních trzích ve prospěch jiných států, politická nestabilita v oblastech potenciálních trhů a hospodářské expanze.

Svět dochází k názoru, že žádná část rozvinutého světa nemůže prosperovat aniž prosperují všichni nebo alespoň většina. Je proto ve vlastním zájmu každého účastníka světové ekonomiky vytváření co nejtěsnějších ekonomických vazeb, budování mezinárodní důvěry, mezinárodního toku zboží a investic.

Druhou stránkou této mince je *ohrožení sociální bezpečnosti*. Problém zneužívání drog, nerespektování práv občanů a menšin, nerespektování demokratických hodnot a institucí, pokles vzdělanosti, nerespektování základních pravidel společenského chování, růst a dokonce, přijetí vulgarity za „normu“, to vše lidi vzájemně vzdaluje, zatímco by byla potřeba je spojovat. Tyto a další problémy také představují ohrožení základů národní bezpečnosti - vzdělané, tolerantní, participativní politiky, která je základem demokratické vlády.

Při povrchním pohledu se může zdát, že ekonomické či sociální ohrožení nemají žádný vztah k armádě a vojenské síle. Ve skutečnosti tyto jevy vzájemně souvisí.

① Řešení vnitřních problémů vyžaduje prostředky. Čím je ekonomika slabší, čím je sociální situace komplikovanější, tím méně prostředků může stát uvolňovat pro armádu. Je tedy zcela jasné, že státy i nadále budou snižovat vojenské rozpočty a že budou od vojáků očekávat, že přispějí k domácí regeneraci.

② Politici budou hledat cesty využití vojenského prvku státní moci (spolu s ostatními prvky státní moci a často v jejich podřízenosti) k vytvoření prostředí příznivého politické a ekonomické stabilitě ve světě. Lze proto očekávat, že vojáci se budou podílet na operacích (obvykle v koalici) zaměřených na vytvoření či obnovu, podmínek příznivých ekonomickému rozvoji a obchodu. Takové operace, zaměřené na posílení a obnovení podmínek pro globální obchod, investice a ekonomický rozvoj nemusí představovat bojové operace. Často bude dostatečnou skutečností přítomnost aliančních organizací, společná cvičení

a zdokonalování společných operačních postupů či pokračování výměnných programů. Mnohé trhy, vhodné pro globální ekonomické investice, rozvoj a integraci jsou ohrožovány regionální nestabilitou. Vojenská přítomnost a operace mohou přispět (společně, a často v podřízenosti jiným prvkům státní moci, nebo regionálním či globálním organizacím) k vytvoření podmínek, ve kterých ekonomické zájmy mohou vzkvétat. Neexistuje žádný historický precedens dlouhodobé ekonomické prosperity existující bez bezpečnostního deštníku, zabezpečujícího stabilitu, v jejímž rámci ekonomické strategie dosahují úspěchů.

③ I přes vítězství ve studené válce musí NATO a Spojené státy zůstat připraveny k ochraně svých globálních zájmů. Zdvížení železné opony vyvolalo lokální a regionální boj o moc. Spojené státy a NATO očekávají od svých vojáků, že budou-li povoláni zabránit vzniku nebo vyřešit již vzniklou krizi, splní tento úkol rozhodně a s minimálními ztrátami životů a materiálních zdrojů. Rozhodné použití vojenské síly neznamená nezbytně válku. Znamená převahu použitého vojenského prvku síly státu, ale odpovídajícího strategickým cílům, vojenskému úkolu, specifické situace a podmínkám ohrožení. I když se hovoří o principu proporcionality, znamená rozhodné použití síly, opak inkrementalismu a gradualismu (jako postupného narůstání a zvyšování sil). V krizích nebo konfliktech, ve kterých se budou angažovat ozbrojené síly Spojených států či NATO, budou akce charakteristické přesilovým použitím síly s co nejvyšší přesností, ke splnění úkolu v co nejkratším čase a s minimálními ztrátami na životech a zdrojích.

V souhrnu lze říci, že od armády bude současná a budoucí situace vyžadovat, aby omezila svůj rozsah a rozpočet, přispěla k domácí obnově, podílela se na operacích ke globální stabilitě a zachovala si schopnost dosahovat rozhodného vítězství za libovolných podmínek nasazení, a to vše současně. Pro vojenskou strategii to znamená:

- zvýšit kvalitu vojáků, jednotek, výcviku, polních řádů, zajistit takovou technologickou úroveň, aby vyvážila redukci kvantity,
- maximalizovat přínos manévru a tempa, uplatněných současně s palebnou silou,
- synchronizovat podíl všech druhů vojsk na operaci,
- budovat ozbrojené síly jako maximálně přizpůsobivé, schopné měnit svoji strukturu podle potřeby.

Mezinárodní a domácí realita má za následek paradoxní situaci, kdy na jedné straně jsou snižovány zdroje pro armádu a na druhé straně požadavky na ozbrojené síly současně vzrůstají.

Změny koncepce bezpečnosti

Strategické paradigma studené války, úspěšně uplatňované po několika generacích strategického myšlení na západě - „prevence šíření komunismu“ - již neodpovídá realitě současného světa. Setrvat na jeho uplatňování při řešení současných problémů by garantovalo neúspěch. Na západě vzniká nový strategický model, na jehož základě budou budovány, vyzbrojovány, rozmisťovány, organizovány, cvičeny a udržovány ozbrojené síly. Zadržování a „tradiční“ koncepce odstrašování, prvky západní strategické obrany v období studené války jsou přehodnocovány ve světle nové reality. Západ nadále nemá negativní cíl - zabránit šíření komunismu, ale cíl pozitivní - podporovat demokracii, regionální stabi-

litu a hospodářskou prosperitu. Zadržování nahrazuje „kolektivní úsilí“. Odstrašování si sice zachovalo svůj význam, ale začíná být nahrazováno „prevencí“, jako doplňující a možná alternativní strategickou koncepcí. Toto je první a pravděpodobně nejdůležitější posun koncepčních názorů, který ovlivňuje způsob vedení pozemního boje.

Druhá koncepční změna zahrnuje změnu názorů na použití ozbrojených sil. Koncepce „války“ je dnes chápána jako situace, kdy armády jednoho státu nebo aliance bojují s armádami jiného státu nebo aliance. Každý jiný akt použití síly nebo forma nepřátelství, jsou kategorizovány pod pojmem „operace jiné než válka“ (operations other than war, neboli mimoválečné operace). Někteří analytici jdou na základě tohoto rozdělení ještě dále a rozlišují kategorie mírových aktivit s velmi nízkou úrovní násilí, krize, konflikty, válku a aktivity k ukončení války. Takové kategorie jsou užitečné tím, že dovolují plánovat odstupňované použití vojenské síly v souladu s okolnostmi. Kromě toho ukazují, že ne každé použití síly znamená „vstoupit do války“. Poskytují užitečné koncepční a politické rozlišení pro použití vojenské síly ve „válce“ a k jiným účelům. Jednoduchost těchto kritérií může být zavádějící. Zařazení „války“ do jiné kategorie než jiná použití vojenské síly může svádět k představě, že podmínky nezbytné pro úspěch jsou jiné ve „válce“, a jiné v „operacích jiných než válka“. Někteří vyjadřují názor, že „s válkou ve smyslu velkého, organizovaného ozbrojeného konfliktu mezi vysoce rozvinutými společnostmi se v budoucnu již možná nesetkáme. Ale násilí bude propuknout mezi rozvinutými společnostmi stejně jako mezi nevyvinutými a bude vytvářet lokální ozbrojené konflikty, které často nebude možné odlišit od tradiční války“.

V každém případě je nezbytné si uvědomit, že kdykoli je použita vojenská síla, platí základní předpoklady úspěchu:

- ◆ formulace jasných, dosažitelných politických cílů,
- ◆ plánování a uplatnění strategických opatření k dosažení těchto politických cílů,
- ◆ soustředění odpovídajících prostředků k realizaci strategických cílů,
- ◆ zabezpečení podpory veřejnosti (národa, koalice).

Změny mezinárodního prostředí a vnitřních politických systémů změnilly kontext, ve kterém bude uplatňována vojenská síla. Změny ve vedení pozemní války jsou výsledkem interakce řady událostí, podmínek, politických názorů, přesvědčení a dokonce náhod. Některé z těchto změn jsou důsledkem měnící se mezinárodní a domácí sféry, některé mají kořeny v historii a technice. Změny vojenské techniky jsou stejně převratné jako změny mezinárodní politiky.

Technologické změny ve vojenství a vedení pozemního boje

Technologické inovace v oblasti vojenství, z nichž mnohé byly přesvědčivě demonstrovány v Perském zálivu, jsou často hodnoceny jako „vojenskotechnická revoluce“. Tyto revoluční změny ovlivní pozemní vojsko a pozemní boj prostřednictvím pěti dominantních trendů:

1. růst účinnosti palby a rozptýlení jednotek,
2. růst objemu a přesnosti palby,
3. rozvoj technologií umožňujících vyšší integraci úsilí,
4. nárůst koncentrace sil a výsledného efektu,
5. nárůst skrytosti vlastní činnosti a schopnosti detekovat protivníka.

■ Růst účinnosti palby a rozptýlení jednotek

Je jasné, že zbraně se staly ničivějšími a jednotlivci a jednotky rozptýlenějšími. Ničivost a rozptýlení spolu souvisí. Masové zavedení drážkovaných hlavních v polovině 19. století zvýšilo dostřel a přesnost zbraní jednotlivce a dělostřelectva. To vojáky donutilo zakopat a rozptýlit se. Jednotky nemohly být dále používány v těsných formacích, bok po boku, jako v éře mušket.

V celé historii pozemního boje se taktika, organizace, polní řád, výzbroj a vybavení, struktura sil a metody řízení a velení přizpůsobovaly vzrůstající ničivosti zbraní a rozptýlení jednotek. Tyto změny zase zpětně ovlivňovaly výcvik vojáka a velitele.

Válka v Perském zálivu potvrdila trend vysokého nárůstu rozptýlenosti a schopnosti ničivé palby na velké vzdálenosti. Následující tabulka ukazuje, že tento nárůst již není lineární, ale geometrický.

Tabulka

Oblast rozvinutí jednotek o síle 100 000 mužů					
	Antika	Napoleonské války	1. světová válka	2. světová válka	Perský záliv
km ²	1.00	20.12	248	2750	213 000
fronta (km)	6.67	8.05	14	48	400
hloubka (km)	0.15	2.50	17	57	533
mužů/km ²	100 000	4790	404	36	2.34
m ² /muže	10	200	2475	27 500	426 400

Raketomety, bitevní vrtulníky, taktické raketové systémy, moderní tanky a transportéry ve spojení s kosmickými prostředky, novými zbraňovými systémy a manévrem ostatních druhů vojsk, laserovými značkovací a naváděcími systémy potvrzují, že trend vzrůstu ničivosti, dosahované na velké vzdálenosti, a rozptýlení jednotlivců a jednotek pokračuje. Tento trend vyvolává změny v taktice, organizaci, polních předpisech, vybavení, struktuře sil, ale i v metodách velení a řízení, jako vždy v minulosti.

Pozemní síly na přelomu tisíciletí budou ještě mobilnější, schopny komunikovat na velké vzdálenosti, manévrovat daleko rychleji a vést soustředěnou palbu prostředky všech druhů vojsk, rozptýlenými na velké ploše. Tento trend bude klást velké nároky na schopnost velitele rychle se rozhodovat, na schopnost štábů synchronizovat pohyb vysoce rozptýlených jednotek a schopnost podřízených velitelů přijímat na místě rozhodnutí v souladu se záměrem vyššího stupně velení.

Vysoké nároky budou kladeny na soudržnost jednotek. Požadavky na kvalitu vojáků, velitelů a soudržnost jednotek rostou úměrně jejich rozptýlení.

■ Růst objemu a přesnosti palby

Druhý trend zahrnuje dva faktory: *objem palby* (počet tun munice dopravované k cíli v daném čase a *přesnost palby*). V době zpředu nabitých zbraní jednotlivce a dělostřelectva byl objem palby nízký. Začal růst se zavedením závěrových mechanismů, bezdýmého prachu, zásobníků, pásů a automatických nabíjecích mechanismů. Přejít od svalů ke stro-

jům (mechanizace, motorizace jednotek, široké uplatnění letectva) přispěly k palbou dopravovaným objemům munice. Nejenže jsou dnes zbraně ničivější, ale také rychlost jejich palby je vyšší. Trend růstu objemu palby kulminoval vývojem taktických jaderných zbraní. Růst objemu palby korespondoval se změnami v ostatních oblastech pozemního boje: používání opevnění, vytváření chráněných prostorů na bojišti, použití tanků a BVP, organizační změny. Tyto evoluční změny ovlivnily nejen zbraně, vybavení, organizaci a taktiku, ale také plánovací faktory jako koeficienty ztrát, logistické koeficienty doplňování a zásobování a vzájemný poměr potřeby bojových, podpůrných a zabezpečovacích jednotek.

Spolu s nárůstem objemu palby vzrostla přesnost. Přenosné PTRS s optickým zaměřováním a naváděním po drátě, laserem zaměřované ruční zbraně, přesné zaměřovací systémy moderních tanků a BVP, přesné zbraňové systémy dalekého dosahu bitevních vrtulníků, raketometů, laserové ozařovače pro navádění dělostřelecké munice a bomb, vyvíjená „inteligentní munice“, to vše tento trend potvrzuje.

Také přesnost ovlivní změny výzbroje, vybavení, organizace a taktiky pozemního vojska 21. století. Plánovací faktory se v 21. století budou lišit od faktorů 20. století, jako se lišily koeficienty 20. století od 19. Bude pokračovat vývoj zbraní využívajících paprsků o vysoké energii, elektromagnetických děl, supravodivosti a dalších zatím nepoznaných technologií.

Vysoce rozptýlené pozemní vojsko 21. století dále zvýší objem, přesnost palby a pravděpodobnost zásahu první ranou. K tomu mu napomůže zejména rozvoj elektronických technologií dovolujících integrovat úsilí mnoha jednotek.

■ Rozvoj technologií umožňující vyšší integraci úsilí

Rozvoj těchto technologií umožní zvýšit celkovou přesnost ozbrojených sil, nejen individuálních zbraní, ale i hromadných palb, jaká dosud byla nedosažitelná. V 21. století se pozemní síly stanou součástí společných kombinovaných pozemních, námořních, leteckých a kosmických sil. Taková integrace zvýší celkovou „bitevní přesnost“.

Rozvoj moderních integračních technologií začal telegrafem a železnicí – dvěma systémy, které, vzájemně spojené, revolucionizovaly vojenství. Telegraf umožňoval rychlý přenos informací. Informace napomáhaly řízení a velení, jednotnému a koordinovanému úsilí a aktivnímu působení v prostoru operace nebo války. Železnice představovala prostředek dovolující realizovat potenciál, který přinesl telegraf. Rychle přesunovat velká množství jednotek, vybavení, zásob a zbraňových systémů. Navíc řízení a organizace železniční dopravy, od nakládání po výpočty zahrnující čas a vzdálenost, nezbytné k využití tratí, integrovaly informační systém telegrafu, dopravní systém železnice a vojenský systém řízení a velení. Rozsah integračních technologií se dále rozšířil počínaje polním telefonem, zavedením rádiového spojení a letectva. Každé zdokonalení zvyšovalo možnosti velitele sledit poznatky průzkumu, účinek zbraňových systémů, manévry bojových jednotek a logistických prostředků, které měl k dispozici. Vzrůst složitosti plánování ovlivňoval potřebu štábů a synchronizace funkcí.

Každé takové zdokonalení doprovázela dvě chybná očekávání:

① Že nějaké mimořádné technologické zdokonalení dá veliteli možnost dokonalé informovanosti v reálném čase, na jejímž základě se bude rozhodovat a řídit podřízené.

② Že větší centralizace rozhodování přinese vyšší bojovou efektivnost.

Realita bojiště však potvrdila opak. Celá podstata boje spočívá ve strachu, nejistotě, klamání a střetech. To nejsou podmínky, které by dovolovaly vytvářet „perfektní informace“. Hlášení jsou často neúplná, nepřesná a nesprávná. Protivník se snaží druhou stranu oklamat, co nejlépe skrýt co dělá. Informace získané na bojišti musí být správně interpretovány. Pro interpretaci informací platí stejná omezení jako pro jejich získávání. Moderní technologie sice mnohonásobně zlepšují metody sběru a věrohodnosti informací používaných při rozhodování, ale realita bojiště nedává naději na „perfektní, včasnou informaci“. Naděje, že moderní technologie umožní získat bezchybné informace a naplnit jimi centrální rozhodovací systém, je mylná. I v 21. století zůstane životně důležitým úkolem vycvičit podřízené velitele tak, aby byli schopni se rozhodovat na místě v souladu se záměrem vyššího velení, s těmi informacemi, které budou mít k dispozici.

Hledání integračních technologií pro soudobé bojiště pokračuje. Velkou příležitostí je integrace průzkumných a zpravodajských systémů se systémem řízení a velení, s palbou a manévrem. Jakmile budou digitálně propojeny s logistickými centry, stanou se vševojskové jednotky něčím zcela jiným než dnes. Situační znalost velitele bude o řád vyšší. Změní se jeho vnímání bojiště. Bude třeba přehodnotit výpočet bojové síly, logistické plánovací koeficienty, poměr bojových a podpůrných sil, definice operačních systémů a jejich vzájemné vazby. Významné změny budou nezbytné v polních řádech, organizaci, řízení a velení, ve vazbách mezi druhy vojsk.

Digitalizace bojiště představuje významný skok ve vojenství, ale neznamená odtržení od minulosti. **Limitujícím faktorem uplatnění integračních technologií nebude hardware, ale lidský a organizační faktor.** Integrační technologie posílí schopnost velitelů a jednotek bojovat při využití omezených prostředků, vyvolají revoluční změny štábních postupů a způsobu velení.

■ Nárůst koncentrace úsilí a výsledného efektu

Menší jednotky mohou zvýšit účinek své činnosti třemi způsoby. První je prostě fyzikální. Automatická puška a kulomet spolu s vzrůstající přesností palby dělostřelectva začaly umožňovat menšímu počtu vojáků a menším jednotkám soustředit větší sílu, než by jejich počet napovídal. To je přirozený důsledek dvou prvních trendů. Objem ničivější palby „vyprázdnil“ bojiště, ale ti, kteří tam zůstali, jsou schopnější, díky motorizaci, mechanizaci, použití letectva a zdokonalení spojení. Pozemní síly mají dnes k dispozici nejen ničivější zbraně, střílející častěji a přesněji, ale mohou využívat zbraňových systémů fyzicky umístěných daleko od místa boje. Pohybují se přes nebo nad bojištěm mnohem rychleji, snadněji, s větší bezpečností.

Druhou cestou zvýšení účinku menších jednotek je vhodná kombinace druhů vojsk ve formaci. Tento jev začal v 19. století kombinováním pěchotní, dělostřelecké a jezdecké divize pod jedním sborovým velitelstvím. Během času se kombinování zbraní přesunulo z úrovně sboru až k bojovým týmům. Přes kombinaci zbraní na úrovni divizí a pluků v 2. světové válce, k dnešním tzv. kombinovaným zbraňovým týmům na úrovni roty a jednotky. Vytvoření těchto týmů na nižších úrovních dovoluje veliteli snadněji využívat přímou a nepřímou palbu. S tím, jak se stalo zařazení letadel a vrtulníků standardním a základním prvkem kombinovaných zbraňových týmů, přibyla veliteli možnost spojit

účinek leteckých prostředků, obrněných sil, pěchoty a polního dělostřelectva. Výsledkem jsou menší jednotky schopné mnohem vyšší účinnosti a výsledků.

Třetí cestou, s jejíž pomocí mohou malé jednotky dosahovat rozhodujícího účinku, je manévr. Původně manévr spočíval na síle svalů lidské nohy a koní. Motorem poháněné prostředky, kolejová vozidla, nákladní auta, tanky, BVP, samohybné dělostřelectvo a obrněná podpůrná vozidla značně zvýšila možnosti pozemního manévru. Další velký skok představovalo použití dopravních, nákladních, průzkumných a bitevních vrtulníků. Zlepšení manévrovacích schopností dalo veliteli možnost rychle se pohybovat přes oblasti stále rozptýlenějších jednotek protivníka a rychle soustředit síly v rozhodujícím místě, využívající tak současně účinek palby a manévru, a zvýšit tempo operace.

Historie pozemního boje ukazuje, jak různé druhy zbraní byly postupně integrovány do bojových týmů. Nejprve se pozemní boj přesunul od jednotných armád ke vševojskovým pozemním formacím. Za druhý krok můžeme považovat přechod od vševojskových pozemních formací ke společným pozemním a vzdušným vševojskovým jednotkám. Pozemní bojové jednotky jsou právě v této fázi. Dalším krokem budou formace kombinující druhy vojsk, pozemní a letecké jednotky. To je směr, kterým se dnes vyvíjí pozemní boj. V každém kroku bylo dosahováno rozhodujícího efektu menšími jednotkami.

Tento vývoj je posilován využíváním integračních technologií. Dosavadní integrace zahrnovala možnost příslušníků vševojskových účelových jednotek vzájemně hovořit a koordinovat činnost bojových, podpůrných a pomocných jednotek. Tato integrace zůstává absolutně nezbytnou. Avšak v 21. století již vnitřní integrace nebude dostatečnou. K maximalizaci využití manévru, tempa a palebné síly, které má velitel k dispozici, a k synchronizaci příspěvku všech služeb musí být pozemní síly plně integrovány s leteckými a u států, které je mají, s námořními silami. Jedině tak bude schopen velitel využít všech komplementárních možností kombinovaných sil.

Shrme-li trend vzrůstajícího využívání integračních technologií, jedná se o evoluci od vševojskových jednotek ke kombinovaným jednotkám. Výsledkem budou plně integrované kombinované účelové jednotky, které zahrnují vševojskové účelové síly řady služeb, jež mohou být přizpůsobeny podle specifických geografických a politických podmínek i typu ohrožení v dané situaci. Takové plně integrované kombinované účelové síly umožní opravdu kvalitativní změnu. **Jejich celková síla bude větší než součet sil jejich prvků.**

Válka v Perském zálivu potvrdila, že při snížení velikosti jednotek je možné současně zvýšit jejich účinnost, jsou-li vybaveny vhodnou technikou, obsluhovanou vysoce kvalifikovanými, dobře vycvičenými vojáky, využívajícími vhodnou operační doktrínu. Menší jednotky nebo menší počet jednotek je schopen dosahovat rozhodného efektu díky obrovské škále zbraní a prostředků, které mají k dispozici a rychlosti, se kterou budou schopny vyhledat cíle, manévrovat, realizovat palbu a přemístit se. Malé týmy na správném místě, ve správný okamžik a propojené moderními systémy budou mít potenciál dosahovat, nebo alespoň přispět, k rozhodným výsledkům.

Ještě jednou dochází ke změně paradigma. Mnohá dřívější pravidla pozemního boje týkající se propočtu poměru sil již byla změněna. Jak na individuální, tak na kolektivní úrovni, nahuštění mohutné palebné síly v menších blocích jednotek bude vyžadovat podstatné přizpůsobení polních předpisů, způsobů vedení, organizace, řízení a velení a vztahů mezi druhy vojsk. **Omezujícím faktorem nebude technologie, ale lidský a organizační faktor.**

■ Růst skrytosti činností a detekovatelnosti protivníka

Závěrečným trendem v obraze pozemního boje 21. století je růst schopnosti pozemních jednotek skrýt se před nepřítelem, při zachování schopnosti detekovat nepřítele na velké vzdálenosti. Během 19. století schopnost skrýt se před nepřítelem znamenala pohyb v noci, využití zákopů, vegetace a terénu k zamaskování rozmístění jednotek, zařízení a zásob. Detekovatelnost byla omezena čarou přímé viditelnosti. Po ní dalekohled a později letoun zvýšili dosah lidského oka, avšak čára přímé viditelnosti zůstala rozhodující.

Elektronické prostředky průzkumu a elektronická protiopatření vyvinutá během 20. století daly skrytosti a detekovatelnosti novou dimenzi. Elektronické prostředky, zejména jsou-li použity jako součást kombinovaného pozemně - vzdušného - kosmického systému, dávají velitelům možnost detekovat nepřítele za horizontem. Používají-li vhodné elektronické prostředky, mohou se pozemní síly stát pro nepřítele neviditelnými. Mohou působit dojmem, že jsou na jednom místě, zatímco skutečně jsou na jiném. Techniky klamání a maskování přispívají k neviditelnosti pozemních sil.

Holografie, virtuální realita, použití mikroelektroniky, nanotechnologií, televize, videa a informační sítě mohou potenciálně zvýšit neviditelnost pozemních sil. Integrace informací z průzkumných systémů, bezpilotních vzdušných prostředků a dalších, které teprve budou vyvinuty, dále zvýší schopnost velitele pozemních sil detekovat nepřítele na větší vzdálenosti. Bojiště se stane transparentnějším pro jednu stranu a méně průhledným pro stranu druhou.

* * *

Pozemní síly 21. století se budou podílet na prevenci vzniku krizí a jejich přerůstání v konflikt; na urovnávání konfliktů, dříve než přerostou ve válku; případně na rozhodném ukončení válek, pokud k nim již došlo. Preventivní opatření budou zahrnovat zvýšení stupně bojové pohotovosti nebo rozvinutí sil dříve, než vznikne krize, výměnu a kontakty mezi armádami, posilující vzájemnou důvěru, a operace, které posilují stabilitu a rozptylují nestabilitu, jako prosazování míru silou, dohled nad přerušením palby, asistence při zachování práva a pořádku, ochrana dodávek humanitární pomoci, prosazování sankcí apod.

Preventivní opatření též zahrnují vytváření dlouhodobých vztahů podporujících udržování pevného regionálního přátelství. V mnoha případech demonstrace schopnosti a vůle použít ozbrojené síly, které jsou technologicky na vyšší úrovni a plně schopné rozhodujícího vítězství v obtížných podmínkách, přispívá k prevenci vzniku krizí a jejich přerůstání do konfliktu. Taková schopnost sama o sobě představuje formu odstrašování.

I když použití ozbrojených sil k preventivním účelům bude převažovat, soustředit se pouze na preventivní opatření by bylo chybou. Pozemní síly i nadále musí být schopny podílet se na válečných operacích, kde budou muset působit rozhodně a dosahovat výsledků a ukončení války za podmínek příznivých pro vlastní stranu a pro spojení.

Každý z uvedených pěti trendů je důležitý sám o sobě. Ale zvlášť významný bude jejich synergický efekt.

Literatura:

- Sullivan, G. R.; Dubik, J. M.: Land Warfare in the 21st Century, Military Review, September 1993.

Pět let před koncem tisíciletí - II

ZHN v roce 1995 - Chemické a biologické zbraně

Článek volně navazuje na problematiku ZHN v současnosti řešenou se zaměřením na zbraně jaderné v mém předcházejícím příspěvku do Vojenských rozhledů. Obsahuje některé poslední informace o aktivitách v oblasti chemických a biologických zbraní. Zároveň bych se rád omluvil za nepřesnost v mém předchozím článku, kde v grafu na s. 38, VR č. 2/95, hodnoty pro ŘS patří pro ŘS odpalované z ponorek.

* * *

Názory na to, co je možno či nutno chápat pod pojmem chemické a biologické zbraně, se logicky postupně rovněž vyvíjely, avšak na rozdíl od problematické definice skupiny ZHN lze dnes obecně poměrně přesně specifikovat, co chemická či biologická zbraň vlastně je.

Za *chemickou zbraň* můžeme považovat **chemické látky**, a to ve stavu plynném, kapalném i pevném, které mohou být použity jako zbraně v boji (operaci) pro jejich bezprostřední toxický účinek na osoby, zvířata nebo rostliny. (Včetně prostředků jejich dopravy na cíl.)

O *biologických zbraních* hovoříme tehdy, jestliže se jedná o živé organismy v jakékoli podobě nebo infekční materiály z nich pocházející, které jsou určeny pro válečné použití za účelem způsobit onemocnění nebo smrt osobám, zvířatům nebo rostlinám a jejichž účinek závisí na schopnosti množit se v napadených organismech. (Včetně prostředků dopravy na cíl.)

Chemické zbraně

Každá prohlášení o použití chemických zbraní, která lze dnes zaznamenat v některých částech světa, jsou zpravidla politicky motivována s cílem buď:

- získat mezinárodní podporu a sympatie,
- nebo naopak odradit protivníka od použití síly jiného druhu.

Obecně má však širokou podporu světové veřejnosti *Smlouva o všeobecném zákazu vývoje, výroby, skladování a použití chemických zbraní a jejich likvidaci*, podepsaná v lednu roku 1993, která by mohla v roce 1995 vstoupit v platnost.

V materiálech zabývajících se touto problematikou se ovšem předpokládá, že nejméně 24 zemí chemické zbraně:

- ▲ vlastní;
- ▲ buduje kapacity k jejich výrobě;
- ▲ má potřebnou technologii k výrobě;
- ▲ snaží se je získat jiným způsobem, včetně prostředků dopravy na cíl.

Oficiálně se k vlastnictví hlásí 9 států podle informací pocházejících ze SNS a 11 států podle informací USA. Zajímavé ovšem je, že se oba tyto informační zdroje shodují pouze na 6 státech.

Navíc, řada koncernů z průmyslově vyspělých států zatím vyváží nebo přímo staví v zahraničí, a to i v krizových oblastech, technologické celky využitelné pro chemický program.

Kromě uzavření výše zmíněné smlouvy jsou již realizována některá konkrétní opatření proti šíření chemických zbraní, jako například:

- omezení obchodu s citlivými materiály (*COCOM-embargo*),
- transformace úlohy tzv. australské skupiny států pro omezení a kontrolu exportu určitých komodit,
- důsledné zmapování kontrolovaných chemických a biologických látek,
- důsledná kontrola exportu v souladu se smlouvou.

K použití chemických zbraní se nejvíce v poslední době schylovalo v roce 1991 v Perském zálivu. Irák, disponující v té době značným množstvím chemických zbraní (pravděpodobně kolem 4000 t toxických látek, z toho přibližně 1000 t laborováno v muni-ci), zkušenostmi z použití chemických zbraní v předcházejícím irácko-iránském konfliktu a odhodláním demonstrovat jejich použitím rozhodnost svých záměrů, však nakonec tyto zbraně nenasadil.

Lze spekulovat o tom, že se v takovém případě Saddám Husajn obával případného použití jaderných zbraní proti Iráku, což bylo ostatně politicky deklarováno.

Faktem je ovšem skutečnost, že ničení základen s chemickými zbraněmi ze strany koalice bylo velmi účinné, podmínky pro použití chemických zbraní spíše nepříznivé, kvalita (čistota) toxických látek sporná a skutečné množství chemické munice u prostředků napadení nedostatečné. Reálné zhodnocení všech faktorů pak vedlo zřejmě k rozhodnutí tyto zbraně nepoužít.

Tuto skutečnost lze zobecnit. Použití chemických zbraní proti dobře vycvičeným, dobře vybaveným a připraveným jednotkám v soudobém boji či jednotlivé operaci je velmi problematické z hlediska dosažení podstatného výsledku, např. změny poměru sil. Faktorů, které použití chemických zbraní ovlivňují, je tolik a množství použitých sil a prostředků by muselo být tak velké, že se to vymyká možnostem soudobých armád. Nebezpečí tedy v tomto případě spočívá v eventuálním použití chemických zbraní v lokálním měřítku.

Přestože byl Irák nucen zlikvidovat celý svůj „chemický program“, dostal se pravděpodobně opět do rozporu s mezinárodním právem. V květnu 1993 byly shozeny desítky tun toxických látek do bažinatých oblastí země, s cílem ukrýt je před týmy inspektorů, bez ohledu na obyvatelstvo. V září zde potom došlo k usmrcení stovek Arabů, pravděpodobně fosgémem. Přímé důkazy však nejsou k dispozici. Analýzy prováděné se zpožděním jsou totiž jen málo průkazné. Přesto se například právě v roce 1993 podařilo prokázat Iráku použití chemických zbraní v některých sporných případech irácko-iránského konfliktu, kdy byly až po několika letech zjištěny v odebraných vzorcích stopy yperitu a sarinu.

V prostoru někdejší Jugoslávie není zcela jednoznačné, kdo všechno vlastní chemické zbraně bývalé jugoslávské armády, ale např. prohlášení Muslimů v únoru 1993 o přípra-

venosti použít chemické zbraně je velmi významné. Srbové a Chorvaté se několikrát navzájem z použití chemických zbraní obvinili. V červnu 1993 došlo k použití dráždivých látek proti bosenským Chorvatům. Další hlášení hovoří o chlóru a dráždivých látkách. Síly UNPROFOR reálné důkazy nenašly. Je ovšem velmi pravděpodobné, že alespoň chlór použit byl.

Skutečný stav je však značně nejasný. Chemické zbraně byly údajně skladovány severně od Mostaru a po rozdělení země prý mají všechna zařízení instalována Srbové. Hovoří se i o velkém komplexu v Tuzle. K dispozici může být fosgen, CS, BZ, sarin, yperit.

V lednu 1993 byly údajně vládními silami použity toxické látky proti obyvatelstvu a jednotkám UNITA v *Angole*.

Obecně jsou za vlastníky chemických zbraní považovány USA a Rusko, dále Francie a Velká Británie, tyto však jen v množství nezbytném pro odstrašení a výcvik, a Irák, který však má povinnost program likvidovat.

Ovšem *Severní Korea* disponuje pravděpodobně 8 až 9 výrobními zařízeními, 6 skladišti a lze se domnívat, že produkuje a skladuje omezené množství nervově paralytických látek, yperitu a všeobecně jedovatých látek. Roční kapacita produkce může v případě potřeby dosáhnout až 5000 t.

Írán zřejmě vlastní produkční zařízení na látky dusivé, zpuchýřující a všeobecně jedovaté. Některá zařízení byla zakoupena od zahraničních firem. Produkce se odhaduje na 2000 t, což ovšem Írán v OSN dementoval.

Libye se stále pokouší vyrobit nebo získat chemické zbraně. Bylo vybudováno další zařízení v blízkosti Tripolisu (kopie *RABTY*). Oficiálně se jedná o zařízení na úpravu vody pro pouštní oblasti. Předpokládá se, že Libye produkuje nejméně 100 t toxických látek ročně, především yperit a sarin.

V *Rusku* doznívá aféra vědce Mirzojanova, který vyzradil státní tajemství o testování nové *OL NOVIŠOK-8* (transkripce) v Šichanách. Tato látka má svou toxicitou podstatně předčít látku VX. Vyrobené neurčité množství má být skladováno v okolí Brjanska. Soudní proces začal v r. 1994.

Ve *Spojených státech* jsou dnes v souvislosti s chemickými zbraněmi aktuální dva problémy. Chemické odzbrojení a onemocnění veteránů z války v Perském zálivu.

Vysílení, ztráta paměti, vlasů, zažívací problémy, oslabení činnosti srdce a svalů, to jsou příznaky tzv. pouštní horečky, údajně následků toxického zasažení organismu. Podobné příznaky byly zaznamenány i u anglických vojáků. Důkazy o použití chemických zbraní však nejsou. Žádné zkušenosti zatím takové příznaky nepotvrzují. Uvažuje se o možném úniku toxických látek ze zničených základů a je argumentováno zejména měřením naší protichemické jednotky, přičemž údajně také Francouzi a námořnictvo USA dvakrát potvrdili stopová množství sarinu a yperitu v ovzduší. Předpokládá se však, že řada potíží je způsobena jednak podávanými antidoty a dále vlivem prostředí, včetně vlivu zplodin hoření ropných vrtů (téměř 1000 hořících studní).

USA začaly s likvidací zásob chemických zbraní. 1 % OL by podle plánu měly zlikvidovat do 3 let, 20 % do 5 let, 45 % do 7 let a zbytek do 10 let. V USA je k likvidaci určeno více než 30 000 t otravných látek, z toho 28 000 t nervově paralytických a yperitu v municích a 3200 t látek pro náplně použitelných. Likvidace by měla probíhat na 9 místech. Brzdí ji omezený rozpočet a problémy s ochranou životního prostředí. Současný odhad celkových nákladů je 8 mld. USD.

Lokality likvidace OL v USA

Místo/objekt	Začátek testů	Začátek provozu	Konec provozu
JOHNSTON ATOL	1988	1990	1996
EDGEWOOD MARYLAND	(2000)	1991 (2001)	2002 (2002)
TOOLE, UTAH	1993	1995	2000
ANNISTON ALABAMA	1997	1998	2001
HERMISTON OREGON	1997	1999	2001
PINE BLUFF ARKANSAS	1997	1999	2001
PUEBLO COLORADO	1998	2000	2002
RICHMOND KENTUCKY	1999	2001	2002
NEWPORT INDIANA	2001	2002	2003

Od počátku ověřovacích testů bylo likvidováno cca 35 t sarinu, 61 t VX, 79 t yperitu, 21 000 raket M55, 68 kontejnerů a 36 000 děl. granátů. V roce 1994 byly likvidovány náboje do H 105 a 155 s yperitem a sarinem a bomby se sarinem. Ukazuje se, že teoretická kapacita pro likvidaci je dostatečná, je však třeba zaměřit se na další zvýšení bezpečnosti provozu zařízení a ochrany životního prostředí.

Rusko má více než 40 000 t otravných látek (32 300 t nervově paralytické látky, 7700 t zpuchýřující, z toho čistý yperit 700 t, malé množství fosgenu) a je **teprve ve stádiu přípravy likvidačních programů.**

V roce 1993 bylo vydáno optimistické prohlášení, že program likvidace bude ukončen do r. 2005 a bude stát asi 0,5 mld. USD. Koncem roku však už akademik Kuncovič oznámil, že likvidace nebude levnější než 1 mld (srovnajme s USA, kde jde zhruba o stejné množství otravných látek). Problém je, že s likvidací nesouhlasí místní orgány samosprávy s poukazem na nebezpečí a životní prostředí. Zásoby jsou deponovány na 7 místech. Začátek likvidace je plánován na rok 1997 a 43 % zásob má být likvidováno do r. 2004, tj. 9800 t nervově paralytických látek, 6600 t lewisitu, 690 t yperitu, 210 t směsi yperit-lewisit. To je proti „Smlouvě o chemických zbraních“ již značné zpoždění.

K likvidaci ruských zásob se proto již vytváří mezinárodní kooperace. USA věnují 55 milionů USD na zařízení, laboratoře, školení a výcvik. Německo dodá a zabezpečí konstrukce zařízení na likvidaci lewisitu za 60 milionů DM, pomoc nabídly Švédsko, Francie, Itálie, Holandsko.

Je tedy otázkou, zda oba hlavní vlastníci chemických zbraní, především pak Rusko, budou schopni tyto likvidovat během deseti let ve smyslu smlouvy.

Pro zdokonalení a urychlení procesu likvidace chemických zbraní se v současnosti zkoumají a vyvíjejí jiné metody likvidace než běžně užívaná vysokotepečná destrukce, a to:

- ◆ superkritická vodní oxidace (při téměř 400 °C a za vysokého tlaku dochází ke změně fyzikálních vlastností OL a vysoké reaktivitě);
- ◆ elektrochemická destrukce (elektrolýza) za cca 100 °C;
- ◆ dvoustupňová destrukce hydrolýzou a následně elektrolýzou;
- ◆ vymrazováním.

Citlivým problémem se navíc stávají značné zásoby staré munice. V USA je např. 25 lokalit s toxickými látkami ještě ze čtyřicátých let a ekonomické odhady na likvidaci tohoto dědictví v příštích 40 letech činí skoro 18 mld (tyto látky však zřejmě nejsou soudobých typů). Velké množství toxických látek je pravděpodobně v mořích. Koncem r. 1945 např. údajně potopil SSSR 30 000 t yperitu v Japonském moři a v Severním moři. Rovněž Japonsko však potopilo nedaleko svých břehů značné množství otravných látek. Odhaduje se, že v Baltickém moři leží až 300 000 t německé chemické munice. Velká Británie a USA popírají potopení chemické munice, ale některé informace hovoří o 40 000 t munice s téměř 12 000 t otravných látek potopených před r. 1948. Některé prameny pak uvádějí čísla ještě značně vyšší.

Biologické zbraně

Biologické zbraně jsou zakázány ženevskou úmluvou z roku 1925. Problematika kontroly nad biologickými zbraněmi je však v současnosti chápána jako velmi závažná. Nové a dostupné technologie, rozvoj lékařských výzkumných programů, obrovská variabilita a ztížená identifikace biologických kultur a nejistá politická situace přispívají k potenciálnímu nebezpečí jejich výzkumu, vývoje, výroby, případně i použití. Přestože jsou rozvíjeny antibiologické programy, ukázalo se, že např. vojska v Perském zálivu nebyla připravena na případný útok biologických zbraní, přestože Irák disponoval kulturami anthraxu a botulotoxinu. Irácký biologický program tak dokumentoval reálnost nebezpečí. To však dnes spočívá především v možném zneužití těchto zbraní teroristy. Pro dokreslení uvádím, že byl údajně pomocí biologických preparátů plánován atentát na J. B. Tita a spáchán atentát na bulharského disidenta Markova.

Za potenciální vlastníky jsou všeobecně považovány: Rusko, USA, Čína, Indie, Izrael, Severní Korea, JAR, Sýrie. Za státy, které mají biologický program: Írán, Tchaj-wan, Libye. Za státy schopné biologický program realizovat: Bělorusko, Pákistán, Jižní Korea.

V Rusku jsou pravděpodobně rozpracovány technologie přípravy smrtících virů hemoragické horečky, venezuelské encefalitidy (Novosibirsk), moru a anthraxu (Obolensk), tularémie (Sankt-Peterburg), skvrnitého tyfu (Zagorsk). Rusko však údajně nemá žádné biologické zbraně, pouze pracuje, ve smyslu smlouvy, na vývoji vakcín a ochranných prostředků. To logicky deklarují všechny zainteresované státy.

Od počátku systematického přístupu k biologickým zbraním byly jedním z nejpravděpodobnějších kandidátů použití neštovice jako zbraň. V souvislosti s faktickou likvidací neštovic bylo doporučeno zlikvidovat kmeny virů ve výzkumných zařízeních v USA

a Rusku jako potenciálního nebezpečí případného zneužití teroristy a podobně. Američtí vojáci byli naposledy očkováni v roce 1991.

Názory odborníků, podobně jako u jaderných zkoušek, však hovoří o tom, že v omezeném rozsahu je nutno studium virů dále rozvíjet, aby byly k dispozici nejnovější poznatky o jejich vlastnostech. Obecně tedy, zřejmě v omezeném rozsahu, budou pokračovat výzkumné práce v oblasti biologických zbraní vůbec.

V poslední době se objevilo několik podivných epidemií, které opět oživily diskuse o biologických programech v některých zemích. Žádný však nebyl prokázán.

V roce 1979 došlo ve Sverdlovsku (dnes Jekatěrinburg) k epidemii anthraxu, která měla za následek 65 mrtvých a vznikla údajně z masa. Ohledání obětí však prokázalo inhalační otravu aerosolem. S touto epidemií je spojena řada otázek. Jak došlo k úniku? Proč neonemocněly děti? Proč nové případy vznikly až po inkubační době? Jednalo se skutečně jen o povolené testy?

V *Zimbabwe* r. 1980 došlo také k epidemii anthraxu - 10 000 nemocných, 82 mrtvých, a to pouze černoši. Nemoc neměla typický průběh. V této oblasti údajně používala Rhodesie biologické zbraně.

V *USA* si v roce 1993 vyžádal virový zápal plic ze 45 případů onemocnění 27 mrtvých. K přenosu došlo zřejmě krysami, které se místně bezdůvodně značně rozmnožily.

Tyto případy tak znovu dokumentují nebezpečnost a zákeřnost těchto prostředků, zvláště pokud by jimi disponoval někdo, kdo by je byl schopen použít.

* * *

Chemické zbraně jsou velmi komplikovanou skupinou zbraňových systémů, těžko kontrolovatelné a poměrně snadno dostupné. Přestože jejich použitím zřejmě nelze v současné době dosáhnout zásadních změn v průběhu boje (operace), může mít jejich případné nasazení protivníkem velmi nepříznivé důsledky na zdravotní a morální stav vojsk, včetně smrtelných následků. Celosvětový vývoj směřuje k jejich likvidaci, avšak tento cíl je ještě velmi vzdálený.

Přestože biologické zbraně jsou dlouhodobě jako jediné postaveny mimo zákon, jsou zřejmě příslušné články smlouvy obcházeny. Navíc, výzkumné práce je (opět zejména podle odborníků *USA*) nutno realizovat, protože by jinak mohlo dojít k nepřijemným překvapením a neschopnosti rychlé reakce na případnou hrozbu.

S oběma skupinami zbraní se tedy v dnešní vojensko-politické realitě musí kalkulovat.

ZHN v současnosti nejsou zbraně prvního použití. Jejich možné použití v lokálních konfliktech, zejména v určitých oblastech, nelze vyloučit. V Armádě České republiky jako celku je dobře připraveno chemické vojsko, což je oceňováno i v rámci NATO. Poněkud horší je celková situace v individuální a skupinové ochraně osob. Proto je třeba věnovat pozornost otázkám připravenosti k ochraně proti účinkům ZHN zejména u vojsk vyslaných v rámci vojsk OSN do nestabilních oblastí. Této problematice by však bylo vhodné se věnovat zvlášť.

Literatura:

1. Kolektiv: *SIPRI Yearbook 1994*. Oxford University Press 1991, 1992, 1993, 1994.
2. Kolek, K.: *OPZHN v současnosti*. Sborník VA „A“ 1/1994, VA Brno.

Generálmajor Ing. Emil Antušák

Mírové operace OSN

United Nations (VR č. 1/94, 2/94, 7/94).

Článek vychází z poznatků získaných účastí na mezinárodním semináři k činnosti OSN, který se konal 9. února 1995 v Černínském paláci (MZV ČR) a materiálů poskytnutých Ing. A. Řezníkem, pracovníkem MZV ČR. Obsah článku navazuje na problematiku, která byla na stránkách Vojenských rozhledů prezentována v uplynulém roce

* * *

Mírové operace jsou jednou z cest, kterou OSN přispívá k uchování míru a mezinárodní bezpečnosti. Z hlediska cíle, obsahu a způsobu nasazení můžeme říci, že jde o operace neválečné (jiné než válka), pro které se v poslední době vžila následující terminologie: **operace na předcházení konfliktům** (*Conflict prevention*), **nastolení míru** (*Peacemaking*), **udržování či zachování míru** (*Peace-keeping*) (viz obr.), **vynucování míru** (*Peace enforcement*) a **budování míru** (*Peace-building*).

Přes zdánlivý neúspěch, např. v Somálsku, organizování mírových operací si získává po celém světě stále větší respekt. Po ukončení studené války se mezinárodní společenství obrací stále více na mírové složky OSN, aby pomohly vyřešit či zažehnat regionální krize. **V období od založení OSN bylo realizováno 33 mírových operací, přičemž 20 se jich uskutečnilo v období po roce 1988.**

Operační doktríny vyspělých západních států a NATO (*ale i naše operační doktrína*) počítají s možností nasazení vojsk v celém operačním kontinuu (mír, krize, válka).

Už z tohoto hlediska se jeví velice potřebné, aby velitelský sbor AČR byl připraven na možnost plnění úkolů v rámci kontingentu mírových sil OSN (zatím v AČR plní tuto úlohu pouze prapor OSN).

Protože problematice zásad použití AČR při nevojenských ohroženích a mírových operacích OSN jsme se doposud příliš nevěnovali, myslím, že je vhodné „nastartovat“ tuto oblast, dnes již bezesporu součást operačního umění a věnovat jí příslušnou pozornost i na stránkách našeho časopisu.

V článku chci poukázat na místo a úlohu jednotlivých složek (komponentů) mírové operace.

Rozhodnutí o započetí mírové operace vyžaduje splnění tří základních podmínek:

- souhlas země, nebo zemí, kterých se konflikt týká;
- návrh musí být široce podpořen mezinárodním společenstvím (v RB OSN je nutné, aby návrh získal 9 hlasů pro, přičemž nikdo ze stálých členů RB nemůže být proti);
- členské státy musí být ochotny vyslat dobrovolníky.

Úkolem generálního tajemníka OSN je vybrat velitele mírových sil dané operace a požádat členské státy o poskytnutí vojenských jednotek, policejního a civilního personálu, poskytnutí zásob, vybavení a zabezpečení dopravy.

Součástí souhlasu RB OSN je také stanovení způsobu, jak daná operace bude financována, tj. buď na dobrovolné bázi, nebo povinně, jako výdaj organizace v souladu s ustanoveními Charty OSN.

Mírové operace OSN a následně cíle pro tyto operace závisí na problémech, které je nutno vyřešit v oblasti konfliktu, a politickém ujednání mezi OSN a stranami zúčastněnými v konfliktu. Operace OSN je zastřešena buď zvláštním představitelem GT OSN, náčelníkem štábu (uskupení vojsk), velícím důstojníkem, anebo velitelem skupiny pozorovatelů v souladu se strukturou operací OSN při zvláštních misích.

Maximální počet složek včleněných do mírových operací OSN v současné době je následující:

- ◆ diplomatická a politická složka;
- ◆ humanitárně-právní složka;
- ◆ civilně-administrativní složka;
- ◆ volební složka;
- ◆ repatriační složka;
- ◆ rehabilitační složka;
- ◆ složka civilní policie;
- ◆ mezinárodní civilní personál a jeho služby v poli;
- ◆ vojenská složka.

◆ *Diplomatická a politická složka*

Diplomatickou a politickou složku tvoří diplomaté OSN a civilní zaměstnanci OSN. Jejich úkoly jsou různé. Od politických vyjednávání k dohledu a monitorování, i přímé kontroly všech administrativních složek a úřadů činných v oblasti zahraničních záležitostí, národní obrany, financí, veřejné bezpečnosti a informací.

◆ *Humanitárně-právní složka*

Tuto složku tvoří civilní personál, který je vycvičen tak, že je schopen realizovat aktivity v oblasti humanitárního práva.

Úkoly jsou následující:

- * monitorování dodržování lidských práv a základních svobod, včetně podpory práv všech obyvatel;
- * prevence porušování lidských práv (LP);
- * ochrana a zdokonalování práv a svobod jedince;
- * rozvoj a realizace vzdělávacího programu k LP;
- * vyšetřování v případě stížností a porušení LP;
- * spolupráce za účelem podpory ustanovení LP;
- * vydávání zásadních materiálů zaměřených na místní civilní pracovníky a jejich školení;

Účet příspěvků vybraných zemí pro operace na udržení míru (k 31. prosinci 1994)

Tabulka

COUNTRY		UNISO JUN46	UNMOGIP JAN46	UNFICYP MAR64	UNDOF JUN74	UNFIL MAR78	UNIKOM APR81	UNAVEM II JUN81	ONUSAL JUL91	MINURSO SEP91	UNPROFOR MAR92	ONUMOZ DEC92	UNOSOM II MAY93	UNOMIG AUG93	UNMIH SEP93	UNOMIL SEP93	UNAMIR OCT93	UNMOT DEC94	COUNTRY SUBTOTALS			COUNTRY TOTAL
																			CIVPOL	TROOPS	MILOBS	
2	ARGENTINA	P		391			53	6			23								29	1,342		1,408
		T					7	2			861	40									37	
		O	6							7	7	7					1					
3	AUSTRIA	P		340	455		12			10		20							30	826		931
		T					7														45	
		O	13							4				4			15	2				
5	BANGLADESH	P									37	96	1						134			4,271
		T					791				1,235	1,028	931		1	8				3,994		
		O					9			7	42	25		11	4	9	29	7			143	
6	BELGIUM	P																	0	1,039		1,054
		T									1,039										15	
		O	6	2						1	6											
9	CANADA	P									45						20		65			2,811
		T		2	213						2,088						376		2,688			
		O	14				5				15	4					20				58	
17	CZECH REPUBLIC	P																	0			
		T									976									976		1,028
		O									37	5		5		5					52	
18	DENMARK	P									42								42			1,365
		T					45				1,233									1,278		
		O	11	6			6				15			6				2			46	
20	EGYPT	P									19	70	1						90			1,746
		T									436		1,169							1,605		
		O								9	25	6		5		6					51	
21	ETHIOPIA	P																	805			805
		T															0			805		
		O																			0	
23	FINLAND	P									10								10			1,038
		T		2			518				466									996		
		O	17	7			6				12										42	
24	FRANCE	P									41								61			5,149
		T					408				4,604									5,012		
		O	14				15			30	19		6	5	2						76	
26	GHANA	P										40	6						56			1,780
		T					796				8						10			1,623		
		O					6			6	32						57				101	
34	INDIA	P										75							75			540
		T									86	20								432		
		O					6	3									326				33	
36	IRELAND	P		15							20						16		35			769
		T		25			662						3							690		
		O	17				7			9	9				2						44	
39	JORDAN	P						5			71	80					5		161			3,614
		T									3,376									3,376		
		O						10						8		8		3			77	
40	KENYA	P									50								50			1,090
		T									978									978		
		O					7			10	47					7					71	
44	MALAYSIA	P						5		15	26	35							81			2,848
		T									1,545		1,134							2,679		
		O					7	10		15	26	23				7					68	

COUNTRY	UNISO JUN48	UNMOGIP JAN48	UNFICYP MAR64	UNDOF JUN74	UNIL MAR78	UNKOM APR81	UNAVEM II JUN81	ONUSAL JUL91	MINURSO SEP91	UNPROFOR I MAR92	ONJMOZ DEC92	UNOSOM II MAY93	UNOMIG AUG93	UNMH SEP93	UNOMIL SEP93	UNAMIR OCT93	UNMOT DEC94	COUNTRY SUBTOTALS			COUNTRY TOTAL
																		CRYPOL	TROOPS	MILOBS	
49 NETHERLANDS	P						2			10		1						13			1,889
	T									1,799	11			1					1,811		
	O	15								48									65		
52 NIGERIA	P						5		5	74	55	5				10		154			605
	T					6	10		4	30					330				386		
	O								5	30					15			35		65	
53 NORWAY	P				854					746									1,600		1,682
	T						3			30										57	
54 PAKISTAN	P	15								2,998	62	5,969						81		8,968	9,110
	T					7			4	29			8		8					61	
56 POLAND	P									1,185								29		2,097	2,169
	T			351	561				2	33			3			2				43	
59 RUSSIAN FED.	P					6				31								31			1,550
	T									1,420									1,420		
	O	12				15			30	22	2		3			15				98	
62 SLOVAK REPUBLIC	P																	0			580
	T									575									575		
	O						5													5	
63 SPAIN	P							15			25							40			1,358
	T									1,283									1,283		
	O							1		19	15								35		
65 SWEDEN	P									35	2							37			1,324
	T									1,220									1,220		
	O	17	8			6	3			19	6		8							67	
69 TUNISIA	P									12								12			877
	T															844			844		
	O								9					2		10				21	
70 TURKEY	P									1,462								0		1,462	1,473
	T					6							5							11	
71 UKRAINE	P									19								19			1,152
	T									1,123									1,123		
	O									10										10	
72 UNITED KINGDOM	P																	0			3,820
	T		381							3,388						7			3,776		
	O					15				19			10						44		
73 USA	P									891	1			5				0			963
	T																		897		
	O	17				15			30				4							65	
74 URUGUAY	P								4		15							19			923
	T									827									827		
	O		3			6			15				4		5	24	3			77	
76 ZAMBIA	P									50		6				10		68			1,307
	T									776						455			1,231		
	O															10				10	
MISSION	P	0	0	34	0	0	38	31	49	764	918	27	0	40	0	80	0	1,882			
SUB	T	0	0	1,149	1,030	5,146	888	11	0	38,332	3,941	9,395	0	16	8	5,147	0		65,111		
TOTALS	O	218	38	0	0	244	85	3	237	893	204	0	134	18	78	295	17		2,263		
MISSION TOTAL		218	38	1,183	1,030	5,146	1,142	135	334	38,769	5,063	9,412	134	74	84	5,522	17				89,356

- * podpora doškolování, obzvláště v oblasti základního trestního práva;
- * ustanovení mechanismu pro vyšetřování údajného zneužití LP.

◆ *Civilní administrativní složka*

Je tvořena civilním personálem, který monitoruje, dohlíží a má přímou kontrolu zahraničních záležitostí, národní obrany, financí, veřejné bezpečnosti a informací.

Typické úkoly jsou:

- * zajištění, aby provádění zahraniční politiky existujícími administrativními strukturami bylo v souladu s dohodou pro danou mírovou operaci;
- * zajištění, nediskriminačních postupů týkajících se vydávání pasů a víz;
- * dohlížení na přijímání a rozdělování zahraniční pomoci;
- * dohlížení na vojenské struktury z administrativního hlediska;
- * kontrola a monitorování finančního plánování týkajícího se umístění zdrojů a tvorbu rozpočtů;
- * monitorování účinného dodržování zákonů a nařízení;
- * provádění dozoru nad uplatňováním práva a činností soudu;
- * monitorování nebo přímá kontrola nad rozšiřováním informací, včetně kontroly tištěných či vysílaných zpráv.

◆ *Volební složka*

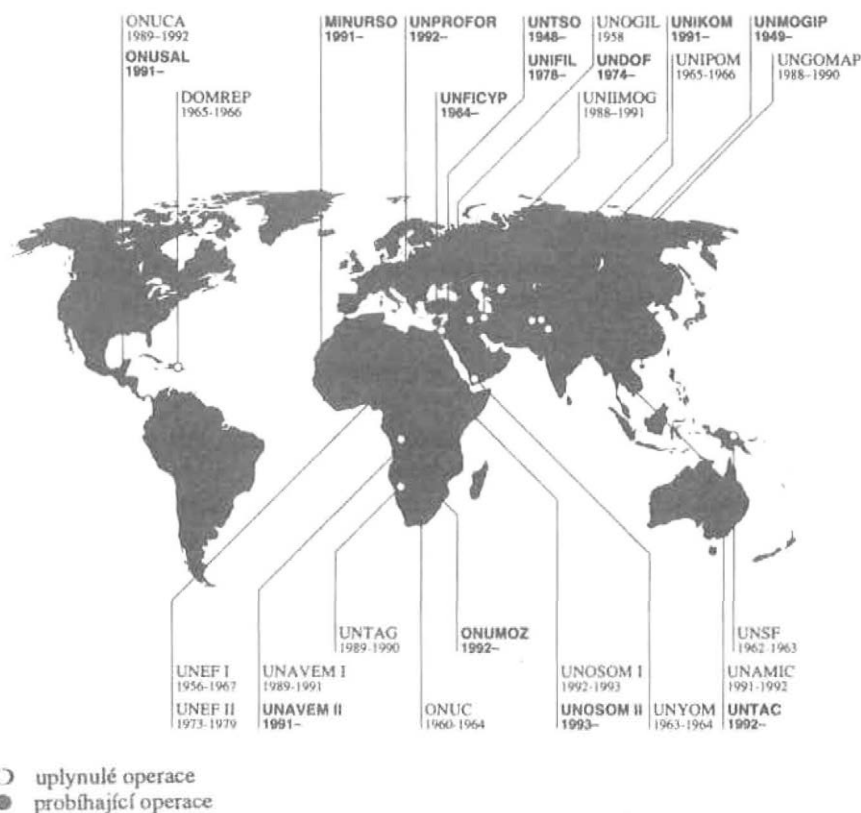
Tato složka je vytvořena z civilního personálu, který je vyškolen tak, že je schopen plnit úkoly v souvislosti s organizováním a řízením svobodných všeobecných voleb či referenda.

Úkoly může mít následující:

- * vytvoření legálního rámce sestávajícího z volebního zákona a ustanovení, kterými se budou řídit volby;
- * organizování a uspořádání volební kampaně;
- * organizování školení pro mezinárodní personál, místní personál a zástupce politických stran, kteří budou zajišťovat přípravu voleb;
- * zřízení registračních míst pro registraci voličů v souladu s kritérii legitimacy a hlasovacího práva;
- * zorganizování speciálního školení a kurzů pro strany, které se zúčastní volebního procesu;
- * dohlížení na to, aby strany měly svobodu projevu, právo na shromažďování a právo volného pohybu a aby všechny registrované politické strany měly rovný přístup k médiím, včetně tisku, rozhlasu a TV;
- * zřízení a zajištění personálního obsazení volebních okrsků;
- * zajištění celkového průběhu voleb, včetně ověření výsledků po uzavření volebních okrsků.

◆ Repatriační složka

Tato složka se zabývá uprchlíky, politickými vězni, procesem znovuosídlování. V tomto ohledu je však hlavním činitelem *Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky*.

Obr.: Přehled operací na udržení míru (k 31. 5. 1993)

Vysvětlivky k tabulkám:

UNTSO:	Palestina
UNMOGIP:	Indie a Pákistán
UNFICYP:	Kypr
UNDOF:	Sýrie, Izrael
UNIFIL:	Libanon
UNIKOM:	Irák, Írán
UNAVEM I:	Angola
ONUSAL:	Salvador
MINURSO:	Západní Sahara
UNPROFOR:	býv. Jugoslávie

ONUMAZ:	Mosambik
UNOSOM II:	Somálsko
UNOMIG:	Gruzie
UNMIH:	Haiti
UNOMIL:	Libérie
UNAMIR:	Rwanda
UNMOT:	Tádžikistán
O/MILOBS:	voj. pozorovatelé
T/TROOPS:	voj. jednotky
P/CIVPOL:	civilní policie

Poznámky k tabulkám:

- vybrány pouze země s celkovou účastí více než 500 příslušníků v operacích na udržení míru;
- v závěru tabulek je však uveden souhrn všech zemí zúčastněných v operacích.

Úkoly jsou následující:

- * organizování pohybu uprchlíků z pohraničních táborů nebo určených lokalit do sousedních zemí a do přijímacích center;
- * stanovení hraničních přechodů, registračních a přijímacích středisek;
- * organizování dalšího pohybu osob do místa jejich konečného určení;
- * poskytování uprchlíkům potravy a vybavení;
- * pomoc při reintegraci uprchlíků do společnosti (opravy komunikací, odminování, obnova zemědělské výroby, vytváření vodních zdrojů, výstavba příbytků, zdravotních a vzdělávacích zařízení atd.).

◆ *Rehabilitační složka*

Tato složka se zabývá iniciováním procesu rehabilitace (obnovy) pokrývajícím momentální potřeby a vytvářející základnu pro budoucí cíle.

Úkoly jsou následující:

- * zabezpečení humanitárních potřeb, jako jsou potraviny, zdravotní péče, bydlení a další základní potřeby;
- * řešení problémů znovuosídlování, zahrnující otázky zemědělství, zabezpečení pitné vody, zásobování, zdravotnické a vzdělávací zařízení;
- * základní obnova, údržba a podpora základní infrastruktury, institucí, hlavních cest, železnic, námořních a říčních přístavů, letišť, telekomunikací, nemocnic, škol, a bank;
- * přeškolení demobilizovaných vojáků a dřívějších příslušníků OS (v rámci malých podniků) v oblasti základních financí, účetnictví a marketingu. Zahrnuje také údržbu a opravy dopravních prostředků a výrobu základních potravin.

◆ *Složka civilní policie*

Skládá se ze školených úředníků civilní policie, kteří vykonávají dozor a kontrolu nad místní civilní policií, aby bylo zajištěno dodržování práva a pořádku a byla plně chráněna základní lidská práva a základní svobody.

Úkoly jsou následující:

- * neustále se pohybovat po svém okrsku a dohlížet, aby byla zajištěna funkce místní policie požadovaným způsobem;
- * vydávat zásady pro nábor, reorganizaci a školení této policie;
- * vést a organizovat kurzy pro existující složky policie na všech úrovních;
- * seznamovat personál místní policie se zásadami humanitárního práva;
- * udržovat pořádek v oblastech, ve kterých probíhají aktivity pod dozorem mírové operace OSN;
- * udržovat pořádek a právo v oblasti hraničních přechodů a v místech přeskupování;
- * ustanovit mobilní týmy, které budou zabezpečovat požadavky a nouzové spojení s jinými složkami zapojenými do MO;
- * ustanovit spojení na všech úrovních místní policie;
- * udržovat pořádek v místech registrace voličů a ve volebních místnostech.

♦ *Mezinárodní personál a jeho služba v poli*

Služba v poli se vytváří za účelem poskytování následujících služeb:

- * zajištění pozemní a letecké dopravy, pokud je vyžadována;
- * instalace, údržba a opravy rádiového spojení pro mírové operace;
- * zabezpečení dopravy zásob, písemností a dokumentace;
- * zajištění bezpečnosti objektu OSN a členů mírové operace.

♦ *Vojenská složka*

Vojenská složka se skládá z ozbrojených sil OSN, nebo vojenských pozorovatelů OSN, podle toho, jaká je situace v místě operace, jaký má mandát a jaký cíl (úkol) je třeba splnit.

* * *

Vzhledem k tomu, že jsem nepůsobil ve vojenských složkách OSN, nechci rozebírat úkoly ozbrojených sil OSN a úlohy vojenských pozorovatelů OSN. Domnívám se, že AČR má již dnes dostatek „expertů“, kteří prošli službou v těchto složkách a které tímto vyzývám, aby se na stránkách našeho časopisu pokusili zformulovat obecné zásady činnosti vojsk při nasazení v mírových silách OSN.

Krizový management Spojených národů v Bosně: Problémy a doporučení

„Jestliže v období studené války byla bezpečnost chápána především jako udržování statu quo, včetně udržování rovnováhy strachu, pak bezpečnostní politiku po skončení studené války představuje krizový management.“

Willy Claes, generální tajemník NATO, 13. listopadu 1994

* * *

Když se rozpadla Jugoslávie a její jednotlivé části začaly mezi sebou bojovat, OSN jen váhavě intervenovala s cílem vytvořit „podmínky míru a bezpečnosti potřebné pro jednání a celkové vyřešení jugoslávské krize“. Krizový management OSN, zvláště v Bosně a Hercegovině, se soustředil na akce UNPROFOR. Jednotky monitorovaly bojové akce mezi nepřátelými stranami, snažily se chránit civilní obyvatelstvo vytvářením bezpečných oblastí a angažovaly se v poskytování humanitární pomoci. Na začátku roku 1994 toto úsilí směřovalo k vytváření zón bez zbraní, na omezení jistých aktivit použitím bojové síly, na umístování jednotek UNPROFOR mezi těmito stranami. Zpočátku měla OSN určitý omezený úspěch. Podle posledních zpráv z bojů se ale zdá, že se její krizový management nezdařil.

Po více než dva roky se OSN snažila urovnat konflikt v bývalé Jugoslávii tím, že stála v čele kooperativního úsilí, které zahrnovalo NATO, Západoevropskou unii (ZEU), Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (dnes Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě - OBSE, pozn. překl.) a vojenské jednotky různých států. Ty zahrnují země, které s Jugoslávií přímo sousedí a jsou konfliktem přímo zasaženy (jako Maďarsko, které má na území okleštěné Jugoslávie svou národnostní menšinu), dále zainteresované evropské země (jako je Británie, Francie a Dánsko), země v jiných částech světa (Kanada, Pákistán, Malajsie), i regionální mocnosti a velmoci, které mají na regionální stabilitě a pořádku zájem (jako jsou USA). Tito různí mezinárodní a národní činitelé užívají sérií opatření krizového managementu příslušných konkrétních organizací či států. Opatření zahrnují různé typy diplomatických donucovacích tlaků sahajících od hrozby uzavření dveří až k mezinárodnímu embargu. Národní a mezinárodní subjekty reagují na události podle svých zájmů, podle toho, jak jsou zaměřeny na humanitární cíle, podle potřeby udržovat armádu či zadržování konfliktu (a uprchlíků).

Úkol řešit bosenskou krizi dostalo OSN poté, co Evropské společenství neuspělo a co se ukázalo, že KBSE (OBSE) je nepřipravena tuto mírovou operaci zvládnout. OSN a jeho členské státy byly také jak organizačně, tak filozoficky nepřipravené zvládnout konflikt tohoto rozsahu a komplexnosti, ale přesto tento úkol převzalo. OSN ovšem nemělo (a stále nemá) adekvátní mechanismus krizového managementu pro zvládnutí a řízení bojů a nedostává se jí ani nutného souhlasu mezi členskými státy pro konečné politické a vojenské řešení. V důsledku toho se válka proměnila na vojenský a propagandistický boj,

kteřý zasil semena nedůvěry mezi bojujícími stranami a všemi, kdo se tak či onak na konfliktu podílejí.

Definování krize a krizového managementu

OSN nemá oficiální definici krize či krizového managementu. Tudíž pro účely tohoto článku budu pro termíny, na které se odvolávám, používat americké vojenské definice. Spojené státy definují krizi jako „incident či situaci, zahrnující hrozbu USA, jeho území, občanům, vojenským silám a majetku či životním zájmům, které rychle vytváří takové diplomatické, ekonomické, politické či vojenské podmínky, že se začíná uvažovat o nasazení americké armády a dalších zdrojů, aby bylo dosaženo národních cílů“. Tato definice krize může být dále rozdělena na okrajovou, hlavní, životní a krizi přežití (s ohledem na americké zájmy). USA by reagovaly na každý typ krize jiným způsobem.

Jestliže OSN přidává myšlenku „humanitární důležitosti“, tak to odpovídá této definici. V následujícím by bylo užitečné dále rozdělit krizový management OSN podle amerických kritérií na krizi přežití, krizi životní důležitosti a dalších typů krizí, se kterými se mezinárodní společenství střetává. Například pro OSN krize přežití může znamenat *konfrontaci supervelmocí*, životní důležitosti *hrozby regionální bezpečnosti*, jako je konflikt v Bosně, hlavní důležitosti *humanitární otázky* jako pomoc ve Rwandě.

Techniky krizového managementu OSN

*** Formální techniky.** Spojené národy nejsou svobodným aktérem. Není to instituce se suverénními pravomocemi jako stát. Konec studené války vytvořil okolnosti, kdy řada států byla ochotna dát OSN mandát, aby se zabývala urovnáváním mezinárodních problémů, protože neměly jiné organizační řešení. Tyto problémy, kdyby si jich OSN nevšímal, by jinak vyústily ve vytváření koalic států ad hoc, které by podnikaly jednostranné akce, čímž by otevřely nové konflikty v nestabilním období konce studené války.

Velice důležitou pro proces řešení krizí je skutečnost, že akce OSN v oblasti krizového managementu závisí na společné vůli členských států najít řešení. Neúspěchy OSN jsou potom výsledkem různých omezení členskými státy, zejména mocnostmi, které nechťejí, aby OSN ohrozilo jejich národní a suverénní zájmy.

Pokud převládá společná vůle, OSN využívá zavedený formální krizový management představovaný Bezpečnostní radou, která má pravomoc rozhodovat v případě propuknutí krizí, a jejíž vůli musí vlády členských států podle Charty OSN splnit. Také Valné shromáždění má určité omezené pravomoci ohledně krizového managementu, neboť je oprávněno na základě rezoluce „Sjednocení za mír“ přijaté v roce 1950, „v naléhavých situacích okamžitě svolat mimořádné zasedání s cílem situaci projednat a předložit členským státům doporučení k přijetí kolektivních opatření, včetně - v případě porušení míru nebo aktu agrese - použití ozbrojených sil“.

*** Neformální techniky.** Když se ukázalo, že pomocí formálního krizového managementu není OSN schopna vyřešit situaci v Bosně, pokusila se zvládnout konflikt pomocí série hrozeb (a to skutečných, leteckými údery), přímými žádostmi o pomoc, morálním nátlakem, jednáním; pro vztahy mezi mezinárodním společenstvím a účastníky konfliktu

OSN přijalo model typu akce-reakce. V nespolečnickém prostředí se ale zdá, že nejde o skutečný management. OSN je vždy několik kroků za účastníky bojů. Podobně její schopnost používat multilaterální rozhovory jako techniku krizového managementu, aby byly jednotlivé strany přivedeny k jednacímu stolu, se setkala jen s omezeným úspěchem. V tomto ohledu OSN podcenilo prudkost bojů a zatvrzelost válčících stran.

Z vojenského hlediska byla přijata inovace, která funguje s proměnlivým úspěchem. Jde o vojensko-politické uspořádání na základě, kterým je krizový velitelský a řídicí systém OSN (viz obr. 1). Toto uspořádání, složené ze zvláštních zástupců generálního tajemníka OSN, velitele UNPROFOR, oblastních a sektorových velitelů umožňuje OSN velet, řídit a koordinovat na taktické, operační a strategické úrovni mise OSN a NATO (viz obr. 2: Rozhodovací kritéria nasazení vojenských sil OSN).

*** Poslední vývoj.** OSN pokračuje ve vypracovávání technik krizového managementu. Např. v září 1994 byl podán organizační návrh něčeho, co vypadá jako propracovaný organizační postup krizového managementu, i když to tak nebylo formálně nazváno. Na konci listopadu 1994 byl v ústředí OSN otevřen úřad, který má studovat zkušenosti zatím proběhlých krizí.

Ale nejdůležitější technika krizového managementu byla vyvinuta kontaktní skupinou, skládající se ze zástupců USA, Ruska, Francie, Německa a Velké Británie. Úkolem skupiny bylo vytvořit plán pro zastavení bojů (což se jim i povedlo, ale jedna z bojujících stran jej odmítla). Nová opatření OSN provést musí, jinak bude pokračovat ve starých praktikách krizového managementu. Reakce na situaci v Bosně je toho důkazem. Krizový management má událostem předbít a skutečně je řídit, jinak bude OSN znovu chyceno do pastí akce-reakce, kdy dokonce i „reakce“ bude odložena díky dlouhému rozhodovacímu procesu v Bezpečnostní radě.

Proč krizový management v Bosně nefunguje

Vedle neadekvátnosti struktury krizového managementu OSN po zahájení konfliktu, nezralosti jeho mechanismu pro celý komplex krizí v Bosně a nedostatku společné vůle mezi členskými státy OSN vynutit její řešení existuje ještě několik dalších důvodů, proč techniky krizového managementu OSN nefungují:

1. Nepodařený technologický koncept

Terminologie mírových operací. Techniky krizového managementu mají malou šanci fungovat za oficiálního nevhodného terminologického pojmenování, které způsobuje zmatek při vyhlášení misí, očekávání a zámyslů mírových operačních sil. Tak je tomu v případě užívané terminologie mírových operací OSN: peace-keeping (udržení míru), peace-enforcement (vynucení míru) a ochranné síly OSN (UN protected force), které jsou inadekvátní popisu vytvořené situace. Zde jsou na vině obzvláště mezinárodní společnosti a média, neboť stále označují síly OSN v Bosně jako peace-keepers, tj. udržovatelé míru. Bosenští Srbové by rozhodně vojska OSN „udržovateli míru“ nenazývali, neboť svůj souhlas k přítomnosti těchto sil, tak jak je vyžadováno definicí OSN, nedali. Místo souhlasu tedy bosenští Srbové přítomnost jednotek UNPROFOR, které v Bosně nejsou udržovateli míru, pouze tolerují.

Síly OSN tedy v Bosně neprovádějí udržování míru ani operace na vynucení míru, ale něco jako kombinaci monitorování konfliktu a jeho řízení (prostřednictvím UNPROFOR), s občasnými pokusy udržování míru. Neexistuje totiž žádný mír, který má být udržen. Akce sil OSN připomínají akce vkládání nárazníkových jednotek mezi soupeřící stany (interposition contingent), které jsou posílány, aby dovezly pomoc a vytvořily příznivé podmínky k zastavení nepřátelství. „Monitorování války“ je novým fenoménem období po skončení studené války.

Druhý, rovněž škodlivý aspekt terminologického zmatku, je jeho schopnost zmařit jinak smysluplné akce mezinárodního společenství. Umístěním jednotek, které mají udržovat mír, do prostředí, které pro ně nebylo určeno, ve kterém neexistuje základní konsenzus, snižuje schopnost OSN zastavit etnické čistky (a ani to není v náplni jejich mise, protože nejsou zahrnuty do definice udržování míru), a tak akce často končí tím, že se udržovatelé míru stávají rukojmími (doslovně i obrazně). Pokud jsou jednotky umístěny do takového prostředí, nemají žádnou šanci ovlivnit konečný politicko-vojenský stav.

Konečně úzce spojený s nepřesnou terminologií mírových operací v Bosně je i zmatek způsobený smícháním této terminologie s pojmy, které používá OSN. Z nich dva nejdůležitější, kterých se OSN snažilo držet od samého začátku konfliktu, jsou „nestrannost“ a „věrohodnost“.

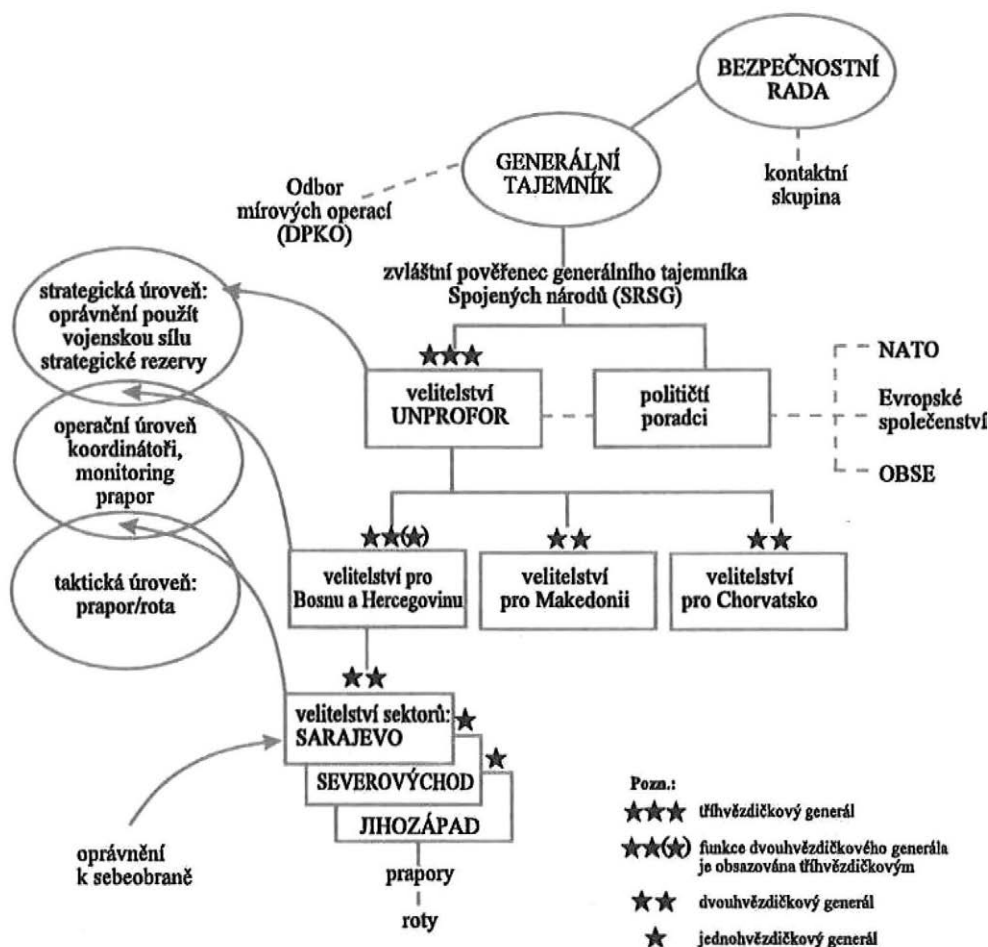
* **Nestrannost.** Lidé jsou nestranní podle jejich vlastního kulturního chápání definice termínu „nestrannost“, dále rovněž podle jejich vojenského postavení, tj. zda jsou účastníky konfliktu nebo jen prostředníky. Bojující strany od samého počátku války nevěřily v nestrannost velitelství OSN. Navzdory této situaci se OSN tvář v tvář hrozbám, urážkám a nedostatku respektu ke svému poslání podařilo udržet zdání nestrannosti, monitorovat krizi a podporovat mírový proces.

Takový postoj se ale stává přímo omylem, pokud je prováděn prostřednictvím zmatených pojmů, jako je „vynucování míru“ za situace, kdy se válčící strany rozhodly, že není nic, co by nemohly získat bojem.

Je zřejmé, že síly OSN v Bosně operace na vynucení míru nevedou. Ale není to ani udržování míru, protože se, jak bylo již zmíněno, „válčící strany rozhodly, že není nic, co by nemohly získat bojem“. Od omezené, nestranné intervence vedené pod heslem udržování míru se v prostředí, ve kterém účastníci netouží v boji přestat, nedá očekávat, že válku tohoto typu ukončí. Pokud válčící strany si přejí pokračovat v boji, OSN jen může zablokovat mír na obou stranách tím, že se zabrání jedné válčící straně porazit druhou, ale ne zase tolik, aby válčící strany byly přinuceny tyto pokusy zastavit.

Akce genpor. Michaela Rose, velitele sil OSN v Bosně, jsou takovým příkladem blokování mírového procesu (samozřejmě v očích účastníků konfliktu, ne OSN), i přes demonstrovanou nestrannost. Ten byl za to, že se snažil zůstat nestranný, Muslimy obviněn ze stranění Srbům a používání vojenské síly v jejich prospěch. Po nedávném leteckém náletu NATO na polní letiště chorvatských Srbů, Srbové takto několikrát zase obvinili síly OSN.

V dopise veliteli jednotek OSN v bývalé Jugoslávii, francouzskému generálovi Bertrandu de Lapresle, to velitel armády bosenských Srbů generál Ratko Mladić vyjádřil bez obalu: „Nevidím žádný důvod, proč by měli být vojáci (OSN) stále nasazováni (v Bosně), ani nevím jak vás chránit po brutálních útocích proti srbskému lidu. Změnili jste mírové síly v okupanty.“ Nedávné rozhodnutí USA uvolnit embargo bosenských Muslimů, založené na

Obr. 1: Velení a řízení OSN

skutečnosti, že bosenská Srbové se nebudou účastnit mírového procesu navrženého kontaktní skupinou, demonstrovalo, jak rychle může být takové obvinění rozšířeno i mezi členy koalice, která má zájem na zastavení konfliktu. Jednostranné akce jednoho člena koalice totiž mohou poškodit legitimitu vojsk a způsobit rychlý rozkol mezi jejími členy.

Existují také zatím nepotvrzené pověsti, že jednotliví účastníci konfliktu mohou zmanipulovat hlášení, která jsou předávána služebním postupem OSN. Tato obvinění začínají u vojáků na úrovni UNPROFOR. Zprávy od vojáků UNPROFOR jdou nejprve na velitelství v Sarajevu, potom do Záhřebu, a až na konec na velitelství OSN (U. N. Headquarters). Lze

si představit, že cestou mohou jednotlivci provést malé změny a podle potřeby hlásit to, co více odráží zájmy prostředníků, kteří odesílají zprávy, než skutečnou situaci na bojišti. Je-li tomu skutečně tak, potom zavádí do činnosti OSN určitý stupeň předpojatosti, který poškozuje jeho nestrannost, což se dotýká jak účastníků konfliktu, tak orgánů OSN.

*** Věrohodnost.** Když na toto téma mluvil generální tajemník NATO Claes v belgické televizi, záměrně poznamenal, že OSN mír udržuje a NATO mír vnucuje. Tato idea, kterou Claes označil jako „hrozný protiklad“, je skutečně protikladem mezi rozdílnými základními dvou organizací, na nichž spočívá důvěryhodnost.

Ještě více to zdůraznil jeden analytik, když napsal, že „OSN nemůže vynutit mír, může přinejlepším pomáhat krmit lidi a monitorovat dohody mezi stranami, jakmile na ně budou připraveny. Zde leží její věrohodnost. Nespočívá v tom, že může vynutit mír silou. Naproti tomu věrohodnost NATO není pouze v tom, že může splnit jakýkoli požadavek OSN, ale také v demonstraci své schopnosti přinutit protivníka dělat co by jinak nedělal“.

Koncept věrohodnosti je také úzce sepat s problémem terminologie a nestrannosti. Například aby si generální tajemník OSN Butrus-Ghálí udržel věrohodnost, musí zůstat nestranným, na čemž závisí i plnění úkolů mírových operací jednotkami OSN. Nejasná terminologie mírových misí v Bosně jistě tuto věrohodnost poškodila, soudě dle prudké negativní reakce místního obyvatelstva při návštěvě Sarajeva.

Konečně hodnověrnosti ubývá v prostředí, kde je vysoký počet válečných zločinů. V prostředí, kde panuje bezzákonnost, ve kterém je sporné, zda většina pachatelů válečných zločinů bude kdy uvězněna, krizový management nefunguje.

2. Manipulace mírového uspořádání

Možná nejdůležitějším ponaučením z války v Bosně a Hercegovině je poznání, že dnešní války, zvláště ty kontrolované OSN, jsou podrobeny skryté i otevřené manipulaci hlavních aktérů. Jisté aspekty války v Bosně a Hercegovině tak připomínají ohromné strategické psychologické operace s taktickými prvky (ang. zkratka PSYOP). Strany konfliktu:

- využívají tvaru čáry střetu, která se mění téměř denně, ke svému vlastnímu prospěchu infiltrováním a střelením na jednotky OSN z území protivníka, takže to působí, že střelí druhá strana a používá zbraně tam, kde jsou zakázány,

- zaměřuje se na civilní obyvatelstvo a nutí je odejít z míst, kde doposud žilo, - využívají zastavení palby na získání času k přemístění vojenských jednotek, zahájení útoků z oblastí UNPROFORu, o kterých se předpokládá, že jsou mimo takové akce, a využívají mandátů OSN k získání času, za kterého mohou páchat ohavnosti, připravovat útoky či dokončovat operace, - využívají letargie rozhodovacího procesu Bezpečnostní rady OSN pro zahájení či dokončení operací, než je provedeno hlasování o problému (např. zatímco OSN projednávalo zrušení embarga na bosenské Muslimy, tito Muslimové zahájili ofenzívu),

- zahájili útoky na své vlastní lidi (minometné a dělostřelecké útoky) a potom za to přenášejí odpovědnost na druhou stranu,

- zastřelili vojáky UNPROFOR nebo je zajali jako rukojmí,

- využívají odstřelovačů a teroristických činů k zastrašení sil OSN a místního obyvatelstva,

- natírají svá vozidla a helikoptéry barvami OSN, aby se dostali snáze k cíli,

- odmítají průchod konvojů OSN s pohonnými hmotami a humanitární pomocí a v několika případech jim zabránili po předání materiálu dané území opustit, - odmítají uznat některá útočiště pod ochranou OSN či demilitarizované zóny,

- ukrývají zbraně mezi humanitární pomocí,

- manipulují OSN a NATO, aby se chovaly podle scénáře akce-reakce a zaútočily na jejich protivníka. Jedna strana např. útočí z demilitarizované zóny (zatímco se snaží vyvolat dojem, že střelí druhá strana) a doufá, že přiměje NATO k leteckému útoku na nevinnou stranu,

- využívají řady odštěpeneckých skupin účastnících se konfliktu (je těžké zastavit ozbrojený konflikt, když se zdá, že jedna ze stran porušila příměří pro svůj vlastní prospěch; ve skutečnosti byl útok proveden jednou z odštěpeneckých skupin).

Tohle je obzvláště důležité, neboť existuje asi dvacet odštěpeneckých skupin účastnících se konfliktu, a ne jenom obvykle uváděné tři strany (Chorvati, Srbové a Muslimové). Některé z odštěpeneckých skupin mají zcela jiný program než původní skupina. I při ochraně vlastního lokálního území může být velitel sboru bosenských Srbů nezávislý na centru. Tato válka je totiž především válkou o zem a některé regiony mají vojenské jednotky ochraňující své území bez ohledu na postoj centra. Dalším příkladem je případ Fikreta Abdiče, vůdce vzbouřených jednotek bosenských Muslimů, kteří jsou pro spolupráci se Srby a Chorvaty. Před mnoha měsíci se oddělil od Izetbegoviče a 18. 12. dovolil chorvatským Srbům, aby se k němu připojili k boji s jednotkami vedenými Muslimy chránící oblast okolo Bihače.

Všechny výše uvedené akce jsou určeny k tomu, aby ovlivňovaly mírové uspořádání podle přání stran, které tyto akce iniciovaly.

3. Prání informací

Obě strany užívají všech prostředků, aby získaly média na svou stranu, aby tak pomohly své věci. To má za následek, že ti žurnalisté a reportéři, kterým se nepodařilo ověřit zdroje informací, nevědomky dezinformují tisk, a tím vedou psychologickou válku jménem jednoho z účastníků konfliktu. V některých případech účastníci konfliktu dokonce pečlivě naaranžují událost nebo události, které potom reportéři vidí, takže vlastně vidí a slyší přesně to, co ti to chtějí, aby reportéři viděli a slyšeli.

V některých případech přijímání informací veřejností může být nechtěně manipulováno i způsobem, jakým reportér situaci vidí. Vezměme např. použití slova rukojmí (hostage). Zřídka je užíváno v tom smyslu, jak jej chápe většina lidí na Západě. Když je zadržen konvoj a jeho „svoboda pohybu“ je ohrožena, často slyšíme, že konvoj je zadržen jako „rukojmí“. Podle terminologie OSN se při popisu takové situace jedná o termín „omezení svobody pohybu“ (lack of freedom of movement).

Také některé tiskové agentury třetího světa slouží jako zástěna jemných dezinformací. Nejprve připraví materiál pro publikování, který odráží stanovisko jednoho z účastníků konfliktu. Následně sponzorovány třetími nebo čtvrtými stranami, které jsou určitým způsobem zainteresovány na podpoře svých etnických nebo náboženských bratří, pak tyto agentury krmí informacemi (vlastně dezinformacemi) Ameriku a další západní země s cílem, aby byly tyto informace znovu vysílány západními tiskovými agenturami. Dokonce se proslychá, že účastníci konfliktu zaměstnávají západní reklamní kanceláře, aby prostřednictvím zmíněných tiskových agentur ovlivnili mezinárodní veřejnost a oficiální mínění.

4. Inkompatibilita dané situace a mise OSN

Oficiálně má mise OSN v Bosně:

- poskytovat vojenskou pomoc Vysokému komisaři Spojených národů pro uprchlíky a určeným organizacím i agenturám účastnících se humanitární činnosti a oprav zařízení v Bosně a Hercegovině, kdy jednotky pomáhají při: evakuaci raněných, ochraně a péči o obyvatelstvo, zlepšení jeho životních podmínek,

- přípravě podmínek příznivých zastavení nepřátelství. To zahrnuje vytvoření a kontrolu zón bez zbraní, prevenci útoků na bezpečné oblasti (safe areas) OSN.

Taková mise je ovšem v bosenském prostředí postižena několika inkompatibilitami, obzvláště co se týče struktury sil, vojenské akce, kontroly pohybu misí, otázky velení a řízení.

▲ *Inkompatibilita struktury vojenských sil a vlastní mise.* Spojené národy při zřizování základních sil a operační struktury v Bosně využily svých minulých zkušeností. Ovšem zkušenosti z tradičních mírových misí jsou pro Bosnu neadekvátní. Podobně i zkušenosti získané při vynucování míru v operaci Pouštní bouře, tj. nasazení ohromných a synchronizovaných sil, by byly pro použití v Bosně nepřiměřené, neboť pravidla nasazení takových jednotek zabráňují jejich použití bez ohledu na strukturu sil.

Síly OSN v Bosně tedy nemají žádné vzory, podle kterých se mohou řídit a organizovat svou vojenskou strukturu. Absence vhodného termínu popisujícího akce jednotek OSN v Bosně (které ve skutečnosti připomínají válečné monitorování; to znamená, že mezi soupeřící strany jsou umístěny jednotky, aby monitorovaly a hlásily narušení úsilí OSN při poskytování pomoci uprchlíkům, civilistům nebo porušení stanovených bezpečnostních zón OSN a bezletových zón) neposkytuje žádný návod pro budování struktury ozbrojených sil OSN. Když například jednotky OSN potřebují při poskytování humanitárních dodávek vzhledem k obstrukcím jedné z bojujících stran oficiální odporu, často jim nemůže zvláštní zástupce generálního tajemníka OSN poslat dostatečnou pomoc vzhledem k rozdílu mezi pravidly nasazení mise a dostupnými prostředky (tj. vojenskou strukturou).

▲ *Inkompatibilita mezi vojenskými akcemi a úkoly mise.* V Bosně se ukázalo, že situace mezi udržováním míru a vynucováním míru vyžaduje nové principy vojenské činnosti. Tyto principy zahrnují synchronizaci humanitárních akcí a dopravy konvojů, použití pozorovatelů OSN a styčných důstojníků, principů zasazení UNPROFORu v tzv. bezpečných oblastech a taktickou způsobilost, kterou tyto podmínky vyžadují. Velitelé musí řádně zvládnout principy vojenské činnosti na té úrovni (taktika, operační umění, strategie), na které je krize iniciována. To je obzvláště důležité, jestliže mají síly OSN zabránit přerůstání taktických krizí (např. pokud, když se dostane četa či rota do dělostřelecké palby) na strategickou úroveň. Taková akce potom zbytečně svazuje Bezpečnostní radu a zvyšuje vyhlídky na dlouhodobý konflikt. Změna v terminologii by také mohla napomoci odstranění nedostatků struktury sil, pravidel nasazení do boje podle potřeb mise.

▲ *Inkompatibilita chápání úkolů mise a způsobem jejich realizace.* OSN se v Bosně a Hercegovině musí zabývat dvěma souběžnými procesy, které zamlžují, co je vlastním úkolem mise OSN a krizového managementu: předně se OSN snaží zastavit či alespoň zadržet konflikty mezi Srby, Chorvaty a Muslimy, kontrolovat rozpor mezi úkoly mise a tím, jak misi chápou účastníci konfliktu; mimo vlastní krizi se OSN snaží kontrolovat řešení krize

vlastními silami, jakým je např. nasazení vojenských jednotek mimo mandát zřízený OSN (tj. použití leteckých útoků NATO).

Vnitřní nepoměr mezi úkoly mise a tím, jak vnímají misi účastníci konfliktu se projevuje např. doručováním humanitární pomoci komunitám v obležení; OSN tak v očích jednoho z účastníků konfliktu narušuje jeden ze svých základních operačních principů, kterým je nevmešování se v průběhu operací mezi bojující strany. Pomoc OSN obleženým oblastem „přispěla k proražení obléhání, a tudíž se jednalo o vojenskou i politickou pomoc“. V jiném případě vytvoření bezpečných oblastí OSN znemožnilo poslední fázi plánů jednoho z účastníků konfliktu na znovuobsazení území, které mělo být umožněno stažením jednotek OSN.

Souběžně probíhá nárůst jednotek mise OSN. Počáteční počty byly překročeny a stále se zvyšují. Růst těchto sil, jejichž původním úkolem byla deeskalace napětí, je varovným signálem potenciálních obtíží. OSN a různé jiné agentury a státy používají strategii vyčerpání; to jest čekají, až všechny strany budou politicky, ekonomicky a vojensky opotřebovány či izolovány. Čekání a vyhýbání se eskalaci či expanzi konfliktu ale nefunguje, a navíc se nyní tato taktika OSN vrací. Účastníci konfliktu jsou znechuceni tím, co chápou jako nedostatek podpory a nestrannosti; stále častěji slovně napadají velení jednotek OSN. Někteří bosenská Srbové dokonce varovali, že nemohou při stahování jednotek OSN zaručit jejich bezpečnost. Prezident bosenských Muslimů Alija Izetbegović k tomu poznamenal, že „UNPROFOR je jako znečištěný vzduch - je znečištěný, ale nemůžeš bez něho žít“.

▲ *Inkompatibilita úkolů mise a nedílné velitelské odpovědnosti.* Mise OSN má také problémy jednoty velení. Vojenský velitel NATO americký generál George Joulwan to nedávno zdůraznil, když v jednom rozhovoru poznamenal, že „máme problém nedílné odpovědnosti (unity of command), protože NATO je zodpovědné za letectvo a námořnictvo, ale UNPROFOR je zodpovědný za pozemní akce. Máme zde tedy dvě různé organizace se dvěma různými úkoly a naším posláním je to vše sladit, abychom mohli spolu spolupracovat“.

5. Černý trh a další důvody, které prodlužují konflikt

Existují silné náznaky, že určité organizace, ať už jsou to nevládní organizace či určití příslušníci kontingentu sil OSN, mají zájem na prodlužování konfliktu. Důsledkem toho je sabotování krizového managementu. Obchodníci se zbožím z černého trhu stříleli na letadla přistávající v Sarajevu, aby tak zastavili leteckou přepravu a vyhnali ceny vlastních zbraní a potravin nahoru.

OSN vojákům za jejich službu platí. Platy příslušníků jednotek OSN jsou totiž značně vyšší než platový standard většiny armád, zejména armád třetího světa. Ve skutečnosti jenom USA a Velká Británie odmítly brát platy od OSN. Tento plat plus morální ospravedlnění jsou jediným racionálním důvodem udržování vojenské síly některých zemí. I to podporuje pokračování války.

Proslýchá se také, že vyšší vojenské vedení některých účastníků konfliktu netouží po trvalém zastavení palby či závazných mezinárodních dohodách. Neexistují žádné diplomatické dohody, které by jim vyhovovaly, a tak čekají, až OSN odvolá své jednotky kvůli vysokým vojenským i ekonomickým nákladům.

obecná kritéria:

- > naplnit mandát OSN
- > oprávněná sebeobrana (pošlé lopatka/zbraně jednotlivce/lelectvo)
- > nepoužívání voj. síly k ovlivnění probíhajících bojů
- > reakce závisí na úrovni, na které je zahájen útok
- > přímá versus nepřímá palba
- > zóny zákazu přeletu voj. letadel
- > úkoly zvláštního pověřence generálního tajemníka OSN
- > zvláštní úkoly Bezpečnostní rady

zvláštní kritéria: ochranná mlse

- > personál OSN (organizace sponzorované OSN, humanitární pomoc, konvoje Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky ap.)
(narušování pořádku či hrozby silou vyvolávají měřitelnou odpověď)
- > pásma beze zbraní (do vzdálenosti 20 km), na jejich porušení může být reagováno leteckými útoky: rozhodování na úrovni zvláštního zmocněnce generálního tajemníka/velitele jednotek OSN)
bezpečné oblasti (určené podle toho, „co velitelství OSN může chránit“)

zvláštní kritéria: vojenská přítomnost

- > opovržením veřejnosti
- > zastrašení hrozbou použití síly

Obr. 2: Rozhodovací kritéria nasazení vojenských sil OSN

Navzdory výše zmíněným nedostatkům musí OSN zůstat na čele mezinárodního úsilí o kontrolu boje v Bosně a v jiných místech na celé zeměkouli, kde se odehrávají ozbrojené konflikty. Avšak OSN potřebuje získat podporu regionálních organizací a musí také najít mechanismus koordinace národních zájmů mezi jednotlivými členskými státy. Pokud mají být krize řádně zvládnuty a kontrolovány, musí být tyto dva faktory transformovány do kolektivní politické vůle a „nového diplomatického myšlení“. Mezinárodní spolupráce na nejvyšších úrovních je v takových případech absolutní podmínkou.

Bezprostředním cílem OSN je vyvinout proces krizového managementu, který umožní: 1. zabránit, aby se situace vymkla z kontroly a propukly otevřené boje; 2. jestliže konflikt přesto vypukne, usměrnit jej náležitým způsobem; doporučuje se, aby tento proces byl založen na: a/ doktríně OSN, která určí, kdy a za jakých podmínek bude OSN autorizovat použití síly, b/ na terminologii, která adekvátně popíše poslání sil OSN; a c/ pojmut krizový management jako „organizační interoperabilitu“ mezi OSN a regionálními organizacemi, např. ES, NATO, ZEU a OBSE (KBSE), které jsou vhodnými organizacemi evropského modelu interoperačních metod, kterými bychom mohli kontrolovat a i eventuálně zakončit boje. Jak poznamenal o dosavadním pokroku generální tajemník NATO Willy Claes:

„Embargo určitě přimělo Bělehrad, aby akceptoval mírový plán kontaktní skupiny izolovat bosenské Srby a také hrozba - příležitostně použitá - našeho letectva poskytuje jedinou ochranu lidem tzv. bezpečných oblastí a rovněž odstrašuje útoky proti UNPROFORu. Kooperace mezi NATO a OSN - dvěma velmi rozdílnými organizacemi s různými strukturami a byrokratickými „kulturami“ - byla samozřejmě poučením. Aliance stojí připravena poskytnout kolektivní příspěvek potřebný pro operace ZEU, kterých se USA a Kanada nezúčastňují, a bude dále přizpůsobovat své vojenské struktury, aby mohly být vytvořeny speciální spojenecké bojové jednotky (Combined Joint Task Forces)... Nemůžeme očekávat, že USA převezmou při každé krizi vedení. Musíme vyvinout flexibilitu, abychom byli schopni reagovat sami, a to podle povahy krize, buď prostřednictvím aliance NATO, či prostřednictvím ZEU. Speciální spojenecké bojové jednotky, pokud budou řádně nasazeny, by nám tuto flexibilitu měly umožnit.“

Absolutně rozhodujícím pro jakýkoli budoucí krizový management OSN je skutečnost, že musí být založen na precizní terminologii a přesných pojmech mírových operací. OSN či jeho představitelé musí vypracovat taktiku mírových operací pro konflikty mezi „udržováním míru“ a „vynucováním míru“ a pro monitorování manipulace mírového procesu. Jedině tak může OSN posléze zřídít třístupňový mechanismus pro využití následujících prvků: Informačního managementu a monitorovacího mechanismu, který bere v úvahu výše zmíněné nedostatky a slouží jako informační databáze, věrohodného mechanismu prevence konfliktu a metody kontroly a zvládnutí konfliktu, pokud propukne a ohrozí mandát OSN.

Pro problémy, jakými jsou „zmanipulování míru“ nebo akce odštěpeneckých skupin, by mohlo OSN vytvořit v rámci stálé kontroly informační management a monitorovací systém. Tak by byly získávány všechny dostupné informace o terminologii a konceptech, rovněž o charakteristice a povaze moderních konfliktů. Prevence konfliktů by měla obsahovat řadu postupů jako třeba:

- a/ rozpoznání krize,
- b/ rychlé zkoumání krize,

c/ zavést postupy prevence konfliktu.

Krizový management by měl:

a/ identifikovat těžiště (centre of gravity) nepřátelských sil,

b/ využít racionální respektive vědeckou metodu vedoucí k formulování modelu schopného dosáhnout žádaného koncového stavu,

c/ umožňovat generálnímu tajemníkovi OSN provádět flexibilní akce.

Celý proces by měl být založen na komplexním vojensko-politickém-humanitárním plánu kampaně, která by byla založena na postupu velmi podobném tomu, který byl navržen zářijovým zasedáním OSN a který zde cituji ve zhuštěné podobě.

■ **První krok: Zřízení informačního a monitorovacího institutu.** OSN a jeho agentury tento krok provedou dlouho před tím, než zahájí kontrolu a řízení konfliktu. Jestliže mají mít Spojené národy dříve zmiňované nedostatky pod kontrolou, musí být schopny rychle získávat a využívat informace. Musí také mít terminologii a koncepční základnu, která zaručuje kompatibilitu mise OSN se situací na bojišti. Jinak bude trvat velmi dlouho než se zjistí, že např. účastníci konfliktu manipulují OSN, či že se výchozí situace změnila.

Po získání dostupných informací může začít realizace prvního vojensko-politického-humanitárního plánu, což bude OSN finalizovat během zadržovací fáze konfliktu. Plán kampaně bude řídit jiný fenomén období po skončení studené války - „vojensko-politické umění“. Plán pro současnou krizi v Bosně byl již vytvořen a proveden. Zda určil správně těžiště (centre of gravity) a synchronizoval správně všechny aspekty konfliktu (vojensko-politické-humanitární) není autorovi známo.

■ **Krok druhý: Prevence konfliktu.** OBSE (KBSE) má vedle OSN zodpovědnost za prevenci konfliktu na evropském kontinentě a jeho demonstrování kompetence je modelem i pro další regionální organizace, které by rády vykonávaly podobné poslání. Takové regionální organizace by měly její mechanismus studovat.

Vysoký komisař OBSE pro národnostní menšiny vykonává jednostranné návštěvy v oblastech zájmu OBSE, aby inicioval konzultace a poskytoval patřičná doporučení. Vysoký komisař má při této činnosti podporu politických autorit OBSE a může dokonce, cítí-li eskalaci situace, vyhlásit včasné varování (early warning) politickým autoritám OBSE. Existují také mise uvnitř zemí OBSE, aby napomáhaly Vysokému komisaři při jeho odhadu situace. Taková mise uvnitř země se skládá z hlavy mise na úrovni vyslanců a až z šesti členů štábu. Logistickou podporu poskytuje středisko OBSE prevence konfliktů ve Vídni. Těžiště leží v monitorování možných potříz a místo pokusů o nápravu pomáhá jen při identifikování nekonfrontačních modelů řešení konfliktu.

■ **Krok třetí: Kontrola konfliktu a jeho management.** Jestliže oblast potenciálního konfliktu ukazuje známky pohybu ke stadiu „včasného varování“ (tj. takového stadia, kdy indikátory ukazují, že se vyvinula krizová situace), potom finální komponenta krizového managementu doladuje vojensko-politická a humanitární kontrola konfliktu. Koaliční plán musí být citlivý ke kulturním požadavkům oblasti, o kterou jde (jaký typ jednotek posílat na místo konfliktu, ze kterých zemí atd.).

Je to bezesporu to nejtěžší stadium procesu krizového managementu a také rozhodující. Existuje-li nějaká naděje na řešení, jsou od samého počátku vypracovávány přesné plány. Jiným klíčovým prvkem v tomto stadiu je otázka „odkud OSN získává své informace

o situaci“? (čili nevyslovený problém zpravodajství). Členské země by mohly sdílet omezené informace, ale tento typ informací by byl podezřelý, neboť může být limitován perspektivami země či jejími zájmy. To je stěžejní problém, který musí být vyřešen, aby bylo OSN úspěšné.

Mimo tyto informace má OSN také vhodné nástroje, aby mohlo vzniklou krizi kontrolovat a postupně eskalovat svou reakci. Strany koalice, pokud se dohodnou na způsobu jejich použití, mohou také některé z těchto nástrojů použít. Na strategické úrovni může OSN např. použít politiku vytváření zón bez zbraní. Není to nová myšlenka, ale OSN ji neužívalo v minulosti jako bezpečnostního regulátoru tak často, zvláště ne v období zadržování komunismu. Dnes vytváření zón bez zbraní může obsahovat mj. tato opatření: embargo na vývoz, bojkot dovozu a černé listiny, hrozba ztráty velmi žádaného obchodního postavení země, odpírání víz, zmrazení bankovních účtů, cestovní omezení, prohibitivní tarify, embargo na zbraně, omezení investic, krácení materiální a finanční pomoci, vypovězení studentů. OSN již užilo vytváření těchto zón s určitým úspěchem v Bosně a na Haiti.

Právě jak OBSE převzalo vedení v prevenci konfliktů, má i NATO zájem, aby sloužilo jako sousední bod pro integraci mírových (peace-keeping) misí OSN a OBSE, tj. aspektu kontroly konfliktu v Evropě. Jak poznamenal generální tajemník NATO Willy Claes:

„Nabídnutím pomoci mírovým (peace-keeping) operacím OBSE a OSN, převzalo NATO novou úlohu krizového managementu. Příkladem této nové úlohy je angažovanost NATO v dřívější Jugoslávii. Také byla vytvořena nová struktura vojenských sil odpovídající těmto novým úkolům.“

Zdá se, že kapitola VIII Charty Spojených národů dává NATO v této oblasti světa a dalším takovým regionálním organizacím právo tímto způsobem jednat. Píše se v ní:

„Nic v současné Chartě nevylučuje existenci regionálního uspořádání či organizace pro řešení záležitostí vztahujících se k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, jakou jsou společné akce, za předpokladu, že taková uspořádání či organizace a jejich aktivity jsou konzistentní s cíli a principy Spojených národů.“

V celém procesu kontroly konfliktu a systému managementu vojensko-politického plánu kampaně je rozhodujícím jednak metodologie, kterou je určováno těžiště konfliktu (vojenské, politické nebo ekonomické, respektive nějaká kombinace těchto tříd), jednak vědecká metoda pro určování obsahu a formy konečného stavu. Po skončení studené války nejde o rozsáhlé konflikty koalic nepřátelských stran, ale spíše o drobnou guerillovou válku, o využití vhodné situace nebo incidentů jednou z válčících stran. Tudíž se v procesu krizového managementu stává životně důležitým určením těžiště (centre of gravity) a zároveň predikce jak dosáhnout žádaného konečného stavu. Mohli bychom si zde vypůjčit metodu počítačových válečných her a v rozhodovacím procesu zvážit miliony „co kdyby“ a pak zvolit tu správnou variantu. Pro tento proces je primární kumulace a využití informací.

Jeden analytik poznamenal, že jakýkoli mírový plán, který schválí OSN, musí mezi jiným obsahovat následující: zvážení celkových strategických a teritoriálních cílů všech soupeřících stran celé republiky bývalé Jugoslávie, opatření pro zákonné konstituční postavení minorit ve všech republikách, nestranné uspořádání po skončení konfliktu a plán na vybudování důvěry, mezinárodní plán ekonomické podpory a variantní plán pro případ selhání mírového plánu. Plán také musí najít způsob jak oddělit válčící strany (tj. nasazení sil OSN mezi ně a použití principu zastrašení). Úspěch takové mise bude záležet na sběru informací,

na ověření shody s plánem, chápání evoluce událostí v reálném čase, které pomůže odrazit propagandu místních médií.

Závěry

Tato práce vyšetřila důvody, proč v Bosně nefungují techniky krizového managementu a zároveň nabídla některá doporučení pro strukturu budoucího krizového managementu OSN. Je jasné, že podmínky, za kterých dnes operují síly OSN, nutí všechny národy najít nové techniky krizového managementu, aby byla zajištěna jejich bezpečnost a ukončeny boje. **Popisované staré postupy krizového managementu slouží pouze jako základní vodítko obecnému přístupu ke krizi.** OSN musí prostřednictvím dříve uvedených doporučení každou krizi citlivě řídit, a to v souladu se specifickými okolnostmi existujících v krizové oblasti.

OSN musí dávat zvláště pozor na důsledky nových fenoménů, kterými jsou zmanipulování řešení konfliktu (*conflict manipulation*), válečné monitorování (*warfare monitoring*), vojensko-politické umění (*military-political art*), organizační interoperabilita na úrovni krizového managementu (*organizational interoperability at the crisis management level*), praní informací (*information laundering*), promíchání používané terminologie (*terminology and mission mismatches*), vědecké předvídání konečného stavu (*science of end-states*) a rozhodujícího těžiště konfliktu (*centre of gravity*). Spojené národy musí klást zvláštní důraz na zkušenosti získané při kontrole a řízení konfliktu a také na zkušenosti dalších mezinárodních organizací s prevencí (*prevention*), zadržováním (*containment*) či likvidací konfliktu (*extinguishing of conflict*) a s vojenskými akcemi spojenými s každým z těchto řešení.

* * *

OSN nemá na vypracování procesu krizového managementu čas. V sázce je ale jeho věrohodnost v očích světového společenství. Jestliže OSN neuspěje, vzroste význam regionálních organizací a světový řád i stabilita, tak jak jsme je poznali, postupně zaniknou.

Zvýší se účinnost mírových operací OSN ?

Dát jednoznačnou odpověď na otázku uvedenou v záhlaví článku není vůbec jednoduché a ani jedna krajnost není zřejmě na místě. Úmyslem autora je proto seznámit čtenáře s některými problémy (nepostihuje např. financování, výcvik, informatiku), nepříznivě ovlivňujícími zřizování a provádění mírových operací. K získání objektivnějšího pohledu na celou problematiku má současně přispět informace o přijímaných opatřeních ze strany generálního tajemníka, Sekretariátu a Rady bezpečnosti OSN, které vytvářejí, nebo v blízké budoucnosti by měly vytvořit, pro zmíněné operace příznivější předpoklady. Čtenář si tak současně bude moci učinit lepší představu o složitosti a komplexnosti uvedené otázky, jejíž efektivnější realizace, bez úzké a vstřícné spolupráce tří hlavních protagonistů tj. Rady bezpečnosti (RB), generálního tajemníka (GT) OSN a jeho Sekretariátu a členských zemí OSN, nemá naději na úspěch.

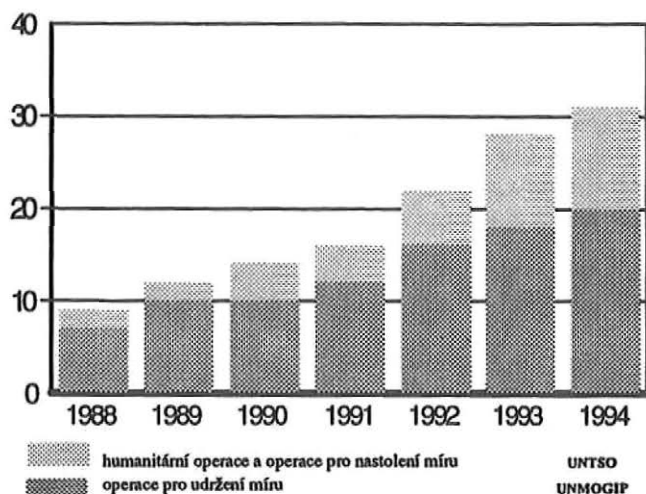
Charakteristika současných mírových operací

Jak uvádí generální tajemník OSN v „Dodatku k Programu pro mír“ z 3.1.1995, došlo od skončení studené války k dramatickému zvýšení nejrůznějších aktivit OSN zaměřených na udržení míru a bezpečnosti. Tyto akce, zejména mírové operace OSN, jsou charakterizovány nejen kvantitativními, ale ve větší míře změnami kvalitativními (používá se označení **mírové operace druhé generace**). Je třeba si současně uvědomit, že tyto změny byly výrazně ovlivněny změnou charakteru konfliktů. Čím se tyto konflikty liší od předchozích (viz graf 1):

- Mají především vnitrostátní charakter, mezistátní konflikty jsou spíše výjimkou (z 21 mírových operací zřízených od konce 80. let bylo 13 ustaveno k řešení vnitrostátních konfliktů a z 11 operací vytvořených od ledna 1992 pouze 2 se týkaly mezistátních konfliktů);
- Nebojují v nich pravidelné armády, ale často milice a ozbrojení civilisté s nízkou disciplínou a s těžko definovatelnými stupni velení. Často tyto konflikty mají charakter partyzánské války;
- Hlavními oběťmi a někdy i hlavními cíli těchto bojů jsou bezbranní civilisté. Podle statistiky Vysokého komisariátu OSN pro uprchlíky (UNHCR) došlo k zvýšení počtu uprchlíků ze 13 miliónů, registrovaných koncem r. 1987, na 26 miliónů koncem r. 1994;
- Dochází k zhroutení státních institucí, zvláště policejního a právního systému, což paralyzuje výkon vládních institucí.

Uvedená situace vede k tomu, že mezinárodní zásah musí přesáhnout vojenské a humanitární úkoly a zahrnout i podporu národnímu usmíření a nastolení efektivní vlády.

Za těchto okolností jsou *mírové operace komplexnější a současně nákladnější* než ty předchozí, jejichž rozsah úkolů, neboli mandát schválený Radou bezpečnosti, spočíval

Celkový nárůst v procentech = 244 %
Průměrný roční nárůst = 23 %

UNTSO	UNTSO	UNTSO	UNTSO	UNTSO	UNTSO	UNTSO
UNMOGIP	UNMOGIP	UNMOGIP	UNMOGIP	UNMOGIP	UNMOGIP	UNMOGIP
UNFICYP	UNFICYP	UNFICYP	UNFICYP	UNFICYP	UNFICYP	UNFICYP
UNDOF	UNDOF	UNDOF	UNDOF	UNDOF	UNDOF	UNDOF
UNIFIL	UNIFIL	UNIFIL	UNIFIL	UNIFIL	UNIFIL	UNIFIL
UNGOMAP	UNGOMAP	UNGOMAP	UNGOMAP	UNGOMAP	UNGOMAP	UNGOMAP
UNHMOG	UNHMOG	UNHMOG	UNHMOG	UNHMOG	UNHMOG	UNHMOG
UNARDOL	UNARDOL	UNARDOL	UNARDOL	UNARDOL	UNARDOL	UNARDOL
OSGAP	OSGAP	OSGAP	OSGAP	OSGAP	OSGAP	OSGAP
UNTAG	UNTAG	UNTAG	UNTAG	UNTAG	UNTAG	UNTAG
ONUCA	ONUCA	ONUCA	ONUCA	ONUCA	ONUCA	ONUCA
UNAVEM I	UNAVEM I	UNAVEM I	UNAVEM I	UNAVEM I	UNAVEM I	UNAVEM I
UNAVEM II	UNAVEM II	UNAVEM II	UNAVEM II	UNAVEM II	UNAVEM II	UNAVEM II
UNAMIC	UNAMIC	UNAMIC	UNAMIC	UNAMIC	UNAMIC	UNAMIC
UNOSOM I	UNOSOM I	UNOSOM I	UNOSOM I	UNOSOM I	UNOSOM I	UNOSOM I
UNOSOM II	UNOSOM II	UNOSOM II	UNOSOM II	UNOSOM II	UNOSOM II	UNOSOM II
UNOMIG	UNOMIG	UNOMIG	UNOMIG	UNOMIG	UNOMIG	UNOMIG
UNAMIR	UNAMIR	UNAMIR	UNAMIR	UNAMIR	UNAMIR	UNAMIR
UNMOT	UNMOT	UNMOT	UNMOT	UNMOT	UNMOT	UNMOT
UNOSGR	UNOSGR	UNOSGR	UNOSGR	UNOSGR	UNOSGR	UNOSGR
UNUGUA	UNUGUA	UNUGUA	UNUGUA	UNUGUA	UNUGUA	UNUGUA
UNSCO	UNSCO	UNSCO	UNSCO	UNSCO	UNSCO	UNSCO
UNMII II**	UNMII II**	UNMII II**	UNMII II**	UNMII II**	UNMII II**	UNMII II**
UNAVEM III**	UNAVEM III**	UNAVEM III**	UNAVEM III**	UNAVEM III**	UNAVEM III**	UNAVEM III**
BURUNDI***	BURUNDI***	BURUNDI***	BURUNDI***	BURUNDI***	BURUNDI***	BURUNDI***
AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***	AFGHANISTÁN***

Kurzívou jsou označeny operace nemající charakter „pro udržení míru“

* Významné rozšíření nebo změna mandátu mise

** Očekávané rozšíření mandátu mise

*** Omezená operace s možností rozšíření mise

Graf 1: Růst počtu mírových operací v letech 1988-94

hlavně v monitorování ukončení palby a kontroly nárazníkových zón se souhlasem států účastnících se v konfliktu (viz grafy 2 až 4).

Další kvalitativní změnou je použití jednotek OSN k ochraně humanitárních operací. Příliš často se totiž stává, že válčící strany vytvářejí překážky k poskytování této humanitární pomoci civilistům druhé válčící strany nebo si prostě tuto pomoc neoprávněně přivlastňují. Humanitární organizace tak plní své úkoly za velmi chaotické situace, navíc v zemi rozvrá-

cené občanskou válkou. V některých případech proto mezinárodní společenství přijímá opatření vojenského vynucovacího charakteru formou rozhodnutí Rady bezpečnosti. V Bosně a Hercegovině (UNPROFOR) a v Somálsku (UNOSOM II) byl v této souvislosti vytvořen nový druh mírové operace (někdy jsou takové operace nazývány „šestapůltou kapi-
tolou“ tj. něco mezi kap. VI a VII Charty). V těchto operacích sice došlo ke schválení použití síly podle kap. VII Charty, avšak mírové síly OSN nadále zůstaly neutrální a nestrannou složkou, bez mandátu postavit se na odpor agresorovi nebo vynutit zastavení nepřátelských akcí. Např. v koncepci „bezpečných zón“ v Bosně a Hercegovině plní mírová operace OSN **humanitární mandát, na základě kterého je možné použít sílu pouze v omezené míře a za přesně vymezených podmínek**. Uvedené vojenské vynucování zabezpečuje, na základě pověření RB a v těsné spolupráci s OSN, Severoatlantická aliance.

Mezi charakteristické odlišnosti patří rovněž *změna charakteru operace v terénu*. V dobách studené války měly mírové operace OSN především vojenský charakter a byly obvykle rozmístěny po ukončení palby, a to ještě před tím, než byla zahájena jednání o řešení konfliktu. Jedním z jejich hlavních úkolů bylo vytvořit příznivé podmínky pro uvedení jednání. Naproti tomu *operace tzv. druhé generace začaly být zahajovány až poté, co byla jednání úspěšně završena*. Tento druh operací byl zřízen např. v Angole (UNAVEM), Namibii (UNTAG), Salvadoru (ONUSAL), Kambodži (UNTAC) a Mozambiku (ONUMOZ). Kromě úkolů vojenského charakteru, např. dozoru nad dodržováním ujednání o zastavení palby, jsou pověřovány dalším, bezprecedentním rozsahem činností. Patří mezi ně např. dohlížení nad přeskupováním a demobilizací ozbrojených sil, ničení jejich zbraní a zapo-
jování do civilního života, provádění odminovacích programů, zajišťování návratu uprchlíků a bezdomovců, zajišťování humanitární pomoci, dohled nad existujícími administrativními strukturami, napomáhání při vytváření nových policejních sil, ověřování dodržování lidských práv, dohled nad prováděním voleb a koordinace podpory pro hospodářskou obno-
vu a rekonstrukci. Konsolidace mírového procesu současně vyžaduje, aby OSN hrála významnou úlohu v delším časovém období po ukončení konfliktu, s cílem zabránit obno-
vení jeho příčin.

VELENÍ A ŘÍZENÍ

Posilování jednoty velení a řízení v mírových operacích OSN, jako jedné ze základních podmínek jejich úspěšnosti, je věnována pozornost téměř v každém materiálu OSN, pojednávajícím o uvedených mírových aktivitách.

V rámci mírových operací OSN se rozlišují tři úrovně velení:

1. **Všeobecné politické řízení**, uskutečňované Radou bezpečnosti.
2. **Výkonné řízení a kontrola**, která je úkolem GT OSN.
3. **Polní velení**, vykonávané vedoucím mise, tj. buď zvláštním zástupcem GT (the Special Representative of the Secretary-General) a v misích, kde tato funkce není zřízena, velitelem mírových sil (the Force Commander) nebo vedoucím vojenským pozorovatelem (the Chief Military Observer).

Uvedené tři úrovně velení představují koncepční celek, ve kterém funkce jedné úrovně může být chápána pouze ve vztahu k dalším dvěma. V praktické činnosti, pokud má být zachována efektivita velení, nemůže mezi nimi dojít k vzájemné izolovanosti. Přes tyto těsné

vazby jsou vzájemné odlišnosti uvedených řídících úrovní velmi zřetelné. Důležitost jejich zachování spočívá v zabránění zaměňování vzájemně funkce a rozsah odpovědnosti. Těžko lze např. na operativní úrovni formulovat celkové politické cíle mise a naopak v ústředí OSN lze s těžší rozhodovat o konkrétních operativních otázkách, se kterými je nejlépe seznámeno polní velení operace.

Definice „velení OSN“ (United Nations command)

Pod termínem „velení OSN“ si nelze představovat úplné velení v pravém slova smyslu. Tento termín má blíže k všeobecně uznávanému vojenskému pojmu operační velení (operational command). Zahrnuje oprávnění vydávat operační příkazy s výjimkou:

- specifického mandátu Rady bezpečnosti,
- dohodnuté doby působení mise s výhradou, že předčasné stažení mise vyžaduje příslušnou včasnou notifikaci,
- stanoveného geografického prostoru působení, tj. místa působení mise jako celek.

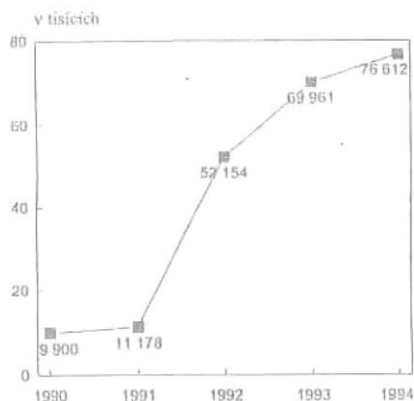
Dalším omezením je to, že OSN netrestá ani nepovyšuje příslušníky vojenských kontingentů, což jsou pravomoci vyhrazené pouze příslušným národním orgánům.

OSN může v dohodě, uzavřené na základě konzultací s potenciálními přispěvateli do mírové operace, souhlasit s určitým omezením při využívání kontingentu. Nemůže však přijmout taková omezení, která by zabráňovala nezbytné pružnosti a volnosti manévru, které musí mít každý vedoucí mise k tomu, aby zajistil operační efektivnost. V každém případě vlády, které si nepřejí, aby jejich jednotky byly používány určitým způsobem, to musí uvést v průběhu konzultací o vyslání kontingentu. Jestliže taková omezení sdělena nebyla a při vypuknutí krizové situace v poli je vlády vyžadují, může to ohrozit bezpečnost dalších kontingentů a úspěch celé mise.

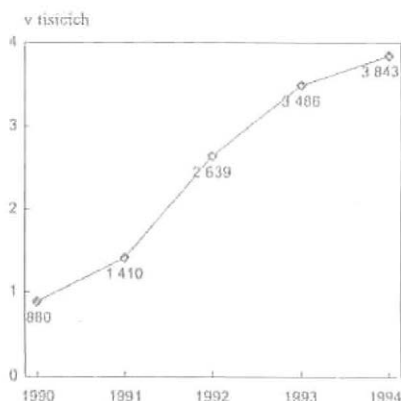
Jestliže má být operace OSN efektivní, musí jednat jako jeden integrovaný celek, uskutečňující vůli celého mezinárodního společenství. Mírové jednotky mohou být zranitelné vůči pokusům stran v konfliktu rozlišovat činnost jednotlivých kontingentů a tomu přizpůsobovat své vystupování vůči nim, tj. některé určitým způsobem zvýhodňovat a jiným plnění úkolů znepřehledňovat. Toto může mít nepříznivou odezvu jak v přispívajících zemích, tak přímo v poli, což může vážně narušit operaci. Dosavadní zkušenosti jasně prokázaly, že tam, kde je polní velení rozděleno a jednotky dostávají příkazy jak od národních orgánů, tak od velitelství OSN, dochází k tomu, že obtíže, které jsou typické pro každou mírovou operaci, se znásobí a riziko ztrát se zvýší. Zachování integrovaného, striktně mezinárodního charakteru operace zůstává nejlepším ochranným proti takovému vývoji. Není proto přípustné, aby velitelé kontingentů dostávali instrukce od národních orgánů směřující proti dodržování politické linie OSN nebo odmítání provádět příkazy. Taková praxe neohrožuje pouze účinnost mise a bezpečnost jejího personálu, ale podkopává oprávněnost institutu mírové operace OSN v její podstatě.

Posílení celkového politického řízení

V kompetenci Rady bezpečnosti je přijímat rozhodnutí o mandátech a celkové politické linii týkající se mírových operací. Implementace těchto rozhodnutí je v pravomoci GT OSN a vedoucího mise.

a) Nárůst vojenského personálu

b) Nárůst civilního personálu

Procentuální nárůst v letech	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94
Vojáci	13 %	367 %	34 %	10 %
Civilisté	60 %	86 %	32 %	10 %

Graf 2: Nárůst vojenského a civilního personálu operací v letech 1990-94

Bez ohledu na uvedené funkce je z praktického hlediska nezbytné, aby se dialogu zúčastňovaly přispívající země. Takové konzultace jsou důležité především k jasnému pochopení mandátu a cíle mise od samého začátku. Zvyšují současně vyhlídky na udržení jednoty velení po rozmístění jednotek v poli. Zvláště významné jsou pro dosažení co nejeftivnějšího používání zdrojů s přihlédnutím k faktu, že OSN má při jejich získávání velké těžkosti. Je třeba si uvědomit, že OSN žádné vlastní zdroje nemá, natož pohotovou strategickou rezervu.

K zvýšení efektivnosti mírových operací a jejich velícího a kontrolního systému významně přispívá vzájemné pochopení a porozumění mezi Radou bezpečnosti, Sekretariátem a přispívajícími státy, které poskytují lidské a materiální zdroje. Tento proces výměny názorů v poslední době zaznamenal významné zlepšení.

Posílení výkonného řízení, velení a kontroly

Při rostoucím počtu mírových operací OSN a jejich zvýšené komplexnosti se stal jedním ze základních imperativů požadavek, aby odbory Sekretariátu, které se těmito operacemi především zabývají, fungovaly jako integrované celky, pod vedením a kontrolou GT OSN, ale současně s jasnými a zřetelně oddělenými odpovědnostmi k zamezení duplicity úsilí a neefektivního využívání zdrojů. Významným nástrojem k efektivnějšímu plnění stále náročnějších úkolů je probíhající restrukturalizace Sekretariátu:

▲ Politický odbor (Department of Political Affairs)

Je politickým poradním orgánem GT OSN v otázkách týkajících se udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, kontroly a řešení vnitrostátních konfliktů. Odpovídá za politický výzkum a analýzy. Má výkonnou odpovědnost, a to v oblasti preventivní diplomacie (preventive diplomacy) a diplomatických akcí (peacemaking), včetně jednání a dalších diplomatických činností.

▲ Humanitární odbor (Department of Humanitarian Affairs)

Odpovídá za koordinaci humanitárních operací, zvláště za přijímání nezbytných opatření pro včasné a efektivní dodávky humanitární pomoci různými humanitárními organizacemi v rámci systému OSN. Jako hlavní styčný orgán GT OSN pro humanitární pomoc má za úkol rovněž včasné varování (early warning), potřeby odhadních misí, ujednocování výzev a mobilizace zdrojů a rovněž jednání o přístupu k strádajícímu obyvatelstvu. V současných operacích komplexního charakteru odbor jmenuje polního humanitárního koordinátora, který podléhá Zvláštnímu zástupci GT OSN a je v přímém kontaktu s Humanitárním odborem.

▲ Odbor mírových operací (Department of Peace-keeping Operations)

Je operativním orgánem GT OSN pro každodenní řízení mírových operací. V této funkci působí jako hlavní zprostředkovatel mezi ústředím OSN a polním velením. V otázkách své působnosti jsou však v pravidelném kontaktu s polním vedením mise rovněž dva výše uvedené odbory (viz schéma **Současná struktura Odboru mírových operací OSN**).

V rámci restrukturalizace Sekretariátu zahájené začátkem r. 1993 byl na odboru vytvořen úsek, který se věnuje plánování a další problematice, např. civilní policii, odminování a výcviku. Na odboru bylo rovněž zřízeno Situační středisko s nepřetržitou službou pro spojení se všemi mírovými operacemi OSN. Jeho úkolem je mj. zasílání operativních informací o současném vývoji účastnickým zemím prostřednictvím jejich Stálých misí při OSN, a to zejména při zhoršení bezpečnostní situace. V případě zadržování vojenských pozorovatelů nebo jiného omezování plnění úkolů personálem OSN (např. v misi UNOMIL v Libérii a v UNPROFOR v býv. Jugoslávii ve druhé pol. r. 1994) zahajuje středisko organizování pravidelných denních brífinků se zástupci účastnických zemí.

PLÁNOVÁNÍ MÍROVÝCH OPERACÍ

Komplexní plánování je nezbytným požadavkem před zahájením každé mírové operace. Plánovací oddělení na Odboru mírových operací zabezpečuje:

- kontingentní plánování a logistické plánování ve velkém rozsahu, zaměřené na zahájení všeobecných typů misí;
- předběžné plánování pro rozmístění specifických misí.

Na tomto plánování se podílejí vyšší důstojníci, civilní úředníci a základní funkcionáři polního velitelství. I když v rámci restrukturalizace Sekretariátu bylo dosaženo určitého pokroku, je nezbytné kapacitu Odboru mírových operací dále posílit, aby tak mohl účinně zabezpečit předkládané úkoly.

V plánovací fázi, předcházející reálnému vytvoření mírové operace, začal Sekretariát s praxí neformálních schůzek s potenciálními přispěvateli, což těmto zemím poskytuje příle-

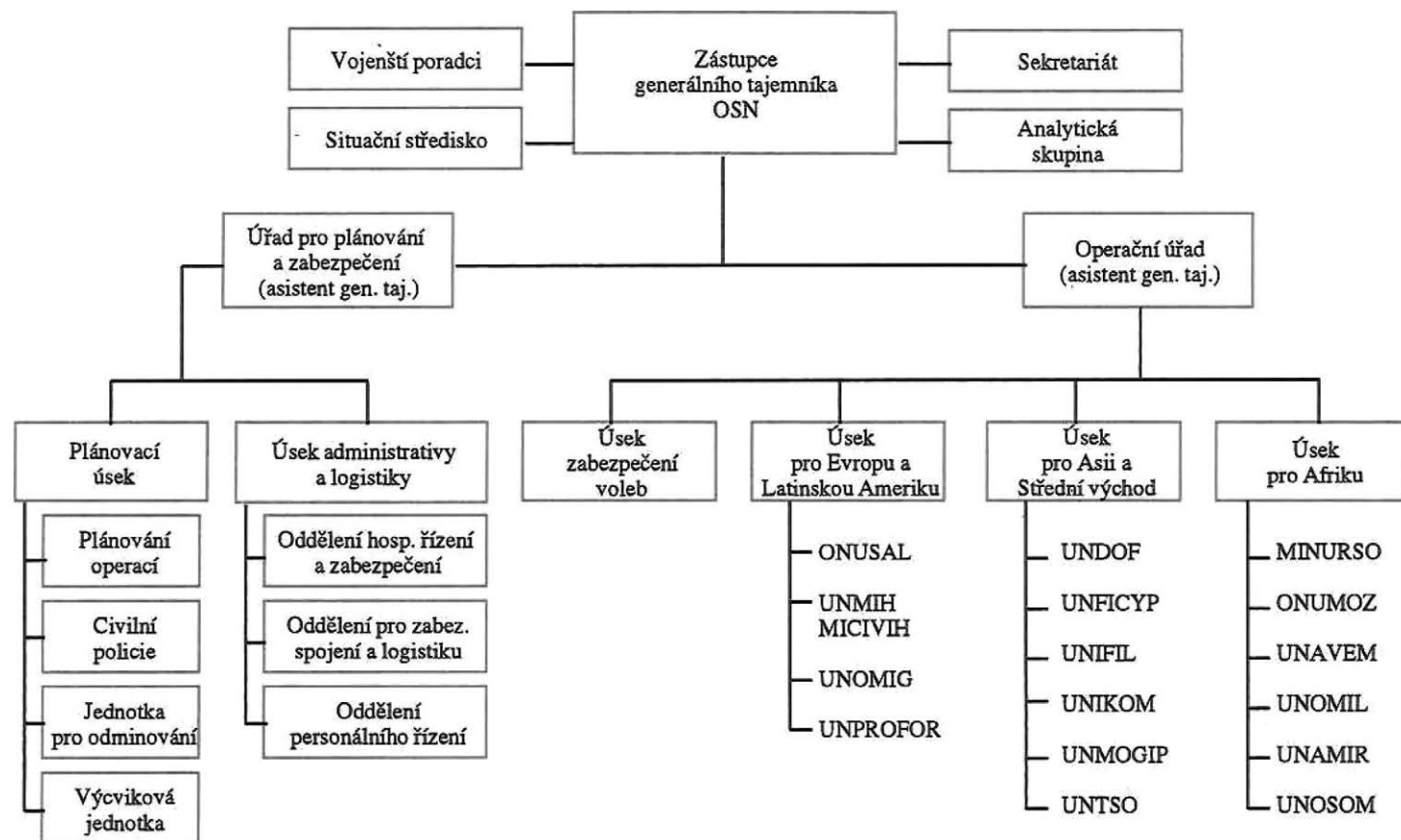

Schéma: Současná struktura Odboru mírových operací OSN

žítost získat téměř vyčerpávající informace o operativních plánech a pravděpodobných výzvách, kterým operace musí čelit. Poskytuje se jim tak možnost brát v úvahu všechny nezbytné okolnosti při rozhodování o svém příspěvku do operace.

Při operačním plánování a přijímání rozhodnutí v terénu, zvláště pokud jde o dislokaci, je nezbytné, aby vedoucí mise zajistil přítomnost velitelů národních kontingentů. Tyto konzultace by měly mít formu jednání profesionálů ve sjednocených ozbrojených silách. Nemohou však přerůst do nepřímých jednání s národním velitelstvím, což by mohlo vést ke zdržování zahájení akce a narušení ochoty a odhodlání provádět příkazy OSN.

Vlády přispívajících zemí mají přirozený a oprávněný zájem na tom, aby jednotky a ostatní personál, které posílají do mise, byly využívány co nejefektivněji, a to v souladu s mandátem RB a bez vystavování zbytečnému riziku. Zajímají se rovněž o průběh mise, a to zvláště tehdy, když vyvstanou některé problémy. Přednost před jednostranným získáváním poznatků a připomínek od velitelů národních kontingentů by však měly mít informace z ústředí OSN v New Yorku, prostřednictvím Sekretariátu nebo schůzek s dalšími přispívajícími zeměmi a představiteli RB.

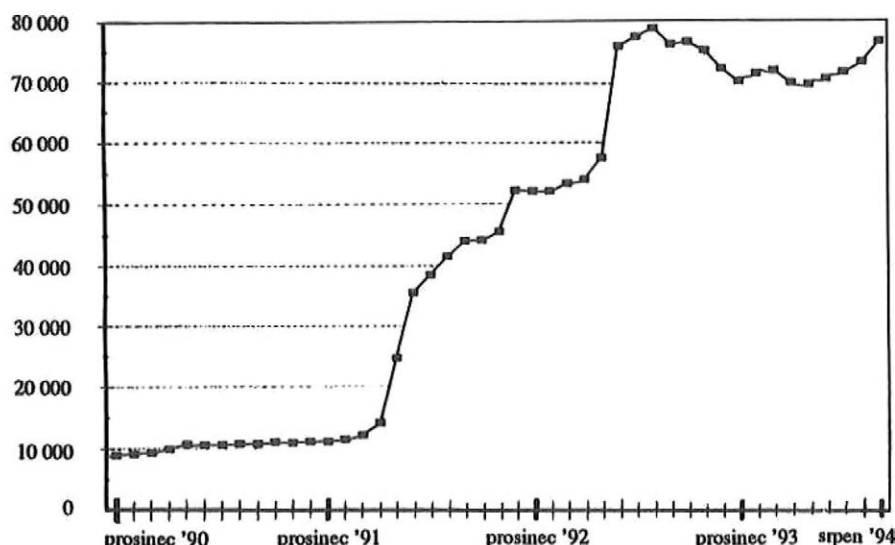
SPJOJENÉ BOJOVÉ USKUPENÍ (UNIFIED TASK FORCE)

Jedná se o ozbrojené síly, které nejsou pod přímým velením OSN, ale z jejího pověření mohou plnit některé úkoly vojenského charakteru. V žádném případě však *nejde o mírovou operaci OSN*.

V poslední době pověřila Rada bezpečnosti několikrát skupinu členských zemí OSN, které o to projevíly zájem v důsledku vážného znepokojení nad vývojem určitého konfliktu, zabezpečit k jeho řešení vojenskou vynucení (enforcement) se záměrem, že tato akce bude po určité době, zpravidla po několika měsících, nahrazena operací OSN. Tak tomu bylo např. v Somálsku, kdy po operaci „Obnovená naděje“ následovala mírová operace OSN UNOSOM II. Určité modifikace tohoto přístupu byly od té doby použity ve Rwandě (operace „Tyrkys“) a na Haiti a je předpoklad, že budou v budoucnosti používány i jinde.

V posledních dvou letech získala OSN v mírové operaci v býv. Jugoslávii (UNPROFOR) velké zkušenosti v oblasti velení a kontroly ze spolupráce s jinými organizacemi, především NATO a ZEU, které byly pověřovány různými operačními úkoly. Obě zmíněná alianční bezpečnostní uskupení např. *plní určité úkoly na základě pověření RB, k jejichž provádění UNPROFOR nemá ani mandát, ani prostředky*. Jde např. o monitorování leteckými a námořními silami NATO a ZEU dodržování sankčního režimu v oblasti Jaderského moře a na Dunaji, a rovněž o monitorování a vynucování bezletové zóny nad Bosnou a Hercegovinou leteckými prostředky NATO. Tento druh spolupráce je vzájemně přijatelný a v oblasti velení a kontroly nepředstavuje vážnější problémy, zvláště od doby, kdy uvedené organizace mají oddělené mandáty a nedochází v plnění jejich úkolů k vzájemnému překrývání. V případě vztahů OSN a EU existuje velmi úzká spolupráce v souvislosti s vytvořením Mezinárodní konference k býv. Jugoslávii.

NATO poskytuje rovněž leteckou ochranu k účelům schváleným Radou bezpečnosti na podporu UNPROFOR. Tato inovace však přinesla nepředvídané problémy pro velení a kontrolu, které byly předmětem intenzivních konzultací mezi OSN a NATO. V jejich průběhu se však podařilo nalézt vzájemně přijatelné řešení ve formě tzv. dvojího klíče, na jehož základě musí před každou akcí dát k jejímu provedení souhlas obě organizace.

Graf 3: Nárůst počtu uniformovaných osob (jednotky, voj. pozorovatelé, civ. policisté)

SYSTÉM POHOTOVOSTNÍCH UJEDNÁNÍ

Představuje novou formu spolupráce OSN s členskými státy, která by v důsledku enormního nárůstu mírových operací měla zefektivnit jejich plánování. Realizace systému by měla vést k překonání problémů a vyloučení nejistoty, zda nově zřizovaná mírová operace OSN na základě rozhodnutí RB bude mít dostatečné personální a materiální zdroje a zda zahájení její činnosti se nebude z uvedeného důvodu zbytečně odkládat.

V rámci Odboru mírových operací byla proto v r. 1993 vytvořena zvláštní skupina (v průběhu r. 1994 se stala součástí Plánovacího oddělení), která vypracovala systém tzv. pohotovostních ujednání OSN (United Nations Standby Arrangements).

Systém je založen na závazcích členských států přispět v dohodnutém čase a na základě jejich možností lidskými silami a technikou do mírových operací OSN, zřizovaných na základě souhlasu konfliktních stran, tj. v souladu s kap. VI Charty (peace-keeping) vylučující vojenské vynucení (peace-enforcement). Uvedené zdroje, které by byly předmětem dohody (předpokládá se forma memoranda o porozumění a není vyloučena i jiná forma např. verbální nota), by měly být poskytnuty, přes případnou existující dohodu, v každém jednotlivém případě ještě na základě předchozího souhlasu vlády. V praxi to znamená, že přes existující dohodnutý závazek států nemusí být dohodnuté kapacity poskytnuty.

Požadované zdroje zahrnují:

- vojenské jednotky v síle praporu, menší jednotky (rota, četa) a jednotlivé prvky (např. vojenští pozorovatelé a monitoři);
- civilní a vojenské specialisty (např. civilní policisté, vojenští chemici, zdravotníci, ženisté apod.);

- materiál a výzbroj;
- služby.

Účastnické státy mají odpovědnost za pohotovostní zdroje do té doby, než fyzicky opustí hranice vysílající země. OSN hradí náklady spojené s vysláním a pobytem v misi podle existujících pravidel. Jednotky i jednotlivci zůstávají po dobu působení v misi v národní službě, ale pod operačním velením OSN.

Za logistické zabezpečení mise odpovídá OSN, avšak pohotovostní síly musí být po vyslání určitou dobu soběstačné.

Podle sdělení Odboru mírových operací OSN z prosince 1994, 34 zemí (kromě České republiky např. Argentina, Finsko, Maďarsko, Nizozemsko, Belgie, Francie, Jordánsko, Norsko, Španělsko, Dánsko, Kanada, Velká Británie, USA, Polsko aj.) vyjádřilo ochotu zapojit se do systému a nabídlo předběžně některé své zdroje. Z uvedeného počtu zatím pouze Jordánsko závazek smluvně potvrdilo formou memoranda o porozumění.

JEDNOTKY RYCHLÉHO NASAZENÍ

Otázka vytvoření speciálně vycvičených a vyzbrojených jednotek, které by byly v relativně krátké době k dispozici OSN, nabyla v poslední době na důležitosti a je předmětem zvýšeného zájmu členských států.

Tato problematika byla předmětem diskuzí od samého vzniku OSN v souvislosti s kap. VII Charty, která předpokládá vytvoření Vojenského štábního výboru OSN z nejvyšších vojenských zástupců stálých členů RB a poskytnutí jednotek z těchto zemí pro potřeby vojenského vynucení míru a bezpečnosti. Na základě článků 43 - 48 Charty byl v r. 1946-1947 vytvořen uvedený vojenský výbor, který do dnešních dnů pravidelně a především však formálně zasedá. Neplní v žádném případě úlohu, kterou mu stanovily příslušné články Charty. V dobách studené války byla z pochopitelných důvodů jeho činnost i problematika poskytování jednotek paralyzována. V současné době, i když v RB vládne atmosféra zvýšené kooperativnosti, nemá zatím naplnění uvedených článků Charty naději na úspěch, a to především v důsledku rozdílného přístupu stálých členů k řešení této otázky.

Hledají se však jiné možnosti, které by umožnily překlenout a zkrátit dobu od zahájení mandátu operace do nasazení klasických mírových sil OSN, což obvykle trvá několik měsíců. Ve srovnání s výše uvedeným systémem pohotovostních ujednání by se však mělo jednat o nasazení speciálních jednotek, příslušně vycvičených a vyzbrojených, a to i do akcí vyžadujících vojenskou vynucení (peace-enforcement). Účelem nasazení by např. mohlo být zabránění genocidě, jako tomu bylo v květnu 1994 ve Rwandě. Tehdy se rovněž **prokázala určitá slabina systému pohotovostních ujednání OSN**, kdy ani jedna z 19 oslovených zemí, které předtím nabídly některé své personální a materiální kapacity ve prospěch uvedeného systému, naléhavé žádosti OSN o začlenění do rozšířené mírové operace ve Rwandě nevyhověla.

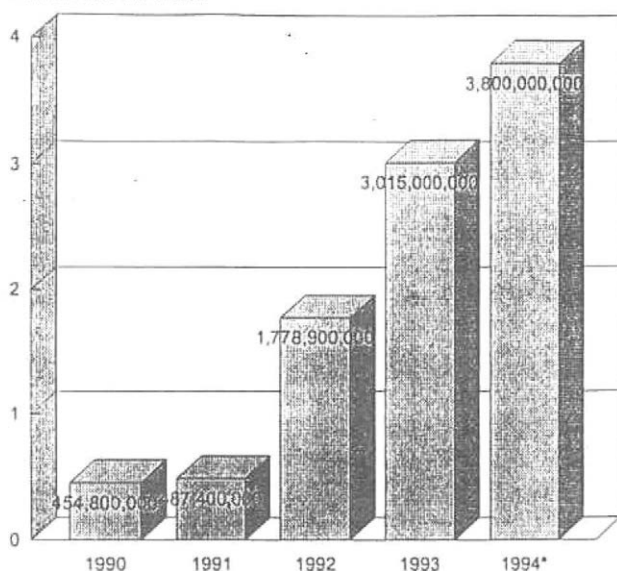
V „Programu pro mír“ z r. 1992 se GT OSN pozitivně vyjadřuje k myšlence vytvořit jednotky, které by bylo možné rychle povolát. Už sám fakt, že OSN by měla kdykoliv k dispozici ozbrojenou sílu, které lze použít na vyzvání, by sám o sobě mohl působit do určité míry jako prevence proti porušení míru. Tyto jednotky, složené z dobrovolníků, by měly mít ve výzbroji i těžké zbraně a měly by v rámci národní přípravy absolvovat speciální výcvik.

Rozmístění a operace těchto jednotek by podléhaly rozhodnutí RB a podobně jako v případě „peace-keeping forces“ by rovněž podléhaly výkonné pravomoci GT. GT OSN považuje tyto „peace-enforcement units“ za dočasné opatření v souladu s čl. 40 Charty. Neměly by však být zaměňovány s ozbrojenými silami, které mohou být eventuálně vytvořeny podle čl. 43 k zabránění agresím, nebo s příslušníky ozbrojených sil, kteří budou se souhlasem vlády v pohotovosti pro případ nasazení do operací na udržení míru (peace-keeping operations). Při letošní lednové návštěvě ve Švédsku konzultoval GT OSN Butrus Butrus-Ghálí, při jednání se švédským ministerským předsedou Carlssonem, námět na zřízení zvláštní jednotky OSN rychlého nasazení v síle 10 000 vojáků, která by byla nasazována do ohnisek krizí s preventivním cílem zabránit vypuknutí konfliktů.

V „Doplňku k Programu pro mír“ z ledna t. r. GT v pasáži věnované operacím na udržení míru dochází k závěru, že OSN se musí otázkou vytvoření jednotek rychlého nasazení vážně zabývat. Měly by se stát strategickou rezervou Rady bezpečnosti a tvořit by je mohly jednotky v síle praporu, poskytnuté členskými státy. Tyto jednotky by měly mít standardizovaný výcvik, stejné operační postupy a ve vybavení integrované spojovací prostředky. V pravidelných intervalech by měly absolvovat společná cvičení. Před svým nasazením by byly ve vysokém stupni pohotovosti a připravenosti dislokovány v mateřských zemích.

Z členských zemí OSN se v této otázce nejvíce angažují Nizozemsko, Kanada a Dánsko.

v miliardách US dolarů

Procentuální nárůst v letech	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94*
	7 %	265 %	69 %	26 %

Graf 4: Růst finančních nákladů mírových operací v letech 1990-94

GT OSN Butrus Butrus Ghálí, v článku uveřejněném v deníku New York Times dne 30. 10. 1994 pod názvem „Beleaguered Are the Peacekeepers“, označil za jeden z úkolů, před kterými stojí současné mírové operace OSN, tzv. nový regionalismus. Podle jeho názoru regionální organizace a ujednání mohou zvýšit účinnost mírového úsilí OSN. Jejich zapojení do akcí OSN by přispělo k další demokratizaci mezinárodního systému. Na druhé straně některé znaky efektivnosti regionálních entit, jako je např. blízkost řešenému konfliktu a zpravidla všestranná, především vojenská připravenost, se mohou stát překážkou pro jejich zapojení do mírových operací. Důvodem je, že tato aktivita může vyvolat staré obavy z regionální hegemonie a intervencionismu.

Od jednání Rady bezpečnosti na nejvyšší úrovni (leden 1992) získala OSN ve spolupráci s regionálními organizacemi další zkušenosti. 1. 8. 1994 se uskutečnila schůzka GT OSN s vedoucími těchto regionálních organizací a ujednání, se kterými OSN spolupracuje v mírových operacích a při diplomatických jednáních (např. KBSE, NATO, ZEU, SNS a další). Vzájemná spolupráce má především následující formy:

a) *konzultace* - v některých případech mají smluvní formu (zprávy se zasílají Valnému shromáždění), někdy jsou neformální. Účelem je výměna informací o konfliktech, které se obě strany mohou pokusit vyřešit;

b) *diplomatická podpora* - regionální organizace se účastní diplomatických aktivit OSN a podporují je obdobnými vlastními aktivitami nebo poskytují nezbytné technické informace (OBSE tak např. činí v ústavní problematice týkající se Abcházie, OSN naproti tomu podporuje OBSE v otázce řešení Náhorního Karabachu).

c) *operační podpora* - názorným příkladem je poskytování letecké podpory NATO ve prospěch UNPROFOR v býv. Jugoslávii. OSN opačně může poskytovat regionálním organizacím rady technického charakteru při organizování regionálních mírových operací.

d) *společné nasazení* - příkladem jsou mise v Libérii, kde mise OSN (UNOMIL) společně působí s misí Hospodářského společenství západoafrických států - ECOWAS a v Gruzii, mise OSN (UNOMIG) s misí Společenství nezávislých států - SNS. V případě úspěchu může tato forma předznamenat novou spolupráci v mírových operacích, ve kterých regionální organizace ponesou hlavní břímě úkolů. Méně početná operace OSN v takovém případě poskytne operační podporu a současně bude ověřovat, zda operace regionální organizace probíhá v souladu s linií stanovenou Radou bezpečnosti. Je celkem pochopitelné, že tato forma spolupráce současně přináší některé delikátní problémy politického, operačního a finančního charakteru, které by v budoucnu, na základě získaných zkušeností, mohly být postupně překonány.

e) *společné operace* - příkladem je mise OSN na Haiti, kde se na personálním obsazení, řízení a financování společně podílejí OSN a Organizace amerických států - OAS. Jde rovněž o vzor jak případně postupovat v budoucnosti.

Je zřejmé, že kapacita regionálních organizací v oblasti diplomatických aktivit (peace-making) a mírových operací (peace-keeping) vzrostla. Žádná z těchto organizací však nemá

tak dlouhodobé zkušenosti z mírových operací ani některé kapacity pro tuto oblast působení jako OSN, která je připravena v případě žádosti a svých možností se o ně podělit. S ohledem na rozdílnost kapacit, struktur, mandátů, diplomatického úsilí a množství forem spolupráce je nepravděpodobné vytvoření nějakého univerzálního modelu vzájemných vztahů. Podle „Dodatku k Programu pro mír“ by tyto vztahy však měly být založeny na následujících zásadách:

- vytvoření dohodnutého mechanismu konzultací;
- respekt pro prioritní postavení OSN;
- zřetelné rozdělení dělby práce s cílem zabránit vzájemnému překrývání a institucionální rivalitě;
- potřebná shoda členů regionálních organizací, kteří jsou současně členy OSN, při posuzování problémů společných pro obě organizace (např. v oblasti standardizace mírových operací).

Prameny:

- "An Agenda for Peace" (A/47/277) - 17. 6. 1992;
- "Supplement to an Agenda for Peace" (A/50/60) - 3. 1. 1995;
- "Improving the capacity of the United Nations for peace-keeping" (Report of the Secretary-General - A/48/403) 14. 3. 1995;
- "Briefing Notes of the Department of Peace-keeping Operations" (A/48/945) - 21. 11. 1994;
- "Beleaguered Are the Peacekeepers" - NYT 30. 10. 1994;
- "Restructuring of the United Nations Secretariat" (Report of the Secretary-General - A/49/336) - 24. 8. 1994;
- "Command and control of United Nations peace-keeping operations" (Report of the Secretary-General - A/49/681) - 21. 11. 1994;
- "Improving the UNs Rapid Deployment Capability" - A Canadian Study;
- "A UN Rapid Deployment Brigade" - A preliminary study (The Netherlands Non-paper - leden 1995).

Plukovník Ing. Oldřich H o r á k, CSc.

Vojenské zpravodajství

Vojenské zpravodajství, vojenská zpravodajská služba, zpravodajská činnost, zpravodajská příprava operace a další pojmy se postupně objevují v návrzích nových předpisů. Jejich stručné definování z nich doposud nemohlo strhnout roušku neznáma a mnohdy i tajemství, které se dotýká každé zpravodajské služby a činnosti. Teprve zákon č. 153/1994 o zpravodajských službách České republiky protřhl tuto roušku a legalizoval vojenské zpravodajství jako takové.

Všechny pojmy je však potřebné objasnit a přiblížit uživatelům, kterými jsou velitelé a štáby. I když se názory na obsah pojmů mohou různit, je zapotřebí s objasněním začít. A to je cílem i tohoto článku.

* * *

Vojenské zpravodajství je určeno k získávání a shromažďování zpráv, údajů a informací vojensko - politického, vojenskoekonomického, a vojenskotechnického charakteru a na základě jejich analýzy se podílí na určení bezpečnostních rizik a hodnocení vojenského i nevojenského ohrožení. Soustřeďuje a vyhodnocuje informace o činnosti cizích zpravodajských služeb proti ČR, podílí se na ochraně státního tajemství a předcházení trestní činnosti proti obraně státu v AČR.

Zabezpečuje včasné varování před možnostmi narušení státní suverenity, územní celistvosti a připravuje včasné a věrohodné informace a závěry pro rozhodování jednotlivých stupňů velení.

Vojenské zpravodajství je nedílnou součástí obranné činnosti státu, cílevědomě zabezpečované vojenskou zpravodajskou službou. Tvoří ho souhrn opatření a činností zpravodajských a průzkumných orgánů, jimiž se realizují úkoly vojenského zabezpečení obrany, suverenity a územní celistvosti státu.

V žádném případě není a nemůže být samoučelné. Je pouze jednou složkou armády. I nejlepší výsledky činnosti vojenského zpravodajství nejsou k ničemu, pokud nejsou včas a odpovídajícím způsobem využity. Musí sloužit jako základní prvek politických i vojenských rozhodnutí.

Vojenské zpravodajství se člení na vojenskou zpravodajskou službu a vojenské obranné zpravodajství. Tvoří je zpravodajské orgány, svazky, útvary a zařízení vojenského, hloubkového, speciálního, operativního, elektronického a vzdušného průzkumu.

● **Vojenská zpravodajská služba** je charakterizována jako služba, která je v míru i za války pověřena organizací zpravodajské činnosti. Získává a shromažďuje zprávy, údaje a informace vojensko - politického, vojenskoekonomického, vojenskotechnického a vojenského charakteru a na základě jejich vyhodnocení se podílí na určení bezpečnostních rizik a stupňů

vojenského i nevojenského ohrožení státu. V míru zabezpečuje včasnou informovanost, potřebnou k rozhodování vládních orgánů v případě nebezpečí narušení státní suverenity a územní celistvosti. Obdobně zabezpečuje informovanost velitelů za války. V Armádě České republiky je zařazena mezi speciální služby. Vytváří samostatný **Inspektorát vojenské zpravodajské služby**.

Název „vojenská zpravodajská služba“ a především slovo služba zkresluje názory na její zařazení ve struktuře armády. Podstatu problému, proč se často různé zpravodajské organizace nazývají zpravodajskou službou, musíme hledat v jejich vzniku. Všechny osoby, které byly vědomě zapojeny do zpravodajské činnosti a pracovaly pro zpravodajskou organizaci, tím vždy vykonávaly službu určitému státnímu útvaru, vládě nebo panovníkovi. Zpravodajská práce byla vždy spojena se značným osobním rizikem, které bylo možno vyvážit pouze penězi anebo určitým zaujetím osob pro věc. Za takové situace lze potom vysvětlovat, že zpravodajská činnost je službou (státu, panovníkovi), z čehož mohl vzniknout i obecný název pro organizaci - zpravodajská služba.

Zpravodajská činnost představuje organizované úsilí zpravodajských orgánů k systematickému a nepřetržitému získávání zpráv, k hodnocení protivníka, terénu a počásí v prostoru zpravodajské odpovědnosti. Je zahajována s předstihem, před plánováním operace, umožňuje předvídaní činnosti protivníka, a tak napomáhá veliteli v řízení vojsk. Zahrnuje **zpravodajskou přípravu operace a průzkum**.

Zpravodajská činnost je zcela novým pojmem, který plně neguje dosavadní pojem zpravodajské zabezpečení.

Zpravodajské zabezpečení jako součást operačního zabezpečení bylo obecně chápáno jako část komplexu opatření, zaměřených na podporu vojsk (sil), k zabezpečení jejich vysoké bojové připravenosti, ochraně jejich bojeschopnosti, vytvoření vhodných podmínek pro organizaci boje a úspěšné splnění stanovených úkolů. Současně i na znemožnění nebo předejití nenadálému napadení protivníkem a snížení efektivnosti jeho úderů.

Z tohoto hlediska se ukazuje operační zabezpečení jako souhrn opatření, prováděných ve prospěch bojujících sil těmi druhy vojsk a služeb, které nemohou přímo ovlivnit výsledek operace (boje). Protože vojenské zpravodajství ani průzkumné jednotky nejsou druhem vojska, dostávala se vojenská zpravodajská služba i její zpravodajské orgány do role služby tak, jako je chápána například zdravotní služba, proviantní služba, finanční služba a další. Přitom výsledek své činnosti zpravodajská služba nejen dodávala veliteli, ale současně i celý spotřebovávala pro řízení průzkumu. Takto se nechová žádná služba, která zabezpečuje činnost vojsk. Rovněž činnost průzkumných orgánů je schopna přímo (diverzní činností) ovlivnit výsledek operace.

Zařazení do systému zabezpečení přinášelo řadu problémů. Především v nepochopení jeho významu u velitelů pro rozhodování a řízení operace (boje).

Zpravodajské zabezpečení bylo svým obsahem a zaměřením realizováno činností zpravodajských a průzkumných orgánů. Jeho podstata spočívala v provádění informační činnosti zpravodajských orgánů a průzkumné činnosti průzkumných orgánů. Mnohdy ale bylo zpravodajské zabezpečení chápáno velmi zjednodušeně, pouze jako průzkum, a činnost zpravodajských orgánů v něm zcela zanikla. Z uvedených důvodů bylo jako pojem nahrazeno pojmem zpravodajské činnosti a tato zařazena do systému velení.

Definice zpravodajské činnosti vyjadřuje i její obsah. Tím je nejen aktivní činnost vojenské zpravodajské služby při získávání informací všeho druhu vně i uvnitř státu, ale

i zpracování získaných podkladů. Zahrnuje současně jak vlastní samostatnou činnost vojenské zpravodajské služby, tak i její návaznost na jiné instituce, činnost štábů apod.

Zpravodajská činnost je mnohostranný proces, jehož nejpodstatnější stránkou je jeho *nepřetržitost a předstih*. Příprava jakékoliv operace vojsk vyžaduje získání řady zpráv a údajů o protivníkovi (v nejširším slova smyslu) s takovým předstihem, který zabezpečí komplexnost splnění všech opatření. Z tohoto důvodu je zpravodajská činnost prováděna nepřetržitě.

Cílem zpravodajské činnosti je získání informací o protivníkovi, které pomohou svazům, svazkům a útvarům vést úspěšný boj. Druh a obsah informací bude rozdílný v závislosti na druhu operace (boje). Podle toho budou stanoveny konkrétní úkoly.

K hlavním úkolům zpravodajské činnosti v operacích bude zpravidla patřit zabezpečení informací k odhalení:

- hlavních směrů (úsilí) činnosti protivníka;
- rozhodujících změn jeho činnosti;
- systémů velení svazů a svazků, řízení letectva a PVO;
- činnosti a zámyslu použití druhých sledů (záloh);
- hlavních prvků polního systému zásobování vojsk.

Úsilí získávání zpráv je prioritně zaměřeno na prostory, které protivník využívá k rozmístění svých jednotek, nebo ve kterých je činnost vojsk protivníka předpokládána. To znamená, že zpravodajské orgány musí pečlivě vyhodnotit důležitost těchto prostorů. Na základě jejich vyhodnocení potom stanovit takové úkoly průzkumu, aby bylo zabezpečeno především odhalení hlavních prvků bojové sestavy protivníka a jeho činností, které budou aktivovat určité fáze (období) boje. V procesu zpravodajské přípravy operace potom ze zjištěných konkrétních objektů protivníka a jejich činnosti vyhodnotit situaci a záměr protivníka.

● **Zpravodajská příprava operace** tvoří hlavní obsah práce zpravodajských orgánů. Poskytuje ucelené podklady a dílčí specifická hodnocení možností protivníka, vlivu terénu a počasí na jeho bojovou činnost, určené k podpoře rozhodování velitele a práce štábu.

Hlavními principy jsou komplexnost a aktivnost její organizace a provádění, přesnost a objektivnost zpracovaných informací.

Mezi základní požadavky kladené na zpravodajskou přípravu operace patří: cílevědomost, aktivnost a objektivnost.

Cílevědomost zpravodajské přípravy operace spočívá v prvořadém shromažďování, zpracovávání a předání těch průzkumových zpráv (údajů) a informací, které jsou v dané době nejdůležitější.

Aktivnost zpravodajské přípravy operace spočívá v houževnatém úsilí zpravodajských orgánů shromáždit za libovolné situace nezbytné průzkumové zprávy, zpracovat je, předat je veliteli (nadřízenému štábu) a též je doručit všem zainteresovaným štábům a funkcionářům.

Objektivnost zpravodajské přípravy operace spočívá v pečlivém a všestranném studiu obsahu všech průzkumových zpráv, okolností, zdrojů a doby jejich získání, aby byla odhalena skutečná situace, stav a ráz činnosti protivníka.

Zpravodajská příprava operace zahrnuje široký okruh problémů, které musí řešit zpravodajské orgány v součinnosti s dalšími příslušníky štábu. Představuje nepřetržitý a metodický proces sběru, hodnocení zpráv a zpracování informací, který je určen k podpoře rozhodování velitele a štábu. Ve své podstatě poskytuje prvotní základ znalostí o protivníkovi a vlivu terénu i počasí na jeho činnost. V průběhu operace dále poskytuje veliteli doplňkové informace, jež jsou v průběhu bojové činnosti pro jeho potřeby důležité. Slouží ke snížení nejistot velitele, které se týkají znalostí protivníka, vlivu terénu a počasí na jeho činnost v určitém geografickém prostoru (prostoru zpravodajské odpovědnosti nebo zájmu). Představuje zhodnocení pravděpodobného sledu událostí (záměru protivníka) na bojišti v průběhu dané operace (bojové činnosti).

Zpravodajská příprava operace umožňuje veliteli vidět protivníka v prostoru zpravodajské odpovědnosti:

- kde se budou pohybovat, bojovat a komunikovat vojska protivníka ;
- kde se nachází důležité prostory a objekty, které je nutno udržet či dobýt;
- kde a v jakém časovém sledu jsou vojska protivníka nejzranitelnější činností vlastních vojsk.

Zpravodajská příprava operace poskytuje nejen známé informace o protivníkovi v dané situaci, současně ukazuje i na neznámé oblasti, které nebyly dosud o něm zjištěny. Tím umožňuje činitelům zpravodajských orgánů stanovit kde a kdy použít průzkumné orgány ke zjištění určitých dílčích zpráv a údajů, jejichž celkové vyhodnocení zabezpečí splnění úkolů plánu zpravodajské činnosti.

Obsah zpravodajské přípravy operace je úzce spjat s konkrétním uživatelem. Z tohoto pohledu je příprava prováděna v závislosti na tom, pro koho a jaké informace mají být získány, analyzovány, zpracovány a předkládány k podpoře hodnocení situace, splnění cílů bojového úkolu a procesu tvorby rozhodnutí.

Pro potřebu ostatních složek štábu svazu (svazku) produkuje zpravodajská příprava operace různé podklady, přehledy a další produkty podpory rozhodnutí, které pomáhají těmto štábům v plánování, sledování a vedení bojové činnosti. Mezi tyto produkty patří lhůtní zpravodajské informace, grafická vyhodnocení záměru protivníka apod.

Zpravodajská příprava boje je nepřetržitý analytický proces hodnocení protivníka, terénu a povětrnostních podmínek v prostoru zpravodajské odpovědnosti, který musí být samostatně aktualizován a zdokonalován. Plní úkoly jak k podpoře prováděných a současně probíhajících činností, tak i k podpoře plánování budoucích činností. Přestože se zaměření úsilí zpravodajské přípravy operace může měnit podle toho, zda se předpokládá útočný nebo obranný úkol, její principy a funkce zůstávají stejné.

Zpravodajská příprava boje jako postupný ale zároveň i souběžný proces hodnocení prostoru boje, rozboru terénu a povětrnostních podmínek, hodnocení protivníka a zobecňování rozborů zahrnuje:

- shromažďování informací;
- soustavné ujasňování a hodnocení situace protivníka, terénu a povětrnostních podmínek a jejich možný vliv na činnost vojsk;
- zpracování kalkulací, propočtů a podkladů potřebných pro přípravu boje a jeho řízení;

- vytváření systému spolehlivě zabezpečujícího shromažďování zpráv a předávání zpravodajských informací a hlášení.

Zpravodajská příprava operace je nepřetržitým a systematickým procesem s pěti fázemi, kterými jsou:

- hodnocení bojiště,
- hodnocení protivníka,
- rozbor terénu,
- rozbor počasí,
- výběr, kombinace a zobecnění vyhodnocených informací.

● **Hodnocení bojiště** je procesem, který je prováděn s předstihem před komplexem hodnocení protivníka, terénu a počasí. Jeho důležitost zvláště vynikne v případě, že vlastní vojska jsou použita mimo teritorium ČR v akcích OSN apod.

Skládá se ze zhodnocení předpokládaných nebo budoucích prostorů bojové činnosti z hlediska infrastruktury, terénu, hydrometeorologické situace, epidemiologické situace, národnostního složení obyvatelstva a dalších aspektů, které mohou ovlivnit plnění zadaného nebo předpokládaného úkolu svazu (svazku, útvaru či jednotky). Na hodnocení se podílí Inspektorát vojenské zpravodajské služby, odbor zahraničních vztahů, topografická služba a další instituce dle potřeby. Dále je využíváno podkladů, které jsou k dispozici od velení akce OSN.

Výsledkem hodnocení jsou různá operační schémata, ve kterých jsou zpracovány údaje, které upřesňují situaci ve stanoveném prostoru bojové činnosti. Z hlediska hodnocení terénu je důraz položen na objasnění rozdílů skutečnosti oproti stavu na mapách. Tyto podklady jsou základem pro počáteční rámcové zhodnocení prostoru bojové činnosti.

Ostatní čtyři složky hodnocení jsou prováděny souběžně, podle potřeb stanoveného úkolu s přihlédnutím na navazující bojové činnosti (následné operace).

● **Hodnocení protivníka** je tvořeno především konkrétním zhodnocením uskupení vojsk, proti němuž má svaz (svazek) působit. Vychází ze znalostí organizační struktury armády protivníka. Zahnuje konkrétní stav naplněnosti jeho svazků a útvarů nejen co do počtů, ale i co do kvality bojové techniky a výzbroje. Pro hodnocení jsou vždy využívány aktuální informace, které vychází z konkrétního rozmístění protivníka v době, kdy proces plánování začíná.

Proces hodnocení zahrnuje rovněž znalosti operačního umění a taktiky protivníka. Jsou při něm brány v úvahu zkušenosti získané ze cvičení vojsk protivníka, případně z předcházející bojové činnosti.

Podklady o taktice protivníka jsou zpracovávány především graficky. Mohou být doplněny slovním komentářem. Je v nich vyjádřen způsob vedení boje, který je specifický pro konkrétní stupeň velení a jednotku protivníka, s přihlédnutím na pravděpodobný záměr. Jsou založeny na studiu protivníka zpravodajskými orgány vyšších stupňů velení a jsou předávány zpravodajským orgánům, štábu a veliteli svazu (svazku) prostřednictvím tematických zpravodajských informací, periodických přehledů stavu ozbrojených sil různých států a dalších dokumentů.

● **Rozbor terénu** představuje provedení detailního a souhrnného rozboru prostoru zpravodajské odpovědnosti či bojové činnosti a přilehlého prostoru. Účelem rozboru je zhodnotit charakteristické rysy terénu, možné přístupové cesty, bránitelný terén, zastavěné prostory, komunikační sítě atd. k určení toho, jaký vliv bude mít terén na nastávající bojovou činnost.

Podkladem pro rozbor terénu jsou grafická schémata z hodnocení bojiště, ve kterých jsou zvýrazněny důležité rysy terénu, mapy průchodnosti terénu a další složky zpravodajské přípravy bojiště. Tyto slouží k vyhodnocení možností protivníka a jeho směru činnosti v prostorech stanoveného operačního zasazení svazků. Na jejich základě mohou zpravodajské orgány, v součinnosti s náčelníky druhů vojsk a služeb, připravit přehledy, mezi které může například patřit schéma přístupových tras protivníka, průchodnost terénu, schémata kombinovaných překážek, přímé viditelnosti, radiové viditelnosti a řada dalších.

Charakter rozboru terénu je přizpůsoben částem prostoru zpravodajské odpovědnosti (zájmu), které jsou analyzovány.

Pro **bojovou činnost v dotyku** je detailní pozornost věnována vojenským aspektům terénu, které mají vliv na zabezpečení paleb plánovaných velitelem a provedení manévru vojsky. Tyto úkoly plní především zpravodajské a průzkumné orgány druhů vojsk (dělostřelectva a ženijního vojska).

Pro **bojovou činnost v hloubce** je pozornost zaměřena především na prostory, které jsou vhodné pro rozmístění druhých sledů protivníka, důležité komunikace, týlová zařízení atd. Výsledek rozboru slouží jako jeden z podkladů pro vyhodnocení prostorů činnosti vojsk protivníka.

Pro **vedení bojové činnosti ve vlastním týlu** je pozornost položena na vyhodnocení prostorů možného použití vzdušných výsadků protivníka a diverzních odřadů k narušení činnosti druhého sledu (záloh). Obdobně i ke stanovení prostorů, které mohou být protivníkem izolovány. Zvláštní pozornost je kladena na zhodnocení záměru protivníka k obsazení (zničení, narušení) důležitých týlových zařízení, komunikačních uzlů a politicko-hospodářských center. V případě plnění úkolů mimo teritorium ČR i k zhodnocení přiletových tras letounů na letiště nebo prostorů shozu materiálu a podobně.

Při plánování operace (nastávající činnosti) nebo v jejím průběhu se přihlíží k předpovědi počasí nebo sezonních klimatických podmínek. Vždy musí být brán v úvahu jejich vliv na terén, ve kterém bude protivník vést bojovou činnost, a z toho i vliv na protivníka.

● **Rozbor počasí** je zvláště důležitou složkou hodnocení při přípravě operací s předstihem. Spočívá v detailním zhodnocení podnebí a údajů o počasí pro stanovení pravděpodobných podmínek v prostoru bojové činnosti. Pokud se připravují dlouhodobé plány, jako například operační plány rozvinutí, jsou součástí i sezonní údaje o podnebí, ve kterých jsou uváděny průměrné teploty, vodní srážky a viditelnosti. Je zde uvedeno vše, co může být průběžně stanoveno. Tyto podklady jsou připravovány odborníky meteorologické služby podle stanovených požadavků.

● **Výběr, kombinace a zohlednění vyhodnocených informací** o protivníkovi je poslední fází zpravodajské přípravy operace. V závislosti na čase se připravují zpravidla dvě nebo tři varianty, které vyjadřují nejpravděpodobnější možnosti protivníka. Výběr podkladů o protivníkovi, jeho taktice a možném záměru je upraven na konkrétní podmínky tak, aby

odpovídal vlivu prostředí způsobených terénem, počasím a časem. Výsledkem celkového hodnocení je informační zpráva.

Podklady o záměru protivníka jsou připravovány tak, aby znázornily předpokládané akce nebo reakce protivníka za rozhodujících situací. Mezi ně patří způsob zasazení hlavních sil, rozvinutí druhého sledu protivníka nebo naopak zasazení zálohy do protiúderu ke zmaření průlomu obrany protivníka.

Ve spolupráci s oddělením přípravy a řízení boje se ke každé variantě zpracovává situační podklad s předpokládanou činností vlastních vojsk a vojsk protivníka a doplňuje se časovou tabulkou jejich činností a možnostmi. Tyto situační varianty jsou jedním ze základních podkladů pro přijetí záměru velitelem.

Průzkum je činnost organizovaná zpravodajskými orgány a všemi veliteli. Je prováděná průzkumnými orgány, za každé situace, s cílem získat zprávy o protivníkovi, terénních objektech, vlivu počasí na terén a dalších skutečnostech v prostoru zpravodajské odpovědnosti, majících vliv na přípravu a úspěšné vedení operace.

Prostor zpravodajské odpovědnosti je prostor, ze kterého je velitel povinen vlastními zpravodajskými a průzkumnými orgány získávat informace nezbytné pro reálné rozhodování a pro úspěšné a efektivní velení v průběhu operace. Je vymezen uskupením protivníka, který z něj může bezprostředně ovlivňovat činnost svazu a možnostmi průzkumných orgánů.

Průzkum má za cíl získat tak rychle, jak je možno, především hodnověrné informace o protivníkovi (druh, sílu, bojovou sestavu a činnost sil protivníka, jejich rozmístění, směr a rychlost pohybu, stejně jako prostor neobsazený protivníkem) v prostoru zpravodajské odpovědnosti. Výsledky průzkumu jsou základními podklady pro stanovení (zjištění) situace. Obraz situace protivníka, vytvořený z početných zpráv (informací), umožňuje nejen zhodnocení jeho současné situace, ale i jeho předpokládaných záměrů.

Průzkum je především činnost, při které je vyhledáván protivník. Musí být veden skrytě a nesmí být protivníkem zjištěn. V žádném případě jej není možno chápat v úzkém slova smyslu jako činnost průzkumných orgánů.

Průzkum představuje celý souhrn činností průzkumných orgánů i velitelů průzkumných útvarů. Průzkum totiž zahrnuje i komplex opatření souvisejících s jeho plánováním, přípravou průzkumných orgánů a řízením jejich činnosti při plnění průzkumných úkolů. Vlastní plnění průzkumných úkolů zahrnuje nejen veškeré způsoby vedení průzkumu, ale i plnění úkolů ničení protivníka a plnění diverzních úkolů.

Vedení průzkumu je stálý úkol. Čím rychleji se situace mění, čím prostorově širší a rychlejší bojová činnost probíhá, tím důležitější je průzkum. Úkoly průzkumu nemohou plnit pouze průzkumné orgány, vytvořené z průzkumných útvarů a jednotek. Velitel každé jednotky, která je v boji nebo musí počítat s dotykem s protivníkem, je v každé době povinen provádět průzkum bez zvláštního rozkazu. Obecné úkoly průzkumu proto plní všechny útvary a jednotky.

Každý svazek, útvar či jednotka provádí průzkum terénu pro své rozmístění v operační (bojové) sestavě. Všechny jednotky, které plní palebné úkoly (mechanizované, tankové, dělostřelecké, protiletadlové a letecké) provádí průzkum protivníka, se kterým bojují, aniž si to při vedení boje mnohdy uvědomují. Přitom vedení palby se bez vyhledání cíle v terénu, tedy průzkumu, neobejde. Čím lépe jsou průzkumné prostředky integrovány do střeleckých

systémů, tím méně se ukazuje samostatná role průzkumu. Pouze tam, kde jsou průzkumné prostředky propojeny se zbraňovými systémy přes velitelské (průzkumné, zpravodajské) orgány, si člověk uvědomuje své místo v průzkumu.

Obdobně platí pro ženijní jednotky, spojovací jednotky a jednotky chemického vojska, že jejich činnost je vždy vázána na průzkum terénu, ve kterém mají plnit své odborné úkoly. V některých případech uvedené jednotky plní i úkoly průzkumu opatření protivníka, jako je průzkum ženiiných objektů (zátarasů), použití otravných látek apod.

Z uvedeného vyplývá, že průzkum provádí všechny druhy vojsk, speciálních vojsk a mnohdy i služeb. Z tohoto důvodu lze považovat průzkum za součást činnosti vojsk. Každý velitel musí důležité výsledky průzkumu bez vyžádání hlásit a předat je dále vlastním jednotkám a sousedům.

* * *

Zpravodajská činnost a zpravodajská příprava boje jsou zcela novými pojmy. Je proto zapotřebí mít od počátku jasno co je jejich obsahem. Podle toho realizovat jejich úkoly.

NATO se nemůže rozšiřovat úplně do nekonečna, je to regionální uskupení, které nemůže přerůst v OSN anebo něco takového. Ale ať bude končit kdekoliv, nesmí to být žádná železná opona, musí to být pouze hranice dvou spolupracujících regionálních společenství, nebo společenství a státu, který není v žádné alianci. Svět mluví k volbě takových větších integrovaných regionálních celků, což znamená mnoho dobrého z hlediska celosvětové kooperace.

*Z rozhovoru s prezidentem Václavem Havlem
v Hovorech z Lán 30. 4. 1995*

Připravit se k informační válce

Zatímco postindustriální společnost přechází do věku, který mnozí nazývají věkem informačním, vojenští odborníci se začínají zabývat vedením války spočívajícím na informaci. Avšak tato aktivita obsahuje prvky starého myšlení, jakož i myšlení nového.

Po celou historii bylo základní otázkou vedení války získávání zpravodajských údajů o síle, postavení a možnostech nepřítele, při současném znemožňování nepříтели, aby získal stejnou informaci o „našich“ silách.

V roce 1942 šifrantí kódů pacifické flotily umožnili silám Spojených států v bitvě u Midway překvapit a porazit japonské síly, které měly početní převahu. O dva roky později předstíraní fiktivní skupiny armád pod velením generála George Pattona v Anglii potvrdilo názor přijatý německým generálním štábem, že spojenci provedou invazi do Evropy v Pas de Calais.

Avšak čím dále postupujeme do informačního věku, tím stále většího významu nabývá informační předstih.

Například se zdá být nevyhnutelné, že síly Spojených států budou i nadále působit proti nepříтели ve značných vzdálenostech od Spojených států, avšak s mnohem menšími prostředky rozvinutými v prostoru zasazení. Nyní je nutno řešit nejen obvyklé otázky tradičního vedení války - možnosti a logistiku vojsk, ale také možnost zvětšených informačních výhod na straně protivníků.

Rychlé působení sdělovacích prostředků ztěžuje nebo dokonce znemožňuje operační a strategické překvapení. Tvůrčí využívání globální informační sítě poskytuje cenné hrubé zpravodajské údaje a usnadní pohotovou analýzu možností Spojených států. Toto vše spolu se stále se zvyšujícími bojovými možnostmi protivníků ohrožuje schopnost Ameriky přemísťovat vojenské síly.

Potenciální protivníci mohou udržovat regionální koaliční partnery Spojených států v napětí, aby odstrašovali zásah Spojených států. Poučení neúspěchy Iráku se mohou pokusit způsobit těžké ztráty před americkým (nutně dlouho trvajícím) příchodem na válčiště nebo během něho.

Zlepšení informační výhody a výhody ve velení lze dosáhnout snížením spolehlivosti nebo vyřazením nepřátelského informačního systému velení a řízení, anebo vytvořením a zdokonalováním vlastního systému velení, řízení, spojení, počítačů a průzkumu (C⁴I).

Například během izraelských operací v údolí Bekaa v roce 1982 byla syrská informační a velitelská stanoviště prvořadými cíli. Výsledkem byla nekoordinovaná syrská obrana proti postupujícím izraelským pozemním jednotkám a více než 80 izraelských vzdušných vítězství bez jediné vlastní ztráty.

Během prvních hodin operace Pouštní bouře koaliční letectvo oslepilo irácký systém velení a řízení. Výsledkem bylo, že si koalice udržela bezprecedentní informační převahu a převahu ve velení.

Stejně důležité jako zbavení nepřítele možnosti koordinovat svoje síly je schopnost dokonaleji koordinovat různé vlastní síly. Informační technologie umožní silám Spojených států

zpracovat rychle podrobné a obsažné plány boje a ověřit je pomocí umělé inteligence a distribuovaného simulování.

Kromě toho bude vrchní velitel nebo velitel skupiny plnit samostatný úkol schopen předat graficky představu bitvy až po nejnižší stupeň. Když se dosáhne průlomu anebo se naskytne neočekávané příležitosti, podřízené stupně mohou plně a rychle využít výhodné situace při minimální potřebě řízení.

Na dnešní elektronické frontě je rozsáhlá užitečná a důležitá informace pohotově přístupná státům, nadnárodním skupinám a jednotlivcům. Přímý vztah otevřené informace s utajovanými zpravodajskými zdroji je absolutně nezbytný k tomu, aby si Spojené státy zachovaly svou výhodu.

Podobně je neméně důležité i zachování integrity informačních systémů. Budoucí střetnutí budou probíhat na území někoho jiného, možná proti nepříteli, který bude mít počáteční převahu palebné síly. Získávání informací a jejich předávání vlastním silám má rozhodující význam; odolný systém velení, řízení, spojení, počítačů a průzkumu musí existovat dlouho předtím, než se začne uvažovat o nepřátelství. Bojovníci musejí sžít svoje „informační toky“ v daleko větší míře.

Konečně, schopnost umlčovat, infiltrovat, znehodnocovat anebo zničit informační systémy protivníka zřejmě zvětší informační převahu. Jak prostředky ničení, tak tradiční radioelektronický boj mohou nepříteli znemožnit přístup k jeho vlastním informacím.

Komerční převaha Spojených států v oblasti informační technologie umožnila jejich ozbrojeným silám vést informační válku. Dnes tato možnost rozšířila tradiční formy vedení války. Avšak s tím, jak bude informační věk vyvrávat, se objeví vskutku revoluční formy vedení války.

Informační válka bude vedena v odlišném prostředí a během ní budou protivníci zápasit v „kybernetickém prostoru“ (*cyberspace*). Jakmile každý potenciální protivník získá přístup k mnoha informačním systémům, bude válka vedena vskutku rychlostí světla na globální vzdálenosti.

Ovládnutí „kybernetického prostoru“ může snížit pravděpodobnost použití konvenčních sil a palebné síly. Tradiční vedení války odráží názor pruského vojenského teoretika Carla von Clausewitze, že armáda státu musí překonat síly protivníka, aby nepříteli vnutila svou vůli a dosáhla politických cílů, avšak tento způsob vedení války může být stále více nevhodný.

Představa o vedení války přijatá staročínským stratégem Sun Tsu, že největším úspěchem je vyhnout se střetnutí a vnutit vlastní vůli obratným manévrem a využitím slabého místa - je základem koncepce informační války. Úspěšné působení proti nepřátelským informačním systémům, v „kybernetickém prostoru“, nikoli na bojišti, přesvědčí nepřítel, že konvenční nebo nekonvenční střetnutí bude zbytečné.

Využíváním informačního bojového prostoru pomocí nátlakové diplomacie mohou být Spojené státy schopny demonstrovat svou jednoznačnou vůli a schopnost použít rozhodující síly. Podobně, kdyby odstrašování selhalo, metody a možnosti informační války umožní Spojeným státům nejen reagovat rychleji než nepřítel, ale také překonat jeho systémy a usměnit jeho vojenské akce.

Autor článku, uveřejněného v č. 9/1995 časopisu Defense News, je zástupcem vedoucího strategického plánování amerického ministerstva obrany, (Directorate of Plans, Pentagon).

Podplukovník Ing. Vlastimil Galatík, CSc.

Armádní protiúder, nebo útočná operace armádního sboru?

Již několik let jsme v teorii operačního umění svědky značného nedocení útoků v operačním měřítku. Tím nechci samozřejmě tvrdit, že Armáda České republiky (AČR) jako celek povede útočnou operaci. Právě naopak, AČR povede pouze obrannou operaci, ale je velmi nedobré předpokládat, že cíle obranné operace AČR budou splněny pouze obrannou činností vojsk. Tvrdíme-li, že obrana má být aktivní, pak v rámci jejího vedení a na všech stupních velení musíme počítat s kombinací obrany a útoku.

* * *

Jestliže tedy uvažujeme, že případný protivník napadne území České republiky, musí být zvažována i ta možnost, že se jeho vojska vlomí do obrany útvarů a svazků na taktickém pásmu obrany a při značné převaze i na operační pásmo obrany. Má-li být obrana aktivní a chceme-li případné vlomové protivníka zlikvidovat, pak se musí vyznačovat, kromě jiných forem manévru, i řadou protiztečí a protiúderů.

Podle organizačního stupně AČR, v rámci jehož obranné činnosti (boje, operace) se protizteče a protiúder provádějí, je také nazýváme. Ne vždy, a ne všem je ale jasné, co daný název charakterizuje, kdo o protizteči či protiúderu rozhoduje, kdo ho uskutečňuje a řídí. Objasnění ukazují schéma 1.

STUPĚŇ	STRATEG. A OPER. STUPĚŇ		TAKTICKÉ STUPĚŇ	
	AČR	arm. sbor	brigáda	prapor
FORMA	protiúder		protizteč	
NÁZEV	armádní	sborový	brigádní	praporeční
O PROVEDENÍ ROZHODUJE	velitel AČR	velitel arm. sboru	velitel brigády	velitel praporu
PROVÁDÍ	armádní sbor (2. sled AČR) nebo vytvořené protiúder. uskupení	brigády 2. sledu sboru (protiúder. uskupení sboru)	prapor (zesílený prapor, dva prapory)	rota (zesílená rota)
ŘÍDÍ (VELÍ)	velitel AČR (bezprostředně: vel. sboru nebo protiúder. uskupení)	velitel sboru	velitel brigády	velitel praporu

Schéma 1: Charakteristiky útočných činností vojsk v rámci obranných operací a boje

V praxi velitelů a štábů jsou poměrně dobře pochopeny a rozpracovány otázky přípravy a provedení protiztečí i sborových protiúderů. Novou je otázka přípravy a vedení *armádního protiúderu*, která si zaslouží hlubší pozornost.

Provedení sborového protiúderu je jedním z možných operačních úkolů sboru v rámci jím vedené obranné operace. **Armádní protiúder může být operačním úkolem v obranné operaci AČR.** V obou případech je zpravidla nutno vyřadit (zničit, umlčet, zajmout apod.) protivníka, který pronikl na území státu, vyjít na státní hranici a obnovit územní celistvost státu.

Sborový protiúder je možné provádět za situace, kdy se podaří protivníka zastavit na taktickém pásmu obrany a armádní sbor má volné síly k jeho provedení. Jen výjimečně za situace, kdy protivník pronikl na operační pásmo obrany. Zde půjde zpravidla o připojení se k armádnímu protiúderu, protože armádní sbor prvního sledu již nebude mít pravděpodobně žádné volné síly schopné provést sborový protiúder. (Variantu sborového protiúderu ukazuje schéma 2).

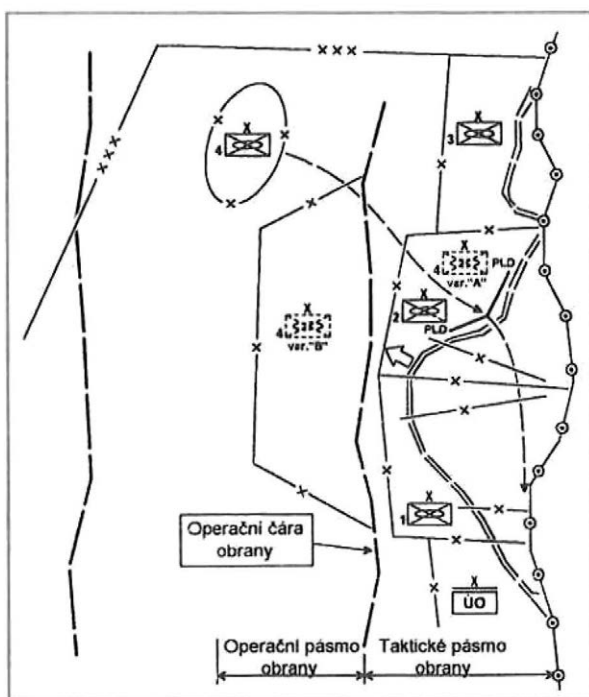

Schéma 2: Sborový protiúder (protivník je zastaven na taktickém pásmu obrany)

Armádní protiúder bude prováděn za situace, kdy byl protivník zastaven na taktickém (to spíše výjimečně), ale především na operačním pásmu obrany. Může ho provádět armádní sbor druhého sledu uskupení AČR, ale také vytvořené protiúderné uskupení z volných sil armádních sborů, jestliže tyto oba vedly obrannou operaci, nebo ze zálohy GŠ - hlavního velení AČR. Nejčastěji může být proveden tehdy, nemají-li armádní sbory prvního sledu

uskupení AČR již volné síly ke sražení protivníka za státní hranici. (Variantu armádního protiúderu ukazuje schéma 3.)

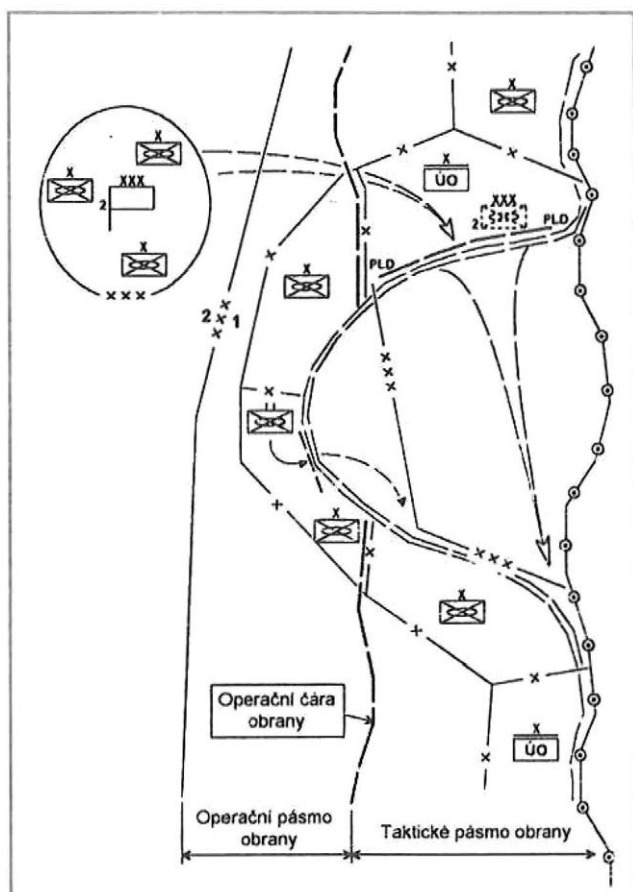

Schéma 3: Armádní protiúder (protivník je zastaven na operačním pásmu obrany)

O provedení armádního protiúderu bude rozhodovat NGŠ - velitel AČR, bude ho i plánovat a řídit. To vše ale jako jeden z možných operačních úkolů v rámci obranné operace AČR. Úloha GŠ - hlavního velení AČR ve vztahu k plánování a řízení armádního protiúderu bude stejná jako při plánování úkolů armádních sborů v obranných operacích. I zde bude sboru (protiúdernímu uskupení) stanovovat úkol, který má splnit. Bude tedy plánovat místo a dobu provedení armádního protiúderu, síly a prostředky pro jeho realizaci, směr útoku a úkoly sboru (protiúderního uskupení) určeného k provedení protiúderu, podporu (vyčlenění úsilí) vzdušných sil, logistiky apod.

Při velení vojskům v době vedení armádního protiúderu musí jít ze strany GŠ - hlavní velení AČR o sladování úsilí pozemních sborů (uskupení) s úsilím letectva, vojska PVO a sil logistické podpory.

Výkonnému stupni, tj. armádnímu sboru nebo vytvořenému protiúdernému uskupení, bude v armádním protiúderu bezprostředně velet velitel sboru, případně jiný určený funkcionář se svým štábem.

Z hlediska velitele a štábu armádního sboru (protiúderného uskupení) půjde o detailní zplánování armádního protiúderu a velení vojskům sboru (uskupení), která budou armádní protiúder realizovat. Plánování na výkonném stupni (sboru, uskupení) bude mít charakter plánování operace. Naskytá se otázka, zda u vykonavatelů nehovořit o plánování a vedení *útočné operace*. Použití tohoto pojmu by usnadnilo i rozlišení činnosti velitele a štábu na úrovni GŠ - hlavní velení AČR a na úrovni armádního sboru (velitel a štáb protiúderného uskupení), tzn. u vykonavatelů.

Příprava armádního protiúderu (útočné operace) na výkonném stupni má charakter přípravy operace a může zahrnovat: přijetí rozhodnutí, vydání úkolů vojskům, organizaci palebného a elektronického působení na protivníka, organizaci PVO, přípravu štábu, vojsk a prostoru operace, zabezpečení, podporu a další opatření.

* * *

Ve svém krátkém příspěvku jsem chtěl jen naznačit některé problémy v chápání místa a významu armádního protiúderu v rámci obranné operace AČR. Pokusil jsem se ukázat na rozdílnosti z pohledu GŠ - hlavní velení AČR a výkonného stupně, tj. armádního sboru (protiúderového uskupení). Jsem názoru, že uvedená problematika si zaslouží další rozpracování a širší diskusi vojenské veřejnosti.

Česká republika je geograficky natolik exponovanou částí kontinentu, že si zaslouží lepší bezpečnostní vazby, než jaké existují v současné době. Nejvýznamnější je, že se tou snahou upravuje zapojení České republiky do transatlantického společenství demokratických států. Členství v NATO bude nejlepší zárukou toho, aby se Česká republika znovu neocitla pod cizí dominancí. Obecně se v historii ví, že naše společenství v minulosti se prostě neosvědčila. Toto společenství musí mít vyšší kvalitu, než měla společenství v minulosti. Zmírňuje se tím zranitelnost, kterou Česká republika pocítuje ve svém geopolitickém postavení v Evropě. Ostatně to je deklarováno v dokumentu, a to je dokument Vojenská strategie ČR.

*ministr obrany RNDr. Vilém Holář
na jednání BBV Parlamentu ČR 30. 3. 1995*

K některým problémům činnosti teritoria

(Reakce nejen na články ve VR č. 7, 9/93, 2, 3, 5, 6/94.)

Jednou z nejdůležitějších současných doktrinárních změn v předurčení Armády České republiky je skutečnost, že se její použití předpokládá zejména na území České republiky. Z hlediska naší poválečné historie jde o výraznou změnu, která se promítá do všech aspektů obrany ČR a která není doposud plně doceněna. Ve svém důsledku to znamená, že bojová činnost bude vedena v prostoru vlastního státu s jeho obyvatelstvem, přírodním prostředím i celou ekonomickou a sociální infrastrukturou. Na zabezpečení obrany ČR se podílí nejen AČR, ale i ostatní složky ozbrojených sil, orgány státní správy, územní samosprávy, soukromé a právnické osoby.

V posledním období se vyskytuje mnoho názorů jak řešit vztahy mezi těmito prvky obranného systému jak v míru, tak i v době ohrožení a za války. Podle poznatků z provedených cvičení, seminářů a konferencí je zřejmé, že současně přijatá opatření nevyhovují takto široce pojatým potřebám a nejsou tedy konečným řešením. Ve svém důsledku současně neúplné zpracování této problematiky nevytváří ani představy pro její legislativní řešení.

Cílem mého příspěvku je ukázat na některé problémy, které jsou podle mého názoru rozhodující při zkoumání vztahu teritoria a AČR a kterých vyřešení pomůže vytvořit nový, efektivnější systém obrany ČR.

Teritoriem z vojenského hlediska rozumíme území státu nebo jeho části se vzdušným prostorem, obyvatelstvem a celou infrastrukturou, tzn. souborem všech odvětví zajišťujících speciální obranné funkce státu včetně řízení, výstavby a činnosti ozbrojených sil, a dále s ekonomikou, zdroji, zásobami materiálu i jiných prostředků, s politickými, ekonomickými i vojenskými orgány, právníckými a fyzickými osobami a dalšími silami a prostředky působícími na daném teritoriu nebo sloužícími k zajištění jeho životaschopnosti.

Obecně pojato, teritorium je území státu nebo jeho části se vším, co na něm „leží“ a co je „nad ním“.

Z hlediska zkoumání problému lze teritorium rozdělit na část území státu, které je součástí prostoru obrany operačního uskupení (armádního sboru) a na území, které se nachází mimo tento prostor. Některé důležité aspekty činnosti druhů vojsk a složek AČR a ostatních prvků podléhajících se na obraně teritoria ČR jsou vyjádřeny na **schématu 1**.

Ze schématu lze vyvodit některé rozpory, které způsobují obtíže zejména při řešení kompetencí činností jednotlivých druhů vojsk a složek AČR a ve svém důsledku jsou příčinou složitých vazeb mezi orgány řízení obranné operace.

Teritorium při přípravě a vedení strategické obrany státu plní dvě základní funkce:

- **první** spočívá ve vytvoření podmínek pro vedení bojové činnosti Armádou ČR - v zabezpečení činnosti polních vojsk při přípravě a vedení obranné operace;
- **druhá** v zabezpečení ochrany civilního obyvatelstva i v obraně a ochraně objektů hospodářské a sociální infrastruktury státu vojsky AČR.

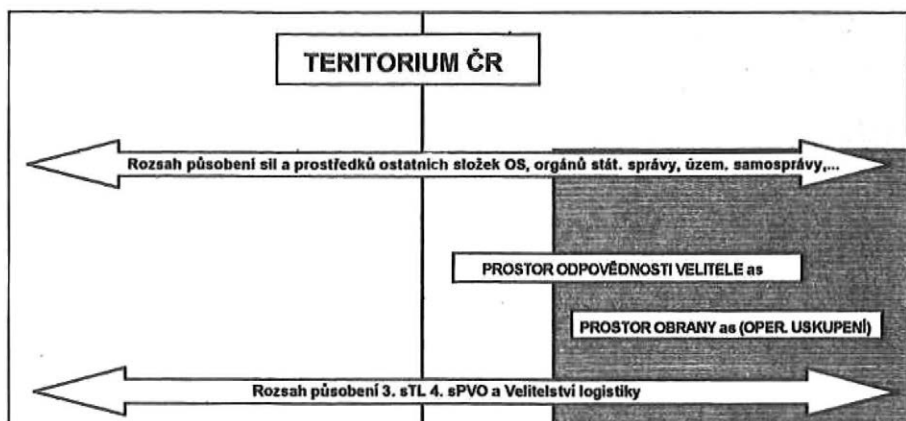

Schéma 1

ZABEZPEČENÍ ČINNOSTI POLNÍCH VOJSK PŘI PŘÍPRAVĚ A VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE

Cílem zabezpečení činnosti polních vojsk silami a prostředky teritoria při přípravě a vedení obranné operace je dosažení úspory sil a prostředků polních vojsk při činnostech, které nesouvisí s přímým působením na protivníka a které nevyžadují úzce specializovaně připravené osoby, materiál a techniku. To je jedno ze základních poslání teritoriálních vojsk v zemích jako je Švýcarsko, Švédsko, Norsko a dalších.

Teritoriální síly, které nejsou omezeny lidskými a z určitého hlediska ani materiálními zdroji, nemají tak velké požadavky na kvalitu osob, výzbroje a vybavení. Jejich výhodou je, že vzhledem k připoutanosti na region svého vzniku a činnosti, mohou v součinnosti s nevojenskými organizacemi a místním obyvatelstvem plnit úkoly s daleko větší efektivností.

Síly a prostředky teritoria mohou při zabezpečení činnosti polních vojsk plnit řadu úkolů, z nichž nejvýznamnější jsou opatření:

- ▲ ženíjního zabezpečení,
- ▲ operační přípravy státního území,
- ▲ zabezpečení spojení,
- ▲ zabezpečení přesunů vojsk,
- ▲ logistické podpory,
- ▲ zdravotnického zabezpečení.

Při použití sil a prostředků teritoria k zabezpečení činnosti polních vojsk lze vymezit následující skutečnosti:

- potřeba zahájení činnosti zabezpečovacího systému vzniká až v době ohrožení nebo válečného stavu ČR,

- možnost maximálního využití kapacit všech lidských i materiálních zdrojů teritoria,
- sladčnost využití zdrojů pro zabezpečení ozbrojených sil a pro nutné zabezpečení života obyvatelstva,
- využití výhody znalostí prostředí orgány řízení teritoria,
- efektivní rozvinutí sil a prostředků zabezpečení podle aktuální situace a potřeb,
- svázanost (omezení) činnosti sil a prostředků zabezpečení s vymezenou částí teritoria,
- optimální využití výhod decentralizace a samostatnosti orgánů řízení dílčích částí teritoria, při dodržení nutné míry centralizace.

Příkladem pro zvýraznění uvedené myšlenky jsou některé úkoly vzdušných sil a logistiky, které jsou plněny na stacionárním (teritoriálním) principu. Jedná se zejména o činnost:

- stálých letišť a zřizování polních letišť a přistávacích ploch,
- části navigačního a průzkumného systému vzdušných sil,
- skladů státních hmotných rezerv, centrálních, posádkových a dalších vojenských skladů materiálů,
- výdejních míst na železničních stanicích, na státním produktovodu a rovněž zásobovacích míst,
- civilních i vojenských zdravotnických zařízení,
- části opravářských zařízení,
- sil a prostředků silniční posádkové a regulační služby a další.

V některých evropských státech se osvědčilo předurčit pro plnění úkolů rozvinutí i zabezpečení části činnosti těchto objektů a zařízení síly a prostředky teritoriálního vojska (domobrany).

OBRANA A OCHRANA TERITORIA

Mezi základní úkoly ochrany teritoria patří ochrana zdraví, ochrana proti účinkům zbraní hromadného ničení, konvenčních zbraní (zejména vysoce přesných zbraní), přímá ochrana (střežení) objektů obrany a dalších důležitých objektů, ochrana před nežádoucími účinky činnosti vlastních vojsk, požární ochrana, klamání a utajení.

Na opatřeních ochrany teritoria se v rozsahu své působnosti a odpovědnosti musí podílet všechny orgány státní správy, organizace, občanská sdružení a právnické i fyzické osoby na daném teritoriu. Obrana je souborem aktivních vojenských činností reagujících na vojenská ohrožení a je realizována zejména ozbrojenými silami nebo jejich částí.

Ochrana a obrana z hlediska vzájemného vztahu na sebe bezprostředně navazují, prolínají se, vzájemně spolu souvisí, doplňují se a podmiňují.

Pro řešení otázek přípravy a realizace obrany a ochrany teritoria lze stanovit následující principy:

- **komplexnost** - znamená, že na přípravě teritoria k obraně a ochraně by se koordinovaně měly podílet všechny resorty státní správy;

- **efektivnost** - znamená, že příprava teritoria k obraně a ochraně by se měla uskutečňovat pouze nezbytnými silami a prostředky v souladu s dostupnými ekonomickými, věcnými a lidskými zdroji, tzn. dosáhnout rovnováhy mezi náklady, vynaloženými na ochranu a obranu, a mezi přijatelnými ztrátami;
- **dvojitelnost** - znamená realizovat taková opatření, která jsou využitelná jak pro zabezpečování mírového života, tak i pro případ ozbrojeného konfliktu (dopravní komunikace, spojovací sítě, produktovody, sklady, systémy vyrozumění a varování atd.);
- **odolnost** - znamená realizovat opatření, zabezpečující účinnou obranu a ochranu, i v případě narušení objektů teritoria činností protivníka;
- **centrální řízení** - předpokládá, že příprava a realizace opatření obrany a ochrany teritoria by v celém rozsahu měly být schvalovány a koordinovány z úrovně vrcholných orgánů řízení státu.

Vymezené požadavky na zabezpečení činnosti teritoria v obou oblastech jsou obecně většinou uznávány, jejich realizace je však problematická. Jednotlivá opatření mohou být účinná jen tehdy, jsou-li legislativně podepřena a organizačně zajištěna u všech resortů. Pomineme-li problematiku řízení, o které se zmiňuji dále, jako *jeden z největších problémů se jeví absence rozhodnutí o územním členění České republiky*. Dalším problémem je akutní potřeba vytvořit podmínky k tomu, aby mohla být stanovena povinnost právníkům i fyzickým osobám zajišťovat v době ohrožení a ve válečném stavu služby a materiál podle požadavků ozbrojených sil.

Důsledkem nedořešení uvedených problémů regulérním způsobem je snaha zabezpečit aktuální i předpokládané potřeby vlastními silami AČR. Projevuje se to jednak vznikem potřeby budovat a udržovat velký počet zabezpečovacích útvarů a zařízení a rovněž tak i plněním řady úkolů a opatření operační přípravy státního území z rozpočtu určeného k zajištění činnosti AČR.

Největším problémem obrany a ochrany teritoria se jeví uplatňování uvedeného požadavku na komplexnost obrany a ochrany. Dosud nejsou vytvořeny legislativní předpoklady pro vzájemnou součinnost řídicích orgánů, ani výkonných sil jednotlivých resortů státní správy při plnění úkolů, které se mohou v jednotlivých situacích na teritoriu vyskytnout.

Ostatní zásady obrany a ochrany teritoria jsou realizovány jednotlivými resorty státní správy (včetně resortu ministerstva obrany) s určitou setrvačností z minulých let, a to podle finančních možností. I zde chybí potřebné legislativní prostředí.

AČR předpokládá plnit úkoly obrany a ochrany teritoria v rozsahu stanoveném jednotlivým jejím složkám (pozemnímu vojsku, vzdušným silám, logistice, druhům vojsk a služeb, samostatným složkám AČR a vojenským územním orgánům státní správy).

Plánování a příprava teritoria k zabezpečení jeho obrany a ochrany se z větší části provádí v míru realizací komplexu opatření, která lze rozdělit na obecná opatření, prováděná ve

prospěch celé infrastruktury teritoria a jeho obyvatel, a na **speciální** opatření, zabezpečovaná ve prospěch ozbrojených sil. Realizace uvedených opatření je v současnosti plánována GŠ AČR a smluvně zajišťována ministerstvem obrany ve spolupráci s ostatními resorty státní správy.

Obecná opatření zahrnují především:

- ◆ opatření k zajištění obrany a ochrany státních hranic ČR,
- ◆ opatření k zajištění obrany a ochrany vzdušného prostoru ČR,
- ◆ opatření k zajištění obrany a ochrany nejdůležitějších dopravních komunikací,
- ◆ ochranu celostátní spojovací sítě,
- ◆ opatření k zajištění obrany a ochrany energetické základny,
- ◆ ochranu a obranu sítě skladů státních hmotných rezerv a centrálních skladů AČR,
- ◆ ochranu a obranu opravárenských závodů, základen a dílen,
- ◆ ochranu sítě zdravotnických zařízení,
- ◆ ochranu systému zásobování vodou,
- ◆ podíl na opatřeních k ochraně obyvatelstva,
- ◆ ochranu havarijního informačního systému,
- ◆ opatření k záchraně (ochraně) nejdůležitějších kulturních památek, sbírek, vědeckých objevů a dalších cenností, představujících národní bohatství ČR.

Účast AČR na zajištění těchto obecných opatření plněných s výraznou účastí složek civilní obrany, vyžaduje konkrétní rozpracování a stanovení odpovědnosti jednotlivých orgánů velení a řízení na všech velitelských stupních.

Speciální opatření prováděná AČR především zahrnují:

- ◆ ochranu a obranu komunikační sítě v prostorech obrany armádních sborů (operačních uskupení),
- ◆ ochranu a obranu míst velení a jejich zabezpečení prostředky automatizace velení,
- ◆ ochranu a obranu armádního systému vyzkoušení a varování,
- ◆ ochranu a obranu opěrné spojovací sítě a její propojení se státním spojovacím systémem,
- ◆ ochranu a obranu základen a skladů materiálu,
- ◆ ochranu a obranu zdrojů pro zásobování vodou,
- ◆ střežení vodních nádrží a důležitých objektů silniční, železniční a produktovodní sítě,
- ◆ účast na klamání,
- ◆ údržbu lehkých a středních opevnění v příhraničním pásmu a další opatření.

SÍLY A PROSTŘEDKY PRO ZABEZPEČENÍ ČINNOSTI TERITORIA

Činnost teritoria z AČR zabezpečují *vojenské územní orgány státní správy* (vyšší doplňovací velitelství (VDV), místní vojenské správy, posádkové správy, vojenské ubytovací a stavební správy, správy vojenské dopravy, orgány logistiky a další) a *vojsko územní obrany* (brigády územní obrany, svazky a útvary PVO, pohotovostní oddíly, strážní pluky a prapory, silniční pořádkové prapory, ženijní technický útvar a další).

Úkoly obrany a ochrany teritoria mohou plnit zejména síly a prostředky začleněné ve vojscích územní obrany (VÚO). Na jejich řízení se kromě štábů armádních sborů podílí i podřízené vojenské orgány státní správy: vyšší doplňovací velitelství, místní vojenské správy, posádkové správy, správy vojenské dopravy, velitelství vojenské policie a orgány logistiky.

O úkolech VÚO bylo na stránkách našeho časopisu vyjádřeno již mnoho názorů (VR č. 7, 9/93, 2, 3, 5, 6/94). S řadou z nich lze souhlasit, s některými je možno polemizovat. Podstatné však je, že autoři (Novotný K., Vlasák J., Kubeša, M., Hodboď, L.) projevili zřejmou snahu přispět k řešení některých aktuálních problémů činnosti AČR, a nelze je proto ignorovat.

Nechci zde zbytečně rozšiřovat diskusi nebo zaujímat stanoviska. Myslím si však, že stále více **převládá tendence předurčovat VÚO pro obranu a ochranu teritoria a ustupuje jeho předpokládané použití k bojovým úkolům** (ničení protivníka v rámci obranné operace). Proto vyvstává otázka, zda brigádní organizace VÚO i současné organizační začlenění brigád územní obrany vyhovuje plnění výše uvedených opatření obrany a ochrany. Po zkušenostech z posledních cvičení se lze přiklonit k názoru, že nikoliv. Jednotlivé úkoly budou plněny decentralizovaně, s vlastní specifikou, a často za přímého řízení orgánů státní správy a územní samosprávy na úrovni okresů.

VELENÍ A ŘÍZENÍ

Snaha o efektivní způsob plnění úkolů obrany a ochrany teritoria vyvolává v zainteresovaných složkách AČR trvale sílící diskusi o struktuře orgánů řízení teritoria.

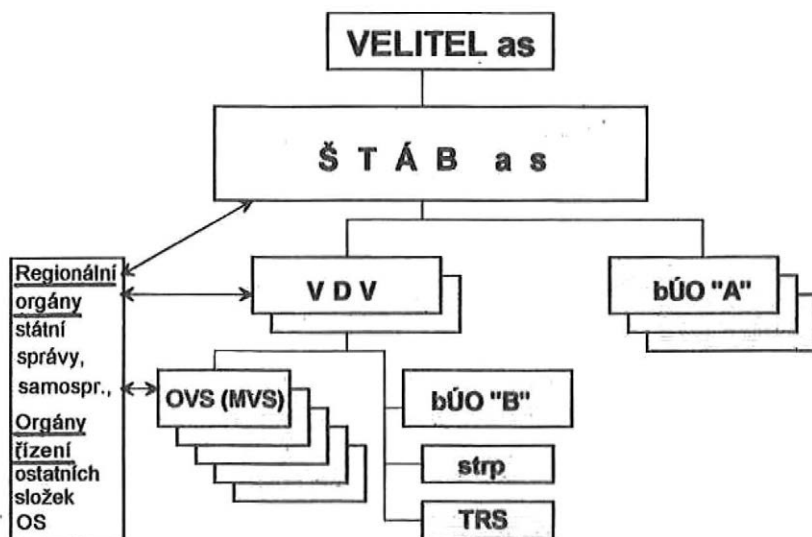

Schéma 2

Z vojenského pohledu je teritorium ČR rozděleno na dvě části, vymezené hranicemi odpovědnosti velitele 1. a 2. as. Prozatím je prosazována zásada, aby pro velení polním vojskům i vojskům územní obrany bylo zachováno jednotné velení. Velitel armádního sboru by tedy podle těchto názorů řídil činnost vojsk územní obrany a současně velel polním vojskům (operačnímu uskupení).

Schéma systému velení a řízení teritoria a předurčeným silám a prostředkům k jeho obraně a ochraně je uvedeno na schématu 2.

V každém okrese je civilní a vojenský orgán státní správy představován okresním úřadem, který zabezpečuje požadavky ochrany obyvatelstva a podniků na svém území, a okresní vojenskou správou, která prostřednictvím okresního úřadu ale i orgánu samosprávy v obcích zabezpečuje v souladu s branným zákonem požadavky armády. Orgány samosprávy, představované volenými zastupitelstvy obcí, mají na základě zákona č. 410/1992 Sb. o obcích rovněž povinnost zabezpečovat ochranu obyvatelstva. Doposud však v některých případech nejsou správně chápány jejich kompetence z hlediska ochrany svého území při vojenském nebo nevojenském ohrožení.

Přednosta okresního úřadu má ze zákona č. 425/1990 Sb. právo stanovovat obecním úřadům úkoly k ochraně obyvatelstva. Tyto úkoly má právo stanovit i podnikům a dalším organizacím na okrese. K řešení vojenských otázek má odborný vojenský orgán představený okresní vojenskou správou. Tyto okresní vojenské správy jsou prostřednictvím Vyšších doplňovacích velitelství podřízeny armádním sborům, které plní podle branného zákona úlohu územního orgánu druhého stupně.

V dosavadní teorii a praxi při řešení obrany a ochrany teritoria se projevují následující tendence a zkušenosti:

1. Řízení obrany a ochrany teritoria velitelem armádního sboru, zejména, plní-li armádní sbor bojový úkol mimo své teritorium, je problematické. Nelze předpokládat, že velitel se bude plně věnovat řízení bojové činnosti a zároveň sledovat vývoj situace na teritoriu.
2. Jedním z frekventovaných návrhů je zřídit účelový řídicí orgán na operační úrovni. Tím vznikne další řídicí článek, který má vzhledem k rozsahu řešených problémů své opodstatnění; vyvstává zde otázka, zda část, nebo všechny úkoly VDV nemůže převzít tento orgán.
3. Pro koordinaci jednotlivých opatření, zejména mezi vojenskými a nevojenskými složkami, citelně chybí specializovaný řídicí orgán na strategické úrovni (na úrovni generálního štábu).
4. Hlavní těžiště úkolů ochrany a obrany teritoria je na výkonném stupni, při plnění jednotlivých úkolů (na úrovni okresů), které mohou být značně různorodé. Řízení plnění těchto úkolů však není na úrovni okresů zajištěno příslušným velitelským orgánem.

Zkoumání účinnosti řídicích prvků v organizačních strukturách sil a prostředků teritoria (armádního sboru) je velmi citlivou otázkou, která by měla být podložena zdůvodněnými argumenty. Jsem si vědom, že jsem je doposud plně neuvedl.

Mým cílem bylo poukázat na některé názory, které se na stránkách tohoto časopisu doposud nevyskytly a které se v teorii a praxi vojenského umění stále více projevují. Tím přispět k diskusi o problematice činnosti teritoria a zároveň inspirovat při přijímání praktických opatření.

K některým otázkám přípravy a vedení obranné operace

Od roku 1991 bylo úsilí vojenských odborníků kromě jiného věnováno tvorbě a rozvoji zásad přípravy a vedení obranné operace na operačních stupních. V minulém a v tomto roce se ještě více toto úsilí zintenzivňuje, přičemž se souběžně vytváří teorie obrany státu na nejvyšší úrovni a zásady přípravy a vedení bojové činnosti na úrovni taktické. Tento proces vytváření nové teorie vojenského umění nebyl a není dodnes dostatečně koordinován a jak se říká, začal někde „zprostředka“. Nejde jen o nejednotnost pojmosloví z hlediska formy, ale mnohdy jde o rozlišné chápání obsahové stránky. Proto vltám vznik Ústavu obranných studií Armády České republiky (ÚOS AČR) s organizační strukturou, kterou ve svém článku ve VR 1195 uvádí jeho ředitel generálmajor Ing. Emil Antušák. Podle znění základních úkolů ÚOS AČR uvedených v tomto článku by tedy i rozvíjení teorie vojenského umění mělo být v budoucnu koordinováno na vyšší úrovni než doposud.

Je potřebné mít jednotící normy vojenského umění

S vytvořením nových podmínek vedení bojové i nebojové činnosti jednotkami, útvary, svazky, svazy, ale i armádou jako celku nebo její částí, je jistě nezbytné stanovit jednotící normy vojenského umění na taktickém, operačním i strategickém stupni. Podle mého názoru tyto nové podmínky nejvíce ovlivnily obsah nejvyššího stupně vojenského umění, tedy vojenskou strategii. Tvorba zásad k realizaci nového obsahu přípravy a vedení operací ve strategickém měřítku bude proto zřejmě vyžadovat relativně nejvíce úsilí a času. Obsahová stránka středního článku vojenského umění - operačního umění, musí vycházet z principů a zásad vojenské strategie a budou muset zřejmě být značně uzpůsobeny novým potřebám a možnostem vlastních vojsk. Vojenské umění na taktické úrovni, zvláště na stupních četa, rota, podle mého názoru, dozná relativně nejméně změn. Jde jistě o polemičtý názor se kterým možná nebudou souhlasit vojenští odborníci, zabývající se taktikou. Měl jsem však možnost se seznámit s návrhy (či pracovními verzemi) předpisů všech tří úrovní, přičemž jsem nabyl dojmu, že zcela nová teorie je obsahem strategického předpisu (možná i proto, že nelze použít srovnávací hledisko s dosud neexistující normou vojenské strategie), mnoho nového lze vysledovat v návrhu operačního předpisu. Návrh polního řádu obsahuje relativně nejméně změn proti stávajícímu řádu (je pro mne mimochodem nepochopitelně rozsáhlý). Všechny tyto základní normy vojenského umění musí být ve vzájemné kontinuitě, což si představuji tak, že:

- * **strategický předpis** bude obsahovat vojensko-politické vstupy vyplývající z „Vojenské strategie ČR“, jeho podstatou budou zásady přípravy a realizace vojenských opatření odvrácení války a zásady přípravy a vedení obranné operace a dalších forem bojové i nebojové činnosti AČR, kterými se bude řídit Generální štáb - hlavní velení AČR. Dále bude obsahovat nezbytné výstupy pro operační stupně.

* **operační předpis** bude obsahovat vstupy vyplývající z vojenské strategie (myšleno ze strategického předpisu), jeho podstatou budou zásady přípravy a realizace nestandardní činnosti armádního sboru v součinnosti s dalšími svazy v rámci plnění vojenských opatření odvrácení války a zásady přípravy a vedení obranné operace a dalších forem bojové i nebojové činnosti armádního sboru, kterými se budou řídit velitelé a štáby těchto sborů. Dále bude uvádět potřebné výstupy pro taktické stupně.

* **taktický předpis** bude vycházet ze zásad operačního předpisu. Jeho podstatou budou otázky přípravy a vedení boje a dalších forem nestandardní činnosti jednotek, útvarů a svazků, kterými se budou řídit příslušní velitelé a jejich štáby.

Zatímco strategický předpis by měl řešit otázky komplexně, včetně perspektivních vazeb v duchu přidružení a pozdějšího členství ve vytvořených bezpečnostních strukturách, operační i taktický předpis by měl být výchozím podkladem k tvorbě odborných předpisů pro druhy vojsk a služeb k jejich použití na operační i taktické úrovni.

V článku se dále budu zabývat některými otázkami operačního umění, tedy zásadami, o které by se měli velitelé armádních sborů při přípravě a vedení obranné operace v rámci obranné operace Armády České republiky opírat a které by měli tvůrčím způsobem uplatňovat.

Operační uskupení (armádní sbor)

V odborných diskusích je velmi používaným pojmem pojem „operační uskupení (armádní sbor)“, kterým se zřejmě sleduje úmysl vyjádřit nové pojetí vedení obranné operace nejen armádním sborem, ale i vyčleněnými silami a prostředky jednoho nebo dvou armádních sborů, sborů vzdušných sil, zálohy hlavního velení a sil logistiky. Používání tohoto „kombinovaného“ pojmu je však podle mého názoru ne zcela přesné.

O operačním uskupení lze obecně a ve výše uvedené souvislosti hovořit. Lze ho chápat i jako operační uskupení vojsk na směru hlavního úderu protivníka, na druhém směru jeho útoku, jako operační uskupení vojsk v hloubce, na taktickém či operačním pásmu obrany, nebo jako protiúderné operační uskupení atd. Pojem operační uskupení však nelze podle mne chápat jako určitý organizační prvek vojsk AČR s nestálou strukturou. Podle mého názoru není ani vhodné používat pojmu „velitel operačního uskupení“. Používání tohoto pojmu zřejmě vychází z představy, že by velitel armádního sboru (tedy velitel jedné organické části pozemních vojsk AČR) přímo velel všem zúčastněným vojskům a odpovídal za dosažení cílů v dané obranné operaci.

Podle stále platných zásad může být armádní sbor: a) posílen, nebo b) podporován k tomu, aby mohl úkoly obranné operace splnit. **Posilující svazky a útvary přebírá velitel sboru do své podřízenosti a přímo jim velí** (dělostřelectvo, ženijní a chemické vojsko, mechanizované brigády, brigádu rychlého nasazení aj.). *Vzdušné síly a síly logistické podpory se však veliteli sboru (podle dosavadních zásad) nepřidělují, tedy těmto silám velitel armádního sboru ani nevelí.* S vyčleněným úsilím vzletů letectva hospodář prostřednictvím operační skupiny sboru TL, protivzdušnou obranu a logistickou podporu vyžaduje prostřednictvím operačních skupin těchto svazů. Podle mého názoru tedy **velitel sboru zůstává velitelem sboru**, který může být posílen a podporován podle rozhodnutí náčelníka generálního štábu - velitele AČR ostatními svazy nebo ze zálohy hlavního velení.

Jestliže by došlo k vojenskému konfliktu, jsem přesvědčen o tom, že obrannou operaci budou muset vést všechny sbory společně, a to za bezprostředního řízení generálním štábem - hlavním velením AČR. I z tohoto důvodu **považuji používaný pojem „operační uskupení (armádní sbor)“ jako nevhodný.** Pojem „velitel operačního uskupení (armádního sboru)“ bych z výše uvedeného důvodu zcela zavrhl.

Prostor obrany a jeho infrastruktura

Jedním z komponentů systému obrany armádního sboru je prostor obrany, jež je podle dosavadní teorie tvořen z navzájem na sebe navazujících oblastí bojové činnosti, pásem obrany a systému zátarasů. Prostor obrany zahrnuje:

- * postavení a základny prostředků průzkumu a radioelektronického boje,
- * prostory obrany brigád (samostatných praporů),
- * další prostory rozmístění vojsk, klamné prostory, komunikační síť, místa velení aj.

Tedy jeho členění je na první pohled dosti rozmanité, a dalo by se říci i vnitřně nejednotné. Podle mého názoru je toto členění zbytečně komplikované a nese v sobě některé překonané prvky vedení bojové činnosti.

Oblasti společného boje, usměrňování boje, blízkého boje, boje v hloubce a zabezpečení (převzaté z terminologie armád NATO) se mi jeví jako **samoúčelné.** Vždyť oblast společného boje je jen před předním okrajem obrany? Jsem přesvědčen, že vševojskový (tedy společný boj) je veden nejen před předním okrajem, ale v celém prostoru obrany.

Charakteristiky dalších oblastí jsou podle mne značně polemické. Většina z těchto oblastí přesahuje hranice vlastního prostoru obrany (viz obr. 2, článku plk. Ing. Němce, CSc. a plk. Ing. Karaffy, CSc. „Příprava a vedení obranné operace“, VR 1/95) a v používané vojenské terminologii se s těmito pojmy pracuje velmi sporadicky. Zcela neorganicky tyto pojmy vyznívají ve spojitosti s následnými pásmy a čarami obrany. Klasická pásma (postavení) se mi zdají i z hlediska tendencí vývoje způsobů vedení bojové činnosti potencionálním protivníkem víceméně překonaná. Představa, že by protivník útočil na předem připravenou a vybudovanou obranu se mi jeví jako podceňování jeho inteligence, zvláště při současné vysoké úrovni průzkumu.

Pojmy „taktické pásmo obrany“ a „operační pásmo obrany“ je podle mého názoru nutno chápat jako pásma vytvořená z jednotlivých sousedních prostorů obrany brigád (nebo i jednoho prostoru obrany brigády) a ne jako soubor opevnění, ženijně vybudovaných úseků apod. Samotný pojem „*prostor obrany*“ byl používán již v roce 1992 k vyjádření zásadní změny ve vedení bojové činnosti.

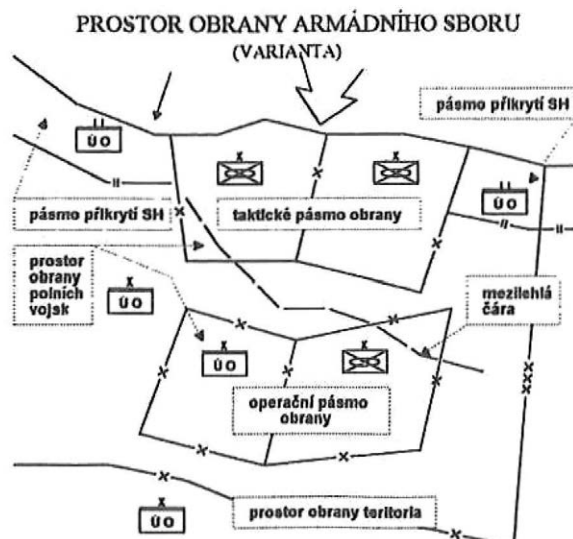
Předpokládaná nelineárnost fronty, současné působení protivníka na více směrech, uplatňování různých nekonvenčních způsobů vedení bojové činnosti, zvláště na principech **současného a postupného působení** protivníka ze všech směrů (i ze vzduchu) systém klasických pásem a ženijně připravených čar výrazně nezdůvodňují. Diskutabilní je i otázka, jakými silami a prostředky by takováto klasická pásma a postavení byla budována?

Chápání prostoru obrany jako **prostoru odpovědnosti daného stupně velení za jeho obranu a ochranu** tím, že v tomto prostoru bude na protivníka palebně, elektronicky i jinak působeno s úkolem jej vyřadit, je podle mého názoru, vhodnější. Ze strany obránce by

pravděpodobně šlo o velmi rozmanitou činnost, zvláště přepadovou, prováděnou v přidělených prostorech obrany.

Charakteristika mezilehlého pásma obrany je v současné teorii také polemická. Předcházející pásma jsou tvořena prostory obrany brigád, což se v případě mezilehlého pásma obrany zřejmě nepředpokládá. Proto bych navrhoval používat pojmu „mezilehlá čára“.

Pásma přikrytí státní hranice (PSH) nelze jednoznačně zahrnovat do prostoru obrany armádního sboru (viz opět výše zmíněný obr. 2 článku jmenovaných autorů). Pásma přikrytí SH bude zaujetím operační sestavy armádního sboru „pohlčeno“ do prostorů obrany brigád prvního sledu. Zachováno může být v úsecích mimo prostor obrany armádního sboru. Z tohoto hlediska je toto pojetí pásma přikrytí SH v částečném rozporu s pojetím, kdy se PSH organizuje, buduje a zaujímá k dezinformaci protivníka o průběhu předního okraje obrany. Možná varianta prostoru obrany je uvedena na obr.

Obr.: Možná varianta prostoru obrany armádního sboru

Jestliže do sestavy armádního sboru v současnosti patří vojsko územní obrany, pak by bylo vhodné, aby i jejich prostory obrany patřily do prostoru obrany armádního sboru. Členění prostoru obrany sboru by pak spočívalo (z hlediska mechanizovaných brigád a brigád územní obrany armádního sboru) v dělení na:

prostor obrany polních vojsk, obsahující

- ▲ taktické pásmo obrany s prostory obrany prvosledových brigád,
- ▲ operační pásmo obrany s prostory obrany druhosledových brigád;

prostor obrany teritoria, obsahující

- ▲ prostory obrany brigád územní obrany,
- ▲ prostory obrany vojsk v pásmu přikrytí SH.

Jestliže by do sestavy armádního sboru v budoucnu vojska územní obrany nebyla zahrnována, pak by prostor obrany polních vojsk by totožný s prostorem obrany armádního sboru.

Protiúder

Jedním z důležitých úkolů v obranné operaci AČR je provedení protiúderu. Podle dosavadních názorů se armádního protiúderu zúčastní síly a prostředky zálohy velitele AČR, kterým bude zpravidla velet náčelník GŠ - velitel AČR (viz např. zmíněný článek obou autorů na str. 75, VR 1/95). Otázka zní: Jak je míněno to, že náčelník GŠ bude zpravidla velet armádnímu protiúderu? Předpokládám, že se míní velení *cestou velitele protiúderného uskupení*, které by mělo být zpravidla v síle armádního sboru. Podle mého názoru není rozhodující, zda jde o zálohy hlavního velení nebo jen o volné síly obou armádních sborů, které byly soustředěny do protiúderného uskupení. Z hlediska velitele a štábu vytvořeného protiúderného uskupení v síle armádního sboru by tedy šlo o *útočnou operaci*. Z tohoto pak logicky vyplývá, že by bylo vhodné **neopomíjet rozvoj operačního umění z hlediska útočné činnosti**. Některá tvrzení, že z politických důvodů nelze připustit pojem „útočná operace“ je diskutabilní. Pokud budeme vojenské umění podřizovat nesprávným názorům, rozvoji teorie a praxe operačního umění nepřispějeme.

* * *

Uvedené názory na některé otázky vojenského, resp. operačního umění mohou být pro čtenáře polemické, což považuji za přirozené a potřebné k případné následné výměně názorů na stránkách tohoto časopisu nebo při besedě „u kulatého stolu“. Bylo by vhodné dostatek pozornosti věnovat otázkám:

- použití vojsk při nevojenském ohrožení, zvláště při uzávěře státní hranice se sousedním, politicky nestabilním státem,
- zpravodajské přípravy operace,
- modernizace algoritmu rozhodování a štábní práce v podstatě na všech stupních velení,
- velení vojskům z hlediska procesu a systému při použití vojsk v podmínkách mobilizačně plně nerozvinuté armády při nevojenském ohrožení a jeho eskalace ve vojenské ohrožení státu atd.

K některým z těchto problémů bych se rád vyjádřil v jednom z příštích článků.

K problematice velení a řízení

(Názor k článku plk. Ing. Vladimíra Karaffy, CSc., uveřejněnému ve VR č. 1/95.)

V současné době, tedy po zpracování návrhů *Operačního předpisu a Polního řádu pozemního vojska* a připomínkovém řízení k nim, se rozvíjí poměrně široká diskuse o problematice velení a řízení. Jistě je to přínosem a posune tuto jednoznačně prioritní oblast v celé činnosti vojsk na vyšší kvalitativní úroveň, což je jistě jejím vlastním smyslem.

Článek se mi líbí a chtěl bych touto cestou vyjádřit autorovi uznání za stručný a srozumitelný obsah. Současně mám některé, a je možno říci zásadní výhrady k statí „Metodika činnosti velitele a štábu“.

Za prvé si myslím, že autor nezdůvodněně zaměnil metodiku činnosti za algoritmus práce velitele a štábu, respektive za jeho některé uzlové body. Ale to není to podstatné, neboť chci prezentovat svůj názor na oblast rozhodnutí a organizaci součinnosti.

Pokud by se realizovalo, jak autor uvádí v předposledním odstavci na str. 84: „...vyhlášovat rozhodnutí s využitím mapy a operačního rozkazu,“ pak vyhlášovat rozhodnutí postrádá svého smyslu, neboť rozhodnutí velitele je přece základem pro zpracování operačního (bojového) rozkazu a další řídicí operační (bojové) dokumentace.

Souhlasím s tím, že dřívější mapy rozhodnutí bývaly často zpracovány jen pro optický dojem kontrolních orgánů a že čím více barev a různých nákrešů tam bylo, tím byly tzv. „kvalitnější“, a že zpracování dalších bojových dokumentů bývalo druhořadou záležitostí. Při plném respektování požadavku, že rozkaz musí být stručný a nemá, anebo jen zcela výjimečně, určovat podřízeným, jak mají úkoly plnit, musí být rozkaz konkrétní, a to zejména časově a prostorově a uvádět i omezující podmínky v plnění úkolu. Tyto omezující podmínky, zejména ve formě vyhrazených prostorů v sestavě vševojskových svazků, vyplývající z prostorů, úkolů a činností dalších prvků operační bojové sestavy.

Rozhodnutí velitele je tedy podle mého názoru jak základem pro stanovení úkolů podřízeným formou rozkazu, tak i základem pro zpracování řídicí operační (bojové) dokumentace náčelníků druhů vojsk, služeb a samostatných složek.

Druhou připomínku mám k organizaci součinnosti. Mám za to, že autor opomenul zdůraznit dvě roviny provádění součinnosti:

* První z nich je součinnost prováděná uvnitř štábu mezi jednotlivými náčelníky v průběhu přípravy záměru a rozhodnutí velitele a její závěry (výsledky) se musí odrážet (být zakotveny) v zpracované operační (bojové) dokumentaci.

* Druhou rovinu tvoří součinnost mezi jednotlivými prvky operační (bojové) sestavy, tedy mezi vykonavateli uložených úkolů. Na základě dostupných poznatků z činnosti vyspělých armád je pravděpodobné, že druhá rovina provádění součinnosti z procesu přípravy operace (boje) postupně vymizí. Ale to je odvislé od konkrétních možností komunikace mezi nadřízenými a podřízenými veliteli a štáby, tedy od možností techniky zabezpečující velení a řízení.

Jistě by se nechalo o dané problematice psát šířeji, ale z důvodů úspory místa jen ještě jednu připomínku - a to obecnou. Abychom mohli společně a jednoznačně komunikovat a také souhlasně chápat a konat, potřebujeme společný pojmový aparát. Bohužel dnes není, a tak často stejný problém chápeme různě.

Svůj příspěvek bych chtěl zakončit velice potřebným požadavkem na urychlené vytvoření - byť prozatímní - jednotné názvoslovné terminologie nebo alespoň výkladového slovníku.

Vládou schválený plán transformace stanovuje na konec letošního roku mít 65 000 vojáků a 27 000 občanských zaměstnanců. Z toho 30 - 32 000 má být vojáků základní služby a zbytek vojáků z povolání. U vojáků z povolání se nepředpokládá v zásadě prudší změna struktury, kterou vojáci mají. Ze 31 000 vojáků z povolání je 21 000 důstojníků a zbytek jsou praporčíci a poddůstojníci. Cílový stav je změnit tuto záležitost tak, aby důstojníků bylo 10 - 12 000, a zbytek aby byl sbor poddůstojníků a praporčíků. Toho nelze dosáhnout rychle. Nejvíce máme majorů a podplukovníků, těch je asi po 5 000, zatímco kapitánů máme jen 3 500. Každý ví, že změna této struktury je otázkou více let a že je zapotřebí nejvíce „nízkých hodnot“ a nízkých velitelů - velitelů čet a rot.

*ministr obrany RNDr. Vilém Holáň
na jednání BBV Parlamentu ČR 30. 3. 1995*

Ing. Josef Hrdlička

Terorismus a mafiánství - nebezpečný tandem

Zatímco původně politicky zaměřená mafie se již po 1. světové válce mění v různé zločinecké organizace, které však byly zejména v autoritativních režimech tvrdě potlačovány, stal se naopak **terorismus** nástrojem jejich státní politiky. V období studené války existovaly všechny známé druhy terorismu, jak jsou dále uvedeny. Nově vzniká počítačové pirátství jako předstupeň *počítačového terorismu*.

Postkonfrontační období, doprovázené demokratizačními procesy, umožnilo spolu s dalšími okolnostmi značný, někde až *nebyvalý* *rozvoj organizovaného kriminálního zločinu*, mafiánství, na daleko širším mezinárodním základě, v nových oblastech činnosti, zčásti již na vyšší úrovni řízení a nejednou s kvalitnějším technickým vybavením. U terorismu stoupá jeho potenciální nebezpečnost za možného využití nových ničivých prostředků i závažnost jeho vlivu hlavně na ta odvětví, která jsou založena na počítačových systémech. *Státní terorismus* v Evropě, pokud tak lze označit násilné potlačování národnostních menšin či určitého náboženského fundamentalismu, přetrvává v Severním Irsku, částečně ve Španělsku, dále v některých zemích bývalého SSSR či Jugoslávie. Ze strany potlačovatelského státu je však tato jeho činnost obvykle nazývána, ať právem či neprávem, jako boj proti terorismu.

V rozvojovém světě se v řadě zemí projevuje především *státní* a též *náboženský terorismus* jako vyhraněný projev extremismu. To se týká zejména islámských zemí, kde oba terorismy často spolupracují, ale někdy jsou i v příkrém rozporu. Působí na území příslušné země a v některých případech i proti tzv. společnému nepříteli v podobě Izraele nebo vyspělých západních zemí. V určitých oblastech rozvojového světa pokračuje *narkoterorismus*.

Terorismus a mafiánství jako fenomény naší doby se vyznačují každý rozmanitou škálou činností, působících někdy nezávisle vedle sebe, občas mezi nimi existují určité vazby, ale též kruté střety, nebo příležitostná až dlouhodobá spolupráce, což vše může fungovat zároveň v různých kombinacích, přičemž u obou fenoménů, ale rovněž mezi nimi, dochází k integračním procesům. Úměrně s jejich prohlubováním se upevňují kontakty mezi terorismem a mafiánstvím. Vliv tohoto nebezpečného tandemu, který však je v prvé řadě založen na praktických důsledcích aktivity obou fenoménů, se může stát **skutečnou hrozbou pro bezpečnost jednotlivých zemí**. Je totiž otázkou, zda se velmi dymanická síla tohoto tandemu, disponujícího většinou i velkými finančními zdroji, ohromujícími zastrahujícími a nátlakovými možnostmi, nestane bezohledným parazitem na lidské společnosti, ne-li v některých oblastech jejím sice skrytým, avšak faktickým vládcem.

K terorismu

S různými projevy teroru se setkáváme od úsvitu lidských dějin. Teror byl vesměs doprovázen strachem, děsem i tajemnem. Postupně se jeho provádění, neboli terorismus, stal

obskurní záležitostí tajných služeb až jejich doménou. To přetrvalo zhruba do 2. světové války. V dalším se účast těchto služeb orientovala na ty druhy terorismu, které jsou rozhodující a využitelné z hlediska státního zájmu.

Dosud existující druhy terorismu lze stručně charakterizovat takto:

kriminální je vesměs nepolitický, zločinecký;

státní je mocenskopolitickým nástrojem k prosazování státních, resp. vládních zájmů;

mezinárodní, působící v různých částech světa, uskutečňuje cíle mezinárodních násilnických organizací;

extremistický, ať politický, náboženský, etnický, civilizační, s historickým podtextem je příznačný pro krajně zaměřené skupiny lidí a organizace;

podvratný, vyskytující se zejména v období konfrontace a přetrvávající nyní především v některých rozvojových zemích, usiluje o rozvrat na území protivníka;

narkoterorismus představuje brutální sílu vyřizování účtů a prosazování zájmů drogových mafií a bossů, disponujících i mnoha tisíci ozbrojenci;

počítačový zneužívá počítačových systémů a jejich sítí k různým škůdcovským, kriminálním a diverzním účelům;

elektronický, určený k ochromení bezpečnosti moderního státu cestou zneužití či vyřazení jeho počítačových systémů a sítí, další elektroniky a elektrotechniky, označovaný též jako 6. kolona.

Pro svoji nebezpečnost zaujímal v období bipolárního rozdělení světa důležité místo *podvratný terorismus*, nazývaný někdy podvratnou válkou. S jeho praktikami bylo možno se setkat v podobě různých intervencí, převratů, diverzí, povstání nebo hnutí i ve vzdálených částech světa, nemluvě o akcích menšího rozsahu, jako atentátech, sabotážích apod. Součástí této činnosti byla rovněž příprava teroristů z různých zemí ve speciálních výcvikových střediscích nebo táborech. Ročně bylo v 60. a 70. letech ve světě registrováno desítky různých konfliktů a ohnisek napětí, z nichž více než polovina byla dílem podvratného terorismu. A tak v r. 1983 již bylo Valné shromáždění OSN na svém XXXVIII. zasedání nuceno přijmout rezoluci požadující, aby se státy zdržely jakýchkoli násilných akcí, jejich podněcování a podporování na území jiných států. Rezoluce tak reagovala na zahraniční akce ať východních či západních zemí uskutečňované zejména v rámci boje o sféry vlivu nebo při prosazování jiných mocenských zájmů, ač většinou maskovaných politickými, ideologickými, národnostními a dalšími důvody. V uvolněném postkonfrontačním období se počet konfliktů a ohnisek napětí spíše zvýšil vlivem řešení starých křivd, etnických, náboženských a jiných problémů. Podíl podvratného terorismu lze při tom jen ztěžší odhadnout, nýbrž pouze konstatovat, že dřívější konfrontační mocnosti byly většinou vystřídány jinými zeměmi s jejich často novými zájmy.

Značně závažným se zejména pro vnitřní stabilitu a bezpečnost některých zemí stal *extremistický terorismus*. Připomeňme si např., že již v r. 1951 byla ve švédském Malmö založena pod označením Evropské sociální hnutí, známé též jako Internacionála z Malmö, mezinárodní organizace neofašistických stran a skupin z Itálie, Španělska, SRN, Rakouska, Francie, V. Británie, Belgie, Nizozemí, Švédska, Dánska, Norska a Finska, označována nakonec jako *Černá internacionála*. Postupně se do ní zapojily další organizace, zejména Ku-klux-klan z USA, Tacuara z Argentiny, Matsuba-kai z Japonska atd. V r. 1978 došlo v Brazílii, tehdy poprvé, k celosvětovému kongresu Černé internacionály za účasti 480

zástupců jejích organizací a na podzim téhož roku se konala v Barceloně společná porada levicových teroristických komand a organizací.

Pro představu o růstu pravicového extremismu lze uvést několik údajů z Německa: počet těchto extremistů se ze 32 300 v r. 1990 zvýšil v dalším roce na 39 800, přičemž jejich násilné trestné činy dosáhly počtu 1483, tedy pětikrát více než v r. 1990. V 76 radikálních pravicových organizacích působilo 109 280 členů. Počet příslušníků krajně levicových organizací se proti 29 500 v r. 1990 snížil v r. 1991 na 26 500. Jejich extremisté se ve sledované době dopustili 797 politicky motivovaných trestných činů. Nebývalá aktivita islámského extremismu, projevující se zejména četnými akcemi v západní Evropě, dále proti americkým a jiným dopravním letounům apod., byla rázně ztlumena v polovině 80. let jednak odvetným opatřením ve formě bombardování vybraných cílů v libyjském hlavním městě americkým letectvem, jednak zastrášujícím zničením hlavního sídla Organizace pro osvobození Palestiny nedaleko Tunisu izraelskými letouny. Obdobně by bylo možno informovat o dalších akcích extremistického, ale i jiného terorismu.

Ve výbroji teroristů dosud poněkud převládají jednoduché a spolehlivé zbraně a prostředky komerčního provedení s případnou menší úpravou. Patří sem zejména ruční zbraně, technika tichého nebo nezjistitelného zabíjení a plastické výbušniny pokud možno bez demaskujících příznaků. Jsou asi o třetinu účinnější než tritol, TNT. Je to mimo jiné výbušina RDX, použitá např. v hotelu s ubytovanou americkou námořní pěchotou v Bejrútu v r. 1983 nebo při výbuchu letounu společnosti TWA linky 840 před přistáním v Athénách. Dále to je náš Semtex, nechvalně známý z katastrofy amerického dopravního letounu nad Skotskem, složený ze 44,5 % z RDX, stejného dílu jiné vysoce brizantní výbušniny PENT a z 11 % rostlinného oleje. Je vyhledávána i americká výbušina C-4, která je v podstatě britskou demoliční trhavinou na bázi RDX o detonační rychlosti 8052 m.s⁻¹.

V posledních letech je ve větší míře zastoupena vojenská výbroj včetně přenosných, resp. ručních protitankových a protiletadlových zbraní, které jsou považovány za velmi nebezpečné vzhledem k možným sestřelům i velkých dopravních letounů, zvláště v noci, při přistávacím nebo vzletovém manévru. Na nedávném, prvním sympoziu v USA věnovaném této otázce, bylo konstatováno, že dosud bylo teroristy či povstalci sestřeleno 22 dopravních letounů, všechny v lokálních konfliktech - nad Angolou, Afghánistánem, Gruzií. Skutečnost, že ruční PLŘS se samonavedením, ať západní, sovětské nebo ruské provenience (nejméně 8 typů; byly i v mnohatisícovém počtu dodány do více než 60 zemí světa), byla na sympoziu považována za varující, obdobně jako předtím možnost získání některých ZHN či jiných prostředků značně nebezpečného účinku teroristy.

Již někdy v 70. letech byla ve Francii zaznamenána příprava na použití bakterií *Clostridium botulinum*, způsobujících otravu botulotoxinem, končící ochrnutím nebo smrtí. Ještě více alarmující byl závěr americké Fordovy nadace z r. 1980 nebo o 5 let později i vědců, členů tehdejšího pugwashského hnutí za mír, dle nichž nelze vyloučit, že by teroristé mohli mít diverzní jadernou nálož. Podle příslušné studie postačí na nálož o 0,1 kt vyrobenou „po domácku“ asi půlroční práce 5-6 kvalifikovaných osob, poměrně jednoduché technické vybavení a potřebné plutonium nebo obohacený uran, jejichž získání přestalo být neřešitelným problémem. Prokázaly to i různé, především americké inspekce, stejně jako možnost zmocnit se jaderné jednotky přepadem či jinak nebo provést sabotáž na reaktorech, neboť tyto nejsou dostatečně chráněny. Není rovněž bez zajímavosti, že se před několika měsíci objevila první vyděračská hrozba operující s použitím termonukleární nálože

v Mnichově. Tamní policie však případ nijak nebagatelizovala, nýbrž považovala za vážnou záležitost, neboť jaderné mafiánství již není neznámým pojmem, obdobně jako další netradiční možnosti státního nebo islámského náboženského terorismu. Nelze např. vyloučit, aby teroristé získali některou z nervově paralytických látek, jako je třeba americká VX, jejíž vzorec byl asi před 20 lety odtajněn a je dostupný v nejedné patentové knihovně. Také nelze vyloučit použití radiologických prostředků, působících účinkem radioaktivního záření, které může být pro zasažené osoby smrtelné (případ v Rusku) nebo znamená vážné poškození zdraví. Zvlášť nebezpečným by mohlo být umístění radioaktivních zářičů na nějakém exponovaném místě. Bylo by možno uvádět využití mikrovln pro biologickou manipulaci s lidmi, infrazvuku apod.

K boji proti teroristům se používají především policejní, ale v nezbytných případech i speciální vojenské jednotky. V řadě evropských zemí byl reorganizován policejní aparát a vytvořeny protiteroristické jednotky, jako je např. *italská intervenční skupina GIS* o 46 mužích nebo *centrální bezpečnostní operativní jednotka NOCS* o 40 příslušnících, k jejímž úspěchům patří např. osvobození amerického generála J. L. Doziera. Dále to je *německá 9. skupina pohraniční stráže GSG 9*. Její vzhlas, zvýrazněný např. úspěšným zásahem v somálském Mogadišu, vedl k tomu, že jejich zkušenosti a metod využívá - převážně formou poradců, ale i výcviku - policie 60 zemí. Zvláštní kombinaci představuje *francouzská vojenská četnická intervenční skupina GIGN*, posilovaná dle potřeby až 200 výsadkáři. Svoje mezinárodní renomé získala při brilantním zásahu v Mekce při nebezpečné vzpouře proti vládnoucí dynastii. Taktéž byla pod patronací EHS, nyní EU, zřízena *mezinárodní protiteroristická organizace TREVI*, spolupracující s Interpolem. Má dispozici mezinárodní informační ústřednu. Mimoto existuje vybraná skupina špičkových expertů a významných policejních důstojníků pěti zemí (SRN, Francie, Itálie, Rakousko, Švýcarsko), známá jako *Vídeňský klub*, zabývající se mimořádně obtížnými případy. Počet závažnějších teroristických akcí v letech 1968-1980 byl uváděn 6700.

Speciální vojenské jednotky jsou připravovány pro poněkud širší použití, jako např. na cizím území, v nepřátelském týlu, a to nejen v boji proti teroristům, nýbrž i k různým diverzním, záchranným a jiným akcím. Takové jednotky nejsou ani zvláštní výjimkou ve většině rozvojových zemí, kdy jsou nezřídka újeji specializovány jako v případě *pákistánské protiteroristické námořní jednotky SSNG* o 100 mužích. V některých zemích jsou pro činnost na cizím území a v týlu k dispozici větší formace - vzdušné výsadkové, aeromobilní, commandos, námořní pěchoty, jednotky hloubkového průzkumu či speciálních služeb, někdy jako součást sil rychlého zasazení, z nichž část může být vzhledem k všestrannému náročnému výcviku použita s úspěchem i proti různým formám terorismu.

Protiteroristická výzbroj je na rozdíl od teroristické soustavněji zdokonalována. Je snaha o uplatnění nových objevů a nejmodernější techniky. Stále více se používají speciální zbraně a technika, zejména zabezpečovací a detekční prostředky hlavně ke zjišťování výbušnin, pasivní přístroje pro činnost v noci, výzbroj s povrchovou úpravou neodrážející světlo, pistole s těžištěm vpředu umožňující rychlou přesnou střelbu, odstřelovací pušky s účinným dostřelem až 2000 m, střely z umělé hmoty pro výbušné prostředí, zvláště proti leteckým pirátům, neboť nezpůsobují jiskření, různé roboty k odstraňování výbušnin, případně s výzbrojí proti zabarikádovaným teroristům, účelové ruční granáty, četná neprůstřelná

ochrana, speciální zátarasy. Z letošní nové protiteroristické výzbroje lze namátkou uvést ruský pětikomorový revolver UDAR ráže 12,3 mm vhodný pro 4 druhy munice: konvenční (s dvojnásobným účinkem než u ráže 9 mm), nehlučnou, plastickou, kapalnou zneschopňující. Dalším typem je německá ruční zbraň fy Heckler u. Koch samopalového provedení s laserovým zaměřovačem, určená pro americké síly speciálních operací.

K mafiánství

K rozmachu mafiánství v národním a stále více v mezinárodním měřítku přispěl kromě politických změn též rychlý technický a ekonomický rozvoj, dále růst bankovníctví, pojišťovnictví, mezinárodní dopravy, rovněž velké přesuny pracovních sil, poptávka po různých materiálech aj. Zdrojem vydatných příjmů je prostituce, herny, obchod s bílým a růžovým masem (dětmi) též v souvislosti se zločinným prodejem transplantátů, boom v turistice, padělání peněz a kreditních karet, praní tzv. špinavých peněz, vydírání obchodníků a jiných podnikatelů, zábavní průmysl, rozsáhlé krádeže aut. Ovšem nade vším stojí zisky z obchodu s narkotiky. Ty se od konce 2. světové války odhadují na 5000 miliard USD. V současné době to je asi 800 mld. ročně, což je téměř srovnatelné s celosvětovými vojenskými výdaji.

Produkce narkotik je děsivá. Např. u opia činila v r. 1992 kolem 8270 t, kokainu 1400 t atd. Dochází k poměrně rychlému propojování mafie s vládními a ekonomickými strukturami. V Rusku kontroluje mafie nejméně třetinu a dle některých údajů téměř polovinu hrubého národního produktu. Tato mafie se stala z řady důvodů navíc světovým problémem. Prohlubuje se mezinárodní spolupráce mafií, zvláště východoevropských s americkou Cosa nostra, důrazněji se prosazují též asijské mafie, zejména čínské triády se sídlem v Hongkongu, ovládající především produkci heroinu v tzv. zlatém trojúhelníku, tvořeném sousedícími pohraničními oblastmi Thajska, Laosu, Barmy. Dalším neméně významným produkčním prostorem (začátkem 90. let na 3100 t opia ročně proti 2700 t ve zlatém trojúhelníku) je zlatý půlměsíc na styku Íránu, Pákistánu, Afghánistánu. Důležitý je i Libanon se 600 t opia ročně. V produkci kokainu je v čele trojice jihoamerických zemí - Kolumbie, Peru, Bolívie. Dokonce i naše republika získala v poměrně krátké době neslavné světové prvenství ve výrobě „perníku“ (neboli pervitinu) ryze české provenience.

Mafiánství se však dotýká i vojenské oblasti: krádeže zbraní v souvislosti s jejich zvýšenou potřebou v lokálních konfliktech i při vyzbrojování mafiánů; značné „ztráty“ štěpného materiálu vhodného pro výrobu JZ; získávání jaderných jednotek zvláště ze zemí bývalého SSSR, jejichž nové vlastnictví se vymyká jakékoli kontrole; narkomanie v ozbrojených silách, která např. dle amerického Kongresu se již koncem 70. let pohybovala v průměru kolem 15 %, přičemž byly postiženy, ač v menším rozsahu, i obsluhy JZ, nemluvě o demoralizujících účincích. Prakticky a ve velkém stylu usilovala o demoralizaci americké a jihovietnamské armády za války ve Vietnamu Čína. Využívala podlounnických dodávek tvrdých drog za dumpingové ceny asi 200krát nižší než v USA. Tyto drogy užívalo alespoň 20 % amerických vojáků. Počet úmrtí zaviněných drogou se pohyboval denně od 2 do 10. Některé novější drogy vedou až k rozkladu osobnosti jako např. americký crack (kokain v destilované formě smíchaný s jedlou sodou a vodou). Přestože oficiální údaje k drogové problematice jsou spíše skoupé a v tisku mají většinou senzační charakter, je

situace nadále varující též proto, že užívání drog je hlavně mezi mladými lidmi na vzestupu, čímž je tak či onak ohrožována i armáda.

* * *

Terorismus a mafiánství jako **organizované formy násilí** patří právem k nebezpečným rizikovým faktorům, ohrožujícím jak bezpečnost v malém každého jednotlivého člověka, tak v mezinárodním až globálním rozměru celé lidstvo, neboť vzdálenosti ve světě se velmi zmenšily a ani moderní společnosti nejsou vůči nekalým praktikám imunní. Neprůhlednost činnosti, její zvláštnosti a šíře, převažující zastrašující účinek, pronikání do společenských struktur apod. vytvářejí z terorismu a mafiánství obávaný tandem, který ve spolupráci zejména s tajnými službami, ale nejen s nimi, může být využit k jinak těžko dosažitelným politickým cílům.

Boj proti terorismu a mafiánství patří k nejnáročnějším. Vyžaduje vynikající koordinaci zainteresovaných složek, jejich náročnou teoretickou i praktickou přípravu, co nejmodernější technické vybavení, ale má i vysoké nároky na kvality lidí, na využití poznatků a zkušeností. Je nesporným faktem, že naše republika, jakkoli malá rozlohou, se zejména pro svoji poměrně exponovanou polohu stává předmětem zvýšeného zájmu onoho tandemu, ač prozatím s výraznou převahou mafiánství.

Literatura:

- Jane's Intelligence Review 2/1993, s. 73, 9/1993, s. 453, 3/1994, s. 136.
- Defense and Foreign Affairs. Strategic Policy 30. IX. 1993, s. 6.
- International Defense Review XII/1993, s. 94 I/1994, s. 6.
- Stern 1/1992, s. 126.
- Jane's Defence Weekly 29. I. 1994, s. 20 a 30.

Sousedé jako cizinci - cizinci jako sousedé

Mezinárodní důstojnický seminář v Míšni

V pořadí již druhý německo-polsko-český důstojnický seminář, který se uskutečnil 13.-16. března letošního roku v Míšni, se konal pod záštitou Evangelické akademie v Sasku. Čtyři dny na něm diskutovali důstojníci Bundeswehru, které vedl pplk. W. Biermann; polskou armádu reprezentoval mjr. W. Kotula a české vojáky pplk. M. Šourek, o aktuálních vojensko-politických otázkách v šesti pracovních skupinách. Smysl semináře vyjádřil velmi stručně ředitel evangelické akademie Dr. M. Flothow: „Cíl naší společné cesty je v budoucnosti. Chceme vést společnou diskuzi, vystavět společné mosty.“

* * *

Seminář potvrdil, že cíle a úkoly všech tří armád jsou v podstatě stejné - bránit suverenitu své země. V procesu demokratizace ozbrojených sil jsou nejdále naši západní sousedé. V naší a polské armádě byl sice proces demokratizačních změn zahájen, ale k jeho dalšímu prohlubování jsou nezbytné ještě další legislativní změny.

Na prvním místě demokratická kontrola armády

V jedné z pracovních skupin (v níž kromě velitelů rot a praporů tří zúčastněných armád byli také představitelé evangelické a katolické církve) se široce diskutovalo o demokratické kontrole armády. Ve většině západních armád má zásada demokratické kontroly ozbrojených sil svůj pevný základ. Hlavním důvodem této kontroly je potřeba a nutnost plynoucí z charakteristiky ozbrojených sil. Armáda totiž může, za určitých podmínek, představovat prvek ohrožení v každé společnosti.

Význam demokratické kontroly závisí na potvrzení toho, že ozbrojené síly a jejich potřeby zaujímají příslušné místo ve všeobecných prioritách státu. Jde o to, aby armáda neabsorbovala v nevhodných proporcích pravomoce státu, a aby také nepůsobila neodůvodněně svou silou a velikostí na politiku daného státu.

Obecně je výrazem demokratické kontroly armády podřízení ozbrojených sil demokraticky zvoleným politickým vládám. To znamená, že všechna důležitá rozhodnutí o obraně státu musí vzít na sebe ti, kteří byli vybráni k tomu, aby o státních záležitostech rozhodovali. Severoatlantická aliance není monolitem, je složena ze šestnácti zemí, a tedy ze šestnácti sobě blízkých modelů. Každá z těchto zemí má svou specifickou zvláštnost a kontrola armády ve své specifikě závisí na parlamentu té či oné země. Kontrola armády musí být srozumitelná a musí být pevně spojena se společností.

♦ *Vojenský rozpočet jako forma kontroly*

Jestliže se diskutuje o obranné politice, děje se tak z hlediska rozpočtu daného státu, protože rozpočet armády je výrazem finančních a obranných potřeb země. Představuje finanční zatížení, které je vyžadováno na daňovém poplatníkovi. Při předkládání rozpočtu musí každá vláda zdůvodnit potřeby a nezbytnost výdajů. To očekává volič i daňový poplatník.

Na zpracování a využití rozpočtu na armádu se podílejí parlamentní komise obrany. Právě ony participují v procesu jeho vytváření. Dále kontrolují výdaje a vyhodnocují závěrečný stav. Právě tím je zajištěna určitá průhlednost co se z rozpočtem na obranu děje. Nezbytné parlamentní rozhovory, různá hlášení a zprávy za účasti médií zajišťují, že společnost má přehledný obraz toho, co se děje ve sféře zvané demokratická kontrola nad ozbrojenými silami. Těmito všeobecnými zásadami se řídí všechny parlamenty zemí NATO.

♦ *Hlavní zodpovědnost má parlament*

Parlament (a jeho prostřednictvím komise obrany) je pojítkem mezi armádou a společností. Poslanci slouží společnosti, a také armáda slouží společnosti. Není zde rozdílu ani v zaměření, rolích a ani v úkolech. Parlament má v tomto procesu ovšem zvláštní roli spočívající na udržování spojení s ozbrojenými silami. Týká se to hlavně těch zemí, jejichž armády jsou postaveny na všeobecné branné povinnosti. Parlament dbá o sociální zabezpečení ozbrojených sil. Vysvětluje společnosti obranné potřeby státu a s tím spojené výdaje na obranu. Má za úkol vytvářet veřejnou podporu ozbrojených sil ve společnosti. Je to velmi důležité, protože například v SRN byli zpočátku poslanci Bundestagu toho názoru, že je to armáda, která je povinna objasňovat společnosti, v čem spočívá její úloha a jak ji naplnit. Ale armáda je přece pouze vykonavatelem vůle politiků. Hlavní odpovědnost spočívá na politicích a na parlamentu.

Němci byli do NATO přijati později, a proto mohli plně využít poznatků západních demokracií. „Dnešní Bundeswehr je armádou vytvořenou parlamentem. Armáda je tak zvláštním produktem politiků,“ řekl nedávno genpor. Klaus Steinkopf, poradce hlavního velitele spojených ozbrojených sil NATO v Evropě.

♦ *Postavení a úloha ministra obrany*

Stejně tak je i politická kontrola ozbrojených sil realizována přes parlament. Přednost politiky před armádou je nejmarkantnější v instituci ministra obrany. Jako člen vlády je pod plnou parlamentní kontrolou. V SRN nemůže být ministr obrany nikdy vojákem v činné službě.

A jako ministr má vedoucí postavení v rámci ozbrojených sil v době míru. V době války tyto pravomoci přecházejí na federálního kancléře. Nyní však kancléř nemá bezprostřední pravomoci ve vztahu k ozbrojeným silám, ale pouze jmenuje osoby do nejvyšších armádních funkcí a také je uvolňuje do zálohy. Parlamentní komise obrany může kdykoli požádat ministra obrany o objasnění daného problému apod. Má rovněž pravomoci vyšetřovací komise. Jde tak o další nástroj veřejné kontroly armády, kterou parlamentu zaručuje ústava.

Jedním z dalších orgánů, určitým prostředkem kontroly, je parlamentní zplnomocněnec Bundeswehru. Se zmocněním komise obrany se zabývá všemi otázkami vojáků, které mu jsou postoupeny. Při jejich vyřizování se může parlamentní zplnomocněnec obrátit na kteroukoliv vojenskou jednotku nebo instituci, ministra obrany nevyjímaje. Jde o to, aby práva vojáků a všech pracovníků armády, byla důsledně dodržována.

Mimo to existuje rovněž Správa spravedlnosti. Tato instituce má úřední soudní pravomoci nad vojáky a zabývá se také právním poradenstvím.

Patří politika do kasáren?

S touto problematikou úzce souviselo téma „Možnosti a hranice politické činnosti“, tak jak jsou uplatňovány v jednotlivých armádách. Možnosti vojáků realizovat aktivní a pasivní volební právo, duchovní svobody, účast v politické činnosti, členství v politických stranách, možnost vyjádřit svůj politický názor apod., byly hlavními diskutovanými problémy.

Ukázalo se, že existují vzájemné rozdíly. *Na rozdíl od Bundeswehru, v naší a polské armádě nesmějí být vojáci v činné službě členy politických stran.* Obdobně existují rozdíly pokud jde o uplatňování pasivního volebního práva a provádění politické činnosti mimo kasárna.

Ke společným bodům patří mimo jiné - zákaz propagace politických stran, zákaz stávky a účast na politických akcích v občanském oděvu. **V Německu je právě tato problematika preferována, což je vyjádřeno termínem „občan v uniformě“.**

Jak ve svém závěrečném slově uvedl Dr. M. Flothow, i v SRN mají v této oblasti problémy. Především v nových východních zemích sjednoceného Německa se setkávají s tím, že zde je politické uvědomění nižší. „Hledáme občany,“ řekl Dr. M. Flothow, „kteří chtějí převzít funkce, a tím i politickou odpovědnost.“

Duchovní péče v ozbrojených silách

Široce byla diskutována otázka duchovní služby v armádách demokratických států. Ve všech třech armádách je ústavou zaručena svoboda náboženské víry všem občanům, včetně příslušníků ozbrojených sil. V Bundeswehru a Polské armádě je duchovní péče poskytována věřícím vojákům různých náboženských vyznání. Provádějí ji vojenští kaplani, a vlastně i tento seminář vzešel z iniciativy dr. Friedrieche Kohla, vojenského evangelického kaplana.

Seminář ukázal, že kaplani u našich sousedů mají důvěru velitelů i jejich podřízených a mohou tak pozitivně ovlivňovat vzájemné vztahy lidí ve vojenských jednotkách. Pečují o všestranný rozvoj duchovních hodnot, o jejich prohlubování a dotváření. Jak konkrétně tuto práci uskutečňují se měli účastníci semináře možnost přesvědčit v tzv. Slovu ke dni, které vedl buď evangelický, nebo katolický duchovní.

Vytváření dobrých mezilidských vztahů v jednotce patřilo k nejvíce diskutovaným problémům. Ve vzájemných vztazích mezi vojáky je neuspokojivý problém šikany jak v naší, tak v polské armádě. Hledají se cesty, jak se s tímto nešvarem vypořádat.

Staromazáctví představuje v obou armádách pevně zavedený systém norem, tradic, rituálů ve vzájemných vztazích, jímž je regulováno chování vojáků, před nimiž velitelé bohužel mnohdy kapitulují. Změnit toto myšlení nebude jednoduché. Šikanování, i když samo o sobě není čistě vojenským jevem, přetrvává a je spojeno s celou řadou problémů, které jsou v současném stadiu transformace armád řešeny.

Shoda byla i v tom, že **základem k odstranění šikany je přístup velitelů ke svým podřízeným vojákům**. Týká se to zvláště poddůstojníků, jejichž přípravě a výchově je nutno věnovat mnohem více pozornosti. Ukazuje se potřeba právě tuto kategorii v blízké budoucnosti profesionalizovat. Zkušenosti z Bundeswehru ukazují, že právě poddůstojníci - profesionálové jsou základem pro odstranění tohoto negativního jevu.

Rozhodující je osobnost velitele

Jako hlavní v otázkách mezilidských vztahů v jednotkách se ukazuje osobnost velitele, jeho morální a mravní kvality, přičemž v každé ze zúčastněných armád má velitel různé možnosti. Například v Bundeswehru musí velitel vytvořit vojákovi skutečně optimální podmínky k tomu, aby mohl uložené úkoly zodpovědně splnit. Jsou založeny na kamarádství, věrnosti a loajalitě k podřízeným. Velitel je povinen poskytovat osobní pomoc a podporu podřízeným. Jak v SRN tak v Polsku jsou v tomto duchu vojáci školeni a v Polsku v rámci humanitní služby i vychováni.

Velitelé obou armád nemohli proto pochopit, proč se v armádě České republiky již více jak rok touto otázkou nikdo nezabývá, a proč velitelé nemají vyčleněné hodiny na tuto problematiku.

Těžko vysvětlitelná byla i otázka zrušených vojenských soudů, které v jiných armádách existují. Diskutovanou byla otázka délky vojenské základní služby a dalšího možného zkrácení (v Polské armádě je 15 měsíců, u nás a v SRN 12 měsíců); s tím souvisí i délka výchovného vlivu, která je různá - v Bundeswehru je 10 hodin, v naší a polské armádě 24 hodin apod.

Výchova k odpovědnosti

Seminář potvrdil, že nejdůležitějším pilířem je příkladnost velitelů a jejich odborná způsobilost. V SRN je založena výchova na vlastní odpovědnosti za splnění úkolů. Na jedné straně být na vojáky náročný, a na straně druhé jim odpovědět na tři otázky:

1. Proč sloužím?
2. Jsem zde opravdu potřebný?
3. Jsem uznávaná osobnost, a tak se se mnou i jedná!

Jak zdůraznil pplk. Biermann: „Nemůžeme a nechceme přetvářet člověka. Práva, která má voják, jsou omezena. Sociální okolí má na vojáka větší vliv než samotná armáda, což si plně uvědomujeme. Proto každý velitel na každém stupni musí být profesionál. Odpovídá za motivaci vojáka. Jako nadřízený se musí o své vojáky starat a kromě toho odpovídá za to, že vojenská služba má svůj smysl a že se něco jeho vojáci naučí. Velitel musí své vojáky ovlivňovat kladně, musí mít radost ze své práce.“

Funkce důvěrníka: ano, či ne?

Velitelé Bundeswehru i polské armády vyjádřili v pracovních skupinách určité znepokojení nad tím, že v AČR není dosud zavedena funkce důvěrníka. Považují to za porušení demokratických principů v činnosti armády.

Víme, že funkce důvěrníka (mluvčího) vojenské jednotky byla vytvořena k 1. lednu 1991 v rámci procesu demokratizace a humanizace armády, ale v novém základním řádu Zák1-1/č uvedena není. To znamená, že i když v praxi funkce důvěrníka někde přetrvává, nemá již legislativní základ. V diskuzi k tomuto problému hovořili naši důstojníci o možnostech, kdy voják vznese své připomínky, potřeby a žádosti přímo svému veliteli, a pokud k němu nemá důvěru, může věc řešit služebním postupem, případně kdykoli zavolat na Linku armády ČR.

* * *

Pozvání na příští rok všichni účastníci semináře přijali s přesvědčením, že budeme zase o kousek vpřed a že není důležitější úkol než vytvořit co nejlepší sousedské vztahy.

Potřebujeme člověka, který by byl vojákovi rádcem. Bude to člověk, který je specialistou na lidské vztahy. Proti tomu se snadno argumentuje. Jednak tu dobrou argumentaci dělá Švejk s tím feldkurátem a druhou argumentací je politruk. Já jsem už mnohokrát slyšel: no jo, to je zase nový politruk. Ale u politruka nešlo o to, že taková technologie byla zvolena, ale že to byl pokus o analogii toho, co nakonec v západních armádách je, jenže zkaženo tím politickým násilím, které jsme vlastně pociťovali v každé profesi. Přepolitizovaná pro politiku zneužitá myšlenka člověka, který by měl být rádcem vojáka.

U nás není ryze duchovní služba, protože u nás voják, když chce jít v neděli do kostela, tak se tam dostane, protože naše země je tak hustě zabydlená, že kasárna jsou v absolutní většině ve městech nebo ve vesnicích, kde se lidé za účelem účasti na bohoslužbě dostanou. To není problém našeho vojáka. To může být někde problém v poušti amerických vojáků atd. U nás je problém onen servis, široký servis pojímající vojáka jako celek.

ministr obrany RNDr. Vilém Holáň
na jednání BBV Parlamentu ČR 30. 3. 1995

Automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska NATO

Velení a řízení je v armádách NATO charakterizováno jako souhrn zařízení, vybavení, spojení, postupů a personálu, který je nezbytný pro velitele při plánování, úkolování a kontrole bojové činnosti podřízených v souladu se stanovenými úkoly.

Za důležitý prostředek zvýšení kvality velení a řízení se považují automatizované systémy velení a řízení. Tyto systémy, které původně zahrnovaly skutečně pouze velení a řízení - C², se postupně *rozšiřovaly* o spojení - C³, průzkum - C³I, počítače - C⁴I a informační management - C⁴I².

Automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska jsou ve většině armád NATO v etapě pokročilého vývoje. V pozemním vojsku USA, SRN, Francie, Velké Británie a některých dalších států jsou již v částečném operačním použití. Značná pozornost je věnována interoperabilitě těchto systémů.

AUTOMATIZOVANÉ SYSTÉMY VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA USA

K automatizovaným systémům velení a řízení pozemního vojska USA patří zejména:

- Globální systém velení a řízení GCCS,
- Standardní systém velení a řízení armády na válčišti STACCS,
- Taktický systém velení a řízení pozemního vojska ATCCS,
- Taktický systém velení a řízení brigády B2C2.

● *Globální systém velení a řízení GCCS*

Globální systém velení a řízení GCCS nahrazuje dosud používaný Globální vojenský systém velení a řízení WWMCCS, který působí ve prospěch orgánů celostátního vedení, společného výboru náčelníků štábů, velitelů spojených velitelství a vybraných vyšších velitelství jednotlivých druhů sil.

● *Standardní systém velení a řízení armády na válčišti STACCS*

Standardní systém velení a řízení armády na válčišti STACCS je určen pro stupeň armáda na válčišti (*theater army*) a velitelství složky pozemního vojska, tj. velitelství pozemního vojska, které je součástí spojeného nebo speciálního velitelství.

Základem systému STACCS je taktický automatizovaný systém velení a řízení velitelství pozemního vojska USA v Evropě, který dosáhl operační pohotovosti v roce 1990. Systém STACCS má být postupně zaveden rovněž do výzbroje *Jižního velitelství* v Panamě a ozbrojených sil USA v Korejské republice. Prvky tohoto systému byly již využity *Středním velitelstvím* ve válce v Perském zálivu.

Systém STACCS má umožnit zpracování dat s různým stupněm utajení, poskytovat podporu při rozhodování, zvýšit včasnost, účinnost, spolehlivost a bezpečnost distribuce dat, umožnit velení a řízení v době míru, krize, přechodu na válečný stav a za války. Má se vyznačovat snadnou přepravitelností, schopností pokrýt celé válčičské se společnými rozhraními vybraných velitelství jednotlivých druhů ozbrojených sil a ozbrojených sil více států.

Podporovat má zejména tyto oblasti: zdravotnické zabezpečení, operační činnost, informační management, činnost vojenské policie, podporu hostitelskou zemí, personální práci, dopravu, ženíjní zabezpečení, vojenské zpravodajství, technické zabezpečení, logistiku a civilní záležitosti.

Systém STACCS využívá architekturu „sítě sítí“. Lokální počítačové síť míst velení armády na válčičské a přímo podřízených míst velení představují standardní síť IEEE 802.3 Ethernet, které využívají protokoly řízení přenosu a výměny dat pro heterogenní datové síť TCP/IP. Přenos dat zajišťují optické kabely. V lokálních sítích mohou pracovat nejen pracovní stanice využívající operační systém UNIX, ale i osobní počítače využívající MS/DOS. Prostředí STACCS podporuje využívání koprocesoru MS/DOS, textového editoru Word Perfect, programů pro zpracování zpráv, databázového systému INFORMIX aj.

Datové spojení mezi lokálními a dálkovými sítěmi je šifrované a využívá různé datové spoje. Dálkové síť využívají protokoly vojenských datových sítí X 25 a protokoly TCP/IP, které umožňují rychlost přenosu dat 4,8 až 56 kbit.s⁻¹.

● *Taktický systém velení a řízení pozemního vojska ATCCS*

Taktický systém velení a řízení pozemního vojska ATCCS má zahrnovat:

- Systém řízení manévru MCS,
- Systém velení a řízení palby polního dělostřelectva AFATDS,
- Systém velení, řízení a průzkumu vojskové protivzdušné obrany FAADS C²I,
- Systém hodnocení údajů ze všech zdrojů ASAS,
- Systém řízení týlového zabezpečení CSSCS.

Všechny tyto systémy jsou ve vývojových nebo vojskových zkouškách, kde využívají různé technické a programové vybavení, z velké části komerční. Postupně přecházejí na jednotné společné technické a programové vybavení.

Základem společného technického vybavení má být přenosný počítač PCU, mobilní počítač TCU a autonomní displej HTU, které mají využívat 32 bitový mikroprocesor s operační pamětí 4 MB. U počítače PCU může být tato paměť rozšířena na 16 MB, u počítače TCU a displeje HTU na 20 MB. Kusová cena počítače PCU a TCU je 8000 až 25 000 USD, kusová cena displeje HTU je přibližně 15 000 USD.

Systém řízení manévru MCS

Systém řízení manévru MCS má zabezpečit velitelům a štábům na stupni armádní sbor až prapor, zejména operačním oddělením a skupinám, počítačovou podporu rozhodování, a tím i optimální použití sil a prostředků.

Systém MCS tvoří taktický velitelský terminál TCT, taktický počítačový procesor TCP a ovládací panel AC. Po roce 2003 mají být tato zařízení nahrazena jednotným společným technickým a programovým vybavením.

Procesor TCP a panel AC jsou prostředky založené na procesorech Hewlett-Packard, zahrnující rychlou vyrovnávací paměť, řízení paměti a operační systémy UNIX a MS/DOS. Procesor TCP je převážen v sedmi a panel AV ve dvou skříních. Rozvinutí a dosažení operační pohotovosti obou prostředků vyžaduje maximálně 15 minut.

Systém MCS udržuje pětází dat s informacemi o vlastních vojskách a protivníkovi, řídicích opatřeních, ženíjních překážkách a zbraních hromadného ničení. Informace potřebné k rozhodování poskytuje v textové i grafické formě, automatizuje přípravu, distribuci, příjem rozkazů a hlášení.

Systém MCS byl zkušebně využit ve válce v Perském zálivu, kde však jeho účinnost výrazně snižovaly omezené možnosti přenosu dat. Operátoři systému museli v řadě případů sami zapisovat nová data. Dalším nedostatkem byla nutnost speciální přípravy operátorů k problematice programového vybavení systému.

Systém velení a řízení palby polního dělostřelectva AFATDS

Systém velení a řízení palby polního dělostřelectva AFATDS je určen k velení a řízení dělostřelectvu a koordinaci a plánování všech prostředků palebné podpory. Zabezpečí činnost dělostřelectva, minometů, bitevních vrtulníků, letounů přímé letecké podpory a některých prostředků radioelektronického boje. Systém umožní automaticky řídit manévry prostředků palebné podpory, výběr cílů a hodnocení jejich důležitosti, plánování palebné podpory, její zabezpečení a řízení palby. Je určen pro stupeň armádní sbor až palebná četa.

Systém AFATDS má postupně nahradit Systém řízení palby dělostřelectva TACFIRE a LTACFIRE. Tento proces byl zahájen zavedením automatizovaného Systému řízení palebné podpory IFSAS, který se má postupně transformovat na AFATDS.

Systém velení, řízení a průzkumu vojskové protivzdušné obrany FAADS C²I

Systém velení, řízení a průzkumu vojskové protivzdušné obrany FAADS C²I má zabezpečit v reálném čase vysoce přesné informace o vzdušných cílech, uvědomování o vzdušném nebezpečí, vydání povelů pro palebné prostředky a znázorňování vzdušné situace. Je určen pro místa velení a palebné prostředky Systému vojskové protivzdušné obrany FAADS, kde má snížit dobu potřebnou pro vyrozumění palebných jednotek na 12 sekund a pro předání palebných úkolů na 60 sekund.

Systém hodnocení údajů ze všech zdrojů ASAS

Systém hodnocení údajů ze všech zdrojů ASAS umožní evidenci, analýzu, zobecnění a hlášení taktických i strategických zpravodajských informací. Zabezpečí řízení požadavků, úkolů a prostředků, hodnocení údajů jednotlivých zdrojů a zpracování údajů ze všech zdrojů, sledování situace a cílů, podporu radioelektronického boje a utajení.

Systém ASAS je určen pro stupeň divize až stupně velení vyšší než armádní sbor. Na stupni armádní sbor umožní např. sledovat až 35 000 entit protivníka.

Některé části systému ASAS z omezené výrobní série, původně určené pro ozbrojené síly USA v Evropě, byly nasazeny ve válce v Perském zálivu. Soupravy systému ASAS Block I jsou v současné době zaváděny u 11 vybraných útvarů. Zároveň probíhá vývoj systému ASAS Block II, který má být dokončen v roce 1997. Tento systém má již využívat jednotného společného technického a programového vybavení.

Přestože je systém ASAS určen výhradně pro pozemní vojsko USA, je zároveň součástí vyvíjeného spojeneckého zpravodajského informačního systému BICES.

Systém řízení týlového zabezpečení CSSCS

Systém řízení týlového zabezpečení CSSCS umožní automatizovaný sběr, zpracování a znázornění informací materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení. Výpočet zásob pro různé scénáře bojové činnosti zpracuje např. v perspektivě 24, 48, 72 a 96 hodin. Je určen pro stupeň brigáda až stupně velení vyšší než armádní sbor.

K přenosu informací má být využíván mobilní spojovací systém MSE, který představuje upravenou verzi francouzského systému RITA, jednobančovou rádiovou stanicí SINGARS a Systém pozemního vojska pro distribuci dat ADDS.

Mobilní spojovací systém MSE

Mobilní spojovací systém MSE představuje hlavní prostředek spojení armádního sboru. Zabezpečuje automatický digitální přenos hovorových signálů a dat, telefaxové spojení rychlostí 16 kbit.s⁻¹, komutaci na místech velení, řízení sítě a připojení mobilních účastníků. K navázání spojení v rámci armádního sboru je nutné např. zvolit na uživatelském terminálu sedmimístné, mimo armádní sbor desetimístné číslo. Zkoušky zařízení potvrdily s více než 90% pravděpodobností navázání spojení při prvním pokusu.

Jednobančová rádiová stanice SINGARS

Jednobančová rádiová stanice SINGARS představuje základní spojovací prostředek jednotek. Umožňuje přenos utajených hovorových signálů a dat na jednom z 2320 kanálů v pásmu 30 až 88 MHz s odstupem 25 kHz, tj. poskytuje více než 2,5krát více kanálů než srovnatelné současné rádiové stanice.

Systém pozemního vojska pro distribuci dat ADDS

Systém pozemního vojska pro distribuci dat ADDS zabezpečuje utajené a proti rušení odolné datové spojení, hlášení polohy, navigaci a identifikaci. Má zahrnovat zdokonalený Systém určování polohy a přenosu hlášení EPLRS a terminály 2M Společného systému distribuce taktické informace JTIDS.

● *Taktický systém velení a řízení brigády B2C2*

Taktický systém velení a řízení brigády B2C2 je určen k automatizaci velení a řízení všech funkčních oblastí bojiště, tj. manévru, protivzdušné obrany, palebné podpory, průzkumu a týlového zabezpečení, na stupni brigáda až osádka, obsluha nebo zbraňový systém. Představuje základní prostředek výstavby plně digitalizované brigády, která má dosáhnout operační pohotovosti přibližně v roce 1997.

Systém B2C2 umožní mj. zvýšení přehledu o situaci, sdílení informací z bojiště, přesné určování polohy a navigaci, zvýšení schopnosti předávat cíle, odolnosti velení, řízení, spojení a průzkumu a účinnosti plánování a řízení sil a prostředků.

Základem systému B2C2 má být vyvíjený Mezivozidlový informační systém IVIS, určený původně pro tanky M-1A2, jehož možnosti se mají rozšířit na většinu prostředků brigády. Rozhodující částí systému IVIS je rádiová stanice SINGARS a speciální programové vybavení využívající stávající technické vybavení vozidlové elektroniky.

Předpokládá se, že systém B2C2 by mohl mj. snížit čas přenosu hlášení malých jednotek na místa velení praporu z devíti na pět minut a snížit potřebu opakování zpráv ze 30 % na čtyři procenta. Na stupni rota a četa by mohl zvýšit čas na plánování téměř o 30 % a snížit

ztráty na živé síle způsobené vlastní střelbou o 40 %. Hustotu přímé střelby by mohl zvýšit o 15 % a nepřímé střelby o 5 %.

AUTOMATIZOVANÉ SYSTÉMY VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA SRN

Automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska SRN tvoří:

- ▲ Řídicí informační systém pozemního vojska HEROS, určený k podpoře rozhodování na stupni řídicí štáb pozemního vojska až prapor,
- ▲ Odborné informační systémy FachInfoSys, jako je např. automatizovaný řídicí a informační systém personální služby PERFIS a informační systém logistiky LIST,
- ▲ Bojový řídicí systém GeFüSys, určený pro stupeň prapor, kde působí jako mezičlánek mezi systémem HEROS a systémy velení a řízení druhů vojsk,
- ▲ Systémy velení a řízení druhů vojsk FüWES.

▲ Řídicí informační systém pozemního vojska HEROS

Řídicí informační systém pozemního vojska HEROS zahrnuje systémy HEROS-5, HEROS-3 a HEROS 2/1. Systém HEROS-5 je určen pro teritoriální vojsko. Systém HEROS-3 je již několik let využíván řídicím štábem pozemního vojska. V současné době je postupně zaváděn i na řídicím velitelství pozemního vojska. Systém HEROS-2/1 má být v příštích deseti letech rozvinut na stupni armádní sbor až brigáda.

Řídicí informační systém pozemního vojska HEROS-2/1

Řídicí informační systém pozemního vojska HEROS-2/1 je určen pro podporu rozhodování na stupni armádní sbor až brigáda (samostatný prapor). Do výzbroje je zaváděn od roku 1993 s předpokladem dosažení operační pohotovosti do roku 1998. Přednostně má být ve výzbroji mnohonárodních svazků.

Na stupni armádní sbor má být tvořen výpočetním a spojovacím pracovištěm s jedním nebo dvěma vozidly, grafickým pracovištěm s jedním vozidlem a až devíti pracovními místy ve velitelsko-štábních vozidlech. Výpočetní a spojovací pracoviště zabezpečují spojení s vnitřními a dálkovými účastníky, řízení počítačové sítě místa velení, zpracování a uložení datových souborů. Grafické pracoviště zabezpečuje centrální zobrazení bojové situace a plánů boje, překreslování grafických informací na papír nebo fólie a převádění alfanumerických informací na grafické zobrazení.

▲ Bojový řídicí systém GeFüSys

Bojový řídicí systém GeFüSys má být standardním systémem velení a řízení na stupni brigáda a pluk. Je určen zejména k podpoře grafického znázorňování situace a vydávání rozkazů.

▲ Systémy velení a řízení druhů vojsk FüWES

Systémy velení a řízení druhů vojsk FüWES zahrnují např.:

- Systém velení a řízení bojových jednotek IFIS,
- Systém velení a řízení ženijního vojska SPIA,
- Systém velení a řízení dělostřelectva ArtFüInFELSys,

- Systém velení a řízení vojskové protivzdušné obrany HF1aAFüSys,
- Systém velení a řízení radioelektronického boje DVSysE1oKaH,
- Systém velení a řízení vojskového letectva HERGIS,
- Systém velení a řízení chemického vojska RAFES,
- Systém velení a řízení zdravotnické služby FüESysSan.

Systémy velení a řízení dělostřelectva, vojskové protivzdušné obrany a radioelektronického boje jsou již částečně rozvinuty, ostatní systémy druhů vojsk mají být rozvinuty v příštích několika letech. Zvláštní pozornost je věnována vývoji Systému velení a řízení bojových jednotek IFIS, který má dosáhnout operační pohotovosti koncem 90. let přednostně u sil reakce.

Pro přenos informací jsou využívány:

- Polní automatizovaná spojovací síť armádního sboru AUTOKO,
- družicové spojení,
- rádiové spojení v pásmu KV (nové rádiové stanice o výkonu 100 W nebo 1 kW),
- rádiové spojení v pásmu VKV (rádiové stanice SEM 93 umožňující přenos dat),
- bezdrátová síť DWN jako součást sítě AUTOKO II pro mobilní velitelská stanoviště,
- širokopásmová Integrovaná spojovací síť míst velení BIGSTAF.

AUTOMATIZOVANÉ SYSTÉMY VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA VELKÉ BRITÁNIE

Pozemní vojsko Velké Británie využívá zejména Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska WAVELL. Ve výzbroji dělostřelectva je Poloautomatický systém velení a řízení palby dělostřelectva BATES.

■ *Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska WAVELL*

Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska WAVELL představuje obecný uživatelský systém zpracování dat k podpoře velitelů a štábů při vedení bojové činnosti a vyhodnocování zpravodajských informací. Je určen pro stupeň armádní sbor, divize a brigáda. Cena jedné soupravy systému je 1,1 až 1,5 mil. USD.

Systém WAVELL zabezpečuje shromažďování, hodnocení, uspořádání, vyhodnocování a distribuci informací, které poskytnou velitelům a štábům přehled o situaci vlastních vojsk a vojsk protivníka. Systém na každém místě velení zahrnuje hlavní procesor, záložní bublinovou paměť a disketové jednotky pro zavádění programů a dat. Tato zařízení jsou napojena na spojovací síť, účastnické obrazovkové terminály a tiskárny pro tisk záznamu ze stínítka. Velikost báze dat je 196 MB.

Na stupni armádní sbor a divize má být systém umístěn ve standardním kontejneru na čtyřtunovém tahači. Na stupni brigáda je umístěn na obrněném vozidle FV 430. K uložení systému se využívají vzduchem přepravitelné palety.

Systém WAVELL poskytuje informace z báze dat podle předem definovaných požadavků v detailní nebo souhrnné formě. Interoperabilitu s armádami dalších států NATO umožňují formáty STANAG. K přenosu zpráv, rozkazů a některých speciálních informací je využíván univerzální formát volného textu, zejména u dělostřelectva, ženijního vojska a logistiky.

Systém WAVELL byl využit 1. britskou obrněnou divizí ve válce v Perském zálivu, kde byla jeho hlavním nedostatkem nízká pružnost a rychlost činnosti. Relativně dlouhá doba zavedení dat způsobovala např. zaostávání systému za tempem bojové činnosti, a tedy nutnost přechodu na manuální zpracování informací. Za hlavní příčinu se považuje skutečnost, že operátoři se pokoušeli využívat systém k urychlení úkolů optimalizovaných pro manuální zpracování a nevyužívali reálné přednosti systému.

Na základě zkušeností z války v Perském zálivu byl systém modernizován s důrazem na vyšší účinnost zpracování dat. Takto modernizovaný systém je označován jako DESERT INTERIM SYSTEM. Předpokládá se, že výsledkem další zásadní modernizace by mohl být Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska WAVELL-2.

K přenosu informací je využíván spojovací systém BRUIN, který je postupně nahrazován taktickým spojovacím systémem PTARMIGAN.

■ *Taktický spojovací systém PTARMIGAN*

Taktický spojovací systém PTARMIGAN zabezpečuje automatizovaný přenos hovorových signálů a dat na místě a za pohybu. Základem systému je odolná spojovací síť automatizovaných, procesorem řízených ústředí. Rádiové ústředny jsou vzájemně propojeny multiplexními linkami na vzdálenosti do 25 km s přenosovou rychlostí 16 kbit.s⁻¹. Hlavní přístupové uzly s kapacitou až 150 účastníků jsou umístěny na třech vozidlech. Vedlejší přístupové uzly s kapacitou až 30 účastníků jsou umístěny na kolových nebo pásových vozidlech.

AUTOMATIZOVANÉ SYSTÉMY VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA FRANCIE

Pozemní vojsko Francie využívá zejména Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska S1G. Ve výzbroji dělostřelectva je Automatizovaný systém řízení palby dělostřelectva ATILA.

◆ *Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska S1G*

Automatizovaný systém velení a řízení pozemního vojska S1G je zaveden na místech velení 1. armády, armádních sborů a divizí již od roku 1988. Zabezpečuje zpracování zpráv, podporu štábní práce a znázorňování grafických informací v jednotlivých funkčních oblastech bojiště. V současné době již systém vyčerpal možnosti zásadní modernizace. Předpokládá se, že od roku 1996 bude postupně nahrazován Automatizovaným systémem velení a řízení ozbrojených sil SICF.

◆ *Automatizovaný systém velení a řízení ozbrojených sil SICF*

Automatizovaný systém velení a řízení ozbrojených sil SICF se má vyznačovat vyšší odolností, spolehlivostí a bezpečností. Součástí systému má být výrazně modernizovaná počítačová podpora rozhodování.

Na nižších stupních velení má být využíván mj.:

- praporní Informační systém SIR, určený pro stupeň vševojskový prapor až četa, perspektivně až jednotlivý palebný prostředek např. tank *LECLERC*.
- Automatizovaný systém řízení palby dělostřelectva ATLAS, určený pro oddíly raketometů *MLRS*, perspektivně i oddíly 155 mm samohybných houfnic,
- Automatizovaný systém velení a řízení protivzdušné obrany *MARTHA*, určený ke koordinaci sil a prostředků pozemního vojska při zjišťování a ničení vzdušných cílů.

Předpokládá se, že tyto systémy zvýší přehled o situaci a zkrátí dobu potřebnou pro přípravu a distribuci rozkazů a hlášení.

K přenosu informací má být i nadále využíván Mobilní spojovací systém *RITA*, jehož modernizace je zaměřena především na plnou digitalizaci.

INTEROPERABILITA AUTOMATIZOVANÝCH SYSTÉMŮ VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA NATO

Podle názoru vojenských odborníků NATO se současná situace v alianci vyznačuje nedostatečnou interoperabilitou automatizovaných systémů velení a řízení. Za hlavní příčinu se považuje nízká úroveň standardizace při vývoji těchto systémů v jednotlivých členských státech v uplynulých deseti letech.

Ke zvýšení interoperability národních automatizovaných systémů velení a řízení má přispět Informační systém velení a řízení pozemního vojska *ATCCIC*. Základem tohoto systému mají být standardy komunikačních protokolů a společný datový model, který představuje odklon od předchozího úsilí a dosažení interoperability pomocí společných formátů zpráv doporučených standardem *ADatP-3*.

Na vývoji systému *ATCCIS* se podílí Dánsko, Francie, Německo, Nizozemsko, Španělsko, Velká Británie a USA. Statut pozorovatelů má Austrálie, Belgie, Kanada, Itálie a Norsko, zájem projevil i Řecko.

Sponzorem vývoje, který je charakterizován jako iniciativa zaměřená na koordinaci a vymezení operačních požadavků a technických specifikací nezbytných pro vzájemnou automatickou výměnu dat mezi národními automatizovanými systémy velení a řízení pozemního vojska, je vrchní velitelství ozbrojených sil NATO v Evropě.

První datový model byl dokončen v roce 1993, jeho zkoušky se předpokládají v roce 1995. Při zkouškách mají být využity komunikační protokoly *X 25* a *X 400*.

Zdůrazňuje se, že k vývoji systému *ATCCIS* dochází z hlediska Velké Británie a Dánska příliš pozdě, neboť tyto státy jsou již připraveny zavést nové národní automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska - modernizovaný *WAVELL*. Naopak pro Francii, Nizozemsko, USA a Španělsko je údajně načasování vývoje systému *ATCCIS* výhodné.

Zároveň s vývojem systému *ATCCIS* probíhal v letech 1986 až 1993 čtyřstranný projekt interoperability *QIP*, který podporoval standard *ADatP-3*. Na projektu se podílela Francie, Německo, Velká Británie, USA a jako pozorovatel Itálie. Projekt zahrnoval výměnu zpráv mezi německým systémem *HEROS*, americkým systémem *MCS*, francouzským systémem *SICF (SIG)* a britským systémem *WAVELL*. Interoperabilita byla dosahována využitím společného komunikačního standardu *X 400 84* a standardu zpráv podle *ADatP-3*.

O určité váhavosti při vývoji systému ATCCIS svědčí např. skutečnost, že nedávno zavedený německý systém HEROS využívá standard ADatP-3.

DALŠÍ VÝVOJ AUTOMATIZOVANÝCH SYSTÉMŮ VELENÍ A ŘÍZENÍ POZEMNÍHO VOJSKA NATO

Další vývoj automatizovaných systémů velení a řízení pozemního vojska NATO je zaměřen především na zvýšení účinnosti počítačové podpory rozhodování. Široce jsou přitom využívány zkušenosti komerčních organizací z oblasti manažerských informačních systémů, jakými jsou např. *management support systems*, *executive information systems* apod.

Pozornost je věnována zejména automatickému filtrování informací, umělé inteligenci, expertním systémům, neuronovým sítím, objektově orientovaným relačním databázím využívajícím hypertext, protokolům pro přenos, aktualizaci, edici a detekci dat, navigaci databází, bezpečnosti, standardům pro stanovení hodnoty dat a standardům i metodám měření odklonu, spolehlivosti, úplnosti a přesnosti dat.

Použitá literatura

- McGinnis, M. L. - Stone, G. F.: Decision Support Technology. Military Review, 1994, č. 11, s. 68-74.
- Lacko, B.: Programové produkty na podporu rozhodování. Podniková organizace, 1995, č. 1, s. 3-8.
- Blažek, V. - Brabec, B. - Nastoupil, R.: Automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska v některých armádách NATO. Praha, ÚOS AČR 1995.

Velení vojskům zůstává uměním

Velení vojskům zůstává uměním, přesto musí být vzhledem ke změnám bezpečnostně-politickým podmínkám a novým úkolům spolkových ozbrojených sil chápáno obsáhleji než dosud. Nový předpis pozemního vojska německé armády HDv 100/100 je před dokončením.

* * *

„Velení vojskům je uměním, svobodnou, tvůrčí činností spočívající na charakteru, dovednosti a duševní síle. Jeho zásady nelze vysvětlit vyčerpávajícím způsobem..... Přesto musí být každý vojskový velitel veden jasnými zásadami.“

Tyto zásady byly u pozemního vojska stanoveny v předpise „Velení vojskům“ (Truppenführung) HDv 100/1 a od roku 1973 v předpise HDv 100/100.

Tento předpis byl a je biblí každého vojskového důstojníka. Provází ho během celého výcviku, při každém cvičení na mapách i při každém rozboru cvičení v terénu se z něho cituje. Tento předpis utvářel vojenské myšlení a jednání německých důstojníků více než kterýkoli jiný. Jeho cílem bylo a je vytvořit jednotné předpoklady pro výcvik všech velitelů u pozemního vojska. Na tento předpis se letectvo a námořnictvo vždy dívalo s respektem a trochou závidí. S něčím podobným se oba tyto druhy ozbrojených sil dosud nemohou vykat. Na základě tohoto předpisu jsme také uplatnili svůj vliv v alianci NATO a podíleli se na utváření *Land Force Tactical Doctrine*, ATP 35.

POHLED NAZPĚT

U spolkových ozbrojených sil existovalo několik rozdílných úkolů tohoto předpisu. Jeden z jeho bývalých zpracovatelů plk. Golling prý jednou řekl, že takový předpis byl napsán pro období maximálně deseti let. Přesto není předpis pozemního vojska HDv 100/100 žádným vlastním výtvozem spolkových ozbrojených sil, nýbrž staví na příslušných předpisech pro velení německého pozemního vojska.

Jeho kořeny sahají nazpět až ke generálovi polnímu maršálovi von Moltkemu, který v roce 1869 poprvé vydal „Směrnice pro vyšší vojskové velitele.“ Později, v roce 1910, existovaly „Zásady vyššího velení vojskům“, v roce 1921 „Velení a vševojskový boj“ a předpisy pozemního vojska HDv 300 z let 1933, 1936 a 1943.

Již v roce 1956, to jest krátce po vytvoření prvních útvarů spolkových ozbrojených sil, byl vydán první předpis „Velení“ HDv 100/1. Měl sotva 100 stran a obsahoval zásady pro „boj vedený konvenčními zbraněmi“. Byl doplněn předpisem HDv 100/2 „Zásady velení pozemního vojska v jaderné válce, T.E./A“, který byl označen jako tajný.

O tři roky později byl vydán obsáhlejší předpis pozemního vojska HDv 100/1 TF 59 (TF = Truppenführung = velení vojskům). Také tento předpis byl doplněn předpisem HDv 100/2, tzv. červeným TF, obsahujícím zásady velení pro vedení jaderné války.

Používání dvou předpisů, navíc s různými stupni utajení, se při výcviku a školení ukázalo jako nepraktické. Proto byly oba předpisy sloučeny do předpisu HDv 100/1 vydaného v roce

1962. Obsahoval zásady pro vedení boje v jaderných i nejaderných podmínkách. Tento předpis vynikal jasnou, příkladnou řečí, již nebylo později více dosaženo. V roce 1973 bylo potom vydáno nynější základní pojetí předpisu pozemního vojska HDv 100/100. Přepřacovaná a dodnes platná verze byla vydána v roce 1987.

Při porovnávání čtení těchto předpisů vždy znovu narážíme na staré známé. Již u Moltkeho byla věta: „Za války mají vlastnosti charakteru větší váhu než vlastnosti rozumu a na bojišti se skvěle projeví mnohý, který byl za života v posádce přehlížen.“ V předpise TF 62 byla tato věta opakována téměř doslova a posloužila jako útěcha mnoha poručíkům.

Moltkeho požadavky jako „jednoduché jednání důsledně provedené dosáhne cíle nejspolehlivěji“ nebo „pro rozhodnutí nemůžeme být nikdy dostatečně silní“ jsou znovu uvedeny také v nyní platných předpisech.

V tomto přehledu příkladů by bylo možno pokračovat. Dokazuje, že navzdory změněným rámcovým podmínkám existují určitá základní pravidla pro velení vojskům, která mají nadčasovou platnost.

Podnětem pro vydání nového „Velení vojskům“ jsou vedle nové zbrojní techniky především změněné bezpečnostně-politické cíle.

Zasazení jaderných zbraní podle vojenskostrategické koncepce *Massive Retaliation* (hromadné odvety) vyžadovalo boj za jaderných podmínek; *Flexible Response* (pružná reakce) vedla k boji za jaderného ohrožení.

Koncepce předsunuté obrany, kterou si Němci vykládali prostorově velice úzce, se odrazila v zásadách velení v předpise TF 73. A tyto zásady se potom přeměnily v reálné plánování obrany, v *General Defense Plan*. Že to nebylo určeno jen pro německé svazky, vyplývá z jedné z směrnic tehdejšího inspektora pozemního vojska generálporučíka Hildebrandta, který v roce 1975 uložil sborovým a teritoriálním velitelstvím, aby v alianci NATO obhajovali německé zásady velení:

„Společná obranná doktrína v Alianci, která se řídí německými představami, může být možná jen když budeme naše představy na všech místech jednotně obhajovat, přičemž jde jak o znění a ducha předpisu pro velení vojskům, tak také o výchovu a výcvik našich velitelů vyšších i nižších, jimiž mají být určité představy teprve umožňovány.“

Nikoli bez důvodu nám proto spojenci předhazovali, že zamýšlíme vést obranné operace ve střední Evropě podle taktických zásad - neboť předpis pro velení vojskům byl předpisem pro taktiku. To na počátku osmdesátých let vedlo ke stálým rozporům s odpovědnými veliteli NATO a se spojeneckými sousedy. Teprve vydáním „Operační směrnice“ a přepracovaného předpisu pro vedení v roce 1987 mohly být odstraněny hluboké rozdíly v zásadách velení.

ZMĚNĚNÉ RÁMCOVÉ PODMÍNKY

Německým sjednocením a rozpadem Varšavského paktu znovu vznikaly nové rámcové podmínky pro velení vojskům.

Již neexistovala žádná předsunutá obrana pevně stanovená předním okrajem obrany, národními sborovými pásmy, rozhraními skupin armád a *Central Region-Barrier Agreement* (dohodou o rozhraní centrálního regionu NATO). Snížení počtu vojsk znemožnilo souvislé krytí prostoru a jaderné zbraně změnilly svůj význam bojových válečných prostředků v čistě politické zbraně.

Již v roce 1991 bylo uloženo přepracovat předpis pozemního vojska HDv 100/100 z hlediska „nového hodnocení operačních činitelů prostor, síly a čas, jakož i změněných úkolů pozemního vojska v počátečních a následných operacích“. Základní charakter předpisu, totiž vytvořit zásady velení pro taktiku a tím pro zasazení pozemního vojska ve válce, měl zůstat zachován. V okamžiku vydání tohoto nařízení nebyly dosud uzavřeny bezpečnostně-politické úvahy v Alianci. Řešení krizí jako přednostní úkol nebylo ještě rozpoznáno. Obráněpolitické směrnice Spolkového ministerstva obrany s rozšířeným posláním pozemního vojska byly vydány v roce 1993. Teprve potom bylo zřejmé, že německé ozbrojené síly nebudou v budoucnosti zasazovány výlučně pro přímou obranu země. **Jako nový bezpečnostně-politický cíl bylo stanoveno zabráňovat krizím v Německu a v Evropě.** To zahrnuje zasazování ozbrojených sil pro udržování míru, řešení krizí, zabráňování konfliktům a celkovou obranu.

Tím bylo dáno spolkovým ozbrojeným silám rozšířené poslání a pozemnímu vojsku nové spektrum zasazení, které obojí nemohly být pokryty ani pojmem „válka“ ani prostorovým omezením na Německo.

V procesu přepracování předpisu pozemního vojska HDv 100/100 bylo nutno odpovědět na tyto otázky:

- Nemá formulace „pouze nového hodnocení“ (Nur-Neubewertung) operačních činitelů příliš krátký dosah?
- Měl by nový předpis pozemního vojska HDv 100/100 obsahovat jako dosud pouze zásady pro zasazení pozemního vojska ve válce?
- Mohl by potom nový předpis jako dosud poskytovat úkoly pro jednotný výcvik všech velitelů pozemního vojska když, jak jednou řekl inspektor pozemního vojska, zasazení pozemního vojska v míru a mimo vlastní zemi se stane normálním případem a obrana země případem nepravděpodobným?
- Musely by být tyto pravděpodobné úkoly pozemního vojska vyjádřeny minimálně ve svých zásadách v hlavních předpisech pozemního vojska?
- Nebylo by nutno v budoucnosti do předpisu pro velení vojskům zahrnout nové a přídatné oblasti úkolů, které v jeho dřívějších vydáních byly řešeny málo nebo vůbec ne? Jako hesla lze uvést pouze *Rules of Engagement* (pravidla zasazení) Spojených národů.
- A konečně: nemusely by být vedle předpisu HDv 100/100 současně přepracovány všechny předpisy řady 100, jako např. předpis HDv 100/200 „Systém velení“ a předpis HDv 100/400 „Logistika a zdravotnická služba“?

Naléhavost změny úkolů pro vypracování předpisu „Velení vojskům“ byla zjištěna. Na základě požadavku, aby předpis HDv 100/100 jako hlavní předpis pozemního vojska zajišťoval jednotný výcvik všech velitelů, bylo rozhodnuto, že tento předpis musí obsahovat zásady velení pro každé možné zasazení pozemního vojska. Zároveň bylo nařízeno následné vypracování všech ostatních předpisů pro velení řady 100. K tomu byla na Velitelské akademii spolkových ozbrojených sil vytvořena pracovní skupina složená z dvaceti důstojníků. Během dvou let, do 1. dubna 1996, by měly být práce na předpisech uzavřeny.

Před zahájením práce skupiny byla za podpory ze strany studijní skupiny Úřadu pro studia a cvičení spolkových ozbrojených sil vypracována rozšířená osnova nového předpisu „Velení vojskům“, která vyjadřuje účel a základní myšlenku předpisu. Tím měl být při zpracování od samého začátku zajištěn jednotný přístup. Vedle řídicího štábu pozemního vojska měly také velitelství a správy možnost ovlivnit tuto rozšířenou osnovu.

Záměrem inspektora pozemního vojska bylo včas zapojit svou podřízenou oblast do zpracování předpisu pro velení pozemního vojska.

Níže bude na několika příkladech ukázáno, co bude tvořit charakter nového předpisu HDv 100/100.

■ Rozšíření chápání velení vojskům

Je nesporné, že i nadále bude velení vojskům uměním. Zatímco se v minulosti velení vojskům zabývalo pouze zásadami pro velení ve vševojskovém boji, a proto taktikou a bojovým použitím ve válce, musí být v budoucnu velení vojskům chápáno obsáhleji.

Bude zahrnovat jak operační, tak taktické velení. Vedle klasického zasazení ve válce budeme řešit také velení vojskům pro *Operations Other than War* (mimoválečné operace). Takové zasazení, a navíc v míru, klade na velitele jiné požadavky.

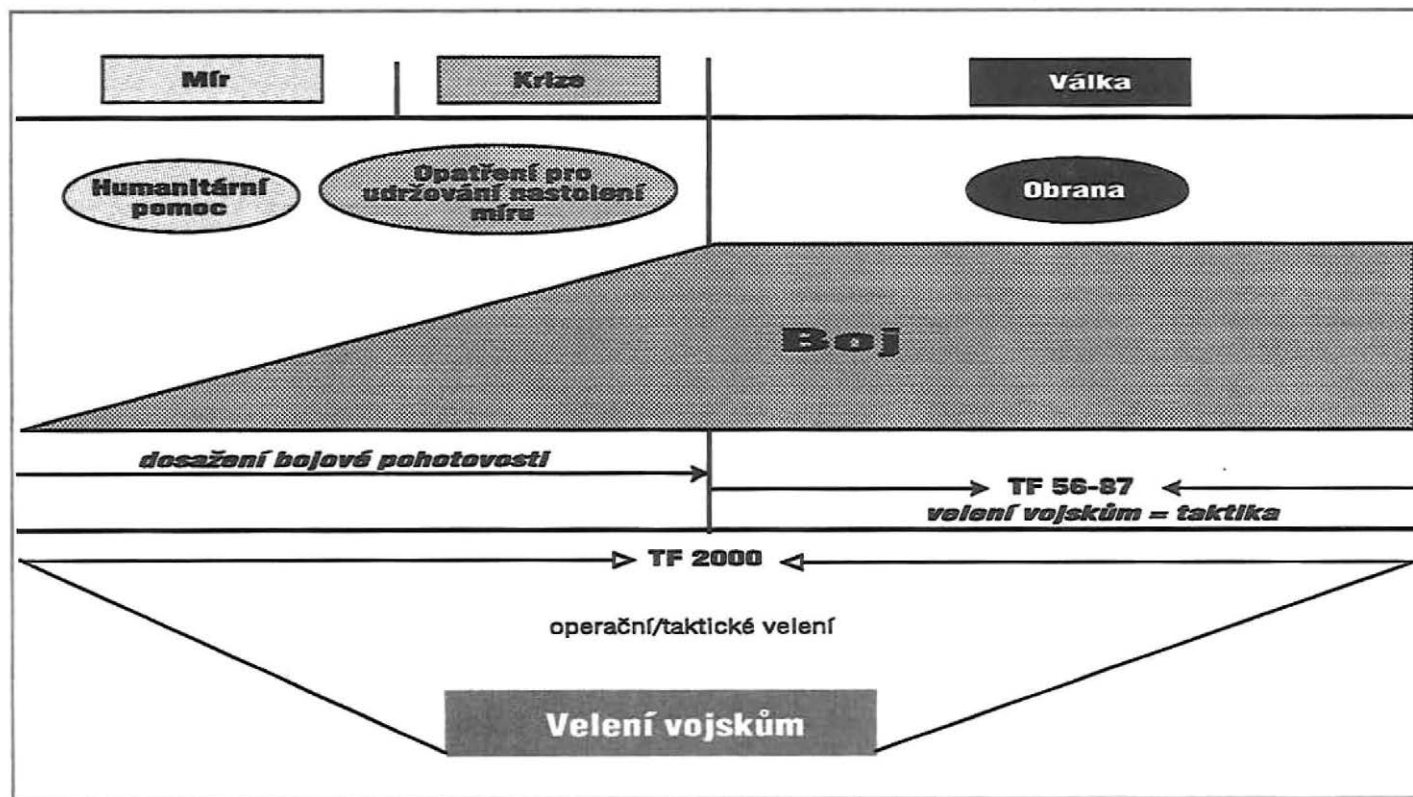
Také bude zrušeno omezující přiřazení velení vojskům na velitelské stupně brigád a divízi. Zda má úkol operační nebo taktickou povahu, to určuje pouze účel a nikoli velikost zasazovaného útvaru. „Somálsko“ a jiné zásahy spojené s řešením krizí ukázaly, že nejen brigády, divize a sbory, nýbrž často i menší jednotky jsou možným prostředkem zasazovaným politickým vedením.

Velení vojskům musí zahrnovat oblast, která přeměňuje politické požadavky na vojenské plánování, totiž operační velení. Tím předpis „Velení vojskům“ jako řídicí předpis pozemního vojska poprvé vyplní mezeru, která až dosud existovala mezi politickým řízením a taktickým velením. Přeměna politických posláních ve vojenskou akci se v minulosti více méně projevovala v řešení krizí Severoatlantickou aliancí a na podřízených hlavních velitelstvích NATO. Německých velitelů se to netýkalo. Avšak zasazení pro pomoc Kurdům, v Kambodži a především v Somálsku ukázala, že se něco podobného stále více stává normálním problémem. Příslušné úkoly pro pozemní vojsko přicházejí přímo od politického vedení. Tato spolupráce mezi politikou a ozbrojenými silami nebyla v našich předpisech popisována ani v náznamech.

Máme povinnost chránit naše velitele a jejich vojska před situacemi, které probíhají podle zásady: „Běžte tam a zjistěte problém“ (Get in and fix the problem). Tak to výstižně popisují anglosasové.

Při převzetí úkolu je nutno odpovědět na otázky jako: Jaký je politický cíl vojenského zásahu? Co z toho má a může být dosaženo vojenskými prostředky? Jakou volnost jednání resp. jaké úkoly bude mít vojenský velitel na místě? Co se stane na konci zásahu a jak se vojska zase stáhnou? V našich národních předpisech o tom není ani slovo.

K novému pochopení velení vojskům bude potom patřit také poznatek, že právě při zasazení v rámci řešení krizí si politické důvody mohou vynucovat vojensky neobvyklé jednání.

Obr.: Znázornění místa předpisu TF 2000 ve velení vojskům

Poznámka: TF 56-87 - předpisy „Velení vojskům“ z let 1956-1987
 TF 2000 - předpis „Velení vojskům 2000“

Musíme zřetelně vyjádřit, že se velení vojskům musí osvědčit právě v rozšířeném spektru úkolů pozemního vojska v oblasti napětí, totiž mezi svobodnou tvůrčí činností symbo-
lizovanou **velením prostřednictvím ukládání úkolů** (Auftragstaktik) a stálou bezpro-
střední politickou kontrolou, jakož i úzce vymezenými úkoly. Před jaké problémy mohou
být přítom vojáci postaveni, ukazují každodenně obrazy z Bosny.

Zajisté by bylo lépe, kdyby pro to existoval nějaký předpis společný pro všechny druhy
ozbrojených sil, tj. ZDv, Zentrale Dienstvorschrift. Avšak pokud se to nebude řešit, činí
pozemní vojsko dobře, že vytváří vlastní výcvikové podklady. Aktuální situace nutí k rychlé-
mu jednání.

Bylo by zajisté nesprávné, kdyby nyní vznikl dojem, že by nový předpis „Velení vojskům“
měl být politickým předpísem. Zůstane stejně jako dříve příručkou pro velitelské umění, jež
je však podřízeno primátu politiky. Nemůže se proto omezovat na vojenská cvičení
u plastického stolu.

■ Zásady a pojmy velení

Takto chápáné velení vojskům musí vypracovat zásady velení, které zahrnují více než jen
vševojskový boj.

Přítom bude nutno zkoumat, které nám dobře známé zásady mají všeobecnou platnost
a zda je nutno rozlišovat mezi operačními a taktickými zásadami. Určitě přibudou speciální
zásady pro neválečná zasazení. Již nyní je jasné, že vedle činitelů prostor, síly a čas je nutno
přijmout informaci v jejím obsáhlém významu.

Patří k tomu také sdělovací prostředky a jejich působení na velení vojskům. Bezprostřední
podávání zpráv z místa zasazení do každého obývacího pokoje působí prostřednictvím
veřejného mínění na politické vedení a vojenské velení. Také zde Perský záliv, Somálsko
a Bosna přinesly poučení. Již Eisenhower řekl: „**Public opinion wins wars**“ (veřejné míně-
ní vyhrává války).

Správné chování vůči sdělovacím prostředkům se stane důležitým úkolem vojskového
velitele. Nesmí být přesunuto jen na tiskové důstojníky.

Také právo bude právě vzhledem k rozšířenému spektru úkolů více než dosud integrální
součástí plánovacího procesu. Až dosud je mezinárodní právo při výcviku a cvičeních bráno
více méně ve zvláštních izolovaných případech. Zapojení práva, ať mezinárodního, ochrany
životního prostředí anebo *Rules of Engagement* Spojených národů se při hodnocení situace
stane pro vojskového velitele samozřejmostí. Somálsko ukázalo, že budoucí místo právního
poradce, přinejmenším při zahraničních zasazeních v rámci řešení krizí a dokonce při huma-
nitárních akcích, je vedle velitele na hlavním velitelském stanovišti.

Přirozeně budou zase přijaty všechny nám dobře známé a osvědčené zásady jako jasné
uložení úkolu, iniciativa, volnost jednání, soustředění veškerých opatření, jednoduchost
a šetření sil. Avšak také se zamýšlí navíc přijmout to, co je uvedeno v předpisech pro velení
Spojených států a Velké Británie, jako např. *Centre of Gravity*, těžiště - něco jiného než
německý *Schwerpunkt*, *Culminating Point* (okamžik vyvrcholení), *Tempo* (rychlost
vojenské činnosti).

Tím přijímáme něco, co už formuloval Clausewitz a co Britové a Američané rozpoznali
jako nezbytné pro vojenské plánování.

Multinacionalitu při zasazení bude nutno vyřešit dokonaleji než dosud. Již neexistují žádná národní bojová pásma sborů, v nichž operují německé svazky a která vyžadují výlučně německé zásady velení. V budoucnosti může existovat mnohonárodní integrace již na stupni praporu.

Proto se musíme v našich předpisech zabývat také tím, jak budou národní zájmy respektovány v aliancích a v koaliciích ad hoc na taktickém a operačním stupni. Jako hesla lze uvést *Command and Control Arrangements* (organizace velení a řízení), národní velitel v zemi zasazení, učlenění mnohonárodních štábů.

To vše nemusí být zajisté do podrobností vyjádřeno v předpise HDv 100/100, avšak musí být vyloženo v budoucím předpise HDv 100/200.

■ Vojenské velení

Vojenský velitel se bude musit osvědčit v nové oblasti napětí, která je charakterizována těmito krajnostmi:

- * na jedné straně boj za extrémních podmínek, na druhé straně pomoc, ochrana, záchrana v krizových oblastech při přísné neutralitě,
- * v prostoru zasazení válka, nouze, neštěstí a osvědčení se v chaosu, ve vlasti mír, s podáváním aktuálních zpráv a potřebou starat se o rodinu,
- * na taktickém stupni vítězství nebo zničení protivníka, na operačním stupni minimalizace škod,
- * na jedné straně velení prostřednictvím ukládání úkolů, na druhé straně politicky podmíněné omezující povinnosti pro jednotky na místě.

Vedle vojáka jako bojovníka nastupuje „*miles protector*“ (voják ochránce), jak ho nazval švýcarský divizní generál Däniker. Proto již nejsou dosavadní požadavky válečného zasazení výlučným měřítkem pro výcvik velitele.

Zřejmě je také to, že péče o rodiny vojáků patří k velitelské odpovědnosti; je to úkol, který byl v předpisech zanedbáván.

■ Operační velení

Předpis „Velení vojskům“ bude poprvé obsahovat zásady operačního velení jako integrální část velení vojskům. Přitom se bude opírat o již vydanou operační směrnici pozemního vojska.

Pod operačním velením bude např. pojednáno o rozsáhlé oblasti dosažení bojové pohotovosti pozemního vojska. K tomu patří dílčí oblasti jako mobilizace, výcvik v rámci přípravy k zasazení, nebo organizace velení a prostoru zasazení v národním a multinacionálním rámci. Budeme musit ukázat, že každá operace mimo Německo je utvářena nejdříve logistikou a zdravotnickou službou. Budeme se musit zabývat novým úkolem přemísťování útvarů na velké vzdálenosti.

Na základě vyjádření a vysvětlení cílů operačního velení za války zde bude nutno vyložit princip protisoustředění (*Gegenkonzentration*) a jeho realizaci. Přitom má být také zdůrazněno, že je nutno posuzovat operaci jako celek. Izolované posuzování jednotlivých operací, jako např. počáteční a následné operace a s tím spojené zařazování operačních

a taktických způsobů činnosti do boje na zdrženou, obrany a protiútoku, což nám je velmi dobře známo, je nepřipustné.

V rámci operačního velení je nutno se zabývat zvláště tématy jako *Combinedness* (mnohonárodnost) a *Jointness* (společné působení druhů ozbrojených sil). Jako nové, dosud nezahrnuté téma sem dále patří ukončení krizí a konfliktů.

Musíme zkoumat, zda bude převzato americkými předpisy stanovené označení operace do *Close-Deep-Rear* (blízký týlový prostor, prostor v nevelké hloubce). I když spolkové ozbrojené síly nedisponují srovnatelnými možnostmi vedení operací, **stejně pojmy a zásady velení napomáhají vzájemnému porozumění při mnohonárodní spolupráci.** Avšak nejdříve by měla být dána odpověď na otázku, zda takové označování přispívá k větší jasnosti ve velení vojskům.

■ Taktické velení

Přes všechny novinky bude převážná část předpisu obsahovat zásady pro vševojskový boj.

Taktické velení je však nutno považovat pouze za jednu, i když podstatnou část velení vojskům.

Rozdělení na druhy boje, na zvláštní bojovou činnost a na všeobecné úkoly při bojovém zasazení zůstane zachováno. Dosavadní zkoumání ukázalo, že nedojde k žádným revolučním změnám u těchto zásad velení a bojového použití. To souhlasí s poznatky spojenců.

To, co bylo často v mnoha odborných člancích zdůrazňováno jako zásadní potřeba změny, týkalo se především našeho způsobu myšlení daného hrubým domácím produktem, nikoli však zásad předpisu. Když jsme označovali boj v hloubce často menší než 10 km a po požadovanou dobu 48 hodin jako úkol boje na zdrženou pro svazek v našich obranných plánech, mělo to málo společného se zásadami pro boj na zdrženou uvedenými v předpise HDv 100/100.

Proto neexistuje žádná věcná potřeba upouštět až do vydání nového předpisu HDv 100/100 od stále platných zásad při výcviku a školení.

Přesto je nutno přezkoušet tyto oblasti:

- Zasazení sil ve větších prostorech s otevřenými boky zvyšuje význam průzkumu a dalekonosné palby;
- Sřežení prostorů se pravděpodobně stane zvláštním druhem bojové činnosti. Jeho účelem je získat informace o situaci v méně ohrožených prostorech a tím uvolnit síly pro soustředění na jiném místě. Vědomě podstoupené riziko je tím udržováno na kalkulatelné úrovni. Bylo by jistě nesprávné za změněné situace silám určeným ke sřežení prostoru ukládat úkol obrany nebo boje na zdrženou. K tomu nejsou zpravidla učeněny a vyzbrojeny. Odpovědný velitel potom musí dát k dispozici další síly;
- Palbu a pohyb je nutno promyslet při zdokonaleném průzkumu a při zlepšené činnosti velení. Rozsáhlé pohyby jsou realistické teprve tehdy, když jsou vyřazeny nepřátelské velení a průzkum. Intenzivnější využívání třetí dimenze má vliv na hodnotu terénních překážek a zátarasů;
- Větší hloubka průzkumu a přesné působení zbraní dalekého dosahu vyžadují přehodnocení ochrany vlastních týlových prostorů.

Také tento přehled oblastí, které je nutno promyslet, by mohl být rozšířen. Zřejmě by mělo být jen to, že ani v taktice nelze jednoduše škrtnat, nýbrž že je nutno stále ověřovat, zda existuje potřeba změny.

■ Mimoválečné operace

Jak již bylo uvedeno, budou v předpise „Velení vojskům“ řešeny také zákroky pozemního vojska pro podporu míru: zabráňování konfliktu, udržování míru, vynucení míru, mezinárodní vojenská pomocná opatření.

Zvláště je nutno zdůraznit, že *hranice mezi těmito zákroky jsou neostré a v praxi jsou stále více smazávány*. Vynucení míru znamená v principu válku a každý jiný zákrok může rychle přejít v bojové zasazení.

V přípravných diskusích k práci na předpisu „Velení vojskům“ bylo navrženo, aby tato část spektra úkolů byla vysvětlena v příloze k předpisu „Velení vojskům“, nebo v dalším předpise. Avšak zákroky tohoto druhu budou v budoucnosti pravidlem, proto musejí být vysvětleny tam, kde se nacházejí staré klasické úkoly, a nikoli v příloze.

Rozšířené poslání pozemního vojska vyžaduje nové chápání velení vojskům a vojenského velitele. Bojovník a „miles protector“ se spojují do jedné osoby. Výcvik tohoto velitele by měl být vyjádřen zásadami jediného předpisu. Je nesporné, že musejí existovat rozšiřující předpisy. Při těchto úkolech se budeme intenzivně opírat o znalosti a zkušenosti Britů a Američanů a nebudeme se zdrážet prostě překládat a přejímat tam, kde již byla vykonána dobrá práce.

CO BUDE DÁLE?

Bylo by předčasné již nyní se zabývat konkrétním obsahem předpisu „Velení vojskům“. Tento obsah bude však včas zpracován. Prvé návrhy předpisu „Velení vojskům“ a dalších předpisů pro velení budou k dispozici k ověření v polovině roku 1995. Na tom se budou podílet vedle řídicího štábu pozemního vojska a správy pozemního vojska také vojsková velitelství. Kromě toho se zúčastní letectvo a námořnictvo. Jsou v pracovní skupině zastoupeny po jednom důstojníkovi, aby byl respektován *zvýšující se význam velení společného všem druhům ozbrojených sil*.

Zvláštní pomoc si pozemní vojsko slibuje od bývalých vysokých generálů (admirálů) všech druhů ozbrojených sil, kteří byli získáni ke spolupráci na předpise HDv 100/100.

Mělo by být zřejmé, že zpracování předpisů pro velení znamená přerušení. **Rozšířené úkoly ozbrojených sil vyžadují nový přístup v předpisech, jemuž neodpovídá pouhé přepracování.** To znamená, že osvědčené zásady budou převzaty. Tím zůstává kontinuita v dlouhé, na tradice bohaté a úspěšné historii předpisu HDv 100/100 zachována. Podle přání inspektora pozemního vojska má být tento předpis duchovním základem pro příští desetiletí. To jsou vysoké nároky, které musejí všichni, kteří na těchto předpisech pracují, splnit.

Článek vedoucího odd. řídicího štábu pozemního vojska v Bonnu plk. gšt. H. Mühlinga byl převzat z časopisu Truppenpraxis/Wehrausbildung č. 3/1995.

-NAS-

Vojska teritoriální obrany - budoucnost polské armády

Jedním z nejdiskutovanějších témat na stránkách světového vojenského odborného tisku je otázka tzv. teritoriální (územní) obrany. Také Vojenské rozhledy přinesly k této problematice řadu článků (např. 2/94, 3/94, 5/94, 6/94). Dnes uveřejňujeme v překladu pojednání dvou polských autorů mjr. ing. Krzysztofa Gąsioreka a plk. dr. Ryszarda Jakubczaka, které bylo uveřejněno na pokračování ve třech číslech časopisu Polska zbrojna v únoru 1995 pod názvem „Wojska Obrony Terytorialnej - to przyszłość polskiej armii“. Článek byl zkrácen a redakčně upraven.

* * *

Stále častěji v poslední době slyšíme, že pouze malá profesionální armáda začleněná do vojenského svazku může zajistit Polsku suverenitu. Zapomíná se ovšem, anebo se snad ani neví, že existují ještě další, praxí potvrzené možnosti vytvoření věrohodné obranné síly, vyplývající z předností státu, připravujícího se k obraně. Jen tak si můžeme vytvořit správný názor na prospěšnost vojsk teritoriální obrany pro Polsko a prověřit některé údaje o ozbrojených formacích tohoto typu, které dnes existují v demokratických zemích, s nimiž chceme být ve svazku. V některých z nich, například v USA, Velké Británii a dalších zemích s tržním hospodářstvím, kde se důkladně počítá „každý groš“, který je vydán na obranu (Švédsko, Švýcarsko a SRN), totiž pozorujeme změny nazírání na otázku vojsk teritoriální obrany, o kterých se začíná hovořit jako o vojskách budoucnosti.

Stejně důležitá role je přisuzována vojskům teritoriální obrany i v zemích, které nejsou členy žádného vojenského bloku a kde tato vojska tvoří jádro ozbrojených sil, protože redukce ozbrojených sil se v podstatě týká především operačních vojsk, které jako jediné, z mnoha dalších možných prostředků využitelných při vytváření obranného systému státu, mají nejen útočný, ale přímo agresivní charakter.

Prostředky obranného systému státu

Obecně mezi prostředky obranného systému řadíme: operační vojska; vojska teritoriální obrany; odpovědnou přípravu teritoria k obraně; přípravu vůle národa k obraně státu a podíl na jeho obraně i v nevojenských obranných článcích řetězu; provádění nepravidelných činností v masovém měřítku; pomoc jiných zemí (systém kolektivní bezpečnosti).

Obranný systém státu nelze jednostranně chápat pouze z hlediska redukovaných vojsk a bagatelizovat význam ostatních složek, stejně jako dalších prostředků, které nejde ničím nahradit. Tyto složky obranného systému vlastně nejsou něčím novým, když o nich věděli již staří Číňané (a zvláště jeden z nich, Mao Ce-tung, je celkem nedávno vcelku úspěšně využil, když vybudoval jednu z největších partyzánských armád a s její pomocí pak osvolbodil Čínu z cizí nadvlády). Komplexně a vědecky tyto prostředky popsal Carl von Clau-

sewitz, a proto také jejich znalost mezi vojenskými strategy a skutečnými odborníky (a to nejen v Evropě) existuje již od poloviny minulého století. Také současní vojenští vědci vynakládají velké úsilí, aby polský obranný systém obsahoval mnoho z „obránných moudrostí“ získávaných po mnoho desetiletí.

Operační vojska

Využití výlučně operačních vojsk v obranných činnostech není optimálním východiskem. A to nejen z hlediska nezbytných vysokých „mírových“ výdajů na jejich udržování, školení, výzbroj, ale také z hlediska souladu teorie s praxí a ekonomickými základy vedení obranného boje při co nejnižších možných výdajích. Spoléhání na to, že naše problémy bezpečnosti lze vyřešit jedině vstupem do NATO, je stejně naivní jako teze, že tak lze učinit pouze s použitím operačních vojsk.

Připomeňme si v této souvislosti vyjádření německého ministra obrany, který dal na podzim loňského roku jednoznačně najevo, že **od NATO můžeme očekávat tolik, kolik tam vneseme**. Nemůžeme tedy očekávat vyšší stupeň bezpečnosti než ten, na jaký jsme schopni ho sami povznést.

Je to velmi upřímné zhodnocení situace, ze kterého vyplývá, že jsme povinni (v podstatě musíme) vybudovat národní obranný systém především s využitím vlastních nákladů, což není v rozporu s možností stát se potom členem paktu NATO či zúčastnit se nějaké koaliční obrany, založené na dobře vypracovaných autonomních národních systémech, spočívajících ve vojskách teritoriální obrany.

Chceme-li být bráni vážně ve společenství demokratických zemí, pak musíme velmi pozorně analyzovat jeho vojenské struktury a z toho plynoucí bezpečnost, pokud chceme dosáhnout alespoň určité kompatibility. Bez větší námahy zjistíme, že se jedná o *komplexně používané systémy „odpovídajících prostředků“*. Je tam místo i pro vysoce mobilní a velmi účinné útočné, přímo úderné prostředky (srovnej operaci Pouštní bouře - 1991) připravené k obraně teritoria apod.

Vojska teritoriální obrany

Dosud by bylo velmi těžké najít mezinárodní ustanovení týkající se struktury, velikosti a charakteru jednotek teritoriální obrany, pokud jsou považovány za typicky obranné síly. Z tohoto důvodu lze usuzovat, že i vojska teritoriální obrany se brzy stanou rovněž předmětem vlastních „závodů ve zbrojení“ a prostorem k rozvoji donedávna netypických, jimi používaných metod boje - hlavně s obranným cílem, ale nejen to. Uvedenou část ozbrojených sil a její možnosti je nutno jednoduše z hospodárnit, a to je možné provést pouze moderním ekonomickým způsobem.

Značná část současných ozbrojených sil demokratických zemí má ve svých organizačních strukturách teritoriální vojsko, které na rozdíl od operačních vojsk realizuje zvláštní úkoly spojené nejen s obranou státního území. Základním posláním těchto vojsk je těsné sepětí jejich orgánů velení a jednotek s teritoriální strukturou státu. Vyplývá to z potřeby udržování obranné spolupráce s civilní administrativou a nezbytnosti ochrany celé země vojenskými prostředky v situaci, kdy existuje velký nedostatek počtů operačních vojsk na vlastním území.

Aby mohla operační vojska plnit úkoly, které před nimi stojí, je nezbytná jejich všestranná a kvalitní podpora, a to nejen logistická, nýbrž i bojová. Protože účinnost boje jakékoli vojenské formace záleží ve značné míře na logistické podpoře a početním stavu připravených záloh státu. Organizace podpory v případě operačních vojsk je zpravidla doménou teritoriálních vojenských struktur, na nichž leží tíha široké spolupráce s civilní teritoriální administrativní sférou.

Nutnost postavit se proti agresi potenciálního protivníka v podmínkách současného boje rovněž vyžaduje dobře vyzbrojené a připravené operační vojsko a zároveň obranné teritoriální síly (k zajištění zázemí), jejichž úlohou by byla obrana, ochrana a udržování komunikační sítě a infrastruktury, dopravy, materiálových skladů a skladů, ale také boj s výsady a speciálními skupinami protivníka. Obrana a zabezpečení vnitřního prostoru státu (týlu) jsou stejně důležité jako bojová činnost.

Pojetí teritoriálních vojsk v armádách NATO

V zemích NATO představují vojska teritoriální obrany zpravidla část národních ozbrojených sil, které nejsou podřízeny velení Aliance, ale v některých z nich jsou předurčeny k plnění úkolů zabezpečení činnosti vojsk Aliance, nejčastěji na hranicích států NATO. Byla přijata následující (podle všeho logická) zásada: **Operační vojska budou podřízena spoje-nému velení a naopak teritoriální výcvikové a logistické jednotky - národnímu velení.**

V rámci obrany národních území mohou teritoriální vojska: dohlížet a střežit „nitro“ země a uskutečňovat bojovou činnost proti námořním a vzdušným výsadbám, chránit důležité vojenské objekty, chránit a udržovat komunikační síť, zabezpečovat mobilizaci ozbrojených sil, především záložních formací, udržovat civilně-vojenskou spolupráci, pomáhat civilní obraně.

Jedná se o typické úkoly teritoriální obrany Velké Británie a Německa jako složky vojenské obrany. V těchto zemích jsou síly teritoriální obrany vymezeny jako *teritoriální armády*. Používá se ovšem i jiné vymezení těchto sil, například v Belgii a Holandsku to jsou *síly obrany země*, v Dánsku a Norsku *zemská garda* neboli *lokální obranné síly*, v USA a Řecku *národní garda*, ale například v Kanadě to je *milice*.

Bez ohledu na název vojsk teritoriální obrany se jeví jako nezanedbatelný prvek současné vojenské struktury, jehož spojení s mimovojenským systémem rozhodujícím způsobem ovlivňuje účinnost národní obrany. Specifika struktury a funkčnosti národních teritoriálních vojsk se odlišují v závislosti na individuálních geopolitických podmínkách jednotlivých zemí. Role teritoriální obrany vyplývá z cíle strategie obrany každé země a nachází svůj odraz také v obsahu pochopení popisu této obrany.

Vojska teritoriální obrany demokratických států

Typickým příkladem tohoto typu vojsk teritoriální obrany jsou německé „Territorialheer“, které slouží k obraně i ochraně národního území. Tvoří ji několik tisíc vojáků, ale po jejich mobilizačním rozvinutí představují asi půl milionu vojáků. Ve struktuře těchto vojsk jsou

hlavně bojové jednotky (předurčeny do druhého sledu operačních vojsk Bundeswehru) a dále jednotky druhů vojsk a služeb.

Početní stavy těchto jednotek jsou doplňovány zálohami, které mohou tyto jednotky doplnit poměrně velmi brzy, protože záložní vojáci jsou ubytováni do 25 km od své jednotky. Vzhledem k tomu jsou skupiny a družstva teritoriální obrany schopny dosáhnout bojovou pohotovost v rozmezí od 24 do 28 hodin po vyhlášení mobilizace.

Obranné teritoriální síly Dánska se dělí na jednotky lokální obrany a jednotky regionální obrany, z nichž posledně jmenované mají zhruba 80 000 osob. Systém přípravy nově začleněných záloh nepřekračuje v prvním roce 100 hodin, v následujících dvou letech po 50 hodinách a ve čtvrtém roce 24 hodin. Vojáci (podobně jako Švýcaři), vlastní uniformu, kterou mají doma, včetně osobní zbraně a munice. Proto jsou v některých situacích schopni dosáhnout plnou bojovou pohotovost i během dvou hodin a okamžitě přistoupit k plnění bojových úkolů.

Britská vojska teritoriální obrany jsou složena z jednotek teritoriální obrany a vojsk vnitřní obrany. Ty první mají zhruba 90 000 vojáků a plní roli mobilizační zálohy operačních vojsk. Mohou ji také tvořit jednotky různých druhů vojsk a služeb, mezi nimi průzkumné, pěchotní, vzdušné výsadkové apod.

Nizozemská vojska teritoriální obrany mají asi 10 000 osob (vojáků i civilistů) a v případě války se jejich počet pětinasobně zvýší. V jejich struktuře jsou oddíly a jednotky, a to jak podpůrné, tak bojové.

Ozbrojené síly Švýcarska - představují masovou teritoriální ozbrojenou formaci s prvky pravidelné armády. Švýcarská armáda se opírá o tradiční miliční systém a povinnou vojenskou službu. Po vyhlášení výjimečného stavu může dosáhnout počtu 600 000 vojáků. Není to pravidelná armáda. Stále jsou pouze proškolené štáby jednotek a vzdušných sil.

Ozbrojené síly Rakouska mohou být považovány za typická vojska teritoriální obrany. Jejich strategickou úlohou je obrana neutrality země. Koncepce obrany území státu je založena na rozhodujícím boji s jakýmkoli agresorem tak, aby agrese byla drahá a v důsledku toho nevýhodná pro protivníka. Rakouské ozbrojené síly jsou složeny ze stálých sil, asi 15 000 vojáků z povolání, a policistů. Jde o útvar teritoriální obrany, který musí dosáhnout plnou bojovou pohotovost v ohroženém prostoru.

Švédská armáda, podobně jako švýcarská a rakouská, je tvořena miličním způsobem a často se vymezuje jako „občanská armáda“. Základním úkolem mobilizovaných polních jednotek je obrana hranic v počátečním období agrese a obrana země v hloubce proti činnosti okupačních sil. Vzhledem k poměrně malým silám jsou polní jednotky složeny ze záloh, které jsou po 10měsíčním základním školení povolány na stmelovací cvičení. Kromě polních vojsk miličního typu, které po zmobilizování mají asi 300 000 vojáků, je vytvářeno mnoho jednotek lokální obrany zahrnující také zhruba 300 000 vojáků. K ozbrojeným silám navíc řadíme 100 000 dobrovolníků - vojáků Národní gardy, kteří mají vlastní zbraně i uniformu doma. Díky tomu mohou být oddíly Národní gardy okamžitě zmobilizovány a schopny ihned plnit bojové úkoly. V první řadě budou zpravidla chránit mobilizaci zbývajících vojsk. V případě nenadálé agrese mohou jednotky Národní gardy samostatně odrážet útoky protivníka do doby, než budou rozvinuty hlavní obranné síly.

Potřeba vytvoření vojsk teritoriální obrany vyplývá z nutnosti strategické obrany celého území státu před agresí protivníka, pronikáním vojsk na linii dotyku, sabotážemi a narušením veřejného pořádku v prostoru operačních týlových vojsk. *Teritoriální síly proto nemohou plnit pouze vojenský týlový dohled.* Vojska jsou rovněž povinna podporovat obrannou činnost v bojovém pásmu operačních vojsk, protože každý projev ozbrojené činnosti protivníka se musí setkat s rozhodným odporem.

O významném postavení vojsk teritoriální obrany svědčí kvalita a ráže vlastních palebných prostředků. Tam, kde se odpovědně plánuje a počítá s tím, že tyto vojska mají opravdu bojovat s protivníkem - tj. mj. v SRN, Velké Británii, USA, Švédsku, Švýcarsku apod. - jsou vyzbrojeny tanky, moderními protitankovými a dělostřeleckými prostředky, lehkými terénními dopravními prostředky, nejmodernějšími spojovacími prostředky a přenosnými protiletadlovými raketovými komplety.

Těžko zde ovšem budeme hledat bojové struktury (neplést si je s krycími, zabezpečovacími, doprovodnými, strážními, dopravními apod.) vojsk teritoriální obrany, které disponují pouze protitankovými granáty, puškami, nemoderními protitankovými kanony střelícími zastaralou municí, které přecházejí do obranných úseků (ovšem na vedlejších směrech) podle zásad operačních vojsk.

Úloha pěších vojsk

Struktura vojsk teritoriální obrany je podmíněna jejich bojovými úkoly, vyplývajícími z národní vojenské strategie dané zemí. Protože budou aktivní na celém území zpravidla jako malé jednotky, jejich jádro bude tvořit pěchota.

Významný britský vojenský teoretik Liddel Hart byl přesvědčen, že taktika pěchoty je umění v době, kdy činnost dalších vojsk je omezena zpravidla na technické úkoly, a proto se od velitelů jednotek pěchoty vyžaduje především nápaditost, taktická obrazotvornost, pružnost a samostatné rozhodování.

Záměr americké koncepce „všeobecné armády“ je takový: Národní garda zformuje asi 10 moderních, plně vyzbrojených divizí. Většinu z nich budou tvořit tzv. divize „těžké pěchoty“, v jejímž rámci budou tradiční jednotky miliční pěchoty a bojové podpory - dělostřelecké, ženijní apod. Obdobně většina sil britské teritoriální armády je představována pěchotou.

Pěchota je základní silou teritoriálních vojsk určených k obraně nejen ve Švýcarsku, kde pouze 3 z 12 divizí jsou mechanizovanými divizemi (většinou se jedná o pěchotu), ale i pozemních vojsk v Rakousku a Švédsku. Kromě vysoké úrovně rozvoje technických bojových prostředků má pěchota nesporně stálou bojovou hodnotu potvrzenou v praxi, a navíc se i ukazuje, že **nebyly vyčerpány beze zbytku možnosti, které má pokud jde o nepravdivé a netypické činnosti zvláště tam, kde působí v rámci teritoriální obrany.** Vyzbrojení jednotek pěchoty teritoriální obrany moderními přenosnými bojovými prostředky může být velmi brzy činitelem, který jako první dá teritoriálním jednotkám novou kvalitu.

Rozvoj lehké nemechanizované pěchoty je tedy předpokládán americkými i britskými odborníky. Podle nich bude současná pěchota hrát stále větší roli v již připravovaných strukturách ozbrojených sil a také v bojových podmínkách.

Příprava mobilizace

Teritoriální jednotky jsou tvořeny jak z občanů-vojáků, tak z dobrovolníků (např. britská teritoriální armáda), nebo vojáků na určitý úvazek (např. Švýcarsko), anebo záloh, jak je tomu např. v Německu. Vzhledem k malým počtům stálých důstojnických a poddůstojnických kádří je v době míru stanovena kostra teritoriální obrany vojsk nezbytná k přípravě činnosti a nezbytné mobilizaci jednotek. V tomto kontextu je ohledně realizace mobilizačních úloh důležitý názor mnoha polských vojenských teoretiků a praktiků, že se hlavním funkčním prvkem v rámci systému teritoriální obrany stane mobilizace.

Nepřetržitost a intenzita přípravy je základní podmínkou zabezpečení bojové pohotovosti a úspěšné realizace úkolů. Proto musí být příprava vojáků základní služby nebo záloh uskutecňována systematicky a pravidelně. Např. příslušníci americké Národní gardy se připravují několik hodin týdně. Školení probíhá také jeden víkend v měsíci. Navíc se jedenkrát ročně organizují dvoutýdenní letní tábory. Tento systém zajišťuje nepřetržitost individuální a kolektivní přípravy.

Základem vojenské přípravy v armádách miličního typu je povinná krátkodobá služba. V Rakousku je povinná služba 6 měsíců, ale například ve Švýcarsku pouze 17 týdnů. Zachování nabytých zkušeností a dovedností se dosahuje následnými kurzy a mobilizačními cvičeními a také nepovinným zdokonalovacím cvičením. Týká se to hlavně důstojníků, poddůstojníků a specialistů, kteří tvoří personální kostru teritoriálních jednotek.

Vůle národa k přípravě obrany státu

Současná obrana státu je ve stejné míře závislá na činnosti jak operačních, tak i teritoriálních vojsk. Zkušenosti ukazují, že kvalita vojenské organizace se hlavně opírá o bojového ducha vojáků. Jde o pozitivní zjištění, protože vojáci vykonávají službu zpravidla v blízkosti svého bydliště. Pečlivé zplánování mobilizace teritoriálních jednotek je podmínkou úspěchu v bojové činnosti. Je zřejmé, že mobilizace teritoriálních formací musí být úzce spojena s procesem dosažení bojové pohotovosti celých ozbrojených sil.

Někdy, jako např. v Norsku nebo Švédsku, se jednotky Národní gardy mobilizují jako první. Jejich úlohou je ochrana mobilizačních prostorů a soustředování operačních vojsk.

Existují případy, kdy operační jednotky ve vysokém stupni bojové pohotovosti chrání mobilizaci a činnost „teritoriální“ milice. Většina teritoriálních armád se řídí následující mobilizační zásadou: „Armáda miličního typu musí být schopna přejít v období krize z mírového stavu do stavu plné bojové pohotovosti k obraně země.“ Takovým příkladem je Švýcarská armáda, která je schopna zmobilizovat své formace během 48 hodin.

Rovnováha mezi operačními a teritoriálními vojsky

Každý úkol, který je teritoriálním silám stanoven (např. ochrana klíčových bodů a důležitých vojenských míst, obrana pobřeží apod.) musí být považován za integrální prvek stra-

tegického i operačního plánování. Těsná spolupráce operačních vojsk s orgány teritoriální obrany je základem pro zajištění úspěchu vojsk - spojeneckých i národních.

Vojska teritoriální obrany, která odpovídají za celé území státu, musí být začleněna do všeobecného systému velení ozbrojených sil hlavně proto, že značná část prvních úkolů je podmíněna potřebami dalších. Součinnost operačních vojsk s teritoriálními silami je složitým, ale nezbytným úkolem. Proto také plánované využití operačních a teritoriálních vojsk vyžaduje úplnou integraci spadající do všeobecné koncepce obrany státu.

Orgány teritoriálních vojsk jsou zahrnuty do těsné spolupráce s představiteli civilní vlády na různých úrovních. Může to mimo jiné vyplývat z toho, že je brán zřetel na ochranu občanů v případě vojenských činností - což je základním závazkem vlád demokratických států. Společné vojenské a civilní plánování ke zvýšení úrovně bezpečnosti země a jeho občanů je důležité především v situaci, kdy je národní území zahrnuto do sféry bojové činnosti. **Pak je teritoriální obrana totožná se široce pojímanou obranou země.** Proto musí zcela integrovat vojenské a civilní komponenty.

V situaci, kdy hlavní síly operačních vojsk stagnují, nebo jsou mimo národní území, vojska teritoriální obrany přebírají tíhu obrany státu a jsou nejdůležitějším pojítkem mezi armádou a společností. Proto také jedna ze základních funkcí britské teritoriální armády nebo Národní gardy v USA je „vytváření a upevňování ducha obrany národa“ uvnitř společnosti.

Bez ohledu na organizační rozdíly jsou teritoriální vojska považována za část všeobecné vojenské struktury daného státu. *Rovnováha mezi stálými operačními vojsky a teritoriálními vojsky musí zabezpečovat účinnou bojovou činnost v různých variantách použití ozbrojených sil.* Operační vojska jsou charakterizována stálými profesionálními silami, schopnými vést rychlou a rozhodnou činnost. Jsou bezesporu stále nákladnější, a nakonec i tak vyžadují podporu teritoriálních vojsk. Naopak teritoriální armády miličního typu vyžadují pouze nepočetné pravidelné prvky, nezbytné hlavně k důslednému provedení mobilizace.

Vzhledem ke spjatosti teritoriálních vojsk s národním územím vykazují jejich organizační struktury větší přirozenou stabilitu než struktury operačních vojsk, které zpravidla vyžadují vzhledem k měnícím se politickým, vojenským nebo ekonomickým podmínkám základní změny. Podle tvrzení odborníků je vymezení rovnováhy operačních vojsk a teritoriální obrany základní povinností vlád a generálních štábů a předpokládá se, že to bude možné až tehdy, kdy politici zvládnou nezbytné strategické vědomosti a až vojáci budou mít právo analyzovat politickou situaci.

* * *

Obranné teritoriální síly mají nepochybně zásluhu na zvýšení vojenské síly, a tím zvýšení politického významu státu. Za nejdůležitější je považován fakt, že síly teritoriální obrany příznivě ovlivňují stabilitu strategické situace. Z těchto důvodů lze tedy očekávat další růst politického a strategického významu teritoriálních vojsk.

-MAJ-

Udržování vnitrostátního pořádku a obrana

Účelem tohoto článku je ukázat, v čem spočívá **udržování pořádku**, chápáné jako souhrn preventivních a represivních opatření týkajících se porušování veřejného pořádku, a to jako **úkolu obrany** plněného každodenně jako policejní úkol, jakož i vysvětlit nové vztahy, které dnes existují mezi ozbrojenými silami, udržováním pořádku a bojem proti domácím či mezinárodním gangům.

Stát obsahuje nejdůležitější údaje ze čtyř článků týkajících se téhož tématu a uveřejněných v prosinci 1994 ve francouzském časopise *Défense nationale*.

* * *

● Udržování pořádku je úkolem obrany

Extenzivní **definice obrany**, platná pro mír, krizi a válku, zní takto: *Obrana má za úkol zajistit na každém místě, za všech okolností a proti všem formám agrese bezpečnost a integritu území, jakož i životy obyvatelstva; působí se zřetelem k mezinárodním aliancím, smlouvám a dohodám; musí být schopna čelit ohrožením všeho druhu: klasickým, subverzním a jaderným.*

Kontinuita imperativu obrany proti ohrožením stejně konstantním jako polymorfním vedla ke vzniku pojmu **globální národní obrany**, kterou tvoří:

- a) vojenská obrana,
- b) nevojenská obrana, k níž patří:
 - civilní obrana,
 - ekonomická obrana,
 - sociální obrana,
 - kulturní obrana.

Globální národní obrana má jeden důvod: národní soudržnost, považovanou za odůvodněnou a nezbytnou podmínku obrany. Ohrožení míru není jen vojenské: terorismus využívá politiky a fanatismu, projevuje se vražedným násilím; droga rozvíjí svoje síť ve finančním zmatku, který destabilizuje cílové státy, aniž by obohacovala státy produkční, a také zabíjí.

Obrana není jen vojenská, je to celek vytvořený možnostmi země chránit svůj právní stav, utvářet svou odolnost nebo vyřadit anebo aktualizovat teroristické buňky, síť obchodu s drogami, jakož i všechny činitele narušující sociální tkáň země.

Úkoly civilní obrany jsou velmi rozsáhlé:

- * zajišťovat bezpečnost veřejných a administrativních orgánů,
- * z hlediska veřejného pořádku zajišťovat všeobecnou bezpečnost území,
- * chránit civilní organizace, objekty a prostředky nezbytné k udržení činností důležitých pro obranu a život obyvatelstva,

- * z hlediska **civilní obrany** činit preventivní a záchranná opatření potřebná za všech okolností pro ochranu obyvatelstva,
- * **udržovat a upevňovat vůli obyvatelstva k odporu proti agresi.**

Úkoly civilní obrany, za něž odpovídá ministr vnitra, tedy patří do tří oblastí:

- ▲ veřejná bezpečnost,
- ▲ civilní ochrana,
- ▲ duch obrany.

Veřejná bezpečnost zahrnuje:

- udržování veřejného pořádku,
- zachování kontinuity činnosti vlády.

Proto je základním jádrem civilní obrany.

Civilní ochrana je pověřena zajištěním osob a majetku proti přírodním a technologickým rizikům, proti ohrožením vyplývajícím z rozsáhlých neštěstí, vražedných útoků, živelních pohrom a katastrof.

Duch obrany zahrnuje individuální a kolektivní pochopení, účast a mobilizaci vzhledem k podmínkám, úkolům a požadavkům národní obrany, jakož i udržování vůle občanů k národní obraně.

Veřejný pořádek se jeví jako důležitá složka civilní obrany, stejně jako ochrana obyvatelstva, která v době míru do značné míry splývá s civilní bezpečností. Důraz je zde kladen na vážná ohrožení veřejného pořádku, která zpochybňují fungování státního aparátu nebo hrozí narušením sociálního řádu.

Stát má hlavní odpovědnost v oblasti bezpečnosti osob a majetku proti ohrožením všeho druhu a tato odpovědnost je svěřena policii a četnictvu, které plní tři úkoly:

- ◆ veřejná bezpečnost a pořádek,
- ◆ úkoly soudní policie,
- ◆ zpravodajství a informace.

Předmětem udržování **veřejné bezpečnosti a pořádku** je dbát na dodržování zákonů, zajišťovat ochranu osob, majetku a předcházet narušování veřejného pořádku, jakož i zločinnosti. Zde je patrna přímá souvislost s obranou, protože vedle požadované bezpečnosti je předmětem péče veřejné moci také zdraví sociálního organismu, jeho soudržnost a schopnost uchovat jeho nezávislost a ekonomickou vitalitu.

K úkolům **policie** patří:

- boj proti násilí ve městech, drobné zločinnosti a nekázně na ulicích,
- kontrola nezákonné emigrace a boj proti převáděčům,
- boj proti drogám, organizovanému zločinu a hospodářské a finanční kriminalitě,
- ochrana země proti terorismu a boj proti poškozování zájmů národa,
- udržování veřejného pořádku.

Udržování pořádku je úkolem obrany:

- a) nejen proto, že je jako složka veřejné bezpečnosti jedním z pilířů civilní obrany,
- b) ale také proto, že svou povahou zajišťuje vazbu mezi vnější bezpečností a vnitřní bezpečností teritoria.

Při udržování účinnosti této vazby hrají významnou úlohu formace četnictva (*la gendarmerie*) jako složky ozbrojených sil.

Četnictvo nezávisle na obdobích vyhlášeného konfliktu, výjimečného stavu (stav obležení, stav pohotovosti, všeobecné mobilizace) nebo na zahájení operační obrany teritoria, je svými vztahy s ozbrojenými silami, svými vojenskými prostředky (aktivní a záložní personál, výzbroj a technika), právními zásadami pro použití sil, jakož i některými svými formacemi (obrněná mobilní četnická skupina čítající přibližně sto vozidel, pověřená zajištěním bezpečnosti hlavních vládních orgánů) schopno za krizových situací, při povstání nebo za vážného napětí, podílet se na policejních operacích vedených proti subverzivním prvkům a na pozemních bojích vedených proti nepřátelským prvkům, a tak zajišťovat kontinuitu mezi policejní akcí a vojenskou akcí v případě, kdy rozhraní mezi oběma typy akcí lze definovat jen obtížně.

● Udržování pořádku je policejním úkolem

Ponecháme-li stranou období války nebo krize, je udržování pořádku jako úkol civilní obrany ve svém každodenním působení policejní aktivitou. Tento policejní aspekt udržování pořádku úzce souvisí se způsobem demokratického a mírového projevu, jímž je manifestace.

Rozlišuje se:

- vzbouření,	- sročení,
- povstání, rebelie,	- manifestace.

Manifestace je složkou politické kultury, považovanou vládnoucími i ovládanými za legitimní v případě, že má mírový průběh. Pokud je tomu tak, manifestace není „nenormálním“ používáním veřejné cesty, i když může svou povahou vyvolávat nesnáze a omezovat základní svobodu pohybu poruchami silničního provozu. Při manifestaci se jedná o kolektivní vyjádření názoru nebo požadavku akcí, která má formu pochodu osob po veřejné cestě. Manifestace je tolerována, pokud respektuje určitá pravidla a formality, jako je povinnost předběžného oznámení.

Naproti tomu je *sročení* definováno jako shromáždění osob na veřejné cestě nebo na veřejném místě, které může narušovat veřejný pořádek. Správním orgánům je svěřena povinnost rozptýlit každé sročení, v případě potřeby s použitím síly.

V současnosti lze konstatovat značné snížení počtu případů použití násilí při manifestacích:

- jestliže lze násilné vybočení ze strany pořádkových sil z mezí práva nebo vyvolané okolnostmi považovat za výjimečné,
- pak ze strany manifestujících je v určitém počtu případů použití násilí vyvoláno výtržníky působícími izolovaně, nebo bandami organizovanými mimo průvod, tj. mimo vlastní manifestaci.

Význam fenoménu manifestace překračují dvě vývojové tendence:

* rozšiřování bouřlivých manifestací, organizovaných málo strukturovanými skupinami (rolníci, studenti, rybáři), které nejčastěji vyúsťují v incidenty, protože slouží jako alibi a plášť nekontrolovaným elementům a hordám výtržníků,

* oživení bouřlivých manifestací v defavorizovaných předměstích velkých aglomerací, což má spolu s pocitem nízké bezpečnosti za následek, že manifestace jsou spojovány s jakousi zneklidňující městskou guerillou.

Tento vývoj, aniž by za nynějšího stavu věcí představoval vážné ohrožení bezpečnosti občanů, přesto vyžaduje vysokou bdělost orgánů odpovědných za udržování pořádku a zvláštní úsilí o adaptaci policie a četnictva, neboť historie nás v této oblasti, stejně jako v jiných oblastech, učí moudrosti.

Udržování pořádku je funkcí policie, jejíž působení se od vedení vojenských operací liší třemi činiteli:

■ **účelnost:** zabránit vzniku násilí a rozptýlit manifestanty jednající na pokraji zákonnosti (nikoli zničit nepřátelské prvky),

■ **metody:** „krotit“ manifestující, přimět je k odchodu a zároveň ponechat jim k němu možnost (nikoli střetnout se s nepřítelem a obklíčit ho, aby mu byl znemožněn každý odvetný pohyb),

■ **pravidla:** provést rozkaz ministra se zřetelem k zákonům a lidským právům; s použitím síly - zvláště zbraní - pouze výjimečně (nikoli použít veškeré palebné síly zbraní ke způsobení těžkých ztrát nepříteli).

Úkolem pořádkových sil není porazit manifestanta, neboť prvou zásadou pro udržování pořádku je: *nejde o válku, nýbrž o policejní operaci; manifestant není nepřitelem, nýbrž občanem v situaci dočasného protivníka.*

● Ohrožení pořádku a bezpečnosti vnějšími činiteli

Právem se lze ptát, do jaké míry je možno do téže kategorie jako vážné ohrožení bezpečnosti obyvatel zařadit také mezinárodní vývoj v posledních letech, který zahrnuje:

- nejistotu a nestabilitu,
- šíření zbraní hromadného ničení,
- internacionalizaci mafiánských organizací a zločinnosti související s drogami,
- státní terorismus,
- snahy o ideologickou destabilizaci,
- zosílené nacionalismy,
- náboženské fanatismy.

● Použití ozbrojených sil k udržení pořádku

Nedávné události v Evropě a Americe dokazují, že zasazení vojáků k plnění policejních úkolů a proti různým nebezpečím vztahujícím se k banditismu nejen že má tendenci generalizace, ale také je stále častější. Kdyby Francie posoudila mezi jinými nebezpečími islámskou hrozbu jako novou formu „vnitřního nepřítel“, zjistila by, že je vhodné používat

svoje ozbrojené síly pro přehrazení cesty každé formě vnitřní subverze a banditismu mezinárodnímu anebo domácímu.

Příklady použití ozbrojených sil k obnovení pořádku mohou být:

- obnovení pořádku v Los Angeles v dubnu 1992,
- použití vojenských jednotek proti italské mafii,
- ve Švýcarsku na konci srpna 1994 byla policie v Curychu přetřžena přívalem obchodníků s drogami i spotřebitelů drog a federální orgány musely povolát vojsko,
- Britové po několik desetiletí používali pozemní vojsko k boji proti irskému terorismu,
- Španělé používali stejných metod proti akcím baskických nacionalistů.

Ve Francii se vždy počítalo s použitím vojenských jednotek pro podporu policie a četnictva pro případy, kdyby nepostačovaly ke splnění úkolů.

Vláda Spojených států zaujímá kladný postoj k účasti ozbrojených sil v boji proti obchodníkům s drogami.

Ve prospěch použití ozbrojených sil jako poslední možnosti svědčí tyto argumenty:

- * *ekonomická racionalita*: není-li země ohrožena tradičním způsobem, armáda může být bezprostředně užitečná a výdaje spojené s jejím zasazením se navrátí; její zasazení nakonec podpoří produkční aktivity tím, že se zvýší bezpečnost,
- * *kompetence*: moderní armády jsou stále způsobilější, a to díky vysoké palebné síle a přesnosti nových zbraní, což má za následek potřebu menšího počtu mužů, ovšem dobře vybraných a vycvičených; vojáci jsou připraveni k plnění úkolů tohoto druhu, vyžadujících vysokou chladnokrevnost,
- * *rozšiřující se analogie mezi vnějšími a vnitřními úkoly*: udržování nebo obnovení míru, četnická činnost, úkoly spočívající v oddělení rozvášněných vzájemně se potýkajících stran a nutnost přijímat rány bez možnosti je vracet se zásadně a intelektuálně příliš neliší podle toho, zda mají být plněny uvnitř země nebo v zahraničí, v národním nebo mezinárodním rámci.

● Vnitřní nepřítel

Zasazení ozbrojených sil k udržení pořádku má smysl a účel pouze proti protivníkovi tak obávanému, že je zapotřebí bojových jednotek, disponujících mohutnými palebnými prostředky nezbytnými k tomu, aby byl odstrašen od akce, nebo aby byl zdolán. Mlčky projevená vůle svěřit ozbrojeným silám nové úkoly může více méně vědomě ve štábech i mimo ně vyvolat vznik nového pojmu „vnitřní nepřítel“.

Vnitřní nepřítel by měl různou povahu. Inspektor operační obrany teritoria definuje tři hlavní vnitřní rizika:

- ◆ zneklidňující rozšiřování jaderných, balistických, bakteriologických a chemických technologií,
- ◆ „inteligentní“ terorismus,
- ◆ emigrace podvyživeného obyvatelstva vytvářející nesnadno kontrolovatelné migrační proudy.

Tento vnitřní nepřítel by mohl zahrnovat výtržníky, zločince, příslušníky národních nebo mezinárodních gangů a konečně vyznavače islámu s hrozbou terorismu, která je provází.

Riziko rozvratu, jež je vlastní naší civilizaci, je popisováno takto: následkem společnosti vytvářející vyvržence, nezvládnutelné migrace, následkem vzniku pásem „nezákonnosti“ se v předměstích neustále zvyšují rizika vnitřní destabilizace. Od nynějška je v našich zdech nejistota a někdy dokonce strach: luza podněcovaná rozvraceči jistými si svou beztrestností může vniknout do našich ulic...

Ulice by mohla být nebezpečím. Kdyby nebyla republika schopna asimilovat skupiny lidí příslušných odjinud, kdyby naopak vytvářela komunity zcela homogenní, navzájem odcizené a dokonce nepřátelské, kdyby selhala tradice a schopnost integrace, byly by otevřeny brány pro nejhorší nepřístojnosti. Tak daleko ještě nejsme.

Zločinnost. Reálnější, konkrétnější a hrozivější je organizovaný zločin. Pro boj proti tomuto obrovskému zlu bylo v určitých případech použití ozbrojených sil nenahraditelné. (Jde např. o zasazení válečných lodí proti pirátům.) Ve Francii nejsou, jak se zdá, zločinci ani dostatečně ozbrojeni ani příliš početní ani organizováni do mocných mafiánských organizací, aby bylo nutno proti nim zasazovat ozbrojené síly.

Musulmanský integrismus. Tři miliony muslimů ve Francii bezpochyby tvoří komunitu dostatečně početnou k tomu, aby z ní mohlo být rekrutováno několik desítek fanatiků přejících si, aby se jim otevřely brány do ráje prováděním vražedných atentátů. Na Blízkém východě můžeme často slyšet nebo číst, že Francie pronásleduje svoje obyvatele muslimského vyznání. Islám se ve Francii radikalizuje; muslimská komunita je, jak se zdá, od nynějška přístupnější určitým extremistickým tezím.

Každá islámská subverze by mohla být potlačena jen rázně, a nejen silami policie a četnictva podle směrnic ministra vnitra, nýbrž veškerým francouzským obyvatelstvem bez ohledu na náboženství a sociální příslušnost, protože náboženská nesnášenlivost, především islámská, je na středomořském francouzském pobřeží považována za zlo téměř absolutní.

Nebezpečí teroristických akcí všeho druhu nelze odvrátit, avšak nyní a pro blízkou budoucnost jsou policie a četnictvo (za vážných nesnází podporované velmi rychle obyvatelstvem pozorováním a podáváním zpráv), schopny je likvidovat.

● Organizace a plánování

Rizika, jimž je národ vystaven, vyžadují jednotné řízení schopné koordinovat akce různých prostředků, aby se těmto rizikům mohlo čelit.

Veřejná bezpečnost jako důležitý prvek civilní obrany má přirozeně její rysy a rámec globální obrany se projevil v uspořádání některých jejích prvků.

Za civilní obranu je odpovědný ministr vnitra.

Příprava, provádění a koordinace opatření týkajících se obrany jsou soustředěny v rámci teritoriální organizace.

Teritoriálním stupněm civilní obrany, a proto také veřejné bezpečnosti je *departement* (velký správní obvod; ve vlastní Francii je jich 96). Organem prefekta departementu je ředitel veřejné bezpečnosti.

Plánování zahrnuje vyřešení koncepce a zpracování civilních nebo vojenských dokumentů určených pro hodnocení rizik a prostředků i pro jejich uvedení do souladu s úkoly svěřenými jak civilním, tak vojenským orgánům.

Plán departementu zpracovává jeho prefekt a prokurátor republiky za účasti ředitele veřejné bezpečnosti, velitele skupiny četnictva, vedoucího místního celního orgánu, ředitele zpravodajské služby departementu, ředitele úřadu pro kontrolu emigrace a boj proti převáděčům, jakož i šéfa regionální soudní policie.

Plánování spočívá na lokální analýze zločinnosti a jejího vývoje a umožňuje ukládat kvantifikované cíle i zásady pro použití policejních sil, četnictva a celních orgánů v rámci departementu.

Prefekt dbá na soudržnost a spolupráci sil. Prokurátor republiky ověřuje právní fázi, která může následovat po všech policejních akcích.

Místní zastupitelstva s městskou policií a civilní bezpečnostní služby se podílejí na zajišťování pořádku.

I když nejsou v přesném smyslu partnery státu při zpracování bezpečnostního plánu departementu, mohou být jejich úloha a místo v tomto plánu uvedeny.

Veřejná bezpečnost je podmíněna zdokonalováním civilně-vojenské spolupráce. Zpracování a aplikace plánu departementu spočívají na „mnohooborovosti“ činitelů.

Avšak skutečným stupněm civilně-vojenské spolupráce není departement, nýbrž vojenský okruh a civilně-správní „zóna“; na tomto stupni se zpracovávají plány obsahující podmínky pro zasazení vojenských prostředků podle druhů zásahů. Doktrína rozlišuje tyto hlavní druhy požadavků na vojenskou pomoc:

- ▲ přírodní nebo technologické katastrofy,
- ▲ ohrožení nebo narušení veřejného pořádku,
- ▲ narušení fungování veřejné služby,
- ▲ výjimečné služby.

Každému z těchto druhů odpovídá postup, požadavek nebo dohoda. Prefekt definuje cíl, jehož má být dosaženo. Velitel vojenského okruhu určí prostředky, aby bylo tohoto cíle dosaženo.

Přestože *Bílá kniha o francouzské obraně* uznává výjimečný charakter zákroku ozbrojených sil především v oblasti udržování veřejného pořádku jako jedné ze složek veřejné bezpečnosti, potvrzuje nutnost zachovat vojenské zásahy ve prospěch civilní obrany, a proto také nutnost determinovat nový cíl: „definovat jednotky ozbrojených sil, které budou schopny rychle zasahovat ve všech místech země specializovanými personálními a materiálními prostředky, jakmile se zjistí, že prostředky, jimiž disponuje teritoriální stupeň, jsou nepostačující nebo nevhodné. To je nová koncepce: „*koncepce vnitřního zasazení*“.

Vojenská analýza civilní obrany přejímá na sebe veřejnou bezpečnost obnovením veřejného pořádku při vzniku napětí nebo vnitřních ohrožení, vyúsťujících v těžké krize. Právě pojem krize zasluhuje upřesnění: zvládnutí krize se musí stát samozřejmým aktem civilní autority. Možnost nabídky ze strany vojenských orgánů může teprve na druhém místě ovlivňovat veškeré plánování, protože ozbrojené síly jako jedna ze stran civilně-vojenské spolupráce začleňují civilní potřebu do svých vlastních možností. Je nutno definovat podmínky a způsoby.

* * *

Použití ozbrojených sil se často bude jevit jako ideální řešení při ohrožení, protože tyto síly jsou pohotové a způsobilé. Pořádkové síly budou stále častěji nuceny sjednocovat svoje úsilí, což bude vyžadovat:

- měnit jejich organizaci,
- používat společných pravidel zásahu pro zvýšení interoperability,
- v každém jednotlivém případě podle potřeby reorientovat svoje zpravodajské služby.

Naštěstí neexistuje (ve Francii) vnitřní nepřítel, avšak existuje mnoho rizik, která různou měrou ohrožují zdraví, integritu a bezpečnost. Ať bude politika přijatá vzhledem k těmto nebezpečím jakákoli, musí vždy a všemi způsoby zdůrazňovat udržování národní jednoty, aby bylo možno vyzbrojit národ proti všem vnitřním, zcela reálným nepřátelům.

Civilně-vojenská spolupráce v této oblasti, která byla včera principiálním požadavkem, se stala operační nutností.

Literatura:

- Francois Dieu: *Maintien de l'ordre et défense.*
- Jean-Louis Dufour: *Un retour de „l'adversaire intérieur“?*
- Edouard Lacroix: *La sécurité publique, fille cadette de la défense.*
- Jean Riola: *„Sécurité et défense“ un lien viscéral.*

-JN-

Major PhDr. Jiří Fidler

Tradice prvního a druhého odboje v historii útvarů Armády České republiky

Jednou z důležitých součástí armády demokratického státu je její historická paměť, znalost dějin armády, armádních součástí, institucí, útvarů a jednotek. Zvláště pak historie útvarů a jednotek je jedním ze smetlujících prvků vojenských kolektivů, přičemž účta k minulosti, tradici a kontinuitě se projevuje ve vojenských rituálech a symbolice.

Také v armádách totalitních režimů jsou tradice jednotek začleněny do rituálů a symboliky, avšak v tomto případě se téměř vždy jedná o pouhý výběr z historie, zcela ovlivněný vládnoucí ideologií a zamlčující režimem nepohodlné stránky historie. Historická paměť, lze-li o ní v takovém případě vůbec hovořit, je pouhým stranickým odrazem skutečné reality, často uměle vytvořeným, případně falzifikovaným.

Čtyři desetiletí komunistického vymývání mozků se značně podepsalo na znalostech historie, a to jak v celé společnosti, tak i v její vojenské složce. Dějiny armády a jejich útvarů byly nahrazeny tzv. revolučními bojovými tradicemi - výběrovým přehledem několika „nezávadných“ událostí z celé historie. Většina historické paměti byla cílevědomě zatlačena do pozadí a zapomenuta. Vybrané události pak byly zveličeny, glorifikovány a intenzivně fixovány, takže pro většinu příslušníků tzv. Československé lidové armády její historie začínala až roku 1943.

Obnova historické paměti Armády České republiky začala ihned po pádu komunistického režimu ještě za existence Československa, nový rozměr pak získala po vzniku České republiky. Také zde však hrozí **určité nebezpečí**: na základě znovu se probouzejícího českého nacionalismu (povětšinou čechoslovakistického zaměření) **je pomíjena historie před rokem 1918, existence českých jednotek v rámci armády habsburské monarchie**. Jako počátek českého vojenství je udáván až rok 1914, a to vznik českých dobrovolnických jednotek na straně Dohody v první světové válce. Převzetí této tendence by pouze modifikovalo komunistické tzv. revoluční a bojové tradice a místo historie armády bychom opět získali pouhý ideologický výběr.

V letošním roce si připomínáme 1100 let existence českého státu. Stálá armáda na tomto území existuje téměř čtyři stovky let, její vznik je spojen s jednou z nejvýznamnějších osobností vojenství 17. století, českým šlechticem Albrechtem z Valdštejna. Tři nejstarší vojenské útvary Armády ČR jsou spojeny s činností tohoto vojévůdce - 42. mechanizovaný prapor (vznik 1619), velitelství pražské posádky (vznik 1622, Valdštejn byl jejím prvním velitelem) a 33. mechanizovaný prapor (vznik 1629).

Značná část „klasických“ (tj. pěších a jezdeckých) jednotek československé meziválečné armády vznikla v rámci armády habsburské monarchie, a to nejpozději počátkem 19. století. Tato tradice se přenesla i do Armády ČR, přímo ze 17. století mohou svou existenci odvodit dvě sborová, tři brigádní a jedno posádkové velitelství, z útvarů pak devět mechanizovaných či průzkumných praporů. Mnoho dalších velitelství a útvarů pochází z 18. a 19. století.

Po roce 1918 vytvářená československá armáda se těchto tradic nijak nezříkala a v rámci unifikace během podzimních měsíců r. 1920 spojila jednotky tzv. domácí armády (tedy bývalých jednotek c. k. armády, které se vrátily z fronty a rozhodujícím způsobem se podílely na úspěchu ve vojenských konfliktech s Polskem a Maďarskem) s jednotkami tzv. zahraniční armády, tedy československých legií v Itálii, Francii a Rusku.

Obdobným způsobem byla v létě 1945 obnovena armáda díky spojení jednotek předválečného vojska s jednotkami, které se vrátily do vlasti ze SSSR i z Velké Británie. Udržení celého spektra tradice, i když pouze s malým akcentem na období do roku 1918, bylo realizováno udělením historických názvů jednotkám rozkazem prezidenta republiky z 3. března 1948. Ironií osudu se tak stalo týden po komunistickém puči a již v létě 1948 začalo rozbíjení československé vojenské tradice a její degradace na pouhý prosovětský výběr, zaměřený jednak na boje jednotek v SSSR ze druhé světové války, jednak na přátelství s armádami spojeneckých zemí tzv. socialistického tábora. Pod nánosem různých názvů korejského, kubánského, sovětského, čínského aj. přátelství tak zmizela historická paměť československé armády.

Oslavy 50. výročí konce druhé světové války jsou vhodným rámcem pro obnovení historické paměti Armády České republiky a zavedení její vlastní symboliky a ritu. Protože však stranický pohled minulého režimu na historii obecně (dějiny armády zvláště) téměř zničil historickou paměť, je třeba aspoň ve stručné formě připomenout nejprve tradice prvního a druhého odboje, spojené s jednotlivými velitelstvími a útvary Armády České republiky. Situace je komplikována jednak skutečností, že reorganizace armády v padesátých letech část jednotek likvidovala, přičemž ne všechny lze v současné době obnovit. Jednak je to způsobeno i tím, že část velitelství a jednotek s tradicí prvního a druhého odboje přešla po oddělení Slovenské republiky do její armády.

V rámci prvního a druhého odboje vzniklo celkem 14 vyšších velitelství (divizí a brigád), z nich se v rámci Armády České republiky udržela následující:

1. mechanizovaná brigáda - původně velitelství pražské divize rakouské armády, které se r. 1808 vydělilo z posádkového velitelství v Praze (vytvořeno r. 1622), od ledna 1919 velitelství pražské teritoriální brigády, se kterým byla v letech 1919 a 1920 sloučena velitelství 7. divize italských legií (vznik v dubnu 1918 jako brigáda) a 1. divize ruských legií (vznik jako brigáda na jaře 1916), označena jako Pěší divize č. 1, v květnu 1945 pražská divize obnovena na základě 1. pěší brigády ze SSSR (vytvořena v létě 1943), několikrát reorganizována a přemístěna z Prahy do Slaného;

2. mechanizovaná brigáda - vznikla v r. 1808 jako velitelství západočeské divize, během reorganizace Armády České republiky převzala tradici bývalého tankového sboru z roku 1945, který v sobě sloučil 1. obrněnou brigádu z Velké Británie (tím i 1. pěší divizi ve Francii) a 1. tankovou brigádu ze SSSR;

6. mechanizovaná brigáda - nejprve velitelství brněnské divize rakouské armády, které se v r. 1808 vyčlenilo z posádkového a pevnostního velitelství Brno (vznik před r. 1645), od r. 1919 velitelství teritoriální brigády, s níž se v letech 1919 a 1920 sloučila velitelství 6. divize italských a 2. divize ruských legií, označena jako Pěší divize č. 6, obnovena v r. 1945, r. 1958 včleněna do divize v Havlíčkově Brodě, v r. 1994 opět vyčleněna a umístěna v Brně;

7. mechanizovaná brigáda - původně velitelství olomoucké divize rakouské armády, které se v r. 1808 vyčlenilo z velitelství olomoucké pevnosti (vznik koncem třicetileté války), od r. 1920 Pěší divize č. 7, v r. 1937 se z ní vyčlenila kroměřížská divize, ta obnovena v květnu 1945 na základě 3. pěší brigády ze SSSR, ta obnovena v květnu 1945 na základě brigády ze SSSR;

8. mechanizovaná brigáda - vznikla spojením velitelství operujících vojsk na Těšínsku a pěší brigády francouzských legií na podzim 1919, označena jako Pěší divize č. 8, obnovena v květnu 1945, zrušena v r. 1958 a obnovena r. 1994.

Z dalších velitelství na stupni brigáda mají tradici prvního a druhého odboje následující:

1. dělostřelecká brigáda - původně 5. sborový dělostřelecký pluk ze SSSR, r. 1945 brigáda, v r. 1948 pojmenována na *JASELSKÁ*, poté několikrát reorganizována;

1. spojovací brigáda - původně telegrafní rota ruských legií, v r. 1919 spojena s telegrafním plukem a v r. 1945 obnovena jako brigáda na základě sborového spojovacího praporu ze SSSR;

1. ženijní brigáda - původně sborový ženijní prapor ze SSSR, od r. 1945 brigáda;

32. základna taktického letectva - původně letecký pluk z Náměšti nad Oslavou, nesoucí tradici 311. bombardovací perutě z Velké Británie (vznik v r. 1940);

4. základna stíhacího letectva - původně letecký pluk z Českých Budějovic, vytvořený v létě 1944 jako 1. stíhací letecký pluk ze SSSR.

Znamená to, že ze tří divizí ruských legií se udržela tradice dvou (třetí působí na Slovensku), jsou zachovány tradice brigády francouzských legií a obou divizí italských legií. Z velitelství druhého odboje lze přeneseně odvodit tradici 1. armádního sboru v SSSR (v rámci 1. armádního sboru), dále pak 1. a 3. pěší brigády v SSSR, 1. tankové brigády v SSSR, 1. obrněné brigády ve Velké Británii (tím i přeneseně tradici 1. pěší divize ve Francii). Dvě brigády ze SSSR - 2. a 4. - patří k tradicím slovenské armády. Naopak, pouze v redukované formě je zachována tradice letců ve Velké Británii (311. peruť), i v SSSR (1. pluk).

V rámci prvního odboje vzniklo v zahraničním vojsku 21 pěších, 2 jezdecké, 4 dělostřelecké pluky a několik menších jednotek v síle praporu či roty. V rámci ruských legií byly pěší pluky číslovány 1 - 12, u francouzských 21-23, italských 31-35 a 39. V Armádě České republiky nadále působí:

62. mechanizovaný prapor - vznikl jako první česká dobrovolnická jednotka - *ČESKÁ DRUŽINA* - v srpnu 1914, od ledna 1916 jako 1. střelecký pluk, obdržel název *MISTRA JANA HUSI*;

31. mechanizovaný prapor - původně 2. střelecký pluk *JIRÍHO Z PODĚBRAD*;

7. průzkumný prapor - původně 3. střelecký pluk *JANA ŽIŽKY Z TROCNOVA*;

84. mechanizovaný prapor - původně 4. střelecký pluk *PROKOPA HOLÉHO*, zrušen v r. 1966, obnoven r. 1994;

1. průzkumný prapor - původně 5. střelecký pluk *PRAŽSKÝ*, jeho název změněn na *TOMÁŠE GARRIGUE MASARYKA*, v r. 1949 název odebrán, již v létě 1945 spojen s bývalým 1. jezdeckým plukem *JANA JISKRY Z BRANDÝSA* a 3. pěším praporem ze SSSR;

73. mechanizovaný prapor - původně 6. střelecký pluk *HANÁCKÝ*, r. 1945 s ním spojen 2. jezdecký pluk *SIBIRSKÝ*, v r. 1951 název zrušen, r. 1991 obnoven;

71. mechanizovaný prapor - původně 7. střelecký pluk *TATRANSKÝ*, r. 1945 obnoven na základě 5. pěšího praporu ze SSSR;

81. mechanizovaný prapor - původně 8. střelecký pluk *SLEZSKÝ*, jeho III. prapor se 15. 3. 1939 postavil na ozbrojený odpor německé okupaci, r. 1955 mu byl název odebrán, útvar zrušen v r. 1966, obnoven r. 1994;

32. mechanizovaný prapor - původně 9. střelecký pluk *KARLA HAVLÍČKA BOROVSKEHO*, v r. 1950 spojen s bývalým 33. střeleckým plukem *DOSS'ALTO*, r. 1965 zbaven názvu;

61. mechanizovaný prapor - původně Pěší pluk č. 43, obnoven v r. 1945 na základě 4. pěšího praporu ze SSSR a spojen s bývalým 10. střeleckým plukem *JANA SLADKÉHO-KOZINY*, r. 1955 zbaven názvu;

33. mechanizovaný prapor - původně 11. střelecký pluk *FRANTIŠKA PALACKÉHO*, r. 1975 přejmenován, v r. 1991 název vrácen;

63. mechanizovaný prapor - původně 21. střelecký pluk, r. 1921 pojmenován *MARŠÁLA FOCHE*, v r. 1948 pojmenován *TERRONSKÝ*, r. 1951 mu byl název odebrán;

82. mechanizovaný prapor - původně 22. střelecký pluk, r. 1922 pojmenován *ARGONSKÝ*, v r. 1952 mu byl název odebrán;

22. mechanizovaný prapor - původně 23. střelecký pluk, vytvořený z českých a slovenských dobrovolníků z USA a neoficiálně označen jako *AMERICKÝCH ČECHOSLOVÁKŮ*, z politických důvodů v r. 1922 pojmenován *AMERICKÝCH SLOVÁKŮ*, r. 1945 obnoven spojením s 10. pěším praporem ze SSSR, v r. 1949 odebrán název,

21. mechanizovaný prapor - původně 35. střelecký pluk *FOLIGNO*, v r. 1950 přejmenován, název změněn ještě v letech 1955, 1958 a 1970;

16. dělostřelecký oddíl - nejdříve 1. dělostřelecká brigáda, poté 1. lehký dělostřelecký pluk *JANA ŽIŽKY Z TROCNVA*, obnoven r. 1945 na základě 1. dělostřeleckého pluku ze SSSR;

66. dělostřelecký oddíl - nejprve 2. dělostřelecká brigáda, poté 2. lehký dělostřelecký pluk *IRKUTSKÝ*, jeho název po r. 1945 neobnoven;

3. ženijní prapor - původně 1. technická rota, od r. 1920 ženijní pluk, v r. 1945 obnoven na základě 4. ženijního praporu ze SSSR;

6. ženijní prapor - původně 2. technická rota, od r. 1920 ženijní pluk, od r. 1937 s názvem *URALSKÝ*, v r. 1945 obnoven na základě 2. ženijního praporu ze SSSR.

Většina útvarů prvního odboje je tak zachována, i když velmi často v redukované podobě. Z *ruských legií* je zachována tradice 11 pěších, dvou jezdeckých a dvou dělostřeleckých

pluků, zbývající pěší a dělostřelecký pluk se nachází na Slovensku. Z *francouzských legií* jsou zachovány všechny tři pluky, z *legií italských* však pouze dva, tři se zachovaly na Slovensku a jeden zcela zmizel v reorganizaci 50. let. Zachována však je tradice ženijních jednotek ruských legií.

V rámci *druhého odboje* vznikla nejdříve 1. pěší divize ve Francii s dvěma pěšími pluky, dělostřeleckým plukem a smíšeným předzvědným oddílem. Tyto jednotky přešly po porážce Francie do Velké Británie, kde byly r. 1943 spojeny s jednotkou ze Středního východu v obrněnou brigádu. Z jejích útvarů jsou zachovány:

14. mechanizovaný prapor - vytvořen v r. 1939 jako 1. pěší pluk ve Francii, válku ukončil jako tankový prapor 1. obrněné brigády z Velké Británie, v r. 1945 tanková brigáda, od r. 1950 tankový pluk;

34. mechanizovaný prapor - vytvořen v r. 1940 jako 2. pěší pluk ve Francii, válku ukončil jako tankový prapor 1. obrněné brigády z Velké Británie, r. 1948 pojmenován *LOIRSKÝ*, v r. 1950 přejmenován;

74. mechanizovaný prapor - vytvořen r. 1940 jako Smíšený předzvědný oddíl 1. pěší divize ve Francii, válku ukončil jako tankový prapor 1. obrněné brigády z Velké Británie, v r. 1945 tanková brigáda, r. 1950 pluk a několikrát reorganizován, spojen s bývalým 9. dělostřeleckým plukem ze SSSR;

76. dělostřelecký oddíl - vytvořen jako 1. dělostřelecký pluk ve Francii, válku ukončil jako 1. dělostřelecký pluk z Velké Británie, v r. 1948 pojmenován *DUNKERSKÝ*, r. 1950 název zrušen.

V SSSR vznikl za druhé světové války 1. armádní sbor s konečným stavem 4 pěších a 1 tankové brigády. Bez slovenských jednotek čítal šest pěších praporů a větší množství speciálních jednotek. Část z nich se zachovala spojením s tradicí jednotek prvního odboje, část samostatně:

23. mechanizovaný prapor - původně Pěší pluk 38, r. 1945 obnoven na základě 1. pěšího praporu ze SSSR, v r. 1948 obdržel název *SOKOLOVSKÝ*;

12. mechanizovaný prapor - původně Pěší pluk 36, r. 1945 obnoven na základě 2. pěšího praporu ze SSSR, poté několikrát reorganizován a přejmenován;

72. mechanizovaný prapor - původně Pěší pluk 27, r. 1945 obnoven na základě 6. pěšího praporu ze SSSR, v r. 1948 pojmenován *LIPTOVSKÝ*;

42. výsadkový mechanizovaný prapor - původně Jezdecký pluk č. 8 (založen r. 1619), po r. 1945 spojen postupně s 1. a 3. tankovým praporem ze SSSR, několikrát reorganizován;

26. dělostřelecký oddíl - původně 8. dělostřelecký pluk ze SSSR;

1. spojovací prapor - původně 2. spojovací prapor ze SSSR;

2. spojovací prapor - původně 3. spojovací prapor ze SSSR;

7. spojovací prapor - původně 4. spojovací prapor ze SSSR, od r. 1955 pojmenován *KARPATSKÝ*;

2. ženijní prapor - původně 4. ženijní prapor ze SSSR;

1. protiletadlový oddíl - původně 1. protiletadlový oddíl ze SSSR;

2. protiletadlový oddíl - původně 2. protiletadlový oddíl ze SSSR;

7. protiletadlový oddíl - původně 3. protiletadlový oddíl ze SSSR;

Pro připomenutí tradice Pražského povstání byl ke 20. výročí pojmenován provozní útvar pražské posádky, který je zachován i v současné struktuře:

6. provozní pluk - vznikl r. 1962 jako provozní brigáda, od r. 1965 název *PRAŽSKÉHO POVSTÁNÍ*, v r. 1969 reorganizován na prapor, 1991 na pluk.

* * *

Celkově je tedy zachována tradice většiny velitelství a jednotek prvního i druhého odboje. Tato skutečnost umožňuje předat nositelům tradice historické názvy s prvním a druhým odbojem spjaté. Obnovení tradice odboje by však mělo být vedeno ruku v ruce se zpracováním **kompletní** historie těchto vojenských útvarů, která se u značné části z nich píše několik století. Připomenutí tradic prvního a druhého odboje nesmí překrýt historii, mělo by hlavně podnítit zájem o ni.

Philosophical Sources of State Strategic Defence by Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. Cuts in the potentialities of armed forces, manpower and armament reductions based on current international conferences and agreements, put an end to confrontational pressures. On the other hand, a new social phenomenon has appeared that could be labelled as "collision of cultures" creating all sorts of antagonism, misused for stirring up conflicts in various parts of the world for various purposes. The present global policy comes out from the ideas which mobilize political measures and thus forms the shape of security surroundings all over the world. Tasks resulting from coupling general defence with the future in the field of state security studies, state military strategy and strategical defence, and the necessity to solve such problems systematically, is our contribution to building up new international security surroundings.

ACR Deployment in Non-Military Threats by GSO Col. Ing. Jiří Martinek. Based on the analysis of legislative scopes and the present security situation in Europe, the author of this article presents capacities of ACR in non-military threats. He classifies them and further he defines ACR position in overall defence and its role in the integrated rescue system. He also characterizes and later explains in detail individual parts of this system. Then he takes notice of help provided by the forces during natural disasters, specifies tasks of particular services and depicts their missions. The closing chapters are also important as they deal with ACR participation in state borders defence under the circumstances of illegal migration of population from abroad into the Czech lands and army participation in the war against international terrorism and organized crime.

Defence Planning in the Netherlands by Brigadier Petrus Striek. Dutch defence policy was and still is based above all on the necessity of European integration. That's why the questions concerning general defence policy, or

defence planning, are so important for the Dutch. Also the article by Gen. Striek deals with this problem. He repeats overall aims of defence planning, characterizes missions of state institutions responsible for them, and finally enables us to look close at defence planning process of his country. In the second part he writes about internal defence planning within the Dutch Royal Army and it is here where he analyses some of the basic Dutch planning documents.

Trends of Warfare Development on the Verge of 21st century by Ing. Stanislav Stach, CSc. The times now passing represent not only a period of changes, but also the continuity. Even though the changes are far reaching, they do not mean total and complete cutting off from the past: evolutionary and revolutionary components coexist side by side and influence one another. The author depicts how technological changes in the warfare (increases in fire effect, extended troops formations, higher fire capacity and accuracy, technological development that enables higher integration of forces, an increase in power concentration and its effects, intensification of our own concealment and on the other hand higher detection of the enemy) will influence warfare development on the verge of 21st century. Of course, while rating this changes we still keep in mind both their international and internal policy contexts.

Five Years till the End of Millenium II (Mass Destruction Weapons of 1995 - Chemical and Biological Warfare) by Lt. Col. Doc. Ing. Karel Kotek, CSc. This is a sequel to the article of VR 2/95; now the author has concentrated on the chemical and biological warfare agents. In the section dealing with the implementation of those agents during the last decade, he pays close attention to Iraq, Iran, North Korea, Libya and other risky, or potentially risky nations, outlines chemical weapons dissolution programme in the U.S.A. Further he states data on chemical weapons in Russia, not published before, and at the end of this section he reports about the problem of old ammunition, including those being

drawn in the seas. As far as biological weapons are concerned, he names interesting information on the development and leakage of biological agents in Russia, epidemics in Zimbabwe, and in the U.S.A. Closing part of this article takes notice of chemical corps of ACR, including our deficiencies in individual and mass protection system.

PEACE-KEEPING OPERATIONS

United Nations Peace-keeping Operations by Maj-Gen Ing. Emil Antušák. Since ACR deployment in non-military threats and peace-keeping operations (which are undoubtedly part of operational art now) had not been explored properly, the author decided to refer about the place and role of its particular components. The whole article is based on knowledge gained from his participation in international seminar on UN activities, which was held in the premises of Czech Ministry of Foreign Affairs in Prague, and on materials provided by the same institution. The contents of this article is also closely tied to the problems discussed on the pages of *Vojenské rozhledy* Review presented last year.

Crisis Management in Bosnia: Problems and Recommendations by Timothy L. Thomas. The article by Timothy L. Thomas explores the reasons why techniques of crisis management do not work properly in Bosnia. On the basis of American postulates he defines crisis and crisis management and chronologically enumerates individual techniques of UN crisis management. Among important factors which are the cause of crisis management failure in Bosnia he ranks e.g. miscarried technical concept, peaceful settlement manipulation, information laundering, the incompatibility of present situation and black market. At the end he sets forth his recommendations for UN crisis management and draws in detail possible measures for solving the problem.

Will the Effectiveness of UN Operations be Intensified? by JUDr. Miroslav Tůma. The aim of the author is to make readers familiar with some questions that unfavourably influence the deployment and performance of peace-keeping

operations. To gain unbiased view of the whole problems, we learn information about taken steps from the part of Secretary-General, Secretariat and U.N. Security Council which form, or are going to form, more advantageous dispositions. The article is accompanied by several graphs and a scheme of the present-day structure of the Department of Peace-keeping Operations.

MILITARY INTELLIGENCE

Military Intelligence by Col. Ing. Oldřich Horák, CSc. In his article, the author classifies and defines basic terms related to the Czech military intelligence. He reacts to new realities mentioned in the issue of the "Czech Intelligence Service Direction", No 153/1994, since he regards explaining the term "military intelligence" very important and useful, as it is necessary for the unambiguous understanding of its role by commanders and leaders at all levels of the Czech armed forces. This will help to make the mission of military intelligence even more useful and comprehensive.

OPINIONS AND CONTROVERSY

Army Counter-offensive, or Offensive Operation of the Army Corps? by Lt-Col Ing. Vlastimil Galatík, CSc. The author states that the Army of the Czech Republic (ACR) as a whole will conduct solely defensive operation and that wide purpose of such defensive operation will not be fulfilled only by defensive activities of the troops. For several years, as he further explains, in the field of operational art theory we have been witnesses to considerable underestimation of an offensive on operational level. Col. Galatík outlines some problems, so that we could understand the place and role of army counter-offensive in the frame of ACR defensive operation. Besides, he tries to demonstrate some differences from the view-point of General Staff, ACR top-command and its executive level, i.e. army corps (counter-offensive grouping).

To Some Problems of Territorial Activity by Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. The author in his polemical article makes use of some expe-

rience and knowledge gained from territory-troops relations studies. The problem comes out of the main principles of potential use of ACR in time of danger or a prospective war. Army deployment is naturally limited by the territory of the Czech Republic (CR) which must be defended, but which at the same time will create support for the activity of our armed forces. The purpose of this article is to demonstrate some pressing problems that could be applied for both the development of military art theory and (above all) for practical measures, the implementation of which can create new, more effective system of CR defence.

To Some Problems of Preparation and Conduct of Defensive Operation by GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc. With the creation of new condition for conducting combat and non-combat activities is necessary to state uniform norms of military art on tactical, operational and strategical levels. We can see many new things in the proposal of operational manual. According to his opinion, the usage of some terms is inaccurate, ends in itself, or is polemic, and so he explains why. The question is e.g. operational grouping (army corps), area of common operations, further battle proceedings, etc. In the final part he deals with army counter-offensive and polemizes with the authors of article of VR 1/95, p. 95 that we are not allowed to forget about offensive activities in the development of operational art.

To Command and Control by Col. (ret.) Ing. Stanislav Kočíř, CSc. It is a polemic response to the article of VR 1/95 by GSO Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. that reacts to C² problems, above all to the methodology of commander and staff activities. The author explains his different opinions on decision-making and coordination of organization. This very short critical article is ended by the demand for creation of unified military terminology, or at least a concise explanatory dictionary.

INFORMATION SERVICE

A Dangerous Partnership: Terrorism and Mafia-like Organizations by Ing. Josef Hrdlička. Terrorism and Mafianism belong to the most hazardous and risky factors threatening both the security of individuals and generally also that of the whole mankind. In his essay, Ing. Hrdlička tries to explain above mentioned maladies of our post-confrontational era. He characterizes all known types of terrorism, their developments, points to modernizing terrorists' instruments and methods of their fight. Further he depicts the war against international terrorism and on the examples of some European anti-terrorist squads he describes their armaments and masterstrokes. In the closing part he reveals fields which are under the control of Mafia-like organizations and underlines some of the alarming data and facts. Of course, he also doesn't forget to mention their impacts on the military.

HISTORY PAGES

The Traditions of the First and Second Resistance Movements in the History of ACR Units by Maj. PhDr. Jiří Fidler. Just after the collapse of communist régime, the historic memory of ACR started to recover. Dr. Fidler in his work refers about the historical heritage of some Czech units, including their commands, the roots of which are deep in the former Habsburg Empire. But his main effort is concentrated on the historical legacy of units and troops of the so-called "First Resistance" (i.e. the Czechoslovak Legions formed inside Allied armies of World War I) and the so-called "Second Resistance" (Czech and Slovak units and troops on eastern and western front lines during the Second World War). He chronologically states the records of historical names of such units, which enables him to gain impartial view on their traditions and history.

Představení autorů tohoto čísla

Genmjr. Ing. Emil Antušák, nar. 1948. Absolventem VA Brno, VA Frunze, VA GŠ v Moskvě a Mobile International Defense Management Course, Monterrey Postgraduate School. Vykonával řadu velitelských a štábních funkcí, od října 1993 byl ředitelem Institutu pro výzkum operačního umění, nyní Ústavu obranných studií AČR. Je členem vědecké rady VA Brno a členem redakční rady Voj. rozhledů. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika a Vojské rozhledy.

Mjr. PhDr. Jiří Fidler, Narozen v r. 1961. Ukončil FF UP v Olomouci, obor historie, poté absolvoval postgraduál politologie na MU Brno. Působil jako odborný asistent na Pedagogické fakultě UP Olomouc. Od r. 1991 působí jako vědecký pracovník HÚ AČR. Je spoluautorem několika publikací o české vojenské historii. Publikuje v odborných časopisech Historie a vojenství, Vojské rozhledy, Vojský profesionál.

Pplk. Ing. Vlastimil Galatík, CSc., nar. 1956. Vystudoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, VA Brno. Ve vědecké přípravě v letech 1989-92. Zastával velitelské a štábní funkce na taktických stupních velení. V současné době je na funkci náčelníka skupiny strategie, operačního umění a dějin vojského umění katedry řízení obrany státu VA v Brně.

Pplk. Ing. Oldřich Horák, CSc., nar. 1943, absolvoval Vyšší vojenské učiliště ve Vyškově v r. 1965, studium na VA Brno v r. 1973, obor velitelsko-štábní, zpravodajský. Do roku 1981 zpravodajský náčelník 9. tankové divize, poté náčelník informační skupiny zpravodajského odd. 4. armády. Od roku 1985 vědecko-pedagogický pracovník katedry vojského zpravodajství Fakulty velitelské a štábní VA Brno. V roce 1989 byl ustanoven jejím vedoucím.

Pplk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. Nar. 1950, absolvoval VVŠ PV Vyškov, postgraduální studium na VA Brno, v r. 1978 vědecká aspirantura tamtéž. V současné době je ve Vyšším akademickém kurzu GŠ na VA Brno. Vykonával

řadu velitelských funkcí u vojsk, byl vedoucím katedry vševojskového týlu VVŠ PV ve Vyškově. V posledních třech letech pracoval jako vědecký pracovník Institutu pro výzkum operačního umění GŠ, nyní Ústavu obranných studií AČR.

Pplk. doc. Ing. Karel Kotek, CSc. Narozen v r. 1952. Vystudoval VA Brno, obor vojenské chemie. V letech 1977-81 působil u brigády chemické ochrany, 1981-83 zastával funkci důstojníka operační a bojové přípravy chemického vojska MO. V roce 1986 ukončil interní vědeckou aspiranturu, v r. 1993 habilitoval v oboru operačního umění a všeobecná taktika. V letech 1986-94 působil jako pedagog na katedře chemického vojska Vojské akademie Brno postupně ve funkcích asistent, odborný asistent a vedoucí skupiny. V roce 1994 byl jmenován prorektorem akademie. Docent Kotek je řešitelem a spoluřešitelem 11 vědeckých úkolů a autorem a spoluautorem 25 odborných prací, 12 skript a učebnic.

Pplk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. Nar. 1949, absolventem VA Brno, včetně VAK-GŠ. Prošel základními velitelskými funkcemi na taktických a štábními na operačních stupních velení. Dva roky působil jako vědecký pracovník IVOU Brno. V roce 1994 byl pověřen funkcí zástupce vedoucího katedry řízení obrany státu Fakulty velitelské a štábní na VA v Brně.

Pplk. gšt. Ing. Jiří Martinek, nar. 1949, vystudoval 1 F VA Brno, VA Frunze, VA GŠ v Moskvě, Univerzitu strategických studií a obranné ekonomiky George C. Marshalla v Garmisch-Partenkirchenu. 1978-81 velitelem tankového pluku a později sedm let zástupcem velitele 9. tankové divize. V letech 1990-93 velitelem 1. tankové divize, od srpna 1993 náčelníkem operačního odboru GŠ AČR. Členem redakční rady časopisu Vojské rozhledy.

Pplk. doc. Ing. Jiří Strnád, CSc., nar. 1942, po dvou letech civilní Vysoké školy strojní v Liberci přešel na VA Brno. Absolventem

manažerského kurzu European Business School. Služba u PVOS, poté učitelem na vojenské katedře Vysoké školy strojní a textilní v Liberci, zde obhájil kandidaturu a habilitoval. V roce 1990 přešel do Výzkumného ústavu GŠ v Braníku, dále pracovníkem Institutu pro strategická studia, Institutu pro výzkum operačního umění, v současné době vedoucím odd. výzkumu vojenské strategie Ústavu obranných studií AČR. Je autorem několika skript, výzkumných prací, odborných článků a populárních publikací.

Brigádní generál Petrus Striek (nizozemská královská armáda), nar. 1947, Královská vojenská akademie, škola generálního štábu v Haagu, německá škola generálního štábu v Hamburku. Zastával řadu velitelských i štábních funkcí, učitelem nizozemské školy generálního štábu v Haagu, pracovníkem odboru plánování ministerstva obrany, do roku 1991

velitelem nizozemského dělostřeleckého praporu umístěného v Německu, poté se stal náčelníkem koncepčního plánování a od května 1994 je zástupcem ředitele pro strategické plánování štábu pozemního vojska.

Plk. v zál. JUDr. Miroslav Tůma, nar. 1937, vystudoval voj. spoj. učiliště, Právnickou fakultu UK v Praze. V rámci GŠ/MO vykonával různé velitelské a štábní funkce, od ledna 1989 do prosince 1992 působil na Správě zahraničních vztahů. V letech 1989-90 byl vedoucím čs. sedmičlenné skupiny v pozorovatelské misi OSN v Angole a od června 1991 do ledna 1992 vedoucím padesátičlenného vojenského kontingentu humanitární mise OSN v Iráku. Po odchodu do zálohy v prosinci 1992 se stal zaměstnancem Ministerstva zahraničních věcí ČR. Od ledna 1994 do února 1995 pracoval na Stálé misi ČR při OSN v New Yorku.

Contents

Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. Philosophical Sources of State Strategic Defence	3
GSO Col. Ing. Jiří Martinek ACR Deployment in Non-Military Threats	8
Brigadier Petrus Striek Defence Planning in the Netherlands	22
Ing. Stanislav Stach, CSc. Trends of Warfare Development on the Verge of 21st Century	27
Lt. Col. Doc. Ing. Karel Kotek, CSc. Five Years till the End of Millenium II (Mass Destruction Weapons of 1995 - Chemical and Biological Warfare)	36

PEACE-KEEPING OPERATIONS

Maj-Gen Ing. Emil Antušák United Nations Peace-keeping Operations	42
Timothy L. Thomas Crisis Management in Bosnia: Problems and Recommendations	50
Col. (ret) JUDr. Miroslav Tůma Will the Effectiveness of UN Operations be Intensified?	64

MILITARY INTELLIGENCE

Col. Ing. Oldřich Horák, CSc. Military Intelligence	77
Lt-Col David Todd We Must Be Prepared for Informational Warfare	85

OPINIONS AND CONTROVERSY

Lt-Col Ing. Vlastimil Galatfk, CSc. Army Counter-offensive, or Offensive Operation of the Army Corps?	87
Col. Ing. Vladimír Karaffa, CSc. To Some Problems of Territorial Activity	91
GSO Col. Ing. Milan Kubeša, CSc. To Some Problems of Preparation and Conduct of Defensive Operation	98

INFORMATION SERVICE

Ing. Josef Hrdlička A Dangerous Partnership: Terrorism and Mafia-like Organizations	105
Col. Dr. Petr Majer Foreigners as Aliens - Aliens as Neighbours (An International Officer's Seminar in Meissen, Germany)	111
Lt. Col. Ing. René Nastoupil, CSc. Computerized C² Systems of NATO Ground Forces	116
Command and Leadership Have Stayed the Military Art As They Were Before	125
Territorial Army - The Future of the Polish Armed Forces	134
Maintaining Internal Order and Defence	141

HISTORY PAGES

Maj. PhDr. Jiří Fidler The Traditions of the First and Second Resistance Movements in the History of ACR Units	149
--	-----

English Annotation	155
---------------------------	-----

Who is Who in this Issue	158
---------------------------------	-----

English Table of Contents	160
----------------------------------	-----

Obsah

✓ Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.	
Filozofická východiska strategické obrany státu	3
✓ Plk. gšt. Ing. Jiří Martinek	
Použití Armády ČR při nevojenských ohroženích	8
✓ Brig. gen. Petrus Striek	
Obranné plánování v Nizozemí	22
✓ Ing. Stanislav Stach, CSc.	
Trendy rozvoje vojenství na prahu 21. století	27
Pplk. doc. Ing. Karel Kotek, CSc.	
Pět let před koncem tisíciletí - II	
(ZHN v roce 1995 - Chemické a biologické zbraně)	36

MÍROVÉ OPERACE

Genmjr. Ing. Emil Antušák	
Mírové operace OSN	42
Timothy L. Thomas	
Krizový management Spojených národů v Bosně:	
Problémy a doporučení	50
Plk. v zál. JUDr. Miroslav Tůma	
Zvýší se účinnost mírových operací OSN?	64

VOJENSKÉ ZPRAVODAJSTVÍ

Plk. Ing. Oldřich Horák, CSc.	
Vojenské zpravodajství	77
Pplk. David Todd	
Připravit se k informační válce	85

NÁZORY, POLEMIKA

Pplk. Ing. Vlastimil Galatík, CSc.	
Armádní protiúder, nebo útočná operace armádního sboru?	87
Plk. Ing. Vladimír Karaffa, CSc.	
K některým problémům činnosti teritoria	
(Reakce nejen na články ve VR č. 7, 9/93, 2, 3, 5, 6/94.)	91

Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc.

K některým otázkám přípravy a vedení obranné operace

98

Plk. v zá. Ing. Stanislav Kočář, CSc.

K problematice velení a řízení

(Názor k článku plk. Ing. Vladimíra Karaffy, CSc., uveřejněnému ve VR č. 1/95.)

103

INFORMACE

Ing. Josef Hrdlička

Terorismus a mafiánství - nebezpečný tandem

105

Plk. Dr. Petr Majer

Sousedé jako cizinci - cizinci jako sousedé

(Mezinárodní důstojnický seminář v Míšni)

111

Pplk. Ing. René Nastoupil, CSc.

Automatizované systémy velení a řízení pozemního vojska NATO

116

Velení vojskům zůstává uměním

125

Vojska teritoriální obrany - budoucnost polské armády

134

Udržování vnitrostátního pořádku a obrana

141

Z HISTORIE

Mjr. PhDr. Jiří Fidler

Tradice prvního a druhého odboje v historii útvarů Armády České republiky

149

Anglické anotace

155

Představení autorů tohoto čísla

158

Obsah v angličtině

160

Vydává Generální štáb AČR

Adresa:

Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
(Vojenský zeměpisný ústav)
Rooseveltova 23
160 01 Praha 6 - Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
mjr. Ing. Igor Jalůvka (zástupce šéfredaktora), telefon (20) 21 57 33,
Jaroslav Fumánek (redaktor), telefon (20) 21 57 31,
Jaroslava Matušková (redaktorka), telefon (20) 21 57 32.

Redakční rada: plk. gšt. Ing. Petr Lužný - předseda redakční rady, genmjr. Ing. Emil Antušák, plk. Ing. Václav Budil, CSc., plk. gšt. Ing. Jan Duda, plk. Ing. Karel Eminger, plk. Ing. Miloslav Fikar, Ing. Josef Fučík, genmjr. Ing. Pavel Jandáček, Ing. Pavel Jégl, Dr. Jiří Krobath, genpor. Ing. Karel Kuba, genmjr. Ing. Josef Loučka, plk. gšt. Ing. Jiří Martinek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc., plk. Ing. Rudolf Tomešek, CSc.

Ročník IV. (XXXVI). Toto číslo bylo dáno do tisku 24. 4. 1995. MKČR 6059, MIČ 47751.

VOJENSKÉ ROZHLEDY

■ SP ■ LP ■ STEREO ■ MONO ■ NOISE REDUCTION ■ ON ■ OFF